

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi
Bakı Dövlət Universiteti

E N G L I S H
F O R
B E G I N N E R S

I kurs
tələbələri üçün dərslik

Azərbaycan Respublikası
Təhsil Nazirliyinin əmri ilə
dərslik kimi təsdiq olunmuşdur

2006

Abbasov A.Q., Abbasova R.A., Qarayev A.A.

42
+ A13

Redaktoru:
prof. **Hidayətzadə T.İ.**

Rəyçilər:
prof. **Rəcəbli Ə.Ə.**
dos. **Əhmədov Q.İ.**

A13 **A.Abbasov, R.Abbasova, A.Qarayev**
«ENGLISH FOR BEGINNERS»
«ÇİNAR-ÇAP» nəşriyyatı, Bakı, 2006, 353 s.

A13 4702060200
122

© «ÇİNAR-ÇAP», 2006

Ö n s ö z

Müstəqil respublikamız dünya dövlətlərinin möhtəşəm sırasında inamla irəliləməkdədir. Bu sırada daha da möhkəmlənmək üçün ölkənin bütün sənaye sahələri, kənd təsərrüfatı, elm və təhsil müəssisələri, incəsənəti və s. daima inkişaf etməli, dünyanın inkişaf etmiş ölkələri ilə sıx əməkdaşlıq şəraitində işlərini qurmalıdırlar. Ölkəmizin gələcək qüdrətini təmin edəcək mühüm fəaliyyət sahələrindən biri də ölkənin təhsil sistemində lazımi islahatların aparılması, mütərəqqi dövlətlərin zəngin təcrübələrindən istifadə edərək tədrisin yeni tələblər əsasında qurulması vacib amillərdəndir. Bu mənada Ölkəmizin təhsil sistemi də yeni -yeni islahatlar və tələblər əsasında öz işini qurmaqdadır, və belə olan halda biz xarici dil müəllimləri də öz əməyimizi əsirgəmədən çalışmalı, tələbələri milli auditoriyanın tələblərinə cavab verən dərslər, dərslər vəsaitləri, proqram lüğət və s. ilə təmin etməliyik. Son illər ərzində ingilis dili kafedrasında biologiya, kimya, fizika, riyaziyyat, tətbiqi riyaziyyat, şərqşünaslıq və kitabxanaçılıq və informasiya fakültələrinin tələbələri üçün bir sıra lazımi dərslər və dərslər vəsaitləri və lüğətlər yazılıb tələbələrin istifadəsinə verilmişdir. İngilis dili kafedrasının müəllimləri tərəfindən hazırlanmış növbəti dərslər isə “English for Beginners” dir. Bu dərslər üç hissədən ibarət olmaqla iyirmi ilə yaxın bir vaxtda, BDU-nun əksər fakültələrinin birinci kurs tələbələri tərəfindən istifadə edilərək sınaqdan keçirilmiş və həmin dərslərin bütün məziyyətləri aşkar edilmişdir. Dərslərin yeni nəşrini hazırlayan müəlliflər heyəti tədris zamanı qarşıya çıxan bir çox məsələləri yenidən nəzərdən keçirmiş və onu əlavə materiallarla tamamlayıb daha yetkin səviyyəyə gətirmişlər. Dərslər on giriş mətnindən, və iyirmi dörd əsas mətn və eləcə də giriş və əsas kurs mətnlərini əhatə edən rəngarəng tapşırıqlar sistemindən, qrammatika və lüğətdən ibarətdir. Dərslər xüsusi proqram əsasında hazırlanmaqla BDU-nun bütün birinci kurs tələbələri üçün nəzərdə tutulub. Dərslərin hazırlanması və müzakirəsi zamanı ingilis dili kafedrasının çoxsaylı müəllim heyəti yaxından iştirak etmiş və öz faydalı məsləhətlərini əsirgəməmişlər. Həmin müəllimlərdən prof. T. Hidayətzadəyə, dosentlərdən. T. Qurbanovaya, Q. Əhmədova, F. Hüseynova, S. Abbasovaya, N.

Seyidzadəyə, G.Kərimovaya baş müəllimlərdən Ş. Şirəliyevaya, S. Məmmədovaya, C. Ağayevaya, Z. Səlimxanovaya, E. Mehdiyevaya, S. Əliyevə, D. Quliyevaya, E. Abdulayevaya, müəllimlərdən İ. Əliyevə, Ş. Qurbanovaya, G. Əliyevaya, S. Qarayevaya, A. İsmayılzadəyə, A. Əmiraslanovaya, G. Qasimovaya, Ş. Balayevaya, M. Mehdiyevaya, Ş. Əliyevaya və Ü. Əliyevaya öz dərin təşəkkürlərimizi bildiririk. Dərslinin hazırlanmasında çox zəhmətləri olan kompüter mütəxəssisləri **Lena Mustafayevaya, Rəsul Şərifova, Sənan Məmmədova və Natalya Bolşakovaya** da həmçinin öz təşəkkürlərimizi yetirir və kitabda qarşıya çıxacaq hər bir nöqsan barədə BDU-nun ingilis dili kafedrasına məlumat verəcək hər bir oxucunun iradəsinə diqqətlə yanaşmaqla onların nəzərə alınacağına söz veririk. Əziz oxucular indisə dərsliklə bağlı söz sizindir.

BİRİNCİ DƏRS

İNGİLİS DİLİ HAQQINDA QISA MƏLUMAT

Hazırda ingilis dili dünyada ən geniş yayılmış dillərdən biridir. Birləşmiş Millətlər Təşkilatında istifadə olunan 5 əsas dildən ən işlək olanı məhz ingilis dilidir. İndi ingilis dili dünyada diplomatiya, kommersiya, dənizçilik, elmi-texniki və kütləvi informasiya dili kimi məşhurdur. Zəmanəmizdə nəşr olunan ədəbiyyatın və kütləvi mətbuatın əksəriyyəti ingilis dilində dərc olunur. Bütün bu deyilənlərə görə ingilis dilinin öyrənilməsi hər kəs üçün həyati zərurət kimi qarşıda durur.

1. İngilis dili qədim dillərdən biri olmaqla, geneoloji bölgüyə görə Hind – Avropa dilləri ailəsinin german dilləri qrupuna aiddir.

Müasir ingilis ədəbi dilinin inkişaf tarixi, bir qayda olaraq 3 dövrə bölünür:

1. Qədim dövr – german qəbilələrinin Britaniya adalarını fəth etməsi dövrü (V əsrin ortalarından XI əsrin sonuna qədər). Bu dövrdə ingilis dili german dillərinin güclü təzyiqi və təsirinə məruz qalmış, yerli qəbilələrin dilləri sıxışdırılmış, german dillərində danışan gəlmə qəbilələrin dili isə hakim mövqə tutmuşdur. Qeyd edək ki, müasir ingilis dili Britaniya adalarının fəthindən sonra german qəbilələrinin dili əsasında təşəkkül tapmağa başlamışdır. Təbii ünsiyyət vahidlərinə çevrilmiş bir çox alman sözləri ingilis dilində sabit semantik xüsusiyyətə malik olmaqla yanaşı, fonetik cəhətdən də formalaşaraq ingilis dilinin təbiətinə uyğunlaşa bilmişdir.

2. Orta dövr (XI əsrin sonundan XV əsrin axırına kimi). Bu dövr fransız dilində danışan normanların İngiltərəni fəth etməsi ilə səciyyələnir. Normanların dili də ingilis dilinə güclü təsir göstərə bilmişdir. Belə ki, müasir ingilis dilində işlənən külli miqdarda fransız sözləri həmin dövrdə ingilis dilinin lüğət fonduna daxil ola bilmişdir.

2. Yeni dövr (XV əsrin sonundan indiyə qədər olan dövr).

Dilin inkişaf qanunlarına görə bu mərhələlər bir-birinin əlaqəli inkişafı üçün əsas özlük təşkil etmişdir. Hər üç dövr ingilis dilinin bütün yaruslarının normalaşmasında, sabitləşməsində və zənginləşməsində xüsusi rol oynamışdır. Zaman keçdikcə bu dil özünəməxsus inkişaf qanunlarına əsasən daha da dəyişilmiş və təkmilləşmişdir. Müasir ingilis ədəbi dilinin əsasını London dialekti təşkil edir.

II. İngilis və Azərbaycan dilləri öz qrammatik quruluşlarına görə bir-birindən kifayət qədər fərqlənir. İngilis dili analitik dil hesab olunduğu halda, Azərbaycan dili geneoloji bölgüyə əsasən türk dilləri ailəsinin oğuz qrupunun oğuz-səlcuq yarımqrupuna daxil olan aqlütinativ dil sayılır.

Azərbaycan dilində ismin altı halı vardır. İngilis dilində isə cümlədə sözlər arasında qrammatik əlaqə hal şəkilçiləri ilə deyil, əsasən söz sırası və köməkçi sözlər vasitəsilə Azərbaycan dilində isə əsasən sözün kökünə artırılan müxtəlif şəkilçilər vasitəsilə yaradılır.

Müasir İngilis və Azərbaycan dillərinin özünəməxsus cümlə quruluşu və cümlədə söz sırası vardır.

Azərbaycan dili cümlələrində sözlərin sırası nisbətən sərbəstdir, yəni cümlədə sözlərin yerinin dəyişdirilməsi, cümlənin mənasını əsaslı şəkildə dəyişdirmir. İngilis dili (nəqli) cümlələrində isə söz sırası nisbətən sabitdir. Yəni mübtəda və xəbərdən sonra bir qayda olaraq ikinci dərəcəli üzvlər gəlir.

III. İngilis dilində bir qism cümlələrdə birinci yerdə xəbər, ikinci yerdə mübtəda, sonra isə zərflük işləne bilir.

İngilis dilinin fonetik quruluşu bir sıra inkişaf mərhələlərindən keçməklə özünəməxsus orijinal səs strukturu yarada bilmişdir. İndi ingilis dili özünə məxsus gözəlliyi və xüsusi ahəngi olan sabit və zəngin fonetik sistemə malikdir.

Dünyada mövcud olan bütün dillərin özünəməxsus səs sistemi olduğu kimi, İngilis və Azərbaycan dillərinin də bir-birindən köklü

surətdə fərqlənən səs sistemləri vardır. Məsələn, ingilis dilində dilönü samitlərinin əksəriyyəti yuvaq, Azərbaycan dilində isə dil-diş samitləridir; yaxud, ingilis dilindəki qoşadodaq [w], dışarası [ð, θ] və dilarxası [æ] səsləri Azərbaycan dilində yoxdur. İngilis dilindən fərqli olaraq Azərbaycan dilində x,g,k və digər samitləri mövcuddur.

İngilis dili səsləri Azərbaycan dilinə xas olmayan bir sıra başqa xüsusiyyətlərə də malikdir. Məsələn, ingilis dilində səsin uzun və qısa tələffüz olunması sözün leksik mənasına da təsir edir: [sit] - oturacaq, [sit] - oturmaq, [ʃip] - qoyun, [ʃip] - gəmi və s. Azərbaycan dilindən fərqli olaraq, ingilis dilində mürəkkəb səslər-diftonqlar [ei, ou] və triftonqlar da [auə, aiə] mövcuddur.

Azərbaycan dilində sözün sonunda cingintili samitlər adətən karlaşır. Bu karlaşma sözün mənasında ciddi dəyişiklik yaratmır. Məs.: kənd (kənt), kitab (kitap). Lakin ingilis dilindəki cingiltili samitlər sözün sonunda heç vaxt karlaşmır, çünki sözlərin sonunda samitlərin karlaşması onların mənasına təsir edir: a bed [bed] çarpayı, a bet [bet] mərc qoşma; a dog [dɔg]- it, a doctor [ˈdɒktə] - həkim və s.

İngilis dilində saitlərin oxunuşu onların bu və ya digər sözdə tutduğu yerdən daha çox asılı olur.

Məlumdur ki, bütün mövcud əlifbalarda hərflərin sayı dildəki səslərin sayından az olduğu üçün bu və ya başqa dilin səslərini həmin dilin əlifbası tam şəkildə əks etdirə bilmir. Daha doğrusu, bir çox dünya dillərində hərflərlə səslər arasında disproporsiya yaranır. Dildə mövcud olan bütün fonetik səsləri düzgün ifadə etmək üçün xüsusi fonetik transkripsiyadan (şerti işarədən) istifadə edilir.

İngilis dilində hərflərin sabit oxunuşu, əsasən yoxdur. Hər hansı bir hərfin oxunuşu daha çox söz daxilində tutduğu mövqedən asılıdır, buna görə də hər bir hərf bir neçə cür oxuna bilir. Bu da bir daha əlifbadakı hərflərin sayının nitqdəki səslərin sayından az olmasından irəli gəlir. Bu vəziyyət, xüsusən sait səslərdə daha qabarıq şəkildə özünü göstərir, məsələn, ingilis dilində olan 20 sait

fonemi ifadə etmək üçün 6 sait hərf işlənir. Sözlərin oxunuşunu daha dəqiq göstərmək üçün yalnız və yalnız fonetik transkripsiyadan istifadə olunur. Hərflərlə səsləri qarışdırmamaq üçün səslərin transkripsiya işarələri orta mötərizədə çap hərfləri ilə göstərilir, məsələn: **a man** [əˈmæn], **a desk** [əˈdesk] və s. Sait səsin uzun tələffüz olunması həmin səsi ifadə edən fonetik işarədən sonra qoyulan iki nöqtə [:] ilə göstərilir, məsələn. [ɪ] qısa, [i:] isə uzun səsdir. Bəzən səslər tələffüz edilərkən onlar tam uzanmır. Belə yarımuzun səslər isə bir nöqtə [.] ilə işarə edilir. Müqayisə edin: [ɪ, iː] – [sit – si:t, – mi:] və s.

Düzgün ingilis dili tələffüzünə yiyələnmək, onu dərinləndirən mənimsəmək üçün ingilis dilinin və eləcə də ana dilinin fonetik tərkibindəki müəyyən yaxın, oxşar və fərqli cəhətlərini müqayisəli şəkildə öyrənilməsi vacibdir. Belə ki, İngilis və Azərbaycan dillərindəki səslərin müqayisə edilməsi hər iki dilin şüurlu mənimsənilməsinə kömək edir. Onu da qeyd etmək yerinə düşər ki, dilin fonetik quruluşunu, onun səs tərkibini və düzgün tələffüz xüsusiyyətlərini lazımcınca mənimsəmədən o dildə düzgün danışmaq, ya da danışanı lazımı səviyyədə başa düşmək qeyri mümkündür.

HƏRFLƏR. Hərflər hər bir səsin yazıdakı qrafiki təsviridir. Biz hərfləri yazır və oxuyuruq. Hər bir söz hərflərin sistemli düzülüşündən ibarətdir.

İngilis və Azərbaycan əlifbaları Latın qrafikası əsasında yaradılmışdır. Lakin həmin hərflər formaca bir-birinə oxşasalar da onların hər biri müxtəlif cür adlanır və oxunur, məsələn, **h** hərfi Azərbaycan əlifbasında [he], İngilis əlifbasında isə [eitʃ] adlanır.

SƏSLƏR. Səs tələffüz olunur, yə'ni biz onu deyirik və eşidirik. Deyilən hər bir söz ayrı-ayrı səslərin toplusundan ibarətdir. Səslər bir qayda olaraq sözün mənasını dəyişdirir. Sözün tərkibindəki səs dəyişilən kimi sözün mənasında da dəyişiklik baş verir, məsələn, ad-ad, ada-ada və s. Bəzən sözdə səs ilə hərflər say etibarilə uyğun gəlmir. Bu hal hər iki dildə mövcuddur, məsələn, Azərbaycan

dilində ailə sözündə dörd hərflə olduğu halda 5 səsle [ayilə] tələffüz olunur. İngilis dilində light - işıq sözündə 5 hərflə olmasına baxmayaraq 3 səsle [lait] tələffüz edirik və s.

İngilis dilində olan 26 hərflə 44 səsi ifadə edir. Həmin 44 səsdən 20- si sait, 24-ü isə samitdir.

Hərflərdə olduğu kimi, müxtəlif dillərə məxsus olan səslərdə də müəyyən oxşarıqlar müşahidə olunur, lakin belə oxşarıqlar heç də eyniyyət təşkil etmir, məsələn, [d] səsi Azərbaycan və İngilis dillərində keyfiyyətə xeyli fərqlənir. Azərbaycan dilində [d] səsi dilönü-dışarxası samiti olduğu halda, ingilis dilində [d] səsi dilucu-yuvaq samitidir. Sait səslərdə isə tələffüz fərqləri daha qabarıqdır. Deməli hər bir dilin öz səs quruluşu, səs və musiqi ahəngi vardır.

Azərbaycan dilindən fərqli olaraq ingilis dilində səs quruluşca iki yerə bölünür: 1) sadə sait səslər, 2) mürəkkəb sait səslər. Azərbaycan dilində sait səslərin hamısı sadə səslərdir.

Sadə sait səslər bir tərkibli olmaqla onlara monofonq (təkavazlı) deyilir. Monofonq səslər qısa və uzun olur, məsələn, [ɔ] qısa, [ɔ:] uzun, [ɪ] qısa, [i:] uzun səsdır.

Mürəkkəb sait səslər də tərkibcə iki cür olur:

a) **İkitərkibli mürəkkəb sait səslər.** Bunlara diftonq (çütavazlı) deyilir. Diftonqu tələffüz edərkən onu təşkil edən elementləri bir-birindən ayırmaq olmaz, çünki onların hər ikisi birləşərək bir mürəkkəb fonem yaradır, məsələn, [ei], [ai], [ɔi] və s.

Diftonqun birinci elementi vurğulu olduğu halda, ikinci elementi həmişə zəif tələffüz olunur.

b) **Üçtərkibli mürəkkəb səslər,** bunlara triftonq (üçavazlı) deyilir, məsələn, [auə], [aiə] və s. Tələffüz zamanı triftonqlar iki yerə bölünür, yəni triftonqun birinci tərəfi diftonq, ikinci tərəfi isə neytral səs vəziyyətində olur.

ƏLİFBA. Məlum tərifi də olduğu kimi hərflərin sıra ilə düzülüşünə əlifba deyilir. Hər bir hərflənin məxsus olduğu dilin əlifbasında öz adı və yeri vardır.

Azərbaycan əlifbası səs prinsipinə əsaslanır, yəni hər bir səs

yazıda bir hərf ilə ifadə olunur. Ancaq ingilis əlifbası qrafik (işarə) təbiətli olmaqla tarixi-ənənəvi prinsipə əsaslanır, yəni bir səs bir və ya bir neçə hərf ilə ifadə oluna bilər. Ona görə də əksər hallarda sözdə səslə hərf bərabər kəmiyyətdə olur. Buna baxmayaraq ingilis dilində xüsusi oxu qaydaları mövcuddur. Bu oxu qaydaları sözdə heca və vurğuya əsaslanır.

1. **HECA.** Tələffüz zamanı sözün asanlıqla bölünən hissələrinə heca deyilir. Adətən sait səslər heca yaradan səslər olur. Sait hərlər mənsub olduğu hecanın növündən asılı olaraq müxtəlif cür oxunur. İngilis dilində üç növ heca vardır:

1) açıq heca; 2) şərti açıq heca; 3) qapalı heca. Məsələn: 1) Sonu saitle bitən hecaya açıq heca deyilir. **me** [mi:] məni, mənə, **he** [hi:] (o) və s.

2) Sonu oxunmayan - e hərfi ilə əmələ gələn heca şərti açıq heca adlanır, məsələn, **name** [neim] ad, **take** [teik] götürmək və s. Açıq və şərti açıq hecalarda sait hərlər adətən öz adları ilə oxunur.

3) Sonu samitlə bitən hecaya qapalı heca deyilir, məsələn, **hat** [hæt] şlyapa, **cat** [kæt] pişik, **had** [hæd] vardır/varıdır və s.

2. **VURĞU.** Sözdə bir hecanın digərinə nisbətən qüvvətli tələffüz edilməsinə vurğu deyilir. Müxtəlif dillərdə vurğu sözün müxtəlif hecalarının üzərinə düşür. Azərbaycan və əksər türk mənşəli dillərdə vurğu , adətən, sözün axırıncı hecasına, ingilis dilində isə sözün əvvəlinə, ortasına və sonuna düşə bilər, yəni ingilis dilində hər sözün öz konkret vurğu yeri vardır. Vurğu sözün mənasını dəyişə bildiyi kimi, hərfin oxunuşunu da dəyişə bilər. Vurğu altında sait səslər tam və qüvvətli tələffüz olunduğu halda, vurğusuz hecada zəif tələffüz olunur, səs neytrallaşır, bəzən də tələffüz olunmur. Ona görə də sözləri öyrənərkən vurğuya diqqət yetirmək vacibdir. İngilis dilində vurğu əsasən birinci hecanın üzərinə düşür. Çoxhecalı sözlərdə iki və ya üç (əsas və ikinci dərəcəli) vurğu ola bilər.

Hərflər və səslər

I. Bir cür oxunan hərflər

Nö	hərfin cap işarəsi	hərfin əlyazması	hərfin adı	hərfin oxunuşu
1	B b	<i>B b</i>	[bi:]	[b]
2	D d	<i>D d</i>	[di:]	[d]
3	N n	<i>N n</i>	[en]	[n]
4	M m	<i>M m</i>	[em]	[m]
5	T t	<i>T t</i>	[ti:]	[t]
6	P p	<i>P p</i>	[pi:]	[p]
7	F f	<i>F f</i>	[ef]	[f]
8	V v	<i>V v</i>	[vi:]	[v]

II. Sait hərf və səs: E e [i:], [i:], [e]

III. Qoşa sait hərlər (diqraflar): ee [i:]

Oxu qaydaları

İngilis dili kipləşən samit səsləri Azərbaycan dili kipləşən samit səslərinə nisbətən partlayışla tələffüz olunur. Onlar sözün hər yerində işlənir. Həm Azərbaycan, həm də ingilis dillərində kar samit səslərin tələffüzündə səs telləri titrəmir. Cingiltili samit səslərin tələffüzündə isə bunun əksinə olaraq səs telləri titrəyir.

1. **B b** [bi:] hərfi bir cür oxunur: [b] kimi

[b] səsi Azərbaycan dilindəki (b) səsi kimi kipləşən-partlayışlı qoşadodaq cingiltili samitdir. Bu səs dodaqların bərk kipləşib açılması ilə əmələ gəlir.

2. **D d** [di:] hərfi bir cür oxunur: [d] kimi

[d] səsi Azərbaycan dilindəki (d) səsine oxşasa da keyfiyyətə ondan xeyli fərqlənir. Azərbaycan dilində [d] səsini tələffüz edərkən dilin ucu üst dişlərə toxunur. İngilis dilində isə [d] səsini tələffüz edərkən dilin ucu üst dişlərin kök hissəsinə-yuvaqlara söykənir. Buna görə də ingilis dilində [d] səsi kipləşən-partlayışlı yuvaq samiti sayılır.

3. **N n** [en] hərfi bir cür oxunur: [n] kimi

[n] səsi Azərbaycan dilindəki (n) səsine oxşayır. İngilis və

Azərbaycan dillərində bu səs cingiltilidir. Azərbaycan dilində (n) səsi tələffüz edilərkən dilin ucu üst dişlərə söykənir, lakin ingilis dilində [n] səsinin tələffüzündə isə dilin ucu üst dişlərin yuvaqlarına söykənir və ciyərlərdən gələn hava axını burundan çıxır. Buna görə də ingilis dilində [n] səsi kipləşən burun sonor səsi adlanır.

4. **M m [em]** hərfi bir cür oxunur: [m] kimi

[m] səsi Azərbaycan dilində olduğu kimi, ingilis dilində də qoşadodaq cingiltili sonor samitdir. Fərq ondan ibarətdir ki, Azərbaycan dilində (m) səsi nisbətən yumşaq, ingilis dilində isə nisbətən qalın və bir qədər də gərgin tələffüz olunur. İngilis dilində [m] kipləşən burun sonor samitidir.

5. **T t [ti:]** hərfi bir cür oxunur: [t] kimi

[t] səsi Azərbaycan dilindəki (t) səsinə oxşayır. Amma Azərbaycan dilində (t) səsinin tələffüz edərkən dilin ucu üst dişlərin ucuna, ingilis dilində isə dilin ucu üst yuvaqlara söykənir və partlayışlı tələffüz olunur. İngilis [t] və Azərbaycan (t) səslərinin tələffüzü təqribən ingilis [d] və Azərbaycan (d) səslərinə oxşayır. Lakin fərq ondadır ki, [t] kar, [d] isə cingiltilidir.

6. **P p [pi:]** hərfi bir cür oxunur: [p] kimi

İngilis [p] səsi Azərbaycan dilindəki (p) səsi kimi dodaqların kipləşməsi vasitəsilə tələffüz olunur. Hər iki dildə bu səs kar samit adlanır. Lakin fərq ondadır ki, Azərbaycan dilində (p) səsi zəif deyildiyi halda, ingilis [p] səsi tələffüz olunarkən dodaqlar bərk kipləşir və partlayışlı səs alınır.

7. **F f [ef]** hərfi bir cür oxunur: [f] kimi

[f] səsi alt dodağın üst dişlərin ucuna söykənməsi ilə əmələ gəlir. İngilis [f] səsi Azərbaycan dilindəki (f) səsi ilə tamamilə eyni tələffüzə malikdir. İngilis və Azərbaycan [f] səsləri hər iki dildə dodaq-diş kar samiti hesab edilir.

8. **V v [vi:]** hərfi bir cür oxunur: [v] kimi.

[v] səsinin əmələ gəlməsi [f] səsinə olduğu kimidir. [f] kar, [v] isə cingiltilidir. İngilis [v] səsi Azərbaycan dili (v) səsinə oxşayır.

Sait hərf: E e [i:]

E e [i:] hərfi iki cür oxunur:

1) **E e [i:]** hərfi vurğulu açıq hecada [i:] kimi oxunur. [i:] Azərbaycan dili (i) səsi kimi tələffüz olunur. Fərq ondan ibarətdir ki, Azərbaycan dili (i) səsi qısa, ingilis dilində isə uzun tələffüz edilir, məsələn:

me [mi:] mənə, məni
be [bi:] olmaq

2) **E e** hərfi vurğulu qapalı hecada qısa [e] kimi oxunur; [e] səsi Azərbaycan dilində olduğu kimi ön sıra sait səsidir. Bu səs Azərbaycan dili (e) səsinə uyğun gəlir; məsələn:

pen [pen] qələm
ten [ten] on (say)
bed [bed] çarpayı
ben [ben] Ben (oğlan adı)

Qeyd:

E e hərfi açıq hecada üstünə vurğu düşmədikdə yarımuzun [i.] səsi kimi oxunur.

me* [mi.] məni, mənə

3) **E e** hərfi iki və daha çox hecalı sözlərin sonunda oxunmur. Bu vəziyyətdə **e** hərfi şərti olaraq özündən əvvəl gələn hecanı açıq hecaya çevirməyə xidmət edir. Bu yolla yaranan açıq heca şərti açıq, ya da tarixi heca adlanır, məsələn:

Pet (qapalı heca), oxunuşu [pet] Petya.

Pete (şərti açıq heca), oxunuşu [pit] Pyotr.

Qoşa hərlər

ee hərf birləşməsi uzun [i:] kimi oxunur, məsələn:

meet [mit:] 1) qarşılamaq; 2) rastlaşmaq; 3) üz-üzə gəlmək

feed [fi:d] yedizdirmək, yedirtmək

feet [fi:t] ayaqlar

E e [i:] hərfinin oxunuşu:

Açıq hecada	I	Qapalı hecada	Qoşa
vurğulu [i:]	vurğusuz [i]		ee

<i>bi</i> [bi:]	<i>me</i> [mi:]	<i>pen ten bed</i> [pen]; [ten]; [bed]	<i>meet</i> [mi:t]
<i>Pete</i> [pi:t]			

<i>me</i>	[mi, mi, mi:]	(məni, mənə) kimi oxuna bilir.
<i>be</i>	[bi:]	olmaq
<i>ten</i>	[ten]	on (say)
<i>pen</i>	[pen]	qələm
<i>bed</i>	[bed]	çarpayı
<i>Pete</i>	[pi:t]	Petya (oğlan adı)
<i>meet</i>	[mi:t]	qarşılaşmaq, rastlaşmaq
<i>Ben</i>	[ben]	Ben (oğlan adı)
<i>Ted</i>	[ted]	Ted (oğlan adı)
<i>tent</i>	[tent]	çadır, alaçıq
<i>feed</i>	[fi:d]	yedirtmək
<i>feet</i>	[fi:t]	ayaqlar

Çalışma.

Sözləri oxuyun və səsləri düzgün tələffüz edin

E e			
[e]		[i:]	
<i>men - ten</i>		<i>be - beed</i>	<i>- bede</i>
<i>den - fen</i>		<i>me - meet</i>	<i>- mete</i>
<i>Ted - Pet</i>		<i>bee - need</i>	<i>- need</i>
<i>Ben - Ben</i>		<i>ne - feed</i>	<i>- fede</i>
<i>Ned - Ned</i>		<i>te - teen</i>	<i>- tene</i>
<i>Fed - Fed</i>		<i>de - deen</i>	<i>- dene</i>

İKİNCİ DƏRS

Hərflər və səslər

1. Sait hərf və səslər; A a [ei], [ei], [æ], [ə]
2. Qoşa sait hərflər (diqraf) ea [i:]
3. İki cür oxunan samit hərflər

çap şəkli	adı	oxunuşu	misallar
-----------	-----	---------	----------

S s	[es]	[s], [z]	<i>see, sit, as, is</i>
C c	[si:]	[k], [s]	<i>cat, cap, pencil</i>
G g	[dʒ:]	[g], [dʒ]	<i>flag, bag, page</i>

4. Bir cür oxunan samit L1 [el] - [l]

5. Qoşa samit hərfələr 11 - [l]

6. Qrammatik material: Artıkl (ümumi anlayış)

Oxu qaydaları

1. **Aa** [ei] hərfi əsasən üç cür oxunur:

a) **Aa** hərfi vurğulu açıq hecada [ei] kimi oxunur: [ei] iki müstəqil səsdən ibarət olan bir mürəkkəb səsdır. Belə səslər diftonq (qoşa avazlı səslər) adlanır. Diftonqun birinci elementi bir qayda olaraq vurğulu olur.

date [deit] tarix (ayın)

name [neim] ad (adamın, bitkinin və.s)

take [teik] götürmək

table [teibl] stol

plate [pleit] boşqab

late [leit] gec

b) **Aa** hərfi vurğulu qapalı hecada [æ] oxunur.

[æ] səsini tələffüz edərkən dilin əsas kütləsi ağızın qabaq hissəsində olur və beləliklə ağızın arxa hissəsində boşluq yaranır. Dilin ucu alt dişlərə tərəf dartılır, ortası isə irəli dartılmaqla azca yuxarı qalxır. Dodaqlar isə azca yana dartılır. İngilis [æ] səsi Azərbaycan dilindəki (ə) səsi kimi tələffüz olunur, lakin ondan fərqli olaraq [æ] səsinin tələffüzündə alt çənə bir qədər aşağı enir, məsələn:

man [mæn] adam, kişi

bad [bæd] pis

map [mæp] xəritə

lamp [læmp] lampa

flat [flæt] mənzil

hand [hænd] əl

c) **Aa** hərfi vurğusuz hecada [ə] kimi oxunur. [ə] səsi həmişə vurğusuz olur. Bu səs Azərbaycan dili (ə) səsinin tələffüzünə yaxındır. İngilis dili [ə] səsinin tələffüzünü asanlaşdırmaq üçün ondan sonrakı qonşu hecanı daha vurğulu tonda demək lazım gəlir, məsələn: and [ænd] və (bağlayıcı)

-**ea** hərfbirləşməsi [i:] oxunur.

meat [mi:t] ət (ərzaq növü)

sea [si:] dəniz

tea [ti:] çay (içməli)

Müqayisə edin:

sea [si:] dəniz

see [si:] görmək

meet [mi:t] görüşmək, rastlaşmaq

meat [mi:t] ət (ərzaq növü)

2. İki cür oxunan samit hərlər:

1) **S** [es] hərfi adətən [s] kimi oxunur:

[s] səsi Azərbaycan dili (s) səsinə tam uyğun sədir, məsələn:

see [si:] görmək

sit [sit] oturmaq

sea [si:] dəniz

2) **S s** hərfi iki sait səs arasında və cingiltili samit səslərdən sonra [z] kimi oxunur və demək olan ki, Azərbaycan dili (z) səsinə tam uyğun gəlir, məsələn:

pens [pənz] qələmlər

is [iz] -dır,-dir (xəbər şəkilçisi)

beds [bedz] çarpayılar

as [æz] belə (ki), kimi

3) **C c** [si:] hərfi iki cür oxunur:

a) **C** hərfi adətən [k] kimi oxunur, məsələn:

cap [kæp] şapka, papaq

cat [kæt] pişik
clean [klin] təmiz, təmizləmək

b) C hərfi *i, e, y* hərfləri qarşısında [s] oxunur, məsələn:

place [pleis] yer, yerləşdirmək
pencil [pensl] karandaş
face [feis] üz, sifət; üz-üzə gəlmək
icy [ˈaɪsi] buzlu, buzla örtülmüş

4) G g [dʒi:] hərfi iki cür oxunur:

a) G g hərfi, adətən [g] kimi oxunur, məsələn:

flag [flæg] bayraq;
bag [bæg] çanta;
egg [egg] yumurta

Bu sözlərdə [g] səsi əsasən Azərbaycan dilində *qəpik, qəşəng* sözlərindəki (q) səsinin eynidir.

b) G g hərfi *i, e, y* hərflərindən hər hansı birinin qarşısında gələrsə [dʒ] kimi oxunur. [dʒ] səsi Azərbaycan dilindəki (c) səsinə oxşayır, məsələn:

a page [əˈpeɪdʒ] səhifə (kitab)
a gypsy [əˈdʒɪpsɪ] qaraçı (adam)
gin [dʒɪn] içki, araq növü

5) L l [el] hərfi həmişə bir cür oxunur:

[l] səsinin tələffüzü [t], [d], [n] səslərində olduğu kimi dilin ucu üst yuvaqlara söykənməklə əmələ gəlir. [l] səsi [n] və [m] kimi sonor səmdir. [l] səsi Azərbaycan dili (l) səsindən həm əmələ gəlməsinə, həm də qalınlığına görə fərqlənir, məsələn:

lamp [læmp] lampa
plate [pleɪt] boşqab
late [leɪt] gec, sonra
tell [tel] söyləmək
bell [bel] zəng /telefon/.
call [kɔ:l] çağırmaq

Grammatik material: Artikl (ümumi məlumat)

Azərbaycan dilindən fərqli olaraq ingilis dilində artikl adlı köməkçi nitq hissəsi vardır. Artiklın lüğəti mənası yoxdur. Artikl ismə aid olan köməkçi ismi əlamətdir. İngilis dilində iki artikl vardır:

a) Qeyri-müəyyən artikl – a (an)

b) Müəyyən artikl – the [ðə]

Qeyri-müəyyən artikl danışan tərəfindən ilk dəfə işlənən və ümumi məfhum bildirən tək isimlərin qarşısında işlənir, məsələn: *kitab* sözü dedikdə, biz bilirik ki, bu və ya başqa konkret kitab haqqında deyil, ümumiyyətlə hər hansı bir qeyri-müəyyən kitabdan (tək halda) söhbət gedir, deməli, ingilis dilində belə isimlərin qarşısında qeyri-müəyyən artikl işlətmək lazımdır. Qeyri-müəyyən artikl tarixən «bir»sözündən törəndiyindən o, tək halda olan sayıla bilən isimlərlə işlənir. Qeyri-müəyyən artiklın iki forması vardır:

a) a [ə] samitlə başlanan və təkə olan ümumi isimlərin qarşısında işlənir: a pen, a desk, a plate, a table

b) an [æn] saitlə başlanan və tək halda olan bütün ümumi isimlərin qarşısında işlənir:

an apple [æn æpl] alma (meyvə)

an ant [æn ænt] qarışqa (həşərat)

an end [æn'end] son, axır, nəticə

Text

↓Ben.↓ Den. ↓Ted. ↓Ben and ↓Ted.↓ Den and ↓Pete. A ↓lamp and a ↓bed. A ↓cat and ↓Pete. Meet↓ Ted. Ben, meet↓ Ted. Ted, meet ↓Den. Ted, take a map. Ben, meet Ted and take a lamp. Meet Ted. Ben, tell Ted. Den, tell Pete.

Qeyd. Üzü yuxarıya istiqamətlənmiş ox (↓) qalxan tonu, aşağıya istiqamətlənmiş ox isə (↑) düşən tonu göstərir.

Lüğət

a flat [ə'flæt] mənzil meet [mi:t] qarşılamaq

a map [ə'mæp] xəritə meat [mi:t] ət (ərzaq)

a lamp	[ə'læmp]	lampa	see	[si:]	görmək
a date	[ə'deɪt]	tarix	sea	[si:]	dəniz
a name	[ə'neɪm]	ad	clean	[kli:n]	təmiz, təmizləmək
a man	[ə'mæn]	adam, kişi	face	[feɪʃ]	üz, üz-üzə gəlmək
a table	[ə'teɪbl]	stol	a page	[ə'peɪdʒ]	səhifə /kitabda/
a plate	[ə'pleɪt]	boşqab	tell	[tel]	söyləmək, demək
a cap	[ə'kæp]	papaq, şapka	bell	[bel]	zəng (saatın və s.)

Çalışma

Sözlərə maqnitafonla qulaq asın, sonra isə özünüz tələffüz edin!

[i:]	[e]	[eɪ]	[æ]	[ə]	[i:]
me	met	name	act	Lena	Pete
be	let	lame	pan	Zeba	compete
bee	fet	fate	fan	address	tea
fee	end	lame	map	attack	sea
feet	lend	ache	lamp	abroad	cede
been	pen	table	bad	above	cease
meet	bed	able	man	about	cedar

Ev tapşırıqları

1. Aşağıdakı sözləri dəftərinizə köçürün və onların oxu qaydalarını izah etməklə hər birinin transkripsiyasını yazın:

tea, me, bee, be, table, able, lamp, map, ben, den, deep, peap, end, and, bat, Pete, Pet.

2. Aşağıdakı sözləri hərflərlə yazın: [teɪbl, mi:, ti:, bi:, məp, pen, ted, ben, deɪt, ænd, mit, flæt, si:, ti:]

c) Aşağıdakı hərflərin yanında hər birinin müvafiq böyük hərfini və adını yazın.

t, a, e, b, m, n, l, f, v, c, g, s.

d) Mətndəki ingilis a hərfi olan bütün sözləri seçin və onların oxunuş qaydalarını izah edin.

ÜÇÜNCÜ DƏRS

Hərflər və səsələr

1. Sait hərflər və səsələr

Çap forması	Yazı işarəsi	Adı	Oxunuşu		Misallar	
			Açıq hecada	Qapalı hecada	Açıq hecada	Qapalı hecada
I i	I I	[aɪ]	[aɪ]	[ɪ]	life,	it
Y y	Y y	[waɪ]	[aɪ]	[ɪ]	tie	fit
					my	

2. Bir cür oxunan samit hərfələr:

K k [keɪ] - [k]

H h [eɪtʃ] - [h]

P p [pi:] - [p]

3. Qoşa sait hərfələr (diqraflar): ay [eɪ] - day

4. Qoşa samit hərfələr: ck, sh, ch

5. Qrammatika: Cümlə

Oxu qaydaları:

1. I i [aɪ] hərfi iki cür oxunur:

a) I i hərfi vurğulu açıq hecada əlifbadakı kimi [aɪ] oxunur, məsələn:

I * [aɪ] mən (şəxs əvəzliyi)

time [taɪm] vaxt nice [naɪs] qəşəng

fine [faɪn] qəşəng pine [paɪn] şam ağacı

life [laɪt] həyat ice [aɪs] buz

b) I i hərfi vurğulu qapalı hecada [ɪ] kimi oxunur, məsələn:

in [ɪn] -da, -də (içində)

it [ɪt] o, (şəxs əvəzliyi, orta cins)

is (to be) [ɪz] -dır, -dir, -dur, -dür

2. Y y [waɪ] hərfi 3 cür oxunur:

a) Y hərfi sözlərin əvvəlində [j] kimi oxunur və bu səs Azərbaycan dili (y) səsinə oxşayır, məsələn:

ye [je] hə, bəli

yes [jes] bəli

yet [jet] hələ, hələ də

b) Y hərfi təkhecalı sözlərin sonunda [aɪ] kimi oxunur:

my [maɪ] mənim

by [bai] -la,-lə, ilə, tərəfindən

tidy [taɪdi] səliqəli, yığcam

c) Y hərfi iki və daha artıq hecalı sözlərin sonunda [ɪ] kimi oxunur:

* I (mən) sözü cümlənin hər yerində böyük yazılır.

** İngilis dilində bütün əşyalar orta cinsə daxildir.

lady [ˈleɪdi] xanım

lady [ˈleɪzi] tənbel

family [ˈfæmɪli] ailə

3. - ay hərf birləşməsi [eɪ] kimi oxunur, məsələn:

may [meɪ] olar

day [deɪ] gün

pay [peɪ] ödəmək

4. K k [keɪ] hərfi [k] kimi oxunur. Bu səs Azərbaycan dilindəki "kassa" sözündəki (k) kimi tələffüz olunur, məsələn:

take [teɪk] götürmək, qəbul etmək

make [meɪk] etmək, düzəltmək

5. H h hərfi yalnız [h] kimi oxunur, məsələn:

hat [hæt] şlyapa, (Azərbaycan dilində Həsən, hökm, səhər sözlərindəki [h] kimi tələffüz olunur).

6. ch hərfbirləşməsi iki cür oxunur:

chick [tʃɪk] cücə, uşaq

bench [bentʃ] skamya, kürsü

child [tʃaɪld] uşaq, körpə

Əsasən yunan mənşəli sözlərdə -ch hərfbirləşməsi [k] kimi oxunur, məsələn:

ache [eɪk] ağrı, əziyyət

character [ˈkærɪktə] xarakter, xüsusiyyət

[tʃ] və [k] səslərinin hər ikisi Azərbaycan dili səs sistemində də vardır.

Qeyd: -ld hərfbirləşməsi qarşısında i hərfi [ai] kimi oxunur:

child [tʃaɪld] uşaq

7. -ck [sɪkeɪ] hərfbirləşməsi [k] kimi oxunur:

black [blæk] qara (rəng)

back [bæk] arxa, kürək (insanın və s.)

sack [sæk] kisə, torba, çuval

8. sh [es eɪtʃ] hərfbirləşməsi [ʃ] kimi oxunur, məsələn:

she [ʃiː] o (qadın cinsi)

shelf [ʃelf] rəf /kitab və s./

ash [æʃ] kül (otun, odunun)

9. P p hərfi bir cür, [p] kimi oxunur;

a pen [əˈpen] qələm, pero /yazmaq/

a plate [əˈpleɪt] boşqab, nimçə

a pencil [əˈpensl] karandaş

Q r a m m a t i k m a t e r i a l :

Cümlə. Sadə müxtəsər cümlədə söz sırası. Əmr cümləsi

1. Bildiyimiz kimi Azərbaycan dilindən fərqli olaraq ingilis dilində cümlədə söz sırası nisbətən sabitdir. Nəqli cümlədə birinci yerdə mübtəda, ikinci yerdə isə xəbər dayanır. Bu dərstdə yalnız ismi xəbər (tərkibi ismi xəbər) formasından danışılır.

1. Mübtəda

2. Xəbər (ismi xəbər)

It	is a bed.
It	is a lamp.
It	is a pencil.
It	is a tie.
It	is a table.
I	am a man.
He	is a child.

The table is black. Black table is clean.

İsmi xəbərdə işlənmiş «is» ixtisar oluna bilər, məsələn: It is a pen = It's a pen.

Əgər xəbərin ismi hissəsindən qabaq təyin işlənirsə, ismə aid olan artikl həmin təyindən əvvələ keçir, məsələn: It is a plate. It is

a big plate. It is a nice girl.

Text

It is a pencil. It is a black pencil. It is big. It is a map. It is a big map. Ben, take a map. It is a bed. It is a big bed. It is meat. It is clean meat. It is big. It is a pencil. It is my pencil.

Sona, take a map. It is big. Ali, meet me. I see Ali. It is time. It is fine.. Ali is late to day. It is day: Spell it.

It's a cap. It's black. It's clean. It's a black cap. Black table is clean.

Lügət

time	[taɪm]	vaxt	take	[teɪk]	götürmək
fine	[faɪn]	qəşəng	hat	[hæt]	şlyapa
life	[laɪf]	həyat	child	[tʃaɪld]	uşaq
in	[ɪn]	içində	pencil	[pensl]	karandaş
black	[blæk]	qara /rəng/	clean	[kli:n]	təmiz
it	[ɪt]	o (ş. əvəzl.)	day	[deɪ]	gün
shelf	[ʃelf]	rəf (şkafın)	spell	[spel]	sözü hərfbəhərf
a day	[ə'deɪ]	gün	demək		
tidy	[taɪdɪ]	səliqəli, nizamlı	my	[maɪ]	mənim
face	[feɪs]	üz, sifət			
lady	[leɪdɪ]	xanım			
family	[fæməli]	ailə			

Çalışmalar

Hərflərin oxunuşu

	c			y			
	c [k]	c [s]	ck [k]	[j]	[ai]	[l]	
can	cake	center	nice	chick	yes	my	tidy
cap	cape	cent	face	back	yet	type	lazy
cat	cate	pencil	peace	black	yell	cycle	lady

A			e		i	
[eɪ]	[æ]	[ə]	[i:]	[e]	[aɪ]	[ɪ]
table	map	a bed	me	pen	nice	in
fable	cap	Lena	she	hen	time	is
name	lamp	Zeba	he	Ted	line	sit
cape	fat	a tie	we	pet	fine	fit

e		ee		ea	
[i:]	[e]	[i:]			
be	ten	meet		meat	
me	tent	feet		feat	
Pete	led	see		sea	
Zeba	met	fee		tea	

Tapşırıqlar:

1. Mətni köçürün. İsimlərin altından xətt çəkin və artiklı işlənmə yerinə görə izah edin.
2. Aşağıdakı sözlərdə altından xətt çəkilmiş hərflərin oxunuşunu izah edin və şərti işarələrini yazın
table, pencil, nie, cap, in, Lena, yet, Lady, tidy, meet, sea, cycle, my, lamp, cat, man.
3. Aşağıdakı sözlərin hər birinə aid bir cümlə yazın:
It, a camp, a tie, a pencil, a bed, clean, meat, is, my.
4. Aşağıdakı sözlərin oxunuşunu (şərti işarələrini) yazın.
sycle, meat, meet, see, sea, my, yet, nice, in, clean, desk.
5. Aşağıdakı cümlələri ingilis dilinə tərcümə edin.

Bu stoldur. Stol qaradır. O təmizdir. Qara stol böyükdür. Böyük stol təmizdir. O qaradır. O, böyük stoldur. Bu ətdir. Bu, təmiz ətdir. Bu kitabdır. Mənim kitabım qəşəngdir. Bizim ailəmiz böyükdür. O kitabı götürün. O, qəşəng kitabdır.

DÖRDÜNCÜ DƏRS

Hərflər və səsər

sıra	hərfin çap şəkli	adı	oxunuşu	misallar
1.	O o	[ou]	[ou], [ɔ]	nose [nouz]-burun; pot [pɔt]-gülqabı
2.	U u	[ju:]	[ju:], [ʌ]	use [juz]-istifadə etmək; uncle [ʌŋkl]-əmi, dayı

Hərflər birləşmələri:

1. Qoşa oo hərfi [u:] və [u] kimi deyilir
2. th hərflər birləşməsi [ð] və [θ] kimi deyilir
3. er hərflər birləşməsi [ə] və [e:] kimi deyilir
4. ar hərflər birləşməsi [a:] kimi deyilir
5. ey hərflər birləşməsi [eɪ] kimi deyilir
6. ou hərflər birləşməsi [ou] kimi deyilir
7. **7. Q r a m m a t i k m a t e r i a l:**

1. Ümumi sual cümlələri.

2. İşarə əvəzlilikləri

3. Müəyyən artıql

Oxu qaydaları:

1. Oo [ou] hərfi, əsasən iki cür oxunur:

a) O hərfi vurğulu açıq hecada [ou] kimi oxunur, məsələn:

no	[nou]	xeyr, yox
note	[nout]	qeyd, qeyd etmək
a rose	[ə'rouz]	qızıl gül
go	[gou]	getmək
so	[sou]	beləliklə, belə ki.

[ou] ikitərkiibli səsdır (diftonqdur). İngilis [ou] səsi Azərbaycan (o) və (u) səslərinin birləşməsi ilə müqayisə edilə bilər.

b) Vurğulu qapalı hecada o hərfi [ɔ] kimi oxunur. [ɔ] səsi Azərbaycan dili (o) səsinin qısa və yarımçıq tələffüzünə oxşayır. Azərbaycan dilində **on** sözündəki (o) səsi ingilis dili [ɔ] səsinə oxşayır, məsələn:

on	[ɔn]	üstündə (nəyinsə)
hot	[hɔt]	isti (hava, su)
dot	[dɔt]	nöqtə (işarə)
not	[nɔt]	yox (inkar hissəciyi)
fond	[fɔnd]	zərif, sevən
pot	[pɔt]	gülqabı, dibçək

2. Qoşa oo hərfləri iki cür oxunur:

a) oo hərfbirləşməsi adətən [u:] kimi oxunur, məsələn:

too	[tu:]	həmçinin	room	[ru:m]	otaq
food	[fu:d]	yemək, ərzaq	goose	[gu:z]	qaz (quş)
spoon	[spu:n]	qaşığı	fool	[fu:l]	ağılsız, axmaq

b) oo hərfbirləşməsi d,k,t hərflərinin qarşısında gələrsə qısa [u]

kimi oxunur, məsələn:

good	[gud]	yaxşı	look	[luk]	baxmaq
book	[buk]	kitab	foot	[fut]	ayaq
hook	[huk]	qarmaq	goods	[gudz]	mal-dövlət əmlak

3. U u [ju:] hərfi iki cür oxunur:

a) u [ju:] hərfi vurğulu açıq və şərti açıq hecalarda [ju:] kimi oxunur. [ju:] səsi Azərbaycan dilində (yuu) səs birləşməsi ilə müqayisə edilə bilər, məsələn:

due	[dju:]	lazımı, vaxtında, hesabına
mute	[mju:t]	lal, səssiz
student	[ˈstju:dənt]	tələbə, alim

b) u [ju:] hərfi vurğulu qapalı hecada [ʌ] kimi oxunur. [ʌ] səsini tələffüz etmək üçün ağız boşluğu açılır, dilin orta hissəsi yuxarıya qalxır və dodaqlar adi vəziyyət alır. Bu vəziyyətdə sanki Azərbaycan dilindəki (a) səsinin qısa variantı tələffüz olunur, məsələn:

shut	[ʃʌt]	örtmək, bağlamaq
but	[bʌt]	amma, ancaq, lakin
bus	[bʌs]	avtobus
put	[pʌt]	qoymaq (sözü istisnadır)

4. Rr [a:] hərfi bir cür oxunur: [r] kimi.

Azərbaycan dili (r) səsindən fərqli olaraq ingilis dili [r] səsini tələffüz edərkən dilin ucu üst dişlərin yuvaqlarına doğru qalxır və dilin ucu ilə yuvaqlar arasında nov əmələ gəlir. İngilis [r] səsi tələffüz edilərkən dil titrəmir, məsələn:

red	[red]	qırmızı	rose	[rouz]	qızıl gül
read	[ri:d]	oxumaq	arrest	[ə'rest]	həbs (etmək)
rat	[ræt]	kəsəyən (gəmirici)	arrow	['ærou]	ox (silah)

Hərflər birləşmələri :

1. **th** [ti:, eɪtʃ] hərflər birləşməsi iki cür oxunur:

a) cingiltili [ð] səsi kimi.

[ð] səsi Azərbaycan dilində yoxdur. Bu səsi [d] və [z] səsləri ilə qarışdırmaq olmaz. [ð] səsinin tələffüzü zamanı dilin ucu dişlərin arasında olur və güclü nəfəs axını ilə dilin ucu geri çəkilir, məsələn:

this	[ðɪs]	bu (işarə əvəzliyi)
that	[ðæt]	o (işarə əvəzliyi)
they	[ðeɪ]	onlar (şəxs əvəzliyi)

b) kar [θ] səsi.

[θ] səsi Azərbaycan dilində yoxdur. Bu səsi [s] səsi ilə qarışdırmaq olmaz. [θ] səsinin tələffüzündə dilin ucu dişlərin arasında durur və zəif nəfəs axını ilə dilin ucu geri çəkilir, məsələn:

earth	[ə:θ]	yer, torpaq
three	[θr i:]	üç (say)
thin	[θɪn]	nazik, incə

Sait və samit hərflər birləşmələri:

1. **er** [i:, a:] hərflər birləşməsi iki cür oxunur:

a) üzərinə vurğu düşdükdə (vurğulu halda) [æ:] kimi oxunur. [æ:] səsi Azərbaycan dilindəki (ö) səsindən tam şəkildə fərqlənir.

Azərbaycan dili (əə) səsindən fərqli olaraq ingilis dilində [æ:] səsi tələffüz olunarkən dodaqlar yanlara dartılır, ağız boşluğu azca açılır, məsələn:

person ['pɜ:sn] şəxs, adam

her [hə:] onun (qadın cinsi)
fern [fən] ayıdöşəyi, qıjı (bitki)
her [hə:] onun (qadın cinsi)

b) **er** vurğusuz vəziyyətdə neytral [ə] kimi oxunur və əsasən sözlərin sonunda işlədilir, məsələn:

a sister ['sɪstə] bacı
larder [la:də] anbar
a teacher ['ti:tʃə] müəllim

Misallardan da görüldüyü kimi, r hərfi sözlərin sonunda oxunmur. Lakin ondan sonra saitlə başlayan söz gələrsə onda [r] səsi öteri tələffüz olunur, məsələn:

The car and the tram. (maşın və tranvay.)

[ðə'kɑr ənd ðə'træm]

The teacher and the student. (müəllim və tələbə.)

[ðə'ti:tʃər ənd ðə'stju:dənt].

2. **ar** hərfbirləşməsi bir cür oxunur: [a:]

[a:] səsi Azərbaycan dilindəki (a) səsini uzun tələffüz olunan variantına oxşayır. Təqribən Azərbaycan dilindəki saat, maarif, sait sözlərindəki (a) səsinə uyğun gəlir, məsələn:

article ['ɑ:tɪkl] məqalə
a car [ə'kɑ:] minik maşını
far [fɑ:] uzaq, kənar

2. Sait hərfbirləşmələri:

1) **ey** [i:, wə] hərfbirləşməsi [eɪ] kimi oxunur, məsələn:

hey [heɪ] nida (çağırış)
they [ðeɪ] onlar (şəxs əvəzliyi)
grey [greɪ] boz (rəng)

2) **ou** hərfbirləşməsi adətən [u:] kimi oxunur, məsələn:

you [ju:] sən, siz (şəxs əvəzliyi)
group [gru:p] qrup, dəstə, bölmə

Q r a m m a t i k m a t e r i a l.

I. Ümumi sual cümləsi.

Bütün cümləyə aid olan suala ümumi sual deyilir. Ümumi suallar "yes" "bəli" və ya "no" "xeyr" və "deyil" cavabları tələb edir. To be fe`linin şəxs formalarının iştirakı ilə düzələn bütün cümlələrin ümumi sual formasını düzəltmək üçün to be fe`linin müvafiq şəxs forması mübtədadan əvvələ keçir.

Ümumi sual cümlələrinin sonunda əsas ton bir qayda olaraq yüksəlir. Azərbaycan dilində isə –mı,-mi,-mu,-mü sual ədatlarından başqa, ümumi sual intonasiyası vasitəsi ilə də ümumi sual cümlələri qurula bilir, məsələn:

Bu kitabdır. Bu kitabdır? Bu kitabdır mı?

O mühəndisdir. O mühəndisdir? O mühəndisdir mi?

Is it a bed? Bu çarpayıdır? cümləsinə diqqət yetirin.

Cavablar:

1) Qısa təsdiq cavab: Yes, it is.

Tam təsdiq cavab: Yes, it is. It is a bed.

2). Qısa inkar cavab: No, it is not.

Tam inkar cavab: No, it is not. It is not a bed.

Nəqli cümlənin inkarını düzəltmək üçün is - dən sonra **not** inkar hissəciyi əlavə edilir, məsələn: It is **not** a bed. It is **not** a table. He is **not** a student. She is not a doctor

II. **İşarə əvəzlilikləri: this, that** Azərbaýsán dilində "bu" işarə əvəzliyi kimi, ingilis dilində də **this** işarə əvəzliyi zaman (vaxt) və məkánca (məsafəcə) bizə nisbətən yaxın görünən əşya və məvhumları ifadə edir, məsələn:

This pen is good. Bu qələm yaxşıdır.

This is a good pen. Bu yaxşı qələmdir.

That işarə əvəzliyi isə zaman və məkánca uzaqda olan məvhumları ifadə edir və "o" kimi tərcümə olunur, məsələn:

That desk is big. O parta böyükdür.

That pen is red. O qələm qırmızıdır.

That is a big desk. O böyük partadır.

This və **that** işarə əvəzlilikləri isimlərlə birgə işləndikdə həmin isim artiklsız olur, məsələn:

This girl is a student. Bu qız tələbədir.

This boy is a pupil. Bu oğlan şagirdidir.

That girl is a pupil. O qız şagirdidir.

İşarə əvəzlilikləri cümlədə mübtədə funksiyasında ola bilər, məsələn:

This is a book. Bu kitabdır.

That is a pencil. O karandaşdır.

This is a desk. Bu partadır.

İşarə əvəzlilikləri cümlədə təyin funksiyasında da ola bilər, məsələn:

This man is a teacher. Bu kişi müəllimdir. (hansı kişi?)

That girl is a doctor. O qız həkimdir. (hansı qız?)

III. Şəxs əvəzlilikləri

I şəxsin təkisi I [aɪ] mən /hər iki cinsdə/

II şəxsin təkisi you [ju:] sən /hər iki cinsdə/

III şəxsin təkisi he [hi] o (kişi cinsi)

she [ʃi] o (qadın cinsi)

it [ɪt] o (orta cins)

I şəxsin cəmi we [wi] biz (hər iki cinsdə)

II şəxsin cəmi you [ju:] siz (ingilis dilində sən və siz sözləri eynidir.) /hər iki cinsdə/

III şəxsin cəmi they [ðei] onlar /bütün cinslərdə/

Qeyd: 1) He (o) əvəzliyi kişi cinsini bildiren isimləri (şəxs adlarını) əvəz edir, məsələn:

Vaqif is a pupil. Vaqif şagirdidir.

Ali is a student. Əli tələbədir. He is a student. O tələbədir.

2) she (o) əvəzliyi qadın cinsinə aid olan bütün isimləri əvəz edir, məsələn:

Sona is a doctor. Sona həkimdir.

She is a doctor. O həkimdir.

3) it (o) cəmsiz əşyaları və cinsi məlum olmayan heyvanların əvəzində işlədilir, məsələn:

The car is red. Maşın qırmızıdır. It is red. O qırmızıdır.
he cat is black. Pişik qaradır. It is black. O qaradır.

Qeyd: Şəxs əvəzlilikləri əksər hallarda mübtədə funksiyasında işlənir, məsələn:

He is a teacher. O müəllimdir. (kim?)
She is a doctor. O həkimdir. (kim?)
It is a pen. O qələmdir. (nə?)

IV. Müəyyən artıqlı

The müəyyən artıqlı əvvəlcədən bizə məlum olan ismin qarşısında işlənir. Artıqlı Azərbaycan dilinə tərcümə olunmur, məsələn:

a table stol (hər hansı bir)
a book kitab (hər hansı bir)
the book kitab (müəyyən)

Müəyyən artıqlı **the** iki cür oxunur:

a) saitlə başlayan isimlərin qarşısında **the** [ði] oxunur, məsələn:

the exam [ði'ɪgzæm] imtahan
the apple [ði'æpl] alma (meyvə)
the end [ði'end] son(u), axır(ı)
the institute [ði'ɪnstɪtju:t] institut, ali məktəb

b) samitlə başlayan isimlərin qarşısında **the** artıqlı [ðə] kimi oxunur, məsələn:

the desk [ðə desk] parta (məktəb skamyası)
the pen [ðə pen] qələm (yazmaq üçün)
the lamp [ðə læmp] lampa, çıraqlı

The müəyyən artıqlı **this** işarə əvəzliyindən əmələ gəldiyindən onlar heç vaxt birlikdə işlənmir, məsələn:

The bag is red. Çanta qırmızıdır.
This bag is black. Bu çanta qaradır.
That bag is grey. O çanta bozdur.

Ümumiyyətlə xüsusi isimlərin qarşısında artıqlı işlənmir. Ancaq bezi xüsusi isimlərin qarşısında müəyyən artıqlı işləne bilər, məsələn:

1. Famiya bildiren söz cəmdə işləndikdə onun qarşısında müəyyən artıql işlənir və bütöv bir ailəni bildirir:

Valiyev (Vəliyev) the Valiyevs (Vəliyevlər ailəsi, nəslı)

2. Bə'zi ölkə və coğrafi adların qarşısında gələ bilər, məs.:

the Urals - Ural, the Crimea - Kırım

the Ukraine Ukrayna, the Black Sea - Qara dəniz

3. Bə'zi çay adlarının qarşısında

the Thames - Temza, the Don - Don, the Volga - Volqa.

4. Cəhətləri bildiren sözlərin qarşısında:

the North - Şimal, the West - Qərb, the East - Şərq, the South - Cənub.

V Təyin. Təyin funksiyasında isim, sifət, say, işarə və yiyəlik əvəzliləri işlənə bilər, məsələn:

an iron door **dəmir qapı (isim)**

a red tie **qırmızı qalstuk (sifət)**

two books **iki kitab (say)**

this pen **bu qələm (işarə əvəzliyi)**

my pencil **mənim karandaşım (yiyəlik əvəzliyi) və s.**

Əgər ismin təyini digər isim və ya sifətdirsə, onda artıql həmin təyinedici isim və ya sifətin qarşısında gəlir, məsələn:
an iron door, a red tie, a good book, a new school.

Text

It is a book. It is a good book. Is it a good book? Yes, it is. It is a bag. It is a black bag. Is it a black bag? Yes, it is. Is it a good bag? No, it is not. It is not a good bag. It is a bad bag. It is a flag. It is a good flag. Is it a black flag? No, it is not. It is not a black flag. It is a bench. It is a black bench. Is it a good bench? Yes, it is. It is a black bench. It is a good bench. It is a spoon. Is it a spoon? Yes, it is. It is a spoon. Is it a good spoon? Yes, it is. It is a good spoon. It is a hat. It is a black hat. It is a good black hat. It is a cat. Is it a cat? Yes, it is. It is a black cat. It is a table. It is a new table. Is it a new table? No, it is not. It is an old table. It is a new text book. Is it a new text book? No it is not.

This is a book. It is a good book. This book is on the table. This

is a car. This is a black car. It is a grey car. This car is good. This is a man. He is a student. This man is a student. That man is not a student.

He is a good student too. He is Alih. She is a student. She is a good student too. She is Sona. Sona is a doctor. She is a good doctor. This is a student and that is a student too. This student is good. This pen is good, but that pen is bad.

Lüğət

a flag	[ə'flæg]	bayraq	this	[ðis]	bu (işarə əvəzliyi)
a bag	[ə'bæg]	çanta	that	[ðæt]	o (işarə əvzliyi)
a page	[ə'peɪdʒ]	səhifə	three	[θri:]	üç (say)
gipsy	['dʒɪpsɪ]	qaraçı	her	[hə:]	onun (qadın cinsi)
no	[nou]	xeyr	a sister	[ə'sɪstə]	bacı
not	[nɒt]	yox, deyil	a car	[ə'ka:]	minik maşını
on	[ɒn]	üstündə (söz önü)	far	[fa:]	uzaq (məsafə)
too	[tu:]	həmçinin,	they	[ðeɪ]	onlar
a spoon	[ə'spu:n]	qaşığı	grey	[greɪ]	boz (rəng)
good	[gud]	yaxşı	shut	[ʃʌt]	bağlamaq, bağlı
a book	[ə'buk]	kitab	but	[bʌt]	amma, ancaq, lakin
a foot	[ə'fu:t]	ayaq	put	[pʊt]	qoymaq (əşyanı)
a doctor	[ə'dɒktə]	həkim	a hat	[ə'hæt]	şlyapa
black	[blæk]	qara (rəng)	a bench	[ə'benʃ]	skamya
a bus	[ə'bas]	avtobus	teach	[ti:tʃ]	öyrətmək

Təkrar üçün çalışmalar

a) hərflərin oxunuşuna aid çalışma.

A a		E e		I i	
[eɪ]	[æ]	[i:]	[e]	[aɪ]	[i]
table	cap	he	pen	time	in
able	camp	she	tent	tie	big
name	bag	Pete	bed	mine	it
came	bad	we	led	line	sit

O o				U u			Y y		
[ou]	[ɔ]	[u]	[u:]	[ju:]	[ʌ]	[u]	[j]	[i]	[ai]
o	on	book	spoon	student	but	put	yes	many	my
note	pot	took	too	huge	shut	push	yet	lady	try
go	hot	foot	zoo	use	cut	bush	you	any	cry
so	lot	good	moon	pure	uncle	pull	your	city	fry

Sait hərf birləşmələri

ay-ey [eɪ]	ou [u:]	ee-ea [i:]	ar [ɑ:]	Er [ə:], [ə]
may grey say they pay hey	you	meet meat see sea free tea	car far arm	her teacher per percent perch percept

Samit hərfilər

c	c	g	g	s	z
[k]	[s]	[g]	[dʒ]	[s]	[z]
cat	nice	good	gim	sit	rose
cap	pencil	peg	large	say	loose
car	cent	grey	age	so	nous

Samit hərf birləşmələri

-th	-ck	-sh	-ch
[ð]	[k]	[ʃ]	[tʃ]
this	lack	shelf	chess
that	back	shut	bench
the	black	ash	chick
they	pack	bush	such

b) Fonetik çalışmalar (maqnitafon üçün)

[æ]	[eɪ]	[ə]	[e]	[i:]	[ɪ]
[bæg]	[feɪs]	[ə'pɑ:t]	[pen]	[i:p]	[tɪn]

[kæt]	[teɪbl]	[ə'pi:t]	[ten]	[si:]	[ɪn]
[mæp]	[eɪbl]	[ə'piə]	[fɛn]	[hi:]	[fɪn]
[læmp]	[neɪm]	[ə'dres]	[lɛn]	[ti:]	[lɪt]
[blæk]	[eɪm]	[ə'tʃi:v]	[bed]	[mi:]	[ɪt]

[ɔ]	[ou]	[ɪ]	[ju:]	[ʌ]	[aɪ]
[ɒn]	[nout]	[jes]	[nju:]	[bʌt]	[taɪ]
[pɒt]	[fout]	[jet]	[fju:]	[kʌt]	[laɪ]
[fɒt]	[kout]	[ju:]	[kju:]	[ʃʌt]	[traɪ]
[lɒt]	[nou]	[jɑ:d]	[stju:]	[wʌn]	[maɪ]
[kɒt]	[gou]	[jelou]	[stju:dənt]	[nʌn]	[draɪ]
[ɒt]	[sou]	[felou]	[ju:z]	[gʌn]	[fraɪ]

[sss]	[ssi:]	[den]	[beɪs]	[ɪrrou]	[rou]
[ʃʃʃ]	[θθθi:]	[des]	[beɪθ]	[ɪrri:]	[ri:]
[zzz]	[zzi:]	[dez]	[beɪz]	[ɪrrɑ:]	[rɑ:]
[ððð]	[ðði:]	[ded]	[beɪð]	[ɪrrə:]	[rə:]

c) Cümlənin quruluşuna görə çalışmalar.

1). Aşağıdakı nümunələrdən istifadə edərək onların hər birindən 5 cümle yazın.

I. Mübtəda

This

That

It

It

It

Mübtəda

This man

This book

That boy

II. Xəbər (ismi tərkibi xəbər)

is a book.

is a book.

is a good book.

is a bad pen.

is a red car.

xəbər (yer zərfliyi)

is at home.

is on the table.

is at home.

That car is in the street.

Ev tapşırıqları:

1. Aşağıdakı hərfbirləşmələrinin verdiyi səslərin hər birinin şərti işarələrini yazın:

(sh, th, er, ar, ey, au, ee, oo, ea, ay, ou):

2. Aşağıdakı səsləri verən hərflər və hərfbirləşmələrini tapıb yazın və onlara aid misallar göstərin.

[i:, eɪ, ə, ju:, e, ʃ, tʃ, a, ʌ, k, u, u:]

3. Aşağıdakı şərti işarələrin qarşısında müvafiq sözləri yazın.

[ju:], [ə'ka:], [ðɪs], [hə:], [ə'stju:dənt], [gud], [bʌt], [jes]

4. Aşağıdakı sözlərdən istifadə edərək cümlələr düzəldin;

I. is, book, a, this; a, table, is that

II. good, is, that, student, a, pupil, a, good, is, this

III. nice, that, boy, is, new, school, a, is, that

5. Aşağıdakı sözləri düzgün tələffüz edin:

this, that, she, meet, good, book, look, take, student, a table, chess, grey, shut, but, a lamp, foot, goods, you, desk, pencil

6. Aşağıdakı sözlərin düzgün oxunuşunu yazın:

(he, she, chess, a table, a cat, a lamp, shut, but, uncle):

8. Əvəzlilikləri işlədərək aşağıdakı cümlələri tamamlayın və azərbaycancaya tərcümə edin:

...is a book, ...a good book. ...is a student. ...is a bad student.
...is a book, but...is a pen, ...pen is red. ...pencil is black.

9. Cümlələrə müvafiq təyinlər əlavə edib, onları genişləndirin.

She is a student. He is a doctor. This is a car. That is a pencil.
The pencil is bad. That car is not new.

10. Cümlələri ingiliscəyə tərcümə edin.

a) Bu maşındır. Bu maşın qarıdır, ancaq o maşın qırmızıdır. Sona tələbədir. O, yaxşı tələbədir. Əli də tələbədir. Bu tələbə yaxşıdır. O (qadın) həkimdir. O, yaxşı həkimdir. Bu kitabdır. Bu kitab qırmızıdır. O küçə yeni deyil.

b) Bu qızıdır. Bu tələbədir. O, yaxşı tələbədir. Bu stoldur. O, böyük stoldur. Bu stol böyükdür. O stol böyük deyildir.

10. Mətni hüsnxət qaydası ilə dəftərinizə köçürün.

11. Müvafiq artiklla cümlələri tamamlayaraq azərbaycancaya

tərcümə edin.

1) It is...map. 2) It is ...good. 3) Is it ...spoon? 4) It is ...good hat. 5) Is it ...black? No, it is not ...black hat.

12. Aşağıdakı sözləri və sözbirləşmələrini cümlələrdə işlədin:
a good book, a black hat, a flag, a red flag, a black bench, a good pencil, an old table.

13. Aşağıdakı cümlələrə uyğun gələn ümumi suallar verin.

It is a book. It is a lamp. It is a good bed. It is a black table. It is a page. It is a note. It is a notebook. It is my hat.

BEŞİNCİ DƏRS

1. Samit hərfilər.

Q q [kju:] - [k]; *J j* [d=dʒeɪ] - [dʒ]; *W w* [dʌblju:] - [w]; *X x* [eks] - [ks], [gz]; *Z z* [sed] - [z]:

2. Sait hərfbirləşmələri. *oy* [ou, wai]-[ɔɪ]-oxunuşu

3. Sait və samit hərfbirləşmələri.

or [ou], [a:], [ɔ:], [ə], [e:]

oor [ou, a:] - [ɔ:], [uə] oxunuşu

Q r a m m a t i k m a t e r i a l

1) İsimlərin cəm forması (ümumi qayda).

2) **To be** fe`li (indiki zaman).

3) İşarə əvəzliliklərinin cəmi.

Oxu qaydaları:

1. **Z z** hərfi [z] oxunur. [z] səsi Azərbaycan dilindəki (z) səsinə oxşayır. Sözüün sonunda nisbətən qüvvətli tələffüz olunur, məsələn:

zoo	[zu:]	heyvanxana
has	[hæz]	(o) malikdir, (onun) varıdır
as	[æz]	kimi, oxşar, bənzər
does	[dʌz]	köməkçi fe`l (III şəxsin teki)

2. **Qq** [kju:] hərfi tək işlənmişdir. Həmişə **qu** hərfbirləşməsi şəklində yazılır və [kw] kimi oxunur, məsələn:

quite	[kwait]	tamamilə, bütünlüklə
quiet	[kwaiət]	sakit, səsiz
quick	[kwik]	cəld, tez, çevik

3. **Jj** [dʒeɪ] hərfi həmişə [dʒ] kimi oxunur;

January [ˈdʒænjuəri] yanvar /ay/

just [dʒʌst] indicə, ədalətli, lap

4. Ww [ˈdʌblju:] hərfi [w] kimi oxunur:

Azərbaycan dilində belə səs yoxdur. [w] səsinin tələffüzündə dodaqlar bir anlığa gərginləşir, onlar arasında dar bir növ əmələ gəlməklə irəli uzanır. Dilin arxa hissəsi isə yumşaq damağa doğru uzanır. Bu səsin tələffüzünü dodaq-dış samiti olan [v] ilə qarışdırmaq olmaz. [w] səsi qoşadodaq, dilarxası, novlu sonor səmdir.

Fonetik çalışma.

[wɒt], [wen], [wel], [wɒz], [weik], [wait], [wit], [wait], [win] [wi:p]

5. Xx [eks] hərfi iki cür oxunur:

[ks] kimi (sözün sonunda və vurğulu hecadan sonra): fix, mix, six, next, text, fox, box, toxic, proximity, next, wax, tax

[gz] kimi (vurğulu hecada, saitdən əvvəl): exist, exit, exact, example, examine

6. Sait hərfbirlişməsi.

Oy [ou], [waɪ] hərfbirlişməsi [ɔɪ] diftonqu kimi oxunur. Azərbaycan dilində bu səsi ou səslərinin birləşməsi ilə müqayisə etmək olar. Oy hərfbirlişməsi bir qayda olaraq sözlərin sonunda işlənir, məsələn:

a joy [dʒɔɪ] sevinc, a hoy [ˈəhɔɪ] ey! (nida)

a boy [əˈbɔɪ] oğlan, a soy [əˈɔɪ] bir illik bitgi

a toy [əˈtɔɪ] oyuncaq, a royalist [ˈrɔɪəlɪst] royal çalan

7. Sait və samit hərfbirlişmələri.

-or [ou] və [a:] hərfbirlişməsi üç cür oxunur:

1. vurğulu vəziyyətdə [ɔ:] oxunur, məsələn:

for [fɔ:] üçün, görə

or [ɔ:] və ya, və yaxud da

a horse [əˈhɔ:s] at (heyvan)

Qeyd: oor [ou, ou a:] hərfbirlişməsi də [ɔ:] kimi oxunur, məsələn:

a door [əˈdɔ:] qapı

a floor [əˈflɔ:] döşəmə, mərtəbə

ore [ɔ:] filiz (dəmir və s.)

2. -or hərfbirlişməsi vurğusuz vəziyyətdə (adətən sözlərin

sonunda) [ə] oxunur, məsələn:

a doctor [ə'dɒktə] həkim

a rector [ə'rektə] rektor

a sailor [ə'seɪlə] denizçi

3.-**or** hərfindən sonra [ə:] kimi oxunur, məs.:

a work [ə'wɜ:k] iş, məşğuliyyət

a worker [ə'wɜ:kə] işçi, fəhlə

a word [ə'wɜ:d] söz, kəlmə

Q r a m m a t i k m a t e r i a l :

1. **İsmlərin cəmi.** Azərbaycan dilində olduğu kimi, ingilis dilində də isimlər təkdə və cəmdə olur. Azərbaycan dilində ismlərin cəmi -lar, -lər şəkilçiləri vasitəsilə düzəlir. İngilis dilində isə ismlərin cəmi əsasən ismin sonuna **-s** və ya **-es** şəkilçisi artırmaqla düzəlir. Cəm halda işlənən isimlər qeyri-müəyyən artikl qəbul etmir, məsələn:

a pen [ə'pen] qələm - pens [penz] qələmlər

a student [ə'stju:dənt] tələbə - students [stju:dənts] tələbələr

a car [ə'ka:] - minik maşını - cars [kɑ:z] maşınlar

-s sonluğu iki cür oxunuşa malikdir:

1) **kar** samitlərdən sonra [s] kimi, məsələn:

a desk-desks [ə'desk - desks] (parta - partalar)

a book-books [ə'buk - buks] (kitab - kitablar)

a lamp-lamps [ə'læmp - læmps] (lampa - lampalar)

2) **cingiltili samit** və **saitlərdən sonra [z]** kimi oxunur, məsələn:

a pen-pens [penz] (qələm - qələmlər)

a dog-dogs [dɒgz] (it - itlər)

a boy-boys [bɔiz] (oğlan - oğlanlar)

a door-doors [dɔ:z] (qapı - qapılar)

-s, -ss, -x, -sh, -ch, -tch hərflər və yaxud hərflərləşmələri ilə bitən ismlərin cəmini dzyəltmək üçün ismlərin sonuna **-es** şəkilçisi artırılır və [ɪz] oxunur, məsələn:

a bus (avtobus) - buses [bʌsɪz] (avtobuslar)

a dress (paltar) - dresses [dresɪz] (paltarlar)

a box (qutu)	- boxes	[ˈbɒksɪz]	(qutular)
a match (kibrid)	- matches	[ˈmætʃɪz]	(kibritlər)
a bench (skamya)	- benches	[ˈbentʃɪs]	(skamyalar)

İsmlərə **-s** və **-es** şəkilçilərinin artırılması qaydası:

1) İsmın sonunda gələn **-y** hərfindən əvvəl samit olarsa, həmin ismin cəm formasını düzəldərkən **-y** hərfi **-i** ilə əvəz edilir və ismin sonuna **-es** şəkilçisi artırılır, məsələn:

a city (şəhər)	- citi+es	[ˈsɪtɪz]	(şəhərlər)
a family (ailə)	- famili+es	[ˈfæmɪlɪz]	(ailələr)
a lady (xanım)	- ladi+es	[ˈleɪdɪz]	(xanımlar)

2) Təkdə **o** hərfi ilə bitən isimlərin cəmi - **es** şəkilçisinin artırılması ilə düzəlir və **-es [z]** kimi oxunur, məsələn:

potato (kartof)	- potatoes	[ˈpəteɪtəʊz]	(kartoflar)
tomato (pomidor)	- tomatoes	[təˈmɑːtəʊz]	(pomidorlar)
hero (qəhraman)	- heroes	[ˈhɪərəʊz]	(qəhrəmanlar)

3) Sonu **-fe** və **-f** hərfləri ilə bitən isimlərin cəmini düzəldərkən **-f** hərfi **-v** hərfinə çevrilir və ismin sonuna **-es** cəm şəkilçisi əlavə olunur. **-es [z]** kimi oxunur, məsələn:

a leaf (yarpaq)	- leaves	[liːvz]	(yarpaqlar)
a knife (bıçaq)	- knives	[naɪvz]	(bıçaqlar)
a shelf (rəf)	- shelves	[ʃelvz]	(rəflər)

4) Bir qism isimlərin cəm forması daxili fleksiya (dəyişmə) yolu ilə düzəlir, məsələn:

a man -men (adam-adamlar); a foot - feet (ayaq-ayaqlar)
a woman -women (qadın-qadınlar); a mouse -mice (siçan -
siçanlar)

a child -children (uşaq-uşaqlar); a goose -geese (qaz -qazlar)
a tooth -teeth (diş -dişlər); an ox -oxen (öküz-öküzlər)

5) Latin və yunan mənşəli isimlərin cəm forması aşağıdakı qaydada qəbul edilmişdir.

basillus [bæsɪləs]	- (pl. bacilli [bəsɪləi])	basil - basillər
coccus [ˈkɒkəs]	- (pl. cocci [kəksəi])	kok, koklar
datum [deɪtəm]	- (pl. date [deɪtə])	göstərici, göstəricilər

focus ['foukəs] - (pl. foci (fousai) ['foukəs] mərkəz, mərkəzlər
6) **Sheep** (qoyun), **deer** (maral), **fish** (balıq) sözlərinin tək və cəm formaları eynidir.

7) **People** (adamlar), **cattle** (mal-qara, naxır), **police** (polis), **the poor** (yoxsullar), **the rich** (varlılar) kimi toplu isimlər formaca təkde olsalar da məzmunca cəmdə hesab olunurlar. **News** (xəbər) sözü təkde hesab olunur.

8) **information** və **knowledge** sözlərinin cəmi yoxdur.

II. To be (olmaq) fe'li.

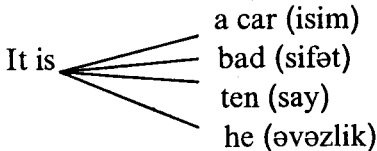
Azərbaycan dilində fe'llər şəxsə, zamana və kəmiyyətə görə dəyişməklə hər şəxsin öz müvafiq zaman şəkilçisi vardır. İngilis dilində isə yalnız şəxslə fəllər şəxsə və kəmiyyətə görə dəyişir. Belə fəllərdən biri **to be** (olmaq) fəlidir. İngilis dilində məsdər formasında fe'lin qarşısında **to** məsdər hissəciyi işlənir və Azərbaycan dilinə **-maq**, **-mək** kimi tərcümə olunur. **To be** fe'li bağlayıcı, köməkçi və əsas fe'l kimi işləyə bilər. Bu dərstdə **to be** fe'li bağlayıcı fe'l kimi təqdim edilir.

To be fəli bağlayıcı fe'l kimi işləndikdə o, tərkibi ismi xəbər yaradır və Azərbaycan dilində xəbər şəkilçiləri və şəxs sonluqlarının köməyi ilə tərcümə olunur. Tərkibi ismi xəbər belə olur:

To be (şəxslər üzrə dəyişilmiş şəkildə)

Nümunə:

Verilmiş nümunədə **is** bağlayıcı fe'l, **it** isə cümlənin mübtədası kimi çıxış edir. **To be** fe'li indiki zamanda şəxslərə görə aşağıdakı kimi təsərif olunur:

Təsdiq forması

Təkdə

I **am** a student.
You **are** a student.
He **is** a student.
She **is** a student.
It **is** a book.

Mən tələbəyə**m**
Sən tələbə**sən**
O (kişi c.) tələbə**dir**
O (qadın c.) tələbə**dir**
O (orta c.) kitab**dır**

Cəmdə

We **are** students
You **are** students
They **are** students

Biz tələbəy**ik** (tələbələr**ik**)
Siz tələbəs**iniz** (tələbələr**siniz**)
Onlar tələbələr**dir** (tələbələr**dirlər**)

Sual forması

Sual formasını düzəltmək üçün **to be** fe'linin şəxs formalarını mübtədadan qabağa keçirmək lazımdır. Sual formasında cümlənin sonunda intonasiya (avaz) yüksəlir,¹ məsələn:

Təkdə

Am I a student?
Are you a student?
Is he a student?
Is she a student?
Is it a book?

Mən tələbəyə**m**?
Sən tələbə**sən**?
O tələbə**dir**?
O tələbə**dir**?
O kitab**dır**?

Cəmdə

Are we students?
Are you students?
Are they students?

Biz tələbəy**ik**?
Siz tələbəs**iniz**?
Onlar tələbələr**dir**?

Cavablar: Are you a student?

Yes, I am. (Bəli)

İnkâr forması

No, I am not. (Xeyr)

To be fe'linin formalarının iştirakı ilə düzələn cümlələrin inkar formasını əmələ gətirmək üçün, **to be** fe'lindən sonra **not** inkar hissəciyi əlavə edilir və "deyil" sözü ilə tərcümə olunur, məsələn:

Təkdə

I **am not** a student.
You **are not** a student.
He **is not** a student.

Mən tələbə **deyiləm**.
Sən tələbə **deyilsən**.
O, (kişi c.) tələbə **deyil**.

She is not a pupil.
It is not a desk.

O, (qadın c.) şagird deyil.
O, (orta c.) parta deyil.

1. Azərbaycan dilində ümumi sual xüsusi intonasiya və -mı,-mi,-mu,-mü sual ədatlarının köməyi ilə düzəldiyindən bu cümlələr –Mən tələbəyəmmi? Sən tələbəsənmi? və s. kimi də tərcümə olunur.

Cəmdə

We are not students

Biz tələbə deyilik.

You are not students.

Siz tələbə deyilsiniz.

They are not students.

Onlar tələbə deyillər.

Misallardan göründüyü kimi, tərkibində **to be** fe'linin formalarından biri iştirak edən ümumi suallara **yes** "bəli", **no** "xeyr" ədatları, mübtədə və olmaq felinin müvafiq şəxs formalarının köməyi ilə cavab verilir.

III. **İşarə əvəzliliklərinin cəmi.** Əvvəldə qeyd olunan (this, that) işarə əvəzliliklərinin də cəm formaları vardır. **This** (bu) işarə əvəzliliyinin cəm forması **these** [ðiz] -(bunlar), **that** [ðæt] -(o) işarə əvəzliliyinin cəm forması isə **those** [ðouz] -(onlar)-dır. Azərbaycan dilindən fərqli olaraq, ingilis dilində işarə əvəzlilikləri isimlə kəmiyyətə uzlaşır, məsələn;

this pen bu qələm – these pens bu qələmlər.

Birinci misalda həm işarə əvəzliyi, həm də isim təkdə işləndiyi halda, ikincidə həm işarə əvəzliyi, həm də isim hər ikisi cəmdədir.

that pen (o qələm) - those pens (o qələmlər)

this book these books - (bu kitablar)

that table (o kitab) - those tables (o stollar)

Cümlənin xəbəri bir qayda olaraq işarə əvəzliyi ilə kəmiyyətə uzlaşır, məsələn:

This is a book, cümləsində həm işarə əvəzliyi, həm də xəbər (hər ikisi) təkdə işlənilib.

These are books, cümləsində həm işarə əvəzliyi, həm də xəbər (hər ikisi) cəmdədir.

That is a teacher, cümləsində həm işarə əvəzliyi, həm də xəbər (hər ikisi) təkdədir.

Those are teachers, cümləsində həm işarə əvəzliyi, həm də xəbər (hər ikisi) cəmdədir.

Cəm halda işlənən işarə əvəzliləri təyin funksiyasındadırsa, tərcümədə Azərbaycan dilinin norması gözlənilməlidir, yəni Azərbaycan dilində işarə əvəzliyi təkdə işlənə bilər, məsələn:

These students are in the room. Bu tələbələr otaqdadırlar.

Mübtəda funksiyasında işlənən ingilis işarə əvəzliləri cəm haldadırsa, onlar Azərbaycan dilinə də cəm formada tərcümə olunurlar.

These are good students. Bunlar yaxşı tələbələrdir.

Those are bad pens. Onlar pis qələmlərdir. (mübtəda)

Text

This is a worker. His name is Arif. Arif is a good worker. That is a student. She is Sona. Sona is a good student. I am a student too. I am a good student too. We are good students too.

We are in the room. This is a big room. It is clean. You are a teacher. You are in the room too. That room is very big.

These are tables. These tables are big. Those are desks. Those desks are not big. But those desks are new.

Is it a table? Yes, it is. It is a table. It is not a new table.

Is that a desk? Yes, it is. It is a desk. It is not an old table.

Are you a student? Yes, I am. I am a student. Is he a doctor? No, he is not. He is not a doctor. He is a teacher. Are they workers? Yes, they are. They are workers. They are good workers.

Are you a doctor? No, I am not. I am not a doctor. I am a student. I am a fresh student. He is a first year student

Is it an English book? Yes, it is. It is an English book. English book is good. It is on the table. It is a lesson. It is an English lesson. We are at the lesson. We are in classroom. We go to school everyday.

Lüğət

very

[ˈveri]

lap, çox, daha

five

[ˈfai]

beş (say)

zoo	[zu:]	heyvanxana
quick	[kwɪk]	cəld, tez, çevik
quite	[kwaɪt]	tamamilə, bütöv
a boy	[ə bɔɪ]	oğlan
a toy	[tɔɪ]	oyuncaq
for	[fɔ:]	üçün, görə
or	[ɔ:], [ɔr]	və ya, və yaxud da
a horse	[ə hɔ:s]	at (heyvan)
a door	[ə dɔ:]	qapı (otağın)
a floor	[ə flɔ:]	döşəmə, mərtəbə
work	[wɜ:k]	iş, işləmək
a worker	[ə wɜ:kə]	işçi, fəhlə
a word	[ə wɜ:d]	söz, kəlmə
these	[ði:z]	bunlar (işarə əvəzliyi)
those	[ðəuz]	onlar (işarə əvəzliyi)
to be /am, is, are/		olmaq (fə'li)
fresh	[freʃ]	təzə, tər
at	[æt]	-da,-də, yanında

Tapşırıqlar:

1) Hərflərin hər birindən bir sətir yazın:

A a, B b, C c, D d, E e, F f...

2) Mətni düzgün yazı qaydası əsasında dəftərinizə köçürün:

This is a worker. His name is Ali...

3) Aşağıdakı sözləri oxuyun və şərti işarələrini yazın:

(this, that, these, those, five, quick, quite, word, clean, they, them, then, thin, floor, door, toy, boy, pencil, nice, large, house, desk, pupil).

4) Aşağıdakı sözlərdə hecaları müəyyən edin və saitlərin düzgün oxunuşunu izah edin:

(name, table, student, worker, sister, teacher, large, good, clean, horse, schoolboy, bookshelf).

5) Aşağıdakı cümlələri sual və inkarda yazın:

This is a red pencil. This pencil is red. He is a worker. Alih is a doctor too. These are horses. These horses are good. Alih and Sona

are teachers. They are teachers too. They work at school.

6) Cümlələri cəm şəklində yazın:

This is my flat. My flat is new. It is in your street. It is a car. This car is black. This black car is in the street. That book is on the table. That is a bus. That bus is red.

7) Verilmiş cümlələri əlavə sözlərin köməyi ilə tamamlayın:

1) We are... 2) They are ... 3) ... is a pen. 4) ... pen is red, but ... pen is black. 5) ... is a student. 6) ... are students. 7) ... he a teacher? Yes, he ... 8) ... they workers? 9) ... they?

8) Cümlələrdə lazım gələn yerlərə artikl əlavə edin:

1) This ... book is good. 2) It is ... good book. 3) That ... room is large. 4) This ... room is big. 5) We are ... students, but they are ... workers. 6) Sona is a worker, but Ali is ... student. 7) My ... book is interesting. 8) It is ... interesting book. 9) His brother is ... collective farmer.

9) To be fe'lini müvafiq formalarda işlədin:

1) Baki ... a city. It ... a city. 2) This city ... large. 3) That boy ... a student. 4) He ... a good student. 5) These boys ... students. 6) They ... good students. 7) ... he a worker? 8) ... we students? 9) These ... books. 10) These books ... thin. Those books are not thin.

İngilis əlifbası (əzberləyin)

sıra nömrəsi	çap işarəsi	əlyazması	adı	sıra nömrəsi	çap işarəsi	əlyazması	adı

1.	A a	A a	[ei]	15.	O o	O o	[ou]
2.	B b	B b	[bi:]	16.	P p	P p	[pi:]
3.	C c	C c	[si:]	17.	Q q	Q q	[kju:]
4.	D d	D d	[di:]	18.	R r	R r	[a:].
5.	E e	E e	[i:]	19.	S s	S s	[es]
6.	F f	F f	[ef]	20.	T t	T t	[ti:]
7.	G g	G g	[dʒi:]	21.	U u	U u	[ju:]
8.	H h	H h	[etf]	22.	V v	V v	[vi:]
9.	I i	I i	[ai]	23.	W w	W w	[ˈdʌblju:]
10.	J j	J j	[dʒeɪ]	24.	X x	X x	[eks]
11.	K k	K k	[keɪ]	25.	Y y	Y y	[wai]
12.	L l	L l	[el]	26.	Z z	Z z	[zed]
13.	M m	M m	[em]				
14.	N n	N n	[en]				

ALTINCI DƏRS

1. A a hərfinin [ɔ, ɔ:, a:, ɪ] kimi oxunuşu

E e hərfinin [ɪ], [ə] kimi oxunuşu

o hərfinin [ʌ], [ou, u:] kimi oxunuşu

2. Hərflirleşmələri

ng [ŋ], [ŋg]; nk [ŋk]; wh [w], [h]

3. Q r a m m a t i k m a t e r i a l:

1) sual cümlələrinin növləri;

2) məsdər (fe`lin əsas forması kimi);

3) əmr cümləsi;

4) mətn.

Oxu qaydaları

1. A a hərfinin ən`ənəvi oxunuşundan başqa aşağıdakı fərqli oxunuş qaydaları da vardır:

a) Aa hərfi –ll samitlərinin qarşısında [ɔ:] kimi oxunur; məsələn:

all [ɔ:l] bütün, hamı, bütöv; ball [bɔ:l] top, şar, dairəvi

call [kɔ:l] çağırış, çağırmaq; tall [tɔ:l] uzun, hündür, hündürboy

Qeyd: Sözüün sonu a+l+ hər hansı bir samitlə bitərsə l hərfi oxunmur, məsələn:

alms [ɑ:mz] nəzir, niyaz, ianə

chalk	[tʃɔ:k]	təbaşir (ləvhədə yazmaq üçün)
talk	[tɔ:k]	danışiq, danışmaq

b) Aa hərfi aşağıdakı hərfbirləşmələrindən sonra yalnız uzun [a:] kimi tələffüz olunur:

a+nce -France	[frans]	Fransa
a+nt -plant	[plɑ:nt]	bitki, ağac (ağac əkmək)
a+ss -pass	[pɑ:s]	ötürmə; ötürmək (top və s.)
a+st -past	[pɑ:st]	keçən, ötən, keçmiş
a+k -ask	[ɑ:sk]	soruşmaq, sual vermək
a+th -bath	[bɑ:θ]	vanna (yuyunmaq üçün)

c) Aşağıdakı hallarda Aa hərfi w-dan sonra [ɔ] kimi oxunur:

want	[ˈwɔ:nt]	istək, ehtiyac; istəmək
wash	[wɔ:]	yumaq, yuyunmaq
water	[ˈwɔ:tə]	su, sulamaq
watch	[ˈwɔ:tʃ]	saat (qol)

c) Alınma sözlərin sonu –age və –ade ilə bitərsə a hərfi [ɪ] kimi oxunur, məsələn:

comrade	[ˈkɒmɹɪd]	yoldaş (rəsmi müraciət forması kimi)
cabbage	[ˈkæbɪdʒ]	kələm (tərəvəz)
cottage	[ˈkɒtɪdʒ]	bağ evi, katej

2. Ee hərfi bə'zi hallarda qısa [ɪ], bə'zi hallarda isə uzun [i:] kimi oxunur, məsələn:

English	[ˈɪŋɡlɪʃ]	ingilis, ingilis dili
single	[ˈsɪŋɡl]	tək (hal), tənha, subay
evening	[ˈi:vnɪŋ]	axşam (vaxt)

Qeyd: e hərfi vurğusuz halda neytral [ə] kimi də oxuna bilər, məsələn:

open	[ˈoʊpən]	açıq, açmaq
student	[ˈstju:dənt]	tələbə

3. a) Oo hərfi n, m, f hərflərinin qarşısında [ʌ] kimi oxunur:

son	[sʌn]	oğul, oğlu
some	[sʌm]	bə'zi, bir neçə
love	[lʌv]	sevgi; sevmək

mother	[mʌðə]	ana
b) o hərfi	[u:]	kimi oxunur:
who	[hu:]	kim? (sual əvəzliyi)
whose	[hu:z]	kimin? (sual əvəzliyi)
whom	[hu:m]	kimə, kimi? (sual əvəzliyi)

ç) O o hərfi [ou] kimi oxunur:

whole	[houl]	bütün, bütöv
hope	[ˈhoup]	ümid; ümid etmək
sole	[soul]	tək, tənha, təkçə

1. – **ng** hərfbirləşməsi iki cür oxunur: a) [ŋ] kimi. Bu səs burun səsidir. Tələffüz zamanı dilin arxa hissəsi aşağı enir və yumşaq damağa söykənir. Hava axını burun boşluğundan keçir.

morning	[ˈmɔːnɪŋ]	səhər
ring	[rɪŋ]	zəng; zəng etmək
bring	[brɪŋ]	gətirmək /kimisə, nəyisə/

b) –**ng** hərfbirləşməsi -l, -r, -w hərflərindən hər hansı birinin qarşısında işləndikdə [ŋg] kimi oxunur. [ŋg] səsləri müstəqil [ŋ] və [g] səslərinin birlikdə tələffüzü kimidir, məsələn:

English	[ˈɪŋɡlɪʃ]	ingilis, ingilis dili
England	[ˈɪŋɡlənd]	İngiltərə /dövlət/
single	[ˈsɪŋɡl]	təkçə, yalqız, subay

2. –**nk** hərfbirləşməsi [ŋk] kimi oxunur. Bu səs [ŋ] və [k] səslərinin birlikdə tələffüzü kimidir, məsələn:

ink	[ɪŋk]	mürəkkəb (yazmaq üçün)
tank	[tæŋk]	tank /silah, maşın/
thank	[θæŋk]	təşəkkür etmək, sağ ol demək

3. –**wh** hərfbirləşməsi iki cür oxunur:

a) ümumiyyətlə [w] kimi oxunur, məsələn:

what	[wɒt]	nə, hansı?
where	[wɛə]	haraya, haradan?
when	[wen]	nə vaxt, nə zaman?

b) –**wh** hərfbirləşməsi o hərfindən əvvəl gələrsə həmişə [h] kimi oxunur, məsələn:

who	[hu:]	kim? /Sual əvəzliyi/
whose	[huz]	kimin? /iyəlik əvəzliyi/
whole	[houl]	bütün, bütöv, hamısı
whom	[hum]	kimə, kimi? (obyekt əvəzliyi)

W hərfinin oxunuşuna aid cədvəl

w+	wr	wh	wh+o	w(h)+a	war	wor
[w]	[r]	[w]	[h]	[wə]	[wə:]	[wə:]
wide	wrist	when	whole	want	war	work
wish	wreck	white	who	wash	warm	word
wave	wrap	while	whom	what	ward	world
well	wrong	which	whose	watch	warmth	worse
with	wrote	why	whelm	was	warmonger	worsen

Q r a m m a t i k m a t e r i a l :

I. Sual cümlələrinin növləri

a) **Ümumi suallar.** Bütövlükdə cümləyə aid olub, **yes** (bəli) və ya **no** (xeyr) cavabları tələb edən suallar ümumi suallar adlanır.

Belə suallar bir qayda olaraq qalxan tonla deyilir, məsələn:

Are you a doctor? Yes, I am. No, I am not.

Have you a sister? No, I have not. Yes, I have.

b) **Xüsusi suallar:** Cümlənin hər hansı bir üzvünə verilən suala xüsusi sual deyilir. Xüsusi suallar adətən, sual sözü (sual əvəzliyi) ilə başlanır. Xüsusi suallar tam cavab tələb edir və düşən tonla deyilir. İngilis dili sual sözləri /əvəzlikləri/ aşağıdakılardır:

who? (kim?), what? (nə, nəçi, hansı?), whose? (kimin?), whom? (kimə, kimi?), when? (nə vaxt?), where? (harada, haraya?), why? (niyə, nə üçün?), how? (neçə?), which? (hansı?), how many, how much? (nə qədər?)

What are you? Siz nəçisiniz? Sizin vəzifəniz nədir?

Where is your sister? Sizin bacınız haradadır?

How old are you? Sizin neçə yaşınız var?

What sözü 3 müxtəlif mənalarda işlənir:

1. Nə?- What is this? (Bu nədir?) What are they? (Onlar nədir?)
2. Nəçi?- What is your brother? (Sizin qardaşınız nəçidir?)
3. Hansı?- What book is it? (O, hansı kitabdır?)

Qeyd: Cümlənin mübtədasına və onun təyininə sual verildikdə, köməkçi fe'ldən istifadə olunmur və cümlədə söz sırası nəqli cümlədə olduğu kimi qalır:

My mother is a doctor? Who is a doctor? Whose mother is a doctor?

c) Alternativ (seçmə) suallar: *Alternativ (seçmə) suallar* İki fikirdən birini seçmək məqsədi ilə işlənir. Belə suallar bir-birinə **or** (ya, və ya, yoxsa) bağlayıcısı ilə bağlanır və sualın birinci hissəsi qalxan, ikinci hissəsi isə düşən tonla deyilir. Alternativ suallar ümumi suallar kimi başlanır, ancaq onlar tam cavab tələb edir.

məsələn: Is he a doctor or a teacher?- He is a doctor. Have you an exam or credit test from English?- I have an exam.

d) Ayrılan suallar *Ayrılan suallar* iki hissədən ibarət olur. Ayrılan sualların birinci hissəsi nəqli cümlədən, ikinci hissəsi isə qısa ümumi sualdan ibarət olur. Cümlənin birinci hissəsi təsdiqdə olduqda, ikinci hissəsi inkarda, yaxud da əksinə, birinci hissə inkarda olduqda, ikinci hissə təsdiqdə işlədilir. Birinci hissədən sonra vergül qoyulur. Belə suallar qısa inkar və yaxud qısa təsdiq cavabdan ibarət olur. Ayrılan sualların nəqli cümləsi düşən, sual cümləsi isə qalxan tonla deyilir,

məsələn: She is a ↓student, Is not ↑she?

She is not a ↓ student, is ↑ she?

II. Məsdər. Zaman, şəxs və kəmiyyət bildirməyən fe'l forması məsdər adlanır. İngilis dilində fe'lin əsası ilə məsdər forması eynidir. Yalnız bir qayda olaraq məsdərdən əvvəl **to** məsdər hissəciyi işlədilir. **To** məsdər hissəciyi Azərbaycan dilindəki kimi məsdər əlaməti hesab olunan -maq,-mək şəkilçilərinə uyğun gəlir, məsələn:

to be [bi] olmaq

to tell [tel] söyləmək, demək

to write [rait] yazmaq

Qeyd: **To** hissəciyi saitle başlanan fe'llərin qarşısında, [tu], samitlə başlanan fe'llərin qarşısında isə [tə] kimi tələffüz olunur. **To** məsdər edati fe'l əsaslarından ayrı yazılmaqla üzərinə vurğu düşür.

III. Əmr cümləsi. a) Azərbaycan dilində olduğu kimi, ingilis dilində də fe'lin əmr forması əmr, xahiş və rica bildirir. Fe'lin əmr forması məsdərdən "**to**" hissəciyinin atılması ilə düzəlir, məsələn:

to bring gətirmək - bring – gətir, gətirin

to read oxumaq - read – oxu, oxuyun

Azərbaycan dilindən fərqli olaraq ingilis dilində əmr formasında fe'l adətən cümlənin əvvəlində işlənir və cümlə düşən tonla deyilir, məsələn:

Read the text! I Go to the door! Come here!

Əmr cümləsi xahiş bildirdikdə nəzakət ifadə edən please (buyurun, zəhmət olmasa) sözü cümləyə əlavə olunur. Please sözü xahiş bildirməklə cümlənin əvvəlində gəldikdə vergüllə ayrılır, məsələn:

Please tell Ben my name. Zəhmət olmasa mənim adımla Benə deyin. Please sözü cümlənin sonunda gələrsə, cümləyə əmr anlayışı verir və o, vergüllə ayrılır, məsələn:

Send Ben my map, please. Buyurun, mənim xəritəmi Benə göndərin.

Cümlədə xitab varsa, o, cümlənin sonunda durur və vergüllə ayrılır.

Müqayisə edin:

Send a telegram!

Send a telegram, İlham.

Come here.

Come here, Elnur!

Sit down, please.

Send a telegram, please.

Stand up, please.

Please send a telegram.

b) **Let fe'li.** I və III şəxslərdə fe'lin əmr forması **let** (icazə vermək) fe'li vasitəsilə düzəlir. **Let fe'li** bir qayda olaraq cümlənin əvvəlində gəlir. Bu fe'ldən sonra gələn əvəzlik obyekt halda, isim isə adlıq halda olmalıdır. Əsas fe'l **to** hissəciksiz işlənir, məsələn:

Let me speak - Qoy danışım (icazə ver danışım)

Let Elchin go home - Qoy Elçin evə getsin.

Let him read the text - Qoyun (o), mətni oxusun.

Let- fe'li əsasən ("icazə ver" mənasında) ancaq 1 şəxsin cəmində "gəlin" kimi tərcümə olunur, məsələn:

Let me speak French - Qoy fransızca danışım.

Let him speak English - Qoy (o), ingiliscə danışsın.

Ancaq: Let us (let's) speak English - Gəlin ingiliscə danışaq.

Inkarda: Let's not smoke here - Gəlin burada siqarət çəkməyək.

Hərflər və hərflərləşmələrinin oxunuşuna aid cədvəllər:

1. Saitlər:

A a [ei] hərfinin oxunuşu

[ei]	[æ]	[ə]	[a:]	[ɔ]	[ɔ:]	[i]	[e]
name	map	a book	father	what	wall	comrade	many
table	cat	a lamp	pass	also	walk	passage	anything
case	rat	again	class	all	warm	village	any

E e [i:] hərfinin oxunuşu

[i:]	[e]	[i]	[I:]
me	pen	event	evening
he	hed	severe	even
she	ten	English	cede

O o [ou] hərfinin oxunuşu

[ou]	[ɔ]	[ʌ]	[u:]	[u]
no	not	some	who	to
phone	pot	come	whom	wolf
note	hot	son	whose	woman

I i [ai] hərfinin oxunuşu

[aɪ]	[ɪn]
size	in
ice	is
time	it

U u [ju:] hərfinin oxunuşu

[ju:]	[ʌ]	[u]	[u:]
student	but	Baku	rule
pupil	us	push	rude
use	bus	put	ruble

Y y [waɪ] hərfinin oxunuşu

[aɪ]	[ɪ]	[j]
my	family	yes
cry	many	young
dry	pity	yet

2. Samit hərflərin oxunuşu

C		G		S		X	
[k]	[s]	[g]	[dʒ]	[s]	[z]	[ks]	[gz]
cat	pencil	bag	large	class	is	oxen	exam
cap	nice	egg	page	ass	eggs	fox	exact
come	ice	good	age	books	pens	box	exist

3. Sait hərftirlişmələri (diqraflar)

-ee	-ea	-oy	-ay	-ey	-oo	-ei	-ie
[i:]	[i:]	[ɔɪ]	[eɪ]	[eɪ]	[u:]	[i:]	[i:]

see	read	boy	day	they	too	book	ceiling
tree	teacher	toy	pay	grey	room	good	field
free	sea	foy	say	whey	food	foot	being chief
							ceiling thief

4. Samit hərfbirleşmələri

th		sh	ch	ng		nk
[ð]	[θ]	[ʃ]	[tʃ]	[ŋg]	[ŋ]	[ŋk]
this	three	she	chess	English	king	ink
them	thumb	ash	chicken	triangle	song	bank
that	thin	shut	bench	angle	sing	thank

5. Sait+samit hərfbirleşmələri

-er		-or		oor	our		ere
[e:]	[ə]	[ɔ:]	[ə]	[ɔ:]	[ɔ:]	[auə]	[ɪə]
her	teacher	for	doctor	door	your	our	here
per	nearer	corn	conductor	floor	four	scour	sphere
herd	sister	horse	selector	floorer	mourn	sourer	mere

6. Sait+samit və ya sait+sait+samit

ur	ew	ir	eir
[e:]	[ju:]	[e:]	[eə]
turn	few	girl	their
burn	dew	gird	heir
return	new	bird	theirs

Text

I am a student. Javid is a student, too. You are a teacher. We are students. We are in the classroom. We are at the English lesson. Sona is not at the lesson. She is absent. She is ill. She goes to school. The school is new. It is a new school. Our school is not new.

Teacher: Good morning, students!

Students: Good morning, teacher!

Teacher: Who is absent today?

Student: Sona is.

Teacher: Is she ill now?

Student: Yes, she is. she's ill nōw.

Teacher: Is Mammad absent, too?

Student: Yes, he is. He is on duty.

Teacher : Let us read the text. Javid, take the book and read our new text, please.

Student: "I am a student. He is a student, too..."

Teacher: Good! Close the book, please. Spell the word "friend".

Student: [ef, a:, ai, i:, en, di:]

Teacher: What is there on the table?

Student: It is an English book there.

Teacher: What book is it?

Student: It is an English book.

Teacher: Arif, what are you now?

Student: I am a student now.

Teacher: Thank you, good bye! Take your seat, please

Lügət

all	[ɔ:l]	bütün, hər
a ball	[əbɔ:l]	top, şar
chalk	[tʃɔ:k]	təbaşir yazmaq üçün
to talk	[tɔ:k]	söhbət etmək, danışmaq
a class	[ə'klas]	dərs, sınıf
a classroom	[ə'kla:srum]	sınıf otağı
last	[la:st]	sonuncu, axırını
a father	[ə'fa:ðə]	ata (valideyin)
a plant(s)	[plɑnt]	zavod, müəssisə; bitki(lər)
comrade	[kɔmri:d]	yoldaş (müraciət forması)
cottage	['kɔtɪdʒ]	bağ evi, daxma, katej
English	['ɪŋɡlɪ]	ingilis, ingilis dili
evening	['i:vniŋ]	axşam (vaxt)
even	['i:vən]	hətta, düzgün (ədəd)
open	['əʊpən]	açıq, açmaq

who	[hu:]	kim? (sual əvəzliyi)
whose	[hu:z]	kimin? (sual əvəzliyi)
what	[wɒt]	nə? hansı? nəçi? (sual əvəzliyi)
to ring	[rɪŋ]	zəng vurmaq /telefonla/
to bring	[brɪŋ]	gətirmək (kimi, nəyi)
single	[ˈsɪŋɡl]	təkcə, yalqız, subay
ink	[ɪŋk]	mürəkkəb (yazmaq üçün)
to thank	[θæŋk]	təşəkkür etmək (kiməsə)
when	[wen]	nə vaxt? (sual sözü)
morning	[ˈmɔ:nɪŋ]	səhər (vaxt)
to eat	[i:t]	yemək (fə'l kimi)
to take	[teɪk]	götürmək (nəyisə)
to tell	[tel]	söyləmək, danışmaq
please	[plɪz]	zəhmət olmazsa, buyurun
to spell	[spel]	hərfbəhərf demək (sözü)
let	[let]	qoy, icazə ver/in /.

İfadələr

to be absent	iştirak etməmək (dərstdə və s.)
to be ill	xəstə olmaq, xəstələnmək
to be on duty	növbətçi olmaq (məktəbdə və s.)
to be present	iştirak etmək (tədbirdə, iclasda və s.)

Tapşırıqlar:

1. Aşağıdakı sözləri hərflərlə yazın:

[teɪk], [ˈteɪbl], [bʊk], [ˈtɪ:tʃə], [lɪsn], [ðæt], [gʊd], [tu:], [ˈstju:dənt], [ðɪz], [wɒt], [tekst], [ˈsɪstə], [plɪz], [hu:z], [spɪk], [spel], [sku:l].

2. Mətnə maqnitafonla qulaq asın və yadda saxlamağa çalışın:

3. Təzə sözlərlə cümlələr qurun və dəftərinizə yazın.

4. Aşağıdakı cümlələri sual və inkar formalarda ayrı-ayrı şəxslər üzrə dəyişdirin:

I am ill. I am on duty. I am present. He is absent. He is on duty. He is present. We are at school. Our school is very nice.

5. Aşağıdakı cümlələrdə işlədilmiş əsas fə'lləri əmr formasında işlədib cümlələrin məzmununu dəyişin

To read the text. To speak English. To speak good English. To be calm. To spell the word. We spell the new words in English.

6. Verilmiş suallara tam cavab verin:

- 1) What is it on the table?
- 2) What is that under the chair?
- 3) What books are they on the shelf?
- 4) What are you now?
- 5) What is she to day?
- 6) What is it for now?
- 7) Why are you here to day?
- 8) Whose pen is that on the table?
- 9) Whose book is it in your bag?

7. Let fe`li ilə bir neçə cümlə düzəldib, izah edin:

8. Ümumi və xüsusi suallara aid bir neçə cümlə yazın:

9. Verilmiş cümlələri ingiliscəyə tərcümə edin:

1. Bu oğlanlar tələbədirlər. 2. Tələbələr otaqdadır. 3. Biz də tələbəyik. 4. Mətni oxuyun. 5. Zəhmət olmasa, mətni oxuyun. 6. Bu nədir? Bu ingilis dili kitabıdır. 7. Bu, kimin kitabıdır? Bu, mənim kitabımdır. 8. Onlar sizin kitablarınızdır? Bunlar bizim yeni ingilis dili kitablarımızdır.

10. Aşağıdakı sözlərdən istifadə edərək cümlələr düzəldin:

- 1) are, on, table, the, books, these (?)
- 2) student, good, a, is, she, no.
- 3) text, read, please, the, new.
- 4) boys, what, are, these, two (?)
- 5) too, my, teacher, sister, is, a, good.
- 6) our, are, they, not, teachers.

11. Buraxılmış hərfləri bərpa edərək sözləri tamamlayın:

a b...k, t...xt, sist..., mi..., ...omrade, th...t, t...bl..., ...ood, ...he, pl...se, st...t, t...ers, sc...l, p...l.

YEDDİNCİ DƏRS

I. Hərflər və hərflər birləşmələri:

ie(ei) [i:]; ou+ r [auə], [ɔ:]; ew [ju:]; ir/ ur [ə:]; eir [eə]; ere [ɪə]

II. Qrammatik material:

1) Əvəzliliklər.

2) Sözlönləri.

3) Avazlanma.

III. Mətn: At the lesson.

Oxu qaydaları:

1) **-ie və -ei hərfbirləşmələri [i:] oxunur, məsələn:**

a field	[ə'fi:ld]	çöl, sahe
to receive	['ri:si:v]	qəbul etmək
a ceiling	[ə'si:liŋ]	tavan (evin)

İstisna: friend [frend] dost

2) **-ur və -ir hərfbirləşmələri [ə:] oxunur, məsələn:**

to turn	[tə:n]	çevirmək, dönmək
to burn	[bə:n]	yandırmaq
to return	['ri:tə:n]	qayıtmaq (geriyə)
a girl	[ə'gə:l]	qız
a bird	[ə'bə:d]	quş /uçan/
third	[θə:d]	üçüncü /sıra sayı/.

3) **-ew hərfbirləşməsi [ju:] kimi oxunur;**

new	[nju:]	təzə, yeni
nephew	['nevju:]	bacı oğlu, qardaş oğlu
few	[fju:]	az, bir neçə, bir qədər, bir az

4) **-our hərfbirləşməsi [auə] oxunur; [auə] üçtərkiibli (triftonq) səsdır. Triftonqun birinci elementi qüvvətli, qalanları isə zəif tələffüz olunur, məsələn:**

our	[auə]	bizim /yiyəlik əvəzliyi/
ours	['auəz]	bizimki /yiyəlik əvəzliyinin mütləq forması/
an hour	[ən'auə]	saat (vaxt), bir saat (vaxt)

5) **-eir hərfbirləşməsi [eə] oxunur; [eə] səsi diftonqdur. Birinci element [e] Azərbaycan dilidəki (e)-nin nisbətən açıq tələffüz variantıdır. İkinci elementi isə neytral səsdır, məsələn:**

heir	[eə]	varis, vərəsə /kiminsə/
------	------	-------------------------

heirloom [ˈælu:m] əşya (nəslən gələn), miras

their [ðæ] onların (yiyelik əvəzliyi)

6) –ere hərfbirləşməsi [ɪə] oxunur və o diftonqdur, məsələn:

here [hɪə] bura, buraya, burada, burda

sphere [sfɪə] şar, qlobus, kürre, sfera, dairə

mere [mɪə] xalis, sadə, aydın, aşkar

Q r a m m a t i k m a t e r i a l :

I. Əvəzlik haqqında ümumi məlumat.

Şəxs əvəzlilikləri Azərbaycan dilində isim kimi hal şəkilçiləri qəbul edir. İngilis dilində isə isim kimi əvəzliliklər də hallanmır. Ona görə də şəxs əvəzliyi qrupu ilə yanaşı müstəqil yiyelik əvəzlilikləri qrupu da vardır. Həmin əvəzliliklər Azərbaycan dilinə şəxs əvəzliyinin yiyelik halı kimi tərcümə edilir. Yiyelik əvəzlilikləri bir qayda olaraq **whose (kimin)** sualını tələb edir. İngilis dilində yiyelik əvəzlilikləri adətən müstəqil işlənmir (həmişə isimlə yanaşı işlənir) və cümlədə təyin rolunda olur.

Şəxs əvəzlilikləri	Yiyelik əvəzlilikləri	Yiyelik əvəzliliklərinin işlənməsi	Obyekt əvəzlilikləri
Təkdə	Təkdə	Təkdə	Təkdə
I (mən) you (sən) he (o /k. c./) she(o /q.c./) It (o /o. c./)	my (mənim) your (sənin) his (onun) her (onun) its (onun)	my pen your book his sister her sister its leg	me (məne, məni) you (sənə, səni) him (ona, onu) her (ona, onu) it (ona, onu)
Cəmdə	Cəmdə	Cəmdə	Cəmdə
we (biz) you (siz) they (onlar)	our (bizim) your (sizin) their (onların)	our teacher your lesson their table	us(bizə, bizi) you(sizə, sizi) them(onlara,onlar)

Qeyd:

İsmin qarşısında yiyəlik əvəzliyi olduqda artikl işlənmiş, məsələn:

a book	–	my book
a school	–	your school
the pens	–	his pens

2. Sözləri. Azərbaycan dili şəkilçili flektiv dil olduğundan cümlədə sözlər arasında əlaqə şəkilçilər vasitəsi ilə yaranır. İngilis dilində şəkilçilər çox azdır və buna görə də cümlədə sözlər arasında əlaqə əsasən önlüklər vasitəsi ilə yaranır. Önlüklər, adətən aid olduğu sözün önündə işlənir və həmişə aid olduğu sözlə birlikdə tərcümə olunur, məsələn:

on the table	stolun üstündə
at the door	qapıda
in the room	otaqda

İngilis dili sözləri aşağıdakılar olmaqla, Azərbaycan dilinə, əsasən hal şəkilçiləri (yaxud hal şəkilçisi qəbul etmiş **alt**, **üst**, **ara** və s. sözlər), qoşmalar və başqa sintaktik vasitələrlə tərcümə edilir, bəzi hallarda isə sözləri tərcümə olunmuş, məsələn:

in the morning	səhər (vaxtı)
on Sunday	bazar günü
on the table	stolun üstündə
on the nice table	qəşəng stolun üstündə
in the box	qutunun içərisində
in this little box	bu kiçik qutuda /qutunun içində/
under the tree	ağacın altında

İfadə etdikləri mənalara görə sözlərini şərti olaraq aşağıdakı qruplara bölmək olar:

1) Məkan bildirən sözləri (**at**, **in**, **on**, **under**, **between**)

at	– yanında, arxasında – at the table, at the desk
in	– içində – in the street, in the room
on	– üstündə – on the sofa, on the floor
between	– iki əşyanın arasında between the desks
under	– altında under the tree

2) İstiqamət bildirən sözləri (**to**, **into**, **from**, **off**)

to – a, -ə, -ya, -yə – to the institute, to my friend
into – a, -ə, -ya, -yə –(içəri) - into the room, into the bag
from – dan, -dən - from the University, from them

3) Zaman bildiren sözləri (after, before, during)

after – sonra

before – qabaq, əvvəl, öncə

during – müddətində, ərzində

Yadda saxlayın:

in the morning

səhər (vaxtı)

in January

yanvar ayında, yanvarda

in time

vaxtında, müddətində

in a year

bir ildən sonra; bir ilə

on a spring morning

bir bahar səhəri

on Sunday

bazar günü (ndə)

at sunrise

gün çıxanda

at night

gecə (gecə vaxtı)

at five o'clock

saat beşdə /beş tamamda/

Mə'lumdur ki, bu tip ifadələrlə, bir qayda olaraq, sözləri işlədilmir:

This year bu il

last day keçən (ötən) gün

This month bu ay

last year keçən il

This week bu həftə

next year gələn il

4) Mücərrəd münasibət bildiren ingilis dili sözləri:

by - la, -lə, ilə, tərəfindən, vasitəsilə

with - la, -lə, ilə, vasitəsilə with a pen, with you,

about - haqqında, barəsində; about the lesson və s.

3. İntonasiya (avazlanma): İngilis dilində intonasiya öz dəqiq ritmikliyi ilə fərqlənir. Cümlələrdə ritmi saxlamaq üçün vurgusuz söz və hecalar vurgulu söz və hecalardan daha qüvvətli tələffüz olunur.

Həm ingilis, həm də Azərbaycan dilində səslərin tələffüzü iki əsas istiqamətdə – qalxan və düşən tonda baş verə bilər.

Düşən ton enən ox işarəsi (∩) ilə, qalxan ton isə qalxan ox (∪) işarəsi ilə göstərilir.

Həmin qalxan və düşən tonu bildirən ox işarələri bir qayda olaraq vurğulu hecadan (sözdən) əvvəl qoyulur.

Düşən tona ingilis dilində ən çox aşağıdakı cümlə növlərində təsadüf edilir.

1) Təsdiq və inkarda olan nəqli cümlələrdə:

He is a ∩student [hi izə ∩stju:dənt]

They are not ∩students [ðei a: not ∩stju:dənts]

2) Xüsusi sual cümlələrində:

What is ∩this? [wət iz ðis ∩]

Who are ∩you? [hu: a: ∩ju]

3) Əmr cümlələrində:

Take this ∩pen [teik ðis ∩pen]

Qalxan ton aşağıdakı hallarda işlənir:

1) "Bəli" və "yox" cavabı tələb edən ümumi sual cümlələrində:

Is she a ∪doctor? [izʃi: ə ∪dɒktə]

Are those patients ∪healthy? [ˈa: ðəʊzˈpeɪʃənts ∪helθi]

Sadalanən bütün həmcins üzvlər (axırıncıdan başqa) qalxan

tonla, axırıncı isə düşən tonla deyilir:

A ∪pen, a ∪pencil and ∩a box are on the ∩table.

[ə ∪pen ə ∪pensl ənd ∩bɒks , ar ən ðə ∩teɪbl]

Bundan başqa minnətdarlıq bildirən ifadələr və xahiş bildirən cümlələr və s. qalxan tonla deyilir:

Thank you! [∩θæŋk ju:]

Please, tell me! [∩pliz tel mi:]

Text

At the lesson.

Elnur is a student. He is my friend. His father is a teacher. My father is an English teacher. His brother is a worker. My brother is a worker, too. Your brothers are not workers.

Laman is a student, too. She studies at the University. Laman knows English well. Her friend is also a student. Her name is Farqana. Farqana is in the room. We are in the room, too. It is our classroom. Our classroom is large and clean. We are at the lesson. It is an English

lesson. We read, write and speak English at the English lesson. Our English lesson is always interesting.

Teacher: Famil, take the book from the table and come here, please.

Teacher: What is it in your hand?

Student: It is a new book.

Teacher: What book is it?

Student: It is an English book.

Teacher: Open the book at page seven and read the text. (The student reads the text).

Teacher: Good. Take your seat, please. Now, you Asgar, answer my questions, please. What are you now?

Student: I am a student now.

Teacher: Is your friend also a student?

Student: Yes, he is. He is a student.

Teacher: What is his name?

Student: His name is Adil.

Teacher: Is Adil here too?

Student: No, he is not here. He is in Aghdam.

Teacher: What is your sister and what is your brother?

Student: My sister is a pupil and my brother is a doctor.

Teacher: Are they in Baki now?

Student: Yes, they are. They are in Baki.

Teacher: Good. Go to your place, please.

Lügət

a son	[ə'sʌn]	oğul, oğlu
some	[sʌm]	bir neçə, bir qədər, bəzi
a mother	[ə'mʌðə]	ana
a brother	[ə'bɾʌðə]	qardaş
a field	[ə'fi:ld]	çöl, meydan, tarla
to receive	[rɪ'si:v]	qəbul etmək, almaq
ceiling	['si:lɪŋ]	tavan (evin)
a friend	[ə'frend]	dost
to return	[rɪ'tərn]	qayıtmaq, geri qayıtmaq
to turn	[tərn]	çevirmək, çevrilmək, dönmək

new	[nju:]	təzə, yeni
few	[fju:]	az, bir neçə, bir az
our	[ˈauə]	bizim /yiy. əvəzl./
an hour	[ænˈauə]	saat (altmış dəqiqə)
your	[jɔ:]	sənin, sizin
four	[fɔ:]	dörd (say)
their	[ðeə]	onların /yiy. əvəzl./
here	[hɪə]	bura, burada, buraya
its	[ɪts]	onun (orta cins)

Söz birləşmələrini əzbərləyin.

to be at home in time	vaxtında evdə olmaq
to be here	burada olmaq (I am here)
to be friends	dost olmaq (we are friends)

MODEL. (əzbərləyin)

Təkdə

What is	my		My name ...
	your		Your name ...
	his	name?	His name is ...
	her		Her name ...
	its		Its name ...

Cəmdə

What are	our		Our names ...
	your	names?	Your names ...
	their		Their names ...

on the table	in the table	at the door
on the desk	in the room	at the table
on the book	in the hand	at page one
to the garden	under the table	from the shelf
to the yard	under the tree	from the book
to the door	under the book	from the table

3) The book is on the table. It is on the table.

The book is in my bag. It is in my bag.

The boy is at the table. He is at the table.

They go to school. We also go to school.
His bag is under the table. It is under the table.

Tapşırıqlar:

1. Mətni hüsnxət qaydası ilə dəftərinizə köçürün və əvəzliliklərin altından xətt çəkin.

2. Nöqtələrin yerində şəxs və yiyəlik əvəzlilikləri işlədin:

1. What is ... name? 2. ... name is Eldar. 3. ... is a student. 4. ... is in the room. 5. Take ... bag. 6. ... room is large. 7. ... is large. 8. ... is under the table. 9. ... brother is a teacher. 10. ... teacher is at the lesson. 11. What ... their names? 12. Write ... sentences ... the blackboard.

3. Buraxılmış yerlərdə sözləri işlədib cümlələri tamamlayın:

1. Who is ... this room? 2. We are ... the room. 3. The books are ... the table. 4. The tables are ... the classroom. 5. Put your books ... your bag. 6. Take your pen ... bag. 7. The bag is ... the table. 8. Look ... blackboard. 9. Come ... me. 10. read the words ... the book.

4. Verilmiş cümlələri ingiliscəyə tərcümə edin:

1. Sən nəçisən? 2. Sənin qardaşın nəçidir? O müəllimdir. 3. onun adı nədir? Onun adı Adildir. 4. Adil həkimdir? Xeyr, o müəllimdir. 5. Bu, hansı kitabdır? Bu, ingilis dili kitabıdır. 6. Kitablər stolun üstündədir. 7. Karandaş çantadadır. 8. Məmməd, mətni oxuyun! 9. Kitabı götür və bura gəl! 10. Kim növbətçidir? 11. Əli xəstədir. 12. Kim dərsdə iştirak etmir? 13. Onun soyadı nədir? 14. Kim lövhəyə gələr?

5. Sözlərdən cümlələr düzəldin, ana dilinə tərcümə edin:

- 1) your, what, brother, is (?)
- 2) the, we, room, are, in, now.
- 3) is, duty, on, who, to, day (?)
- 4) absent, is, who, in, your, class (?)
- 5) present, are, we, at, the, lesson (?)

SƏKKİZİNCİ DƏRS

1. Hərflər:

- 1) o + ld [ou + ld] old [ould]

- 2) o + st [ou + st] most [moust]
 1) i + nd [ai + nd] kind [kaind]
 2) i + ld [ai + ld] child [tʃaɪld]

2. Hərflər birləşmələri

- 1) ow [au] now [nau]
 2) ere [ɛə] there [ðɛə]

3. Qrammatika:

- 1) to have (malik olmaq) fe'li; to have got ifadəsi
 2) İsmiñ yiyelik halı
 3) Söz yaradıcılığı: -er [ə] (farm – farmer; read – reader)
 4) Mətn: A Family

Oxu qaydaları

1. O o hərfi –ld hərflər birləşməsinin qarşısında [ou] oxunur:

fold [fould] qat, lay, qatlamaq
 old [ould] qoca, köhnə, qədim
 cold [kould] soyuq /hava/

2. I i hərfi –nd, –ld hərflər birləşmələrinin qarşısında [ai] oxunur:

find [faind] tapmaq, aşkar etmək
 child [tʃaɪd] uşaq, körpə
 kind [kaind] nəzakətli, mülayim

istisna: wind [wɪnd] külək

3. –ow [ou] hərflər birləşməsi [au] oxunur, məsələn:

crowd [kraud] camaat, kütlə
 how [hau] necə, nə cür
 now [nau] indi, hal hazırda

–ow hərflər birləşməsi çoxhecalı sözlərin tərkibində, xüsusən də sonunda vurğusuz halda [ou] oxunur:

window [ˈwɪndəu] pəncərə
 yellow [ˈjeləu] sarı (rəng)

- ow [ou] (təkhəcalı və birinci hecası vurğulu olan ikihecalı sözlərin sonunda): grow, blow, low, narrow, yellow, window,

- ow (sözün ortasında, əsasən -n, -l, b-dən əvvəl): [au] oxunur town, howl, crown, brown:

- ow söz kökünün sonunda və eyni kökdən düzəldilən sözlərdə

[au] oxunur: now, how, allow, allowing, tower, shower:

Müqayisə edin:

now [nau]	yellow [ˈjelou]
how [hau]	window [ˈwindou]
down [daun]	down hill [ˈdaun hɪl]

Qeyd: -ow hərftirləşməsinin düzgün oxunuşunu müəyyənləşdirmək üçün lüğətə müraciət etmək məsləhətdir:

4. oa [ou] (əsasən sözyn ortasında, bəzən də əvvəlində): goat, coat, broad, soap, oak, oaf, float, goal, foam, throat, woad

5. ai [ei] (sonu sənətlə bitən sözlərin əvvəlində, ortasında): aim, aid, ail, faint, vainly, explain, main, saint, paint, plain, wait, waist

6. ay [ei] (söz kökündə, vurğulu hecədə): day, play, say, may, pay, gray, spray, tray, ray, rayon, sway, lay, holiday, pray, bay

7. oi [ɔi] (sözün əvvəlində və ortasında): oil, boil, join, toil, coin:

8. oy [ɔi] (əsasən sözün kökündə): boy, toy, Roy, employ, envoy:

9. ou [au] (qapalı hecədə, sözün əvvəlində və ortasında): out, loud, cloud, shout, round, stout, mount, pound, found, proud.

İstisna: young [jʌŋ], country [kʌntri], cousin [kʌzn]

10. -ere hərftirləşməsi here [hiə] sözündə olduğu kimi [iə] oxunşundan başqa müstəsna olaraq [eə] kimi də oxuna bilir, məsələn:

therefore [ˈðeəfɔː]	buna (ona) görə də
there [ðeə]	orada, ora, araya
where [weə]	hara, haraya, harada

Söz yaradıcılığı

İngils dilində -er şəkilçisi fe'lə və ya ismə qoşularaq ixtisas, məşğuliyyət, sənət və peşə bildirən konkret isimləri yaradır və neytral [ə] kimi oxunur, məsələn:

to teach [ti:tʃ]	dərs demək	teacher [ˈti:tʃə]	müəllim
a beast [bi:st]	vəhşi heyvan	to read [ri:d]	oxumaq
reader [ˈri:də]	oxucu	to speak [spi:k]	danışmaq
speaker [ˈspi:kə]	nətiq, spiker	to work [wɜ:k]	işləmək
worker [ˈwɜ:kə]	işçi, fəhlə	a farm [fɑ:m]	təsərrüfat

farmer [ˈfɑ:mə] kəndli, fermer to read [ˈri:də] oxucu

Qrammatika

1. **To have** [hæv] "malik olmaq" fe`li.

To have həm əsas fe`l, həm də köməkçi fe`l kimi işlənir. Əsas fe`l kimi "malik olmaq", "var", "vardır" mənalərini bildirir, məs.:

I have a pen - Mənim qələmim var (Mən qələmə malikəm).
İndiki zamanda **to have** fe`li şəxslər üzrə təsərif olunarkən yalnız III şəxsin təkində "**has**", qalan şəxslərdə isə **have** formasında işlənir.

I have a book. We have many interesting books.

Sona has a book. She has not a good black pencil.

He has a car. He has not a nice notebook.

To have fe`linin indiki zamanda şəxslərə görə dəyişməsi:

Nəqli forması **Təkdə**

I have a book.

Mənim kitabım var.

You have a book.

Sənin kitabın var.

He has a book.

Onun (kişi c.) kitabı var.

She has a book.

Onun (qadın c.) kitabı var.

It has an end.

Onun (orta c.) sonu var.

Cəmdə

We have books.

Bizim kitab/lar/ımız var.

You have books.

Sizin kitab/lar/ımız var.

They have books.

Onların kitab/lar/ı var.

Sual forması. **To have** fe`linin iştirakı ilə düzələn cümlələrin sual formasında **to have** fe`li (**to be** fe`lində olduğu kimi) mübtədadan əvvəl dayanır və cümlə yüksələn tonla oxunur.

Təkdə

Have I a book?

Mənim kitabım var (mı)?

Have you a book?

Sənin kitabın var (mı)?

Has he a book?

Onun kitabı var (mı)?

Has she a book?

Onun kitabı var (mı)?

Has it an end?

Onun sonu var (mı)?

Cəmdə

Have we books?

Bizim kitab/lar/ımız var (mı)?

Have you books?

Sizin kitab/lar/ınız var (mı)?

Have they books?

Onların kitab/lar/ı var (mı)?

İnkâr forması. **To have** fe`linin iştirakı ilə düzələn cümlələrin inkar formasını düzəltmək üçün əksər hallarda **"no"** inkar əvəzliyindən istifadə olunur.

"No" inkar əvəzliyi əşyanın yoxluğunu bildirir. Ona görə də isim artiklsız işlənir. Cümlədə qeyri-müəyyən əvəzlik və ya say olduqda isə **"not"** inkar hissəciyindən istifadə olunur.

I have **no** books.

Mənim kitab/lar/ım yoxdur.

Müqayisə edin:

I have **not** many books.

Mənim çoxlu kitabım yoxdur.

Təkdə

I have **no** book at home.

Mənim evdə kitabım yoxdur.

You have **no** book at school.

Sənin məktəbdə kitabın yoxdur.

He has **no** book to read.

Onun oxumağa kitabı yoxdur.

She has **no** book to use.

Onun istifadə etməyə kitabı

yoxdur.

It has **no** an end.

Onun sonu yoxdur.

Cəmdə

We have **no** books.

Bizim kitab/lar/ımız yoxdur.

You have **no** books.

Sizin kitab/lar/ınız yoxdur.

They have **no** books.

Onların kitab/lar/ı yoxdur.

Cavablar: 1) Təsdiq qısa cavab: **Yes** + şəxs əvəzliyi + **to have** fe`linin (şəxsə görə) forması ilə düzəlir və **"bəli"** kimi tərcümə olunur.

Have you a sister? Yes, I have. Sənin bacın varmı? Bəli, var.

2) Tam təsdiq cavab: qısa təsdiq cavabdan sonra nəqli cümlə təkrar olunur, məsələn:

Have you a lesson? Yes, we have. We have a lesson.

Sizin dərsiniz varmı? Bəli, bizim dərsimiz var.

3) Qısa inkar cavab: **"no"** inkar hissəciyi, şəxs əvəzliyi və **to have** fe`linin (şəxslərə görə) forması ilə düzəlir və **"xeyr"** kimi tərcümə olunur, məsələn:

Has he a pen? No, he has not. Onun qələmi varmı? Xeyr.

4) **Tam inkar cavab:** Qısa inkar cavabdan sonra inkar cümləsi təkrar olunur, məsələn:

Has he a child? No, he has not. He has not a child.

Onun uşağı varmı? Xeyr, onun uşağı yoxdur.

İxtisarlər: Bə`zən to have fe`li və not inkar hissəciyi ixtisarla işlənir, məsələn:

I have = I`ve; I have not = I haven`t; He (she) has not = he (she) hasn`t.

Qeyd: to have fe`li hər hansı bir inkar edilməz, həqiqəti ifadə edərkən to have got ifadəsi şəklində işlənir, məsələn:

I have got a sister; She has got some English books və s.

To have (malik olmaq) fe`linin indiki zamanda şəxslərə görə işlədilməsi:

Təsdiq formada.	İnkər formada.	Sual formasında.
I have a book.	I have not a book.	Have I a book?
He has a book.	He has not a book.	Has he a book?
She has a book.	She has not a book.	Has she a book?
It has a leg.	It has not a leg.	Has it a leg?
We have a book.	We have not a book.	Have we a book?
You have a book.	You have not a book.	Have you a book?
They have a book.	They have not a book.	Have they a book?

Qeyd: inkar formada **have no book** kimi də işlənə bilər.

2. **İsmin yiyəlik halı.** Məlum olduğu kimi, ingilis dilində isimlər hallanmır. Lakin müasir ingilis dilində ismin yiyəlik halı mövcud olmaqla whose (kimin) sualına cavab verir və yiyəlik halında olan isim tə`yin rolunda çıxış edir. Tək isimlərin yiyəlik halını düzəltmək üçün ismin sonuna apostrof `s artırılır, məsələn: Sona`s, Ali`s, boy`s (Sonanın, Əlinin, oğlanın). Cəm halda işlənən isimlərdə isə sözün sonuna yalnız apostrof (`) əlavə olunur, məsələn:

the girls` books. (qızların kitabları)

the students`copy books. (tələbələrin dəftərləri)

the teachers` house. (müəllimlərin evi)

Bir eşyanın sahibi iki və daha artıq şəxs olduqda yiyelik hal şəkilçisi (**apostrof s**) Azərbaycan dilində yiyelik halda işlənən isimlərdə olduğu kimi, yalnız sonuncu ismə əlavə olunur, məsələn:

Mina and Ibad`s table is good. Minə və İbadın stolu yaxşıdır.

Qeyd: -`s yiyelik hal şəkilçisi yerindən asılı olaraq cəm şəkilçisi kimi [s], [z], [ɪz] kimi oxunur.

1) Cansız isimlərin yiyelik forması -`s vasitəsilə deyil, **of** sözü ilə düzəlir, məsələn:

The ceiling of the room.	otağın tavanı.
The door of the room.	otağın qapısı
The book of the library.	kitabxananın kitabı

2) İngilis dilində **of** sözü ilə bir sıra xarakterik sözbirləşmələrinə rast gəlmək olur, məsələn:

a cup of tea	bir fincan çay
a bottle of ink	bir şüşə mürekkəb
a glass of water	bir stəkan su

3) Bə`zi cansız isimlərin yiyelik halı -`s -lə də düzələ bilər:

to day`s newspaper	bu günkü qəzet
the sun`s heat	günəşin istisi /hərərəti/
the moon`s light	ayın işığı

Bu qəbil sözlərə **world** (dünya), **country** (ölkə), **city** (şəhər), **ship** (gəmi), **the sun** (günəş), **the moon** (ay), **the earth** (yer), **to day** (bu gün), **yesterday** (dünən) sözləri də aid edilə bilər.

A FAMILY

I have got a family. Our family is large. I have got a father. My father`s name is Arif. He is a doctor. He is a kind man. I have got a mother. My mother`s name is Sona. She is a teacher. She has many pupils. I have got a brother. His name is Alih. He is a student. He has many friends. I have got a sister too. My sister is a little girl. I have got an uncle. He is an old man. He has three sons. I am a student. My name is Hasan. I have many friends. They all go to the University.

_ What is your name? My name is ...

_ Have you got a family? Yes, I have.

- _ Is your family large? Yes, it is. Our family is large.
- _ Is your family in Baki now? No, it is not. It is not in Baki now.
- _ Where is your family? My family is in Aghdam you know.
- _ Is your uncle there too? Yes, he is. He is there now.
- _ Have you a father? Yes, I have. I have a father.
- _ What is your father? My father is a doctor.
- _ What is your father's name? My father's name is ...
- _ Have you got a mother? Yes, I have. I have got a mother.
- _ What is your mother? She is a teacher too.
- _ What is your mother's name? My mother's name is ...
- _ What are you? I am a student, at the university now.

Lügət

old	[ould]	qoca, köhnə, qədim
cold	[kould]	soyuq /hava, su/
child	[tʃaɪld]	uşaq, körpə
kind	[kaind]	nəzakətli, incə, zərif
little	[lɪtl]	kiçik, balaca, körpə
there	[ðeə]	orada, oraya, ora
where	[wɛə]	hara, haraya, harada
farm	[fɑ:m]	təsərrüfat, şirkət, ferma
farmer	[ˈfɑ:mə]	təsərrüfatçı, fermer

Sözbirləşmələri:

to be here	burada olmaq (iştirak etmək)
to be there	orada olmaq
to have got	malik olmaq, var/dır/.

Çalışmalar:

1. Verilmiş sözlərə maqnitafonda qulaq asın, sonra onu ucadan oxuyub və necə tələffüz olunmalarını izah edin:

a) able, fable, name, fat, cat, a lamp, a nut, a lumb, pale, date, shelf, feet, see, sea, read, lead, steel, bet, met, note, not, no, tone, dot, book, look, good, doom, tool, torn, for, cork, form, think.

b) tip, tipe, it, bit, fit, tie, time, line, my, try, dry, yes, yet,

family, any, many, day, boy, joy, grey, they, may, stay, ugly, use, student, rule.

ç) her, teacher, doctor, reader, turn, burn, word, work, girl, bird, what, was, want, all, call, calm, father, class, glass, fast, last, far, park, dark, clark.

c) bench, dench, lench, she, ship, shop, shelf, this, that, the, their, them, those.

d) now, how, bow, new, few, news, our, hour, exam, exact, excuse.

e) here, there, where, their, quick, quite, ceiling, receive, thing.

Tapşırıqlar:

Aşağıdakı cümlələri nəqli, sual və inkar formalarında şəxslərə görə dəyişdirin:

1. I have got a sister. I am a good worker.

2. Məndəki yeni sözlərə aid cümlələr qurun:

3. Aşağıdakı cümlələrdə to have fe`linin və ya to have got ifadəsini müvafiq formalarda yazın:

1) She ... many friends. 2) Her friends ... many books. 3) My father ... a horse. 4) His brother ... a car. 5) We ... a car too.

4. İngiliscəyə tərcümə edin:

a) 1. Bacımın kitabı. 2. Qardaşımın çantası. 3. Əlinin stolu. 4. Müəllimin kitabı stolun üstündədir. 5. qardaşımın çantası stolun altındadır. 6. Əlinin stolu otaqdadır. 7. Onların sinfi təmizdir. 8. Bizim otağımız böyük və qəşəngdir.

b) 1. Sənin bacının kitabı var? Onun çoxlu ingilis dili kitabları var. 2. Sənin qardaşın nəçidir? O kolxozçudur. 3. Sənin dostunun adı nədir? Mənim dostumun adı Həsəndir. 4. İndi Həsən haradadır? O, indi bizim sinifdədir.

5. Aşağıdakı sözlərdən cümlələr düzəldin:

1) have, you, many, books, English

2) many, friends, you, have?

3) collective-farmer, a, my, is, father.

4) Eldar, any, books, English, has, not, got.

6. Aşağıdakı cümlələri sual və inkarda yazın:

1. We are at the lesson. 2. He has an English book. 3. Her uncle is a doctor. 4. My father has a car. 5. We have English lessons now. 6. Alih and Ibad have many friends. 7. They are under the tree. 8. The tree has many branches. 9. The tree is tall and green now.

7. Aşağıdakı cümlələrdə mübtədaya sual verin:

1. Firangiz has a red pen. 2. She has a red tie at home. 3. Adil and Ali have many books. 4. Adil has a friend. 5. Adil is in the classroom. 6. He reads a new text. 7. The text is interesting and long.

8. Aşağıdakı cümlələrdə ismin yiyəlik halını müvafiq şəkildə ('s) və of söznüylə işlədin:

a) I.	(Akifin dostu)	is in the room now.
	II. (Mənim dostumun)	book is on the table
	III. (Oğlanın bacısı)	is a student
b) I.	(Oğlanın kitabları)	are in the bag
	II. (Qızın qalstukunu)	is red
	III. (Tələbələrin qələmləri)	are in the box

9. Boş buraxılmış yerlərə sözləri əlavə edin:

1. Who is ~~in~~ this room? 2. We are ~~in~~ the room. 3. The books are ~~on~~ the table. 4. The tables are ~~in~~ the classroom. 5. Put your books ~~in~~ your bag. 6. Take your pen ~~in~~ bag. 7. The bag is ~~on~~ the table. 8. The new text is very interesting.

10. Nöqtələrin yerində şəxs və yiyəlik əvəzlilikləri işlədin:

1. What is ... name? 2. ... name is Eldar. 3. ... is a student. 4. ... is in the room. 5. Take your bag. 6. ... room is large. 7. ... is large. 8. ... is under the table. 9. ... brother is a teacher. 10. ... teacher is at the lesson.

DOQQUZUNCU DƏRS

1. Hərflər birləşmələri:

wr [r]	write	[raɪt];	wrong [rɒŋ]
igh [ai]	light	[laɪt];	fight [ˈfaɪt]
air [ɛə]	chair	[tʃɛə];	hair [ˈheə]
ou [ʌ]	country	[ˈkʌntri];	noun [naʊn]

2. Qrammatika:

1) Miqdar sayı (100-ə qədər)

2) Yaşın ifadə olunması

3) Vaxtın göstərilməsi

3. Mətn: At the lesson.

1. Oxu qaydaları:

1) W hərfi –r hərfinin qarşısında oxunmur, məsələn:

write [rait] yazmaq

wrestler [ˈreslə] güləşçi

wrong [rɒŋ] səhv, nöqsan

W [dʌblju:] hərfinin müxtəlif hərf birləşmələrinin tərkibində oxunuşu:

w[w]	wr [r]	wh[w]	wh+o [h]	w(h)+a [wə]	war [wɔ:]	wor [wɜ:]
wide	wrist	when	whole	want	war	work
wish	wreck	white	who	wash	warm	word
wave	wrap	while	whom	what	ward	world
well	wrong	which	whose	watch	warn	worse
with	wrote	why	whoever	was	warp	worth

2. L - hərfi – gh hərfbirləşməsinin qarşısında [ai] oxunur, -gh hərfbirləşməsi isə oxunmur, məsələn:

light [lait] işıq, işıqlı, yüngül /çəki mənasında/

right [rait] düzgün, düz, sağ (tərəf)

night [nait] gecə

3. –air hərfbirləşməsi [æ] kimi oxunur, məsələn:

fair [fæ] yarmarka; qəşəng

chair [tʃæ] stul /ağac, dəmir və s./

hair [hæ] saç, tük, tel

4. –ou hərfbirləşməsi bə`zən [ʌ] kimi oxunur, məsələn:

country [ˈkʌntri] ölkə, kənd

young [jʌŋ] gənc, cavan

couplet [ˈkʌplɪt] kuplet, ikilik, iki

II Qrammatika:

1. Miqdar sayı haqqında mə`lumat

One, two, three, four, five, six, seven, eight, nine, ten;

eleven [i'levn], twelve [twelv]

1) 13- dən 19- a qədər olan miqdar saylarını düzəltmək üçün təkliklərin sonuna onluq mənasını bildiren- teen [tin] sonluğu artırılır. Bu rəqəmlərdə həm təklik, həm də sonluq (teen) vürğulu olur, məsələn:

13 – [θe:'tin]	thirteen
14 – [fɔ:'tin]	fourteen
15 – [fif'tin]	fifteen
16 – [ˈsiks'ti:n]	sixteen
17 – [ˈsevn'ti:n]	seventeen
18 – [ei'tin]	eighteen
19 – [nain'tin]	nineteen

Qeyd: 13, 15 saylarında three və five saylarının dəyişilməsinə diqqət yetirin: three - thirteen, five - fifteen.

2) 20-dən 90-a qədər olan bütün onluq sayları düzəltmək üçün təkliklərin sonuna - ty sonluğu əlavə olunur:

two– twenty	[twenti]	iyirmi
three – thirty	[θe:ti]	otuz
four – forty	[fɔ:ti]	qırx
five – fifty	[ˈfifti]	əlli
six – sixty	[ˈsiksiti]	altmış
seven– seventy	[ˈsevnti]	yetmiş
eight – eighty	[ˈeiti]	səksən
nine – ninety	[ˈnainti]	doxsan
a (one) hundred	[ə'hʌndrəd]	yüz /say/

Qeyd: 20, 30 və 50 saylarının düzəldilməsində two (iki), three (üç) və five (beş) saylarındakı dəyişikliyə diqqət yetirin.

3) İyirmidən sonra gələn saylar Azərbaycan dilindəki kimi onluq və təkliyin təkrarı ilə düzəlir. Onluq və təkliklər defislə yazılır:

21 – twenty-one
22 – twenty-two
23 – twenty- three və s.

Yüzlük və onluqların arasında bir qayda olaraq “and” bağlayıcısı işlədilir.

325 – three hundred and twenty-five

632 – six hundred and thirty-two

125 – one hundred and twenty five

Miqdar sayı ilə ifadə olunmuş illər, adətən iki hissəyə bölünməklə oxunur: 1925 (nineteen twenty five), 1992 (nineteen ninety-two) və s.

İngiliscə sıfır rəqəmi “o” hərfinin əlifbadakı adı kimi [ou], yaxud da nought [nɔ:t] kimi oxunur.

1905 – nineteen ou five; 1401 – fourteen ou one:

1100 – tipli saylar isə hərfən 11 yüz “eleven hundred” kimi oxunur.

2. Kəsr sayları: Kəsr sayları oxunarkən əvvəlcə surətdəki rəqəm deyilir. Surət miqdar sayı ilə, məxrəc isə sıra sayı ilə ifadə olunur. əgər surətdəki rəqəm təkdirsə məxrəc təkdə, əksinə, surətdəki rəqəm 2 - dən çoxdursa, məxrəcdə işlənmiş sıra sayının sonuna cəm şəkilçisi əlavə olunur, məsələn:

$\frac{1}{2}$ - Bu kəsr yazıda iki cür göstərilir: **a half** (yə`ni yarı yaxud yarısı) və ya **one second**.

two thirds - 2/3; three fifths - 3/5; four fifths - 4/5 və s.;

Onluq kəsrlər bir qayda olaraq miqdar sayı ilə ifadə olunur:

0,2 - nought two ya da nought point two.

8,24 - eight point two four ya da eight point twenty four.

64,207 six four point two nought seven ya da sixty four point two nought seven.

3. Sıra sayları: Sıra sayları “neçənci” sualına cavab verir. Birinci, ikinci, üçüncü sıra saylarından başqa qalan bütün hallarda miqdar saylarının sonuna **-th** şəkilçisi əlavə etməklə sıra sayları düzəlir. Bu şəkilçi Azərbaycan dilində **-inci, -inci, -uncu, -üncü** şəkilçilərinə uyğun gəlir. Sıra saylarının qarşısında adətən müəyyən artikl işlənir:

(1) one- (the) first (1-ci)

(2) two- (the) second (2- ci)

(3) three- (the) third (3- cü).

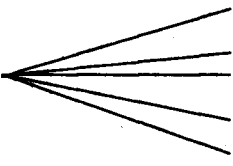
(4) four- (the) fourth (4-cü)

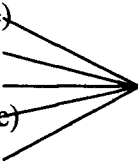
(5) five- (the) fifth (5- ci) və s.

4. Yaşın ifadə olunması qaydası:

Yaşı soruşarkən **how old + to be** fe`linin müvafiq şəxs forması və şəxs əvəzliyindən istifadə olunur . Cavabı isə şəxs əvəzliyi **to be** (şəxsə görə) + say **years old** (bu sözlər işlənməyə də bilər) sözləri ilə dyzəlidir, məsələn:

- 1). How old are you? Sənin neçə yaşın var?
- I am twenty (years old). Mənim iyirmi yaşım var.
- 2). How old is he (she)? He (she) is ten (years old)

3). How old is your brother?
sister?
father?
mother?
friend?

My brother (he)
My sister (she)
My father (he)
My mother (she)
My friend (he) is twenty-two.

Burada əvəzlik və ona müvafiq olaraq to be fəli dəyişilir.

	father?		brother...
	mother		sister...
How old is his (her)	brother	his (her)	fathers ...
	sister		mothers...
	friend		friend...

5) Vaxtın (saatın) göstərilməsi qaydası.

What time is it? Saat neçədir ?

- 1) Tamam: It is one o'clock. Saat bir tamamdır.
- 2) Yarısı: (half past) It is half past two. Saat üçün yarısıdır.
- 3) İşləyib: (past) It is twenty minutes past twelve.
iyirmi dəqiqə işləyib. (hər fən: doqquzdən beş dəqiqə keçib).

4) It is a quarter to five. Beşə on beş dəqiqə qalıb.

Qeyd: 15 dəqiqə əvəzinə a quarter (dördüdə bir) sözü işlənir.

4) Qalıb: (to) It is fifteen minutes to twelve. On ikiyə on beş dəqiqə qalıb.

Qeyd: Göstərilən nümunələrin köməyiylə istənilən vaxtı demək üçün müvafiq şəkildə rəqəmləri dəyişmək lazım gəlir.

İngilis dilində "işləyib" mənasında **past** sözü işlənir və "ikiyə işləyib" və s. əvəzində "birdən keçib" kimi işlənir. "Qalıb" mənasında "**to**" hissəciyi işlənir. Mö`tərizədə verilmiş **minute** sözü işlənməyə də bilər.

Yadda saxlayın:

My watch is fast.

Saatım irəli gedir (tələsir).

My watch is five minutes fast.

Saatım beş dəqiqə qabaqdır.

My watch is slow.

Saatım geri qalır.

My watch is five minutes slow. Saatım beş dəqiqə dala qalır.

We are at the English lesson.

It is half past eight. We are in the classroom. Our classroom is clean and light. We have four windows and one door in our classroom. The tables and many chairs are in the classroom. The whiteboard is on the wall in the class-room now.

The tables are brown. The chairs are grey. The ceiling of our classroom is white. The floor is brown. The door and windows are white too.. We have two bookshelves in our classroom. We have got many English books on the shelves.

It is time to begin our English lesson. The teacher is in the room. All the students are present today.

The teacher says:

- Elnur, take your English book and come here, please.
- Please take the chalk and write the new words on the

whiteboard.

- Is it wrong? No, it is not.
- Good, thank you, you have no mistake.
- Take your seat, please.
- Now you, Rashad, come to the whiteboard, please.
- What is the time now? It is nine o'clock.
- Where are you now? I am at the English lesson.
- Now write some numerals on the whiteboard.
- One, two, three, four, ...
- Well now say it in English –1990. Nineteen and ninty.
- Good. Take your seat, please.

Lügət

to write	[raɪt]	yazmaq
wrong	[rɒŋ]	səhv, qüsür
a chair	[ə'tʃeə]	stul
country	['kʌntri]	ölkə vətən; kənd
young	[jʌŋ]	gənc, cavan
a window	['wɪndəʊ]	pəncərə
snow	[snəʊ]	qar
now	[naʊ]	indi, bu dəqiqə
how	[haʊ]	necə, nə cür
a whiteboard	['waɪtbɔ:d]	yazı taxtası, lövhə
blue	[blu:]	göy (rəng), mavi
white	['waɪt]	ağ (rəng)
brown	['braʊn]	qəhvəyi (rəng)

Tapşırıqlar:

1. Aşağıdakı söz və sözbirləşmələrini saylarla birlikdə cəmdə yazın:

Nümunə:	a bag	two bags
	a book	five books
	a good book	ten good books

a country, a white door, a window, a whiteboard, a blue pen, a bench, a red tie, a green tree, a large room.

2. Cümlələri ingilis dilinə tərcümə edin:

1. Mənim yeni ingilis dili kitabım var. O, stolun üstündədir.

Əlinin də kitabı var. Onun kitabı çantadadır. 2. Çoxlu qələm stolun üstündədir. Onlar yaşıl, qırmızı və qaradırlar. 3. Onlar dərsdədirlər. Bu, hansı dərsdir? Bu, ingilis dili dərsidir. 4. Müəllim dərsdədir? Bəli. O dərsdədir, o, ingilis dili dərsindədir.

3. Aşağıdakı cümlələri sual və inkarda yazın:

1. We have many books. 2. She has an English book. 3. My friend has a car. 4. We have four windows in our room. 5. A piece of chalk is on the whiteboard. 6. Her mother is a good doctor. 7. Our bags are under the desks. 8. The little boys have red ties. 9. Boys have new flags in their hands.

4. Aşağıdakı mürəkkəb sayları oxuyun:

725, 105, 95, 1116, 2002, 2005, 5015, 1107, 1111, 2222

5. Verilmiş sayları sözlə ifadə edin:

$\frac{1}{2}$; $\frac{3}{5}$; $\frac{4}{4}$; $\frac{5}{5}$; 0,25; 2,25; 0,11; $\frac{1}{9}$; $\frac{2}{10}$

6. Saati sözlə ifadə edin:

5⁰⁰, 2³⁰, 1¹⁵, 3²⁰, 3⁴⁵, 12⁰⁰, 16⁰⁰, 11³⁰, 15³⁰, 20.30

ONUNCU DƏRS

1. a) Hərflər:

- s [z] usually -a [ə] parents

b) Hərflərləşmələri:

- au+gh [ɔ:] daughter, taught -tch [tʃ] watch

- ear [ə:] early, earn -ay [aɪ] Sunday

2. Qrammatika:

a) There is və There are ifadələri

b) Qeyri müəyyən əvəzliliklər: some, any, no.

3. Mətn: At the University:

Oxu qaydaları:

1. 1) S hərfi bəzi sözlərdə [z] kimi oxunur, məsələn:

usually [ˈjuːʒuəli] adətən, bir qayda olaraq.

measure [ˈmeɪʒə] ölçü, tədbir

pleasure [ˈpleɪʒə] zövq, rahatlıq.

parents [ˈpeərənts] valideynlər.

care [kæ] qayğı; əhəmiyyət vermək.

II. Hərflər qrupları:

1) **au+gh** hərflər qrupu [ɔ:] oxunur, məsələn:

daughter [ˈdɔ:tə] qızı (övladı), caught [kɔ:t] tutdu /nəyisə

2) **ear** hərflər qrupu [ə:] oxunur, məsələn:

early [ə:lɪ] tez, erkən, sübhdən, earnest [əˈnɪst] düzgün

3) – **ay** hərflər qrupunun vurğulu hecəda [eɪ] kimi oxunmasına diqqət yetirək.

pay [peɪ] ödəmək, hay [heɪ] quru ot

day [deɪ] gün, say [seɪ] demək

- ay hərflər qrupunun üzərinə vurğu düşmədikdə isə [ɔ] kimi oxunur, məsələn:

Sunday [ˈsʌndɪ] Bazar günü, Monday [ˈmʌndɪ] Bazar ertəsi

4) - **tch** hərflər qrupu [tʃ] kimi oxunur, məsələn:

match [mætʃ] turnir, oyun (futbol)

catch [kætʃ] tutmaq /kimisə, nəyisə/.

Qrammatika. **There is** və **there are** ifadələri. İngilis dilində şəxsin və ya əşyanın yerini bildirmək üçün **there is** və **there are** ifadələrindən istifadə olunur və azərbaycan dilinə “var”, “vardır” kimi tərcümə olunur. **There is** və **there are** ifadələri cümlənin xəbəri olmaqla mübtədə ilə kəmiyyətə görə uzlaşır. Bu ifadələr cümlənin xəbəri kimi nəqli cümlənin əvvəlində mübtədanın qarşısında dayanır, cümlənin sonunda isə adətən yer zərfliyi gəlir, məsələn:

There is a book on the table. Stolun üstündə bir kitab var.

(xəbər – təkdə), (mübtədə – təkdə), (yer zərfliyi).

There are books on the table. Stolun üstündə kitablar var.

(xəbər – cəmdə), (mübtədə – cəmdə), (yer zərfliyi).

Qeyd: İngilis dilində yer zərfliyi bəzən cümlənin əvvəlində də işləyə bilər, məsələn:

In our city there are many schools. In the yard we play games.

Belə cümlələr Azərbaycan dilinə tərcümə olunarkən, cümlələr bir qayda olaraq yer zərfliyi ilə başlanır.

There is və **there are** ifadələrindən sonra gələn ismin qarşısında

müəyyən artikl işlənmiş, məsələn:

There is a book on the table. There is a pen in my bag. There are chairs in our classroom.

There are some cars in the yard.

Yer zərfliyi kimi işlənən isim həmşə müəyyən artiklla işlənir.

on the table; at the desk; at home
in the street; under the table; under the tree
on the desk; in the room; in class

Nümunə 1. There are chairs in our classroom.

Təsdiq forması.

miqdarı	Xəbər (there+be)	Mübtədə	Yer zərfliyi
Təkdə	There is	a lamp	on the table
Cəmdə	There are	lamps	on the tables

Nümunə 2.

Yer zərfliyi	Xəbər (there+be)	Mübtədə
Under the table	there are	cats.
On the table	there is	a book.
At the desk	there is	a boy.

Sual forması. Bildiyimiz kimi, tərkibində **to be** fe'li iştirak edən cümlələrin sual forması **to be** fe'linin şəxs formalarının yerdəyişməsi ilə düzəlir, məsələn:

This is a pen; Is this a pen? There are books; Are there books?

There is və **there are** ifadələri iştirak edən cümlələrdə **is** və **are** fe'li formaları **there** formal sözünün qarşısında işlənir və cümlə qalxan tonla deyilir, məsələn:

There is a pen on the table. (nəqli cümlə)
Is there a pen on the table? (sual cümləsi)

Nümunə 3: **Sual forması.**

fe'l (to be)	there	mübtəda	yer zərfliyi
Is	there	a tree	in the yard?
Are	there	many trees	in the street?
Are	there	books	in your bag?

İnkar forması: **There is** və **there are** ifadəli cümlələrin inkar forması **"no"** və ya **"not"** inkar hissəciyi ilə düzəlir, məsələn:

There is no pen on the table.

There are no pens in the table.

There are no new cars in the park.

Cümlədə say və qeyri-müəyyən əvəzlilərdən biri iştirak edərsə, bu halda **"not"** inkar hissəciyi işlənir və cümlənin mübtədası cəmdə olur.

There are not many pens on the table.

There are not ten pens on the table.

There are not buses to go home.

Nümunə 4. İnkar forması.

xəbər		mübtəda	yer zərfliyi
There	is no	map	on the wall.
There	are no	maps	in our class.
There	are not	any maps	in your class.

Cavablar:

1. Təsdiqdə.

Təkdə: Is there a book in your bag? Yes, there is.

Cəmdə: Are there books in your bag? Yes, there are. There are maps on the wall. Are there maps on the wall? Yes, there are.

2. İnkarda:

Təkdə: Is there a table in the room? No, there is not.

Cəmdə: Are there tables in the room? No, there are not.

II. Some, any və no qeyri-müəyyən əvəzliləri və onların törəmələri.

İngilis dilində danışana məlum olmayan şəxs və əşyanı bildirmək üçün bir sıra qeyri-müəyyən əvəzlilərdən istifadə

olunur. Bu dərisdə biz onlardan **some**, **any** və **no** ilə tanış olacağıq.

1. **Some** “bəzi”, “hər hansı”, “nə isə”, “bir qədər”, “bir neçə” mənalarına malik olmaqla o əsasən təsdiq cümlələrdə işlənir, məsələn:

There are some students in the room. Otaqda bir neçə (bə`zi) tələbə var.

I have some new English books. Mənim bir neçə yeni ingilis dili kitabım var.

Some qeyri-müəyyən əvəzliyi sayılan və cəmdə olan ismin qarşısında işlənərkən sifət - əvəzlik kimi təyin funksiyası daşıyır, məsələn:

Some books are very interesting. – Bə`zi kitablar çox maraqlıdır.

She knows some new English words. – O, bir neçə yeni ingilis sözü bilir.

Some sayıla bilən tək isimlərin qarşısında işləndikdə “hər hansı (bir)” mənasına malik olur, məsələn: Give me some interesting book. – Mənə hər hansı (bir) maraqlı kitab ver(in).

Some sayıla bilməyən ismin qarşısında işləndikdə “bir qədər”, “bir az” mənasını daşıyır və bəzən tərcümə olunmaya da bilər:

a) There is some water in the bottle. – Butulkada bir az (bir qədər) su var.

b) Give me some water, please. – Zəhmət olmasa, mənə bir az su verin.

Some qeyri-müəyyən əvəzliyi miqdar saylarının qarşısında işləndikdə “təxminən”, “haradasa” kimi tərcümə olunur, məsələn:

Translate this text for some ten minutes. – Bu mətni təxminən on dəqiqəyə (yaxud 10 dəqiqə müddətinə) tərcümə edin.

Azərbaycan dilindəki “dostlarımdan bə`ziləri”, “kitablarımdan bir neçəsi” tipli ifadələrin tərcüməsində **some** əvəzliyindən sonra **of** sözü işlənir, məsələn: some of my friends, some of my books.

Some əvəzliyi təklif xarakterli ümumi sual cümlələrində də işlənir

bilir; Do you want some bread? (Çörək istəyirsən?) (Bu halda **some** sözü tərcümə olunmaya da bilər.)

Some əvəzliyi vurğu altında [səm], üstünə vurğu düşmədikdə isə [səm], yaxud [sm] kimi tələffüz olunur.

Some ismi əvəzlik kimi cümlədə mübtədə və tamamlıq funksiyalarında işlənə bilər və Azərbaycan dilinə cəmdə tərcümə olunur, məsələn: **Some** learn English. – **Bə`ziləri** ingiliscə öyrənirlər. Bu cümlədə **some** sözü cümlənin mübtədası funksiyasında işlənib.

2. **Any** qeyri-müəyyən əvəzliyi də **some** kimi “bə`zi”, “hər hansı”, “bir qədər” mənalarına malikdir, ancaq **some** təsdiq cümlələrdə, **any** isə, əsasən sual və inkar cümlələrində işlənir. Ona görə də əksər hallarda **any** Azərbaycan dilinə tərcümə olunmur, lakin fikrən nəzərdə tutulan mənalar özünü göstərir və cümlədən “heç” anlamı sezilə bilər.

Müqayisə edin:

Təsdiqdə.

Sualda.

There are **some** books on the table. Are there **any** books on the table?

We have **some** good friends. Have we **any** good friends?

Və yaxud da:

I have **some** books with me. Have you **any** books with you?

Any əvəzliyi “hər hansı (bir)”, “istənilən bir” anlamında təsdiq cümlələrində də işlənə bilər: You may read **any** book you like. – İstədiyiniz kitabı oxuya bilərsiniz (yə`ni istədiyiniz hər hansı bir kitabı). You may come to me at **any** time. – İstədiyiniz (hər hansı bir) vaxt bizə gələ bilərsiniz.

3. **No** “heç bir” mənasına malikdir və ismin qarşısında işlənərkən ismin təyini olur. **No** əvəzliyi ilə işlənən isimlərin qarşısında artıqlıq işlənmir, məsələn:

I have **no** English books - Mənim heç bir ingilis dili kitabım yoxdur.

No student knows about it – Bu barədə heç bir tələbə bilmir.

Some əvəzliyi ilə işlənmiş nəqli cümlələrin inkar və **any** ilə işlənən ümumi sualların inkar cavabları **no** əvəzliyi ilə əmələ gəlir.

Müqayisə edin:

Are there **some** trees in the street? There are **no** trees in the street.
Are there **any** girls in your group? There are **no** girls in our group.

Qeyri - müəyyən əvəzlilərin törəmələri:

Some	- something	nə isə, bir şey
	- somebody	kimsə, kim isə, bir kəs
	- someone	kimsə, kim isə, birisi.
	- somewhere	haradasa harayasa (zərfdir)
Any	- anything	nə isə, hər hansı bir şey
	- anybody	kimsə, bir kəs, birisi, hər kəs
	- anyone	kimsə, bir kəs, hər kəs
	- anything	hər bir şey, hər şey
	- anywhere - a) haradasa; b) hər yerdə, hər hansı bir yerdə	
No	- nobody	heç kəs, heç kim
	- no one	heç biri, heç kim /kəs
	- none [nʌn]	heç biri(si), heç kəs
	- nowhere (zərf)	heç yerdə, heç yere

At the University.

There is a new building of the University in Zahid Khalilov Street. It is large and big. There are many classrooms in this building. Some of the classrooms are large. They are for lectures. There are some students in the lecture hall. They have a lecture on chemistry today. There is no any teacher there yet. There are some students at the window. They are my friends. Our next lesson is English. The text of our English lesson is "A Year". Now let us read our new text together.

There are 12 months in a year: January, February, March, April, May, June, July, August, September, October, November and December. There are four seasons in a year. Every season has 3 months. The first season is winter. The first winter month is December, the second month is January but the third one is February.

Seven months (January, March, May, July, August, October and

December) have 31 days each, but four months (April, June, September and November) have 30 days, one month (February) has 28 or 29 days. There are 365 or 366 days in a year. One hundred years is a century.

There are seven days in a week. The first day of the week is Monday, the second day is Tuesday, the third day is Wednesday, the fourth is Thursday, the fifth is Friday, the sixth is Saturday and the seventh is Sunday. It is the last day of the week.

The parts of the day are: the morning, the afternoon, the evening and the night. Now it is 2006.

- Are there twelve months in a year? – Yes, there are.
- Is winter the first season of the year? – Yes, it is.
- Is Monday the first day of a week? – Yes, it is.
- How many months are there in a year?

Qeyd: İgilis dilində ay və gün adları bir qayda olaraq böyük hərflə yazılır. January, February, Monday Friday və s.

Lüğət

Monday	[ˈmʌndi]	bazar ertəsi
season	[ˈsi:zən]	fəsil /ilin/
Tuesday	[ˈtju:zdi]	çərşənbə axşamı
spring	[ˈsprɪŋ]	yaz, bahar
Wednesday	[ˈwenzdi]	çərşənbə
summer	[ˈsʌmə]	yay
Thursday	[ˈθɜ:zdi]	cümə axşamı.
autumn	[ˈɔ:təm]	payız /fəsil/
Friday	[ˈfraɪdi]	cümə /günü/
winter	[ˈwɪntə]	qış /fəsil/
Saturday	[ˈsætədi]	şənbə /günü/
century	[ˈsentʃuri]	əsr /yüz il/
On Monday	[ˈmʌndi]	bazar ertəsi (günü)
at night	[ˈætnaɪt]	gecə (vaxtı)
On Tuesday	[ˈtju:zdi]	çərşənbə axşamı, tək günü

Tapşırıqlar:

1. Aşağıdaki cümlələri lazımı söz və ifadələrlə tamamlayın.

a/. 1) There is a map ... 2) There is a blackboard ... 3) There are books ... 4) There are students ...

b/. 1) ... a tree in the street. 2) ... a window in the room. 3) ... four windows in the room. 4) ... many benches in the yard.

ç/. 1) There is a map ... 2) There is a blackboard ... 3) There are books ... 4) There are students ...

d/. 1) ... a tree in the street. 2) ... a window in the room. 3) ... four windows in the room. 4) ... many benches in the yard.

e/. 1) There is ... at the door. 2) There is ... a lamp on the table. 3) There are ... in the bag. 4) There are ... in the box.

f/. 1) ... there a teacher in the room (?) 2) ... there many students at the lesson (?)

2. İngilis dilinə tərcümə edib dəftərinizə yazın.

Mənim ingilis dili kitabım var. Stolun üstündə bir neçə kitab var. Küçədə ağaclar varmı? Xeyr, orada ağaclar yoxdur. İndi saat neçədir? İndi saat 12¹⁵ dəqiqədir. İndi hansı ildir? İndi 2006-cı ildir. Bu otaqda neçə pəncərə var? Bu otaqda 3 pəncərə var. Otaqda (heç bir) tələbə yoxdur. Onlar indi küçədədirlər.

3. Suallara müvafiq cavablar verin.

- 1) What are you now?
- 2) Where is the English book?
- 3) Have you a biology lesson to-day?
- 4) Are there any students in the hall?
- 5) Is there any map on the table?
- 6) What lesson is it now?
- 7) Has your friend got a new car?
- 8) What time is it now?
- 9) Are there any books on the table?
- 10) What is there on the wall?

4. Nöqtələrin yerinə some, any və no qeyri-müəyyən əvəzlilərlə uyğun gələnini yazın.

- 1) Is there ... blackboard on the wall?
- 2) There are ... students in the classroom.
- 3) Are there ... books on the table?
- 4) There are ... books on the table

- 5) Have you got ... English book at home?
- 6) I have got ... English books at school.
- 7) Is there ... mistake in my dictation to day?
- 8) ... students have got... interesting books.
- 9) Has he ... pen at home?
- 10) Have they got ... black pencil now?

1. Təkrar fonetik çalışmalar. /sınıf üçün/

Maqnitafonla iş üçün fonetik çalışmalar (təkrar)

1. [i:]	feast we	be	Peet	seed
	lead see	he	Pete	sead
	feed bee	sees	sea	need
2. [e]	let pen	tell	bed	hen
	head men	bell	pet	ten
	bread end	best	kept	tent
3. [ai]	cry my	type	five	kind
	side time	fry	tie	find
	hide shine	wine	tide	kite
	mine fine	by	wild	ripe
4. [i]	lit sit	city	is	ill
5. [ei]	take	same	say	main
	lake	pain	day	chain
	name	pay	may	pain
6. [æ]	and	back	lad	mad
	bad	black	man	fat
	cat	map	fan	hat
7. [ɔ]	on	block	pot	shot
	not	off	lock	bottle
	hot	top	sock	o'clock
8. [ou]	no	smoke	rose	tone

	note	bone	open	code
	cold	old	so	slope
9. [ju:]	tune	tube	use	fuse
	cube	mute	suit	few
	music	student	pupil	huge
10. [ʌ]	but	must	club	duck
	cut	bus	up	us
11. [u]	book	good	pooh	foot
	cook	took	nook	fool
12. [a:]	car	farm	arm	park
	far	hard	alarm	dark
	star	dark	bar	part
13. [ə:]	her	bird	turn	word
	girl	heard	burn	world
	fir —	first	Turk	work
14. [θ]	three	thick	south	north
	through	theft	path	thunder
15. [ð]	this	that	bathe	their
	those	these	breathe	breather
	thus	them	together	mother
16. [æ]	care	air	pair	fair —
17. [iə]	here	hear	ear	
	near	gear	tear	
18. [aiə]	fire	tyre	byre	
	dire	wire	via	
	tired	fired	firing	
19. [juə]	cure —	pure	fewer	

2. Hərflərin oxunuşuna aid təkrar çalışmaları.

a) Sait hərflər.

a → [ei] – name, table, plate, take, face, made, cake.
 a → [æ] – hat, hand, lamp, map, bat, cat, sat, and, add

e → [i:] – cede, mete, he, be, she, me, cedar, Pete.
 e → [e] – pen, leg, men, net, set, fetch, hedge, pledge.

o → [ou] – no, note, hope, home, cone, dole, comb, vote
 → [ɔ] – not, hot, pot, top, shot, plot, dot, got, frog

u [ju] → [ju:] (açıq və şərti açıq hecada) student, duke, due, use,
 → [ʌ] (qapalı hecada): gun, bud, cut, such, fun, hundred.
 → [u:] (açıq hecada L hərfindən sonra): blue, clue, glue.
 İstisna: [u] - put, pull, push, full, rubious, ugh, umlaut, uzbek

i/y → [ai] – line, fine, sky, dry, shine, cry, fry, try, by
 → [i] – sit, fit, hit, symbol, myth, city, pity, wit, wity

İngilis saıtlərinin vurğusuz vəziyyətdə oxunuşu.

a → [ə] ← a flame, servant, a sleep, ago, data, camel.
 o → [ə] ← oppose, political, second, offence, oppress.
 u → [ə] ← suppose, difficult, submit, succeed, success

e → [ə] – student, sentence, development.
 → [i] – (sözdüzəldici şəkilçilərdə): darkness, illness, useless.

y [i] – family, twenty, tiny, history, lady, baby, city, pity.

O [ou] hərfinin vurğulu hecada oxunuşuna aid cədvəl.

Açıq heca.	Qapalı heca.	o+ld/ ll, it, st.	o+m/n, -th, v.
[ou]	[ɔ]	[ou]	[ʌ]
go	not	old	come
no	loss	boll	some
sole	plot	host	son
vole	pot	bolt	glöve
so	box	control	mother

Saıtlərin IV tip hecada oxunuşu.

a) Sait və samit hərflərin birləşmələrinin birgə oxunuş qaydaları.

Hərflər	Hərflərin birləşməsi	Səs	Misallar
A	-are	[ə]	bare, dare, care, fare, rare,

A	-air	[ɛə]	chair, hair, pair, air, fair.
E	-ear, -eer	[iə]	tear, near, sheer, career, cheer
I	-ire	[aɪə]	fire, tired, wire, spire, hire
Y	-yre	[aɪə]	tyre, iyre, tyrant, tyro
U	-ure	[(j)uə]	pure, cure, nure, endure,
O	-our	[auə]	our, sour, hour, lour, ours,
O	-ore	[ɔ:]	more, core, before, fore,
E	-ere	[ɛə]	where, there, nowhere
E	-ere	[ɜ:]	were

b) Samit hərflərin oxunuş qaydaları.

c < [k] cap, cold, catch, clinic, camel, clean, cream, cat, act
 [s] nice, face, pencil, cedar, accident, piece, place

g < [dʒ] (e, i, y hərflərindən əvvəl): age, change, stage, cage
 [g]- (bütün qalan hallarda): big, bag, beg, gas, go, garden.

İstisna: give, get, begin.

s < [s]- sit, say, see, such, school, speak, gas, speech, ass
 [z] is, music, pens, as, pencils, eggs, musician, fuse

x < [ks] – box, six, mix, taxi, oxen, fox, next, exercise
 [gz] – exam, examine, exact, exist, exit, example, exempt

Bəzi hərf birləşmələrinin oxunuşu.

ee > [i:] – see, three, fee, sea, tea, tree, meal.

ea > [tʃ] – (ingilis mənşəli sözlərdə) -chess, chest, bench,
 children, chill, childhood, cheek, speech, chicken

ch < [k] – (yunan mənşəli sözlərdə)- chemistry, school,

tch < [tʃ] – (əsasən sözün sonunda qısa saitdən sonra) - match,
 catch, ditch, watch, satchel, hatch, fetch

sh [ʃ] – show, shut, she, shoulder, dash, cash, flash, ash, crash

ng < **[ŋ]** (sözün sonunda): king, smiling, song, living, sitting,
[ŋg] (sözün ortasında): English, England, singer
nk **[ŋk]** – rink, ink, drink, thank, sink, pink, inkstand

Saitlərin vurğulu qapalı hecada -r hərfindən əvvəl oxunuşu (III tip heca).

Sonu r [a:] hərfi ilə bitən hecalar 3-cü tip heca adlanır. İngilis dilindəki saitlər 3-cü tip hecada aşağıdakı kimi oxunur:

- ar** [a:]- (vurğulu hecada): arm, park, dark, bar, far, hard, party
or [ɔ:]- (vurğulu hecada): form, forn, forse, north, horse, order
er [ə:] berd, serve, her, perler, herd
ir [ə:] dirty, first (vurğulu hecada), girl, third, firm, thirdly
ur [ə:] turn, burn, burst, hurt, urban, curd, murder, murmur
ou [au] (sözlərin əvvəlində və ortasında, qapalı hecada): out, house, loud, cloud, sound, pounce, pound, ground, found, proud
wh [w] (o-dan başqa bütün saitlərdən əvvəl): which, when, whell, whence, white, whelp, where, whale, wheel
wh [h] - (o saitindən əvvəl): whose, whole, whom
ph [f] - (yunan mənşəli sözlərdə): physics, photo, phase, phrace
th [θ]- sözlərin əvvəlində və sonunda (əvəzlik və köməkçi sözlərdən başqa), (alınma sözlərin ortasında): thin, tenth, method
th [ð] (əvəzliklərdə, köməkçi sözlərdə, sözlərin sonunda, saitdən əvvəl və iki sait arasında): the, this, them, then, sloth, bathe, with, this, that, their, those, these, leather, feather, weather

ƏSAS KURS

LESSON ONE (THE FIRST LESSON)

TEXT: THE STUDENT'S DAY-OFF

GRAMMAR: 1. AGE

2. TIME

- 3. THE FUTURE INDEFINITE TENSE

THE STUDENT'S DAY - OFF

I am a first year (fresh) student of the Baki State University. We study only five days a week – On Monday, Tuesday, Wednesday, Thursday and Friday. On Saturday and Sunday we do not go to the University. Saturday and Sunday are our days-off. Some of our students live in the hostel. I do not live in the hostel. On our days-off we do not get up early in the morning, as we don't go to the University. We get up late on these days of course.

Tomorrow is Sunday. We shall have our day-off tomorrow. We shall not (shan't) study. What shall we do? As I am a student I shall go to the library. But some of our students will go to the sea. We like the sea very much. We like to spend our free time in the open air. Eynur will go to the summer cottage. Alih is also a good swimmer. He will go with Eynur to the sea. They will play tennis there. Alih is good at table tennis, and football and volleyball you know.

Will they return home late in the evening? No, they will not (won't), they will come back early. They will prepare their lessons. We have a seminar on Monday. They will watch TV, talk a little, play the piano and read today's newspapers of course.

We always spend our days-off with our family members.

New words and word combinations.

fresh	[freʃ]	təzə, təmiz, tər
fresh student		birinci kurs tələbəsi
Monday	[ˈmɑndi]	bazar ertəsi
on Monday		bazar ertəsi /günü/
every Monday		hər bazar ertəsi
(on) Monday morning		bazar ertəsi səhəri

(on) Monday afternoon		bazar ertəsi günorta
(on) Monday evening		bazar ertəsi axşamı
next Monday		gələn bazar ertəsi (günü)
Tuesday	[ˈtʃu:zdi]	çərşənbə axşamı
Wednesday	[ˈwenzdi]	çərşənbə
Thursday	[ˈθə:zdi]	cümə axşamı
Friday	[ˈfraidi]	cümə /günü/.
Saturday	[ˈsætədi]	şənbə /günü/.
Sunday	[ˈsʌndi]	bazar (günü)
a week-end	[əˈwi:kˈend]	həftənin sonu, istirahət günləri
at the week-end		istirahət günləri
for the week-end		istirahət günləri üçün
to spend (spent)		vaxt keçirmək
early	[ˈɜ:li]	tezdən, erkən
day off	[ˈdeɪ:ɔ:f]	istirahət günü
tomorrow	[təˈmɔ:rou]	sabah
always	[ˈɔ:lweɪz]	həmişə
never	[ˈnevə]	heç vaxt
to stay	[steɪ]	qalmaq
chess	[ˈtʃes]	şahmat /idman/
together	[təˈgeðə]	birlikdə, birgə
them	[ðem]	onlara, onları
seminar	[ˈsemɪnɑ:]	seminar (məşğələ)
to be good at tennis		yaxşı tennis oynamaq
at the week-end		həftənin sonunda
to play the piano		piano(da) çalmaq
to watch TV		televizora baxmaq

Exercises to be done in class

I. -tch, -ch, -ou hərfbirləşmələrinə diqqət yetirməklə verilmiş sözləri ucadan oxuyun.

-tch	-ch	-ou	-ou	-ou
<u>catch</u>	<u>bench</u>	<u>house</u>	<u>country</u>	<u>you</u>
<u>match</u>	<u>teach</u>	<u>out</u>	<u>enough</u>	<u>group</u>
<u>fetch</u>	<u>chess</u>	<u>loud</u>	<u>young</u>	<u>soup</u>
<u>latch</u>	<u>inch</u>	<u>count</u>	<u>trouble</u>	<u>youth</u>
<u>ditch</u>	<u>chest</u>	<u>found</u>	<u>couple</u>	<u>through</u>

II. Write the transcriptions of the following words

quite, guest, daughter, early, learn, match, catch, Sunday, usually, parent, rock, cock, chair, wage, large, bag, black, cap, child, it, few, new, type, my, many, chalk, all, room, book, house, loud, young, group, please, read, these, those, where, here, always, box.

III. Learn the shortened forms of the future indefinite

I shall, I'll.	I shall not; I shan't.
You will, you'll.	You will not; you won't.
She will, she'll.	She will not; she won't.
He will, he'll.	He will not; he won't.

IV. Complete the sentences with necessary words

Shall I ...?	Shall I do ...?
Will you ...?	Will you come ...?
Will he ...?	Will he read ...?
Shall we ...?	Shall we go ...?
Will they ...?	Will they play ...?

V. Give the Azerbaijanian equivalents of the following word combinations.

a fresh student, five days, week-end, on Saturday, in the hostel, to get up early, to return late, to have a day-off, some of the students, good swimmer, to be good at tennis, today's newspaper.

VI. Give the English equivalents of the following word combinations and use them in sentences of your own.

Bakı Dövlət Universiteti, həftənin son günləri, yataqxanada, çərşənbə günü, kitabxanaya getmək, dənizi sevmək, boş vaxt, yay evi, gec qayıtmaq, bir az söhbət etmək, televizora baxmaq, vaxtı maraqlı keçirmək, açıq havada gəzmək.

VII. Fill in the blanks with shall or will

1. I ... go to the garden tomorrow. 2. He ... play chess. 3. We ... be at home. 4. Afag and Aynur ... read the text. 5. They ... meet Alih here. 6. Our friends ... write new words on the whiteboard.

VIII. Write the sentences in Future Simple tense form and add necessary adverbial modifies.

1. Her sister Sona (to play) the piano well. 2. My friend (to come) home early. 3. Our teacher (to speak) English to us. 4. We have an English lesson. 5. Our parents (to work) at the plant. 6. You (to speak) English? Yes, I shall.

IX. Write the sentences in interrogative and negative forms.

1. We shall go to the summer-house tomorrow. 2. It will be Sunday tomorrow. 3. He will go to the library. 4. My friend Mina will speak English well. 5. Alih, Mammad and I shall do our lessons together. 6. Their son and daughter will help their parents. 7. Mina is good at tennis. 8. Her brother will play chess well. 9. They will play tennis tomorrow. 1). Solmaz has many interesting books at home.

X. Answer the questions

- 1) What will I do tomorrow?
- 2) What will your friend do tomorrow?
- 3) Will you go to the country tomorrow?
- 4) Where will you go tomorrow morning?
- 5) Will your brother go to the country with you?
- 6) Who will play tennis with you today?
- 7) Will you want to play tennis at school?
- 8) Will your friend like to go to the summer-cottage in winter?

XI. Translate into English paying attention to the tenses

- 1) Məmmədovlar ailəsi sabah bağa getməyəcək.
- 2) Biz sabah kəndə gedəcəyik.
- 3) Siz bağa gedəcəksiniz? Bəli, gedəcəyik.
- 4) Onlar istirahət günü bağa gedəcəklər.
- 5) Sabah bizim istirahət günümüzdür.
- 6) İstirahət günü biz bağda işləyəcəyik.
- 7) Sabah bizim ailəmiz bağda işləyəcək.
- 8) Sabah mənim bacım yaxşı tennisi oynayacaq.
- 9) İstirahət günü biz şahmat oynayacaq və rəqs edəcəyik.
- 10) Biz bağdan tez qayıdacağıq və ev işlərimizi yerinə yetirəcəyik.

LESSON TWO (THE SECOND LESSON)

TEXT: OUR NEW FLAT
GRAMMAR: INDEFINITE PRONOUNS AND THEIR DERIVATIVES,
REVISION: There is ... (there are ...) phrases

OUR NEW FLAT

I live in Baki. Some monthes ago we have got a new flat. Our flat is in the center of Baki. There are three rooms in it: a dining room, a bed room and a study. The rooms are rather large, light and clean. Besides, there is a large bathroom and a kitchen in it, too.

In the dining room there is a table in the middle of the room. The table is quite new and square. There is a vase with nice flowers in it. There are some nice chairs, some armchairs, a TV set, a cupboard and a sofa in the room.

In my bedroom there is a bed with a bedside table near it and a wardrobe too. There is also a beautiful carpet on the floor. Our bedroom is a little bit small, but it is very light of course.

My favourite room is the study. In the study there is a big writing-table and a large bookshelf full of interesting books. Some of them are in English and other foreign languages.

In the kitchen we have a gas cooker, running water, a refrigerator, a cupboard, a small table and some chairs around it. Sometimes we have our meals in the kitchen.

In our bathroom we have a white colour bathtub, a wash-basin and a shower-bath.

All the members of our family like our new flat very much because it is very nice, clean and comfortable.

New words and word combinations.

a center	[ˈsɛntə]	mərkəz (kəndin, şəhərin və s.)
the center of the city		şəhərin mərkəzi
a dining room	[ˈdaɪnɪŋrʊm]	yemək otağı
a bed room	[ˈbedrʊm]	yataq otağı
a study	[ˈstʌdi]	iş otağı, kabinet

large	[la:dʒ]	geniş, böyük
clean	[kli:n]	təmiz, aydın
a bathroom	[ˈba:θrʊm]	vanna otağı
a kitchen	[ˈki:tʃɪn]	mətbəx
middle	[ˈmɪdl]	orta (otağın və s.)
square	[ˈskwɛə]	kvadrat, dördkünc
a square table		dördkünc stol /miz
a vase	[ˈvɑ:z]	güldan, vaza
a vase with flowers [... ˈflaʊəz]		gül-çiçəklə dolu güldan
a chair	[tʃɛə]	stul
an armchair	[ˈɑ:m ˈtʃɛə]	kreslo, qoltuqlu kürsü
a TV set	[ˈti:vi set]	televizor (şəbəkəsi)
a cupboard	[ˈkʌbəd]	qab-qacaq şkaflı (bufet)
a sofa	[ˈsɒfə]	divan (yumşaq taxt)
a bedside table	[ˈbedsaɪd ˈteɪbl]	dolabça, tumba
a wardrobe	[ˈwɔ:drɒb]	paltar şkaflı (şifoner)
a carpet	[ˈkɑ:pɪt]	xalça, gəbə, xalı
a floor	[flɔ:]	döşəmə, mərtəbə
light	[laɪt]	işiq, işıqlı
favourite	[ˈfeɪvərɪt]	sevimli, əziz, istəkli
a writing table	[ˈraɪtɪŋ ˈteɪbl]	yazı stolu /masası
a bookshelf	[ˈbʊkʃelʃ]	kitab rəfləri
a running water	[ˈrʌnɪŋ ˈwɔ:tə]	su xətti, su borusu
full (of)	[ˈfʊləv]	dolu (su ilə və s.)
full of books		kitablarla dolu (şkaflı və s.)
a language	[ˈlæŋgwɪdʒ]	dil (ingilis və s.)
the native language		ana dili, doğma dil
the foreign language		xarici dil
a gas cooker	[ˈgæs ˈkʊ:kə]	qaz peçi (plitəsi)
a refrigerator	[rɪˈfrɪdʒəreɪtə]	soyuducu
to have meal	[mi:l]	xörək, yemək, yemək yemək
a bathtub	[ˈbɑ:θtʌb]	vanna /çimmək üçün/
a wash-basin	[ˈwɔʃbeɪsn]	əl-üz-yuyan

a shower-bath [ˈʃaʊəbɑ:θ] duş (çimmək üçün)

Notes on the text.

to be in the center of – mərkəzində olmaq (şəhərin və s.)

in the middle of – ortasında (otağın, meydanın və s.)

Learn the proverbs and pay attention to their translations

There is no place like home - Gəzməyə qərib ölkə, ölməyə Vətən yaxşı.

There is no smoke without fire - Yanmasa tüstüsü çıxmaz

Where there is a will, there is a way - Məqsədin hara, mənzilin ora.

A friend in need, is a friend in deed. - Yaxşı dost yaman gündə

tanınar

Qeyd. Burada ingilis atalar sözləri əsasən hərfi tərcümə olunur.

Exercises:

I. Learn the patterns given below

a) I know that ...

- sizin yeni mənziliniz kifayət qədər rahatdır.
- mənziliniz şəhərin mərkəzindədir
- bizim mənzilimiz üçüncü mərtəbədədir
- yeni mənzilimiz geniş və işıqlıdır

b) As you know ...

- yaxın günlərdə biz yeni mənzil almışıq
- orada bizim 4 otağımız var
- mənim iş otağında yeni bir xalça var
- mətbəxdə suyumuz və qaz peçimiz var
- yemək otağımız kifayət qədər böyükdür

c) Do you know that ...

- mən həmişə tər gülləri xoşlayıram
- döşəmədə qəşəng bir xalçamız var.
- tezliklə bizim işıqlı mənzilimiz olacaq.

ç) It is very nice ...

- vazada tər gülləri olmaq
- geniş otaqları olmaq
- mənzili geniş olmaq

II. Find corresponding equivalents of the following word combinations in Azerbaijani language.

a) my flat, a dining-room, a bedroom, a study, good and clean, a bathroom, a kitchen, in the middle of the room, some new chairs, two armchairs, a TV set, a nice cupboard, a sofa, a bedside table, a wardrobe, a carpet on the wall, much air, my favourite room, a writing table, a large bookshelf, a bookshelf full of interesting books, a gas cooker, a refrigerator, meal time, as a rule, a bathtub, a washbasin, a shower-bath, because of, comfortable large flat.

b) qaydaya görə, rahat mənzil, nahar vaxtı, qaz plitəsi, böyük kitab rəfi, kitablarla dolu rəf, yeni yazı stolu, mənim sevimli otağım, gözəl divar xalçası, işıqlı iş otağı, nahar otağı, işıqlı və təmiz, otağın ortasında, vanna otağı, geniş mətbəx, bir neçə yeni stul, hündür və qəşəng kitab rəfi, gül-çiçəklə dolu vaza.

ç). Use the phrases in sentences of your own.

III. Complete the sentences according to the pattern in English

a) My flat is in the centre of Baki.

Mənim mənzilim Bakının mərkəzində yerləşir.

Sənin yeni mənzilin Gəncənin ...

Onun rahat mənzili Sumqayıtın ...

Bizim geniş mənzilimiz Naxçıvanın ...

Sizin yeni və rahat mənziliniz Londonun ...

Onların köhnə mənzili Kiyevin ...

b) A large bookshelf full of interesting books is on the wall

Gül-çiçəklə dolu qəşəng güldən...

Meyvə (ilə) dolu böyük səbət...

Su (ilə) dolu vanna...

İşıqlı və geniş qonaq otağı...

3. Translate the sentences according to the model

a) My favourite room is the study.

Mənim sevimli otağım yataq otağıdır.

Bizim sevimli otağımız yemək otağıdır.

Sizin sevimli otağınız ümumi otaqdır.

Onların sevimli otağı qonaq otağıdır.

b) There are two rooms in our flat.

Mənim mənzilim bir otaqdan ibarətdir,

Sənin mənzilin iki otaqdan ibarətdir.

Onun mənzili üç otaqdan ibarətdir.

Bizim mənzilimiz dörd otaqdan ibarətdir,

c) My flat is in the first floor.

Sənin mənzilin ikinci mərtəbədədir.

Onun mənzili üçüncü mərtəbədədir.

Bizim mənzilimiz dördüncü mərtəbədədir.

Sizin mənziliniz beşinci mərtəbədədir.

ç) Some of them are in foreign languages.

Onlardan bir neçəsi ingilis dilindədir.

Onlardan bir neçəsi alman dilindədir.

Onlardan bir neçəsi fransız dilindədir.

Onlardan bir neçəsi rus dilindədir.

IV. Complete the following sentences by using necessary words and word combinations.

1) My new flat

a) in the centre of Sumgayit

b) not in the centre of Baki

2) There are ...

a) three nice rooms in my new flat.

b) four large rooms in his new flat

3) The new square table is not ... a) in the dining room now.

b) not in my study.

4) Our new wardrobe is ...

a) in our new kitchen.

b) not in the bedroom.

5) There is also a good carpet ... a) in the bedroom.

b) In the diningroom.

6) There is a large bookshelf ...

a) full of new and interesting books.

b) many interesting books.

V. Translate the sentences into English in written form.

- 1) Onun mənzilində üç otaq, Sizin mənzilinizdə iki otaq var.
- 2) Sizin mənziliniz çox rahatdır. Bizim mənzilimiz işıqlıdır.
- 3) Yemək otağında dairəvi stol var. Otaqda dördkünc stol var.
- 4) Otağın ortasında stol var. Yataq otağında çoxlu stullar var.
- 5) Büfetiñ üstündə çiçəklərlə dolu qəşəng güldan var.
- 6) Mənzilimizdəki otaqlar işıqlı və genişdir.
- 7) Yeni qaz peçi bizim mətbəxin ortasında deyil. O, mətbəxin küncündədir.
- 8) Mənzilimizin bütün divarları sarıdır. Onların mənzillərinin divarları isə tünd bozdur.

VI. Complete the sentences by using necessary words or phrases.

In the kitchen we have ... a gas cooker, a bath-tub and a shower.
We like our flat very much because ... is very comfortable. The study in our flat is ...
Our bed room is very ... a cupboard and a small table.
My favourite room is The shelves in my study...in the English and Azerbaijanian language .
In our bathroom we have many new...
Some of the new English books are ...
We always have our meals in ...

VII. Memorize the dialogue and act it with your friend

- A. Have you got a flat of your own?
- B. Yes, I have. I have got a new flat.
- A. How many rooms are there in your new flat?
- B. There are three rooms in my new flat.
- A. Have you got a telephone there?
- B. Yes, I have, and what about you?
- A. I have no telephone now. My flat is very comfortable, but it is too far from the centre of the city you know it.

VIII. Using the new words answer for the following questions.

- 1) Where do you live now?
- 2) Is your new flat large or small for your family?
- 3) How many rooms are there in your new flat?
- 4) What is your favourite room in your flat?
- 5) What is there in your dining-room now?
- 6) How many beds are there in your bed-room?
- 7) Is your bedroom light or dark now?
- 8) Is there a carpet on the wall in your bedroom?
- 9) Are there any English books in your bookshelf?
- 10) Is there much air in your kitchen too?
- 11) Where do you have your meals every day?
- 12) Have you got a telephone in your new flat?
- 13) How often do you clean your flat?
- 14) Do you like your new flat very much?

IX. a) Describe your new flat to your friends.

b) Describe your friend's new flat to your class.

Grammar exercises to do in class.

I. Answer for the questions according to the pattern.

a) Have you got any interesting magazines to day?

- Yes, ...
- Yes, I have got some.

b) Has Jane got any change for the bus?

- No, ...
- No, she hasn't got any.

1) Have you got any flowers in the vase?

- Yes, ...

2) Have they got any children?

- No, ...

3) Have you got any news for me?

- Yes, ...

4) Has John got any books in the bag?

- No, ...

5) Have you got any cigarettes?

- Yes, ...

6) Has she got any roses in the garden?

- No, ...

II. Change the sentences according to the pattern

I haven't got any cakes (biscuits).

I haven't got any cakes, but I've got some biscuits.

- 1) I haven't got any magazines (English newspapers).
- 2) I haven't got any French books (English text books).
- 3) We haven't got any tea for supper (coffee).
- 4) They haven't got any bananas (oranges).
- 5) You haven't got any new arm-chairs in your room (comfortable chairs).

III. Make up sentences with the given word combinations according to the patterns.

a) Present Simple tense form.

There is a vase with flowers on the table.

There are pictures on the wall.

chairs round the table, a carpet on the floor, a gas cooker in the kitchen, some English books in the bookshelf, a bed with a bedside table in the bedroom, a sofa in the dining room.

We have got a round table in the room.

Many of our students are in the hall.

new wardrobe in the bedroom, children in the yard, a bath-tub, in the bath-room, many boys and girls at the stadium, an old house in the street, much air in the room.

b) Future Simple tense form.

There will be a new park in the center of Ganjah.

a good stadium, a new park in the center of Ganja, a good stadium near our house, a new university in our city, a new metro station in Baki, a big park near our school, many people at the theatre.

IV. Answer the questions (in affirmative and negative) according to the pattern given below.

Are there any flowers in the vase now? - Yes, there are some.

- No, there aren't. There are no flowers in the vase now.

- 1) Are there any interesting pictures on the walls?
- 2) Is there a TV-set in the dining-room?

- 3) Is there a vase on the bedside table?
- 4) Is there a telephone on the bookshelf?
- 5) Are there any English books on the bookshelf?
- 6) Is there a stereo system against the wall?
- 7) Are there any English newspapers on the table?

V. Translate the following sentences into English.

- 1) Bakıda çoxlu gözəl binalar var. 2) Bizim otağın divarlarında çoxlu şəkil var. 3) Şəhərimizin mərkəzində yeni metro stansiyası olacaq. 4) Yazı stolunun üstündə təzə telefon var. 5) Sizin qonaq otağında stol varmı? – Xeyr. 6) Sizin ingilis dili kitabınız varmı? – Bəli. 7) Məktəbinizin yanında park varmı? – Xeyr. 8) Bu küçədə bir neçə təzə məktəb olacaq. 9) Onun evdə maraqlı kitabları varmı? 10) Sizin evin yaxınlığında böyük park varmı? 11) Parkda çoxlu uşaq vardır. Onlar oynamağı çox xoşlayırlar.

VI. Answer for the following questions in short.

- 1) Are there many big ports on the coast of Atlantic Ocean?
- 2) Are there many big ports in the Mediterranean?
- 3) Are there any islands in the Pacific Ocean?
- 4) Are there any large islands in the Black Sea?
- 5) Are there any large rivers in Africa? What are they?
- 6) Are there any long rivers in Asia? What are they?
- 7) Are there any lakes in England? Don't you know their names?
- 8) Are there any lakes in Azerbaijan? Can you call them?
- 9) Are there any long rivers in our republic? What are their names?
- 10) Are there any high mountain chains in your republic? Tell us their names, and show them on the map, please.
- 11). Are there many big cities in the United States of America?

VII. Read the passage and translate it into Azerbaijani

This is the key.

This is the key of the kingdom. There is a city in that kingdom. In that city there is a town. In that town there is a street. In that street there is a yard. In that yard there is a house. There is a room in that house. In that room there is a table. On that table there is a basket. In that basket there are some flowers. Take the flowers and congratulate your mother's birthday, please.

LESSON THREE (THE THIRD LESSON)

TEXT: MY WORKING DAY

GRAMMAR: 1. THE PRESENT SIMPLE TENSE FORM

2. PRONOUNS: *Much / many; little / few; a little / a few*

MY WORKING DAY

I study at the Baki State University now. I am a second year student. On week-days I usually get up at seven o'clock in the morning. I like to do my morning exercises to the music, so I always switch on the radio. And then I go to the bathroom, wash my face and hands, dress and at a quarter to eight I am ready to have my breakfast. After having my breakfast I like to listen to the news over the radio or to look through the newspapers. At ten minutes past eight I leave home for the University. As I live far from the University I go there by bus or by metro /underground/. It usually takes me half an hour to get there.

I am never late. I always come to the University in time. And as a rule we have three lectures or seminars a day. Our classes are over at twenty minutes to four everyday. After classes I usually walk home with my friends. I like to have a little walk after a busy day at the University. When I come back home, I have dinner and a short rest of course. Then I begin to prepare my lessons. In the evening I have supper and watch TV. Sometimes if I have time, I go to the cinema or the theatre with my friends. And at about 12 o'clock in the evening I say good bye to my parents, my sister and my brother, and then go to bed. And this is my usual working day in short.

New words and word combinations.

a working day	[ˈwɜːkiŋˈdeɪ]	iş günü
week-days	[ˈwiːkˈdeɪz]	həftənin günləri
to get up	[ˈɡet ˈʌp]	durmaq (yataqdan)
o'clock	[ɔˈklɒk]	saat (vaxt mənasında)
in the morning		səhər (vaxtı)
an exercise	[ənˈeksəsaɪz]	tapşırıq, ev işi
to do morning exercises		səhər idmanı etmək

to the music	[ˈmju:zɪk]	musiqi altında, musiqi ilə
to switch on	[ˈswɪtʃən]	qoşmaq (radio və s.)
to switch on the radio	[ˈreɪdiəʊ]	radionu açmaq, qoşmaq
to wash	[wɒʃ]	yumaq, yuyunmaq
to dress	[dres]	geyinmək, geyindirmək
a quarter	[ˈkwɔ:tə]	dördü bir (on beş dəqiqə)
to be ready	[ˈredi]	hazır olmaq
to have breakfast	[ˈbrɛkfæst]	səhər yeməyini yemək
after	[ˈɑ:fətə]	sonra, bundan sonra
to listen	[lɪsn]	qulaq asmaq, dinləmək
the news over the radio		radio xəbərləri,
to look (at)	[ˈlʊk æt]	baxmaq (kiməsə, nəyəsə)
to look through	[ˈlʊk θru:]	baxmaq (pəncərədən və s.)
a newspaper	[ˈnju:s peɪpə]	qəzet
to look through the newspapers		qəzətlərə baxmaq, vərəqləmək
a minute	[ˈmɪnɪt]	dəqiqə /vaxt/
to leave for	[ˈli:v fɔ:]	haranısa tərk etmək
to leave Baki for London		Bakıdan Londona getmək
by bus	[bʌs]	avtobusla, avtobus vasitəsi ilə
an underground	[ˈʌndəgraʊnd]	metro, yer altı yol
half an hour	[ˈhɑ:f ɔ:n ˈaʊə]	yarım saat
it takes me		vaxtım gedir, sərf edirəm
as a rule	[ˈæz ə ru:l]	bir qayda olaraq, qaydaya görə
a lecture	[ˈlektʃə]	mühazirə
usually	[ˈju:ʒuəli]	adətən, adət üzrə
to walk	[wɔ:k]	piyada (ayaqla) getmək
to watch TV	[ˈwɒtʃ ˈti:vi:]	televizora baxmaq

Exercises to be done in class:

I. Learn the patterns and complete the sentences:

- a) As a rule... - idman edirəm
 - dərəcə gecikirəm
 - tapşırıqları edirəm

- b) It takes me ... - universitetə getmək
- dərsləri öyrənməyə üç saat vaxtım gedir.
- 15 dəqiqə

II. Give necessary equivalents of the following words and word combinations.

a) in Azerbaijani language

on week-days; to the music; to switch on the radio; at a quarter to eight; to be ready to have breakfast; having my breakfast; listen to the news over the radio; to look through the newspaper; to leave home for the university; at ten minutes past eight; as I live far from the ... ; by bus or by metro; it takes me half an hour; in time; three seminars a day; classes are over; at twenty minutes past four; a busy day at the University; to have a short rest; to have supper; to watch TV; if I have time; to go to bed; I tell good bye to my parents.

b) in English language.

İş vaxtı; hər gün; səhər saat yeddidə; səhər idmanı; musiqi ilə; radionu qoşmaq (bəzən də açmaq); səkkizə on beş dəqiqə qalmış; səhər yeməyinə hazır olmaq; səhər yeməyini yemək; yemək vaxtı; qəzetləri gözədən keçirmək; doqquza on dəqiqə işləmiş; Universitetə getmək; universitetdən uzaqda yaşadığıma görə; avtobusla yaxud metro ilə getmək; adətən 15 dəqiqə vaxtım gedir; mən adətən piyada getməyi xoşlayıram.

III. Translate into English according to the given patterns.

a) It takes me half an hour to get there.

- 1) Yuyunub geyinməyə yarım saat vaxtım gedir.
- 2) Çarpayını yığışdırmağa beş dəqiqə vaxtım gedir.
- 3) Səhər yeməyi üçün iyirmi dəqiqə vaxt sərf edirəm.
- 4) Avtobusla evə getmək üçün yarım saat vaxt sərf edirəm.
- 5) Dərslərimi hazırlamaq üçün beş saat vaxtım gedir.

b) to be ready to have breakfast.

- 1) Səhər idmanını qurtardıqdan sonra mən yeməyə hazır oluram.
- 2) Səhər idmanını qurtardıqdan sonra bizim ailə səhər yeməyinə hazır olur.

3) Əl-üzünüzü yuyub qurtardıqdan sonra siz səhər yeməyinə hazır olursunuz.

4) Dərstdən qurtardıqdan sonra onlar nahar etməyə hazır olurlar.

5) Dərslərini hazırlayıb qurtardıqdan sonra mənim oğlum yatmağa hazır olur.

c) After breakfast I like to listen to the news over the radio.

1) Səhər idmanından sonra mən çayda çimməyi xoşlayıram.

2) Səhər yeməyindən sonra mən işə getmək istəyirəm.

3) Dərslərdən sonra biz dostlarımızla söhbət etməyi xoşlayırıq.

4) Nahardan sonra mən işə getmək istəyirəm.

5) Dərslərimi qurtardıqdan sonra mən kəndə istirahətə getməyi xoşlayıram.

ç) I like to do morning exercises to the music.

1) Onlar musiqi ilə idman etməyi xoşlayırlar.

2) Mən musiqinin müşayiəti ilə dərslərimi hazırlamağı xoşlayıram.

3) Biz musiqinin müşayiəti ilə işləməyi xoşlayırıq.

4) Bizim tələbələr musiqi sədaları altında futbol oynamağı xoşlayırlar.

5) Uşaqlar səhər yeməyini musiqi ilə qəbul etməyi xoşlayırlar.

d) At 8¹⁰ I usually leave home for the University.

1) Mən adətən 8³⁰-da evdən məktəbə gedirəm.

2) Biz hər gün 13³⁰-da məktəbdən evə qayıdırıq.

3) Onlar bazar günləri 11³⁰-da evdən kinoteatra gedirlər.

4) Tələbələr saat 18³⁰-da stadionla gedirlər.

5) Oğlanlar 20¹⁰-da kitabxanadan evə gəlirlər.

e) We have three lectures or seminars a day.

1) Tələbələrin gündə üç və ya dörd dərsi olur.

2) Şagirdlərin hər həftə iki və yaxud üç ingilis dili dərsi olur.

3) Bizim fakultənin tələbələrinin gündə bir yaxud iki seminarı olur.

4) Onların gündə iki mühazirələri ya da laboratoriya işləri olur.

5) Oğlanların gündə iki ya da üç saat məşqləri olur.

IV. Find correct answers from the text and complete the sentences given below.

- 1) On week-days I always get up ...
a) at 10 o'clock; b) at 7 o'clock; c) at 11 o'clock; ç) at 8 o'clock
- 2) I like to do my morning exercises to the music so ...
a) I switch on the radio; b) I switch off the light; c) I switch on TV; ç) I switch off the radio.
- 3) After breakfast I like to ...
a) look through my textbooks; b) look through the newspapers c) listen to the news over the radio; ç) look through the dictionaries.
- 4) As I live far from the University I often ...
a) go there by bus; b) go there by train; c) go there by airplane; ç) go there by trolleybus.
- 5) As a rule we have three lectures or seminars ...
a) a day; b) every day; c) a week; ç) every week
- 6) At the University the lessons are over at ...
a) ten minutes to five; b) twenty minutes to four; c) twenty minutes past eight; ç) a quarter to eleven.
- 7) After classes our students usually ...
a) walk home; b) go home by metro; c) come back to school; ç) go to the cinema with their friends.
- 8) If I have time I always try to ...
a) go to the central library to prepare lessons
b) go to the cinema with my friends
c) prepare my lessons at home
ç) look through the newspapers
- 9) I usually go to bed at about ...
a) ten o'clock in the evening
b) eleven o'clock in the evening
c) twelve thirty in the afternoon
ç) eleven thirty in the evening
- 10) In the evening I like to ...
a) have breakfast with my family
b) have supper with my friends
c) watch TV with my junior brother
ç) translate the text with my sister

V. Complete the sentences by using the given words and word combinations.

On week-days ...	I go there by bus or by metro.
At ten minutes past eight ...	to listen to the news over the
Some minutes past eight ...	radio or look through the
I usually go to bed ...	newspapers.
As I live far from the university ...	to prepare my lessons.
After breakfast I like ...	I go to the cinema
It takes me about three hours ...	with my friend.
After having our supper	I leave home for the university
When the film is over	At eleven o'clock in the evening.
Before having their lunch	I always get up at 7 o'clock.

VI. Translate the following sentences into English.

- 1) Mən adətən vanna otağında yuyunur, geyinir, sonra isə səhər yeməyini yeyirəm.
- 2) Biz hər gün səhər saat 7-də yataqdan dururuq.
- 3) Onlar yarım saata yuyunur və geyinirlər.
- 4) Mən hər gün saat 9³⁰-da Universitetə gedirəm.
- 5) Onlar adətən dərslərə vaxtında gəlir və heç vaxt gecikmirlər.
- 6) Mən axşamlar televizora baxmağı və ya radioya qulaq asmağı xoşlayıram.
- 7) Mən adətən axşam saat səkkizdə şam edirəm.
- 8) Bu oğlanlar bir qayda olaraq axşam saat 12-də yatırlar.
- 9) Mən Universitetə heç vaxt taksi ilə getmirəm.

VII. Act the dialogue with your friend and memorize it.

- A. What time is it by your watch?
B. It is half past one by my watch.
A. Oh, really? Is it time to have our dinner?
B. Isn't your watch too fast?
A. No, it isn't. It is a bit slow. It's a quarter to two.
B. Let's hurry up. I hear the bell in the corridor.
A. So it is already two o'clock. Now let us hurry up there.

VIII. Öz iş gününüz barədə ingiliscə ətraflı məlumat verin.

IX. Say the time according to the pictures you have below:

it is ...

it is ...

it is ...

it is ...

it is ...

it is ...

it is ...

it is ...

X. Complete the sentences according to your everyday regime.

At 7⁰⁰ o'clock

to have dinner

At 7³⁰

to have breakfast

At 8⁰⁰ o'clock

to listen to the news over the radio

At 9¹⁵

to leave home for the University

At 10⁰⁰

to get up on Sunday

At 11⁰⁰

to go to the university on Wednesday

At 12⁴⁵

to go to bed

At 15⁰⁰

to come home from the University

At 16²⁵

to begin to prepare lessons

XI. Memorize the names of the week-days.

XII. Write the time in words.

Bazar günü 8:45; cümə günü 12:30; çərşənbə axşamı 11:05;
şənbə günü 07:15; çərşənbə günü 10:30; bazar ertəsi 12:20; cümə
axşamı 07:00; hər gün səhər saat 7⁰⁰-da

XIII. Complete the given sentences by adding the words –
many, much and little, few.

- 1) Do you put ... sugar in your coffee? – No, I put ...
- 2) Are there many rooms in your flat? – Yes, there are ...
- 3) Have you got ... windows in your room as I have? – No, I haven't got so ...
- 4) Do ... people know about this new hotel? – No, only ...
- 5) Is there ... snow in Baki in winter ...?

- 6) I'm very busy now, I have ... time.
- 7) I'm glad to have so ... good friends at the University.
- 8) He has ... English books, but ... French books ...
- 9) Is there ... air in your bedroom?

XIV. Translate the given sentences in written form.

- 1) Aşaqlar onlar ingilis dili üzərində çox çalışırlar.
- 2) Siz ingilis dilində çoxlu hekayə kitabları oxuyursunuz.
- 3) Biz xarici dostlarımızdan hər gün çoxlu məktub alırıq.
- 4) Biz sinifdə çoxlu dərs oxuyur, lakin az yazırıq.
- 5) Bizim bir çox tələbələrımız ingiliscə və fransızca asanlıqla danışa bilirlər.

6) Bizim Universitet tez-tez xarici firmalara məktublar göndərir.

7. Translate the given word combinations paying attention to the prepositions.

for a quarter of an hour; for three hours; for a month; after dinner; after classes; from 3 till 5; from Monday till Friday; from morning till night; by 11 o'clock; by the end of the week; on Wednesday; on a warm summer day; on week days; at ten o'clock in the evening; at this time in the morning; in ten minutes; in a quarter; in a week; in three days; in an hour, in an hour and a half; in early morning; in the evening; in the late evening; in a year's time; in half an hour time

XV. Translate the adverbs of time into English and use them in your own sentences.

Səhərdən axşamadək; bu vaxtlar; saat beşdən yeddiyədək; saat on otuzdan onbir otuzadək; saat səkkiz on beş dəqiqədən doqquz tamamadək; yarım saatdan sonra; saat yarımdan sonra; üç gündən sonra; dərslərdən sonra; nahara qədər; bazar ertəsindən cümə axşamınadək; bir aydan sonra; üç ildən sonra.

XVI. Answer the questions according to the patterns.

- a) Has she got any dishes at home to wash?
 - No, only a few.
- b) Is there much ink in your pen now?
 - No, only a little.

- 1) Are there any other foreign guests to come?
- 2) Have we got much bread for supper to day?
- 3) Is there much sugar in your tea?
- 4) Have we got enough oranges for the guests?
- 5) Is there much water in your glass ?

XVII. Insert necessary prepositions where requird.

1. I live far ... University. 2. I go there ... bus. 3. It takes me half an hour to get ... University. 4. I come ... the University ... a quarter ... nine. 5. I am busy ... 9 ... 5 o'clock ... week-days. 6. I like to do my morning exercises ... music 7. ... the evening I like to ... the cinema or ... the theatre ... my friends. 8. ... classes we often walk ... our friends. 9. ... eleven o'clock I usually go ... bed.

**XVIII. Translate the text paying attention to its content.
SOLOMON GRANDY.**

Solomon Grandy, born on Monday.

Christened on Tuesday, Married on Wednesday, took ill on Thursday.

Worsened on Friday, died on Saturday.

Buried on Sunday, this is the end of Solomon Grandy.

(was born - doğulmuşdur, christened – xaç suyuna salındı, married – evləndi, took ill – xəstələndi, worsened – pisləşdi, died – öldü, buried – dəfn olundu, end – sonu.)

XX. Give the necessary equivalents of the proverbs and sayings in azerbaijani language and learn them.

Hear much, speak little. Promise little, but do much. Many wish, but few will. Many words hurt more than swords.

(hear – dinləmək, promise – söz vermək, wish – arzulamaq
will – iradə, hurt – incitmək, than – dan, -dən, sword – qılınc)

LESSON FOUR (THE FOURTH LESSON)

TEXT: BAKI STATE UNIVERSITY GRAMMAR: THE PRESENT INDEFINITE TENSE (continued)

BAKI STATE UNIVERSITY

Baki State University (former Azerbaijan State University) exists from 1919. It was organized by the decision of the Azerbaijan Democratic Republic. At that time there were only two faculties, but now our University has 16 faculties: Mathematics, Physics, Philology, Journalism, History, Chemistry, Biology, Law, International Law, the faculty of Oriental Studies, Geography etc.

Some thousands of students study in these faculties. The University has various departments (chairs) on various theoretical and practical specialities. The curricular contains all the basic theoretical and practical specialities, the curricular contains all the basic theoretical and practical subjects, which are necessary to train highly skilled specialists. At the end of each term the students take credit tests and examinations. Students of senior courses learn as well the subjects as foreign languages English, German, French, Russian and the others. Students have all facilities to carry on their research works in different Students' Scientific Societies. The usually forms of academic work in our University are lectures by professors and associate professors, independent work by students in laboratories, libraries and seminars a pedagogical practice at schools. Our University has a rich Scientific Library too. It provides students with various text books, manuals, dictionaries and the others. Students may take books to use them at home which they need for their study.

Baki State University prepares highly skilled specialists in the field of Philology, Journalism, Physics, Mathematics, Biology, Eastern languages, Law, International Law and etc. Many foreign citizens from different countries of the world study at the Baki State University.

The teaching staff of Baki State University is academically higher and teaching is at a high level as well.

Our University has several buildings. The training buildings contain lecture halls and many large light classrooms.

Modern and well equipped laboratories for physics, chemists and the others. They are for teaching and research works of course. Our University Library has large and light reading halls, computer supplied rooms as well.

There is also a splendid sport complex with a splendid water basin which is the best in our Republic. Students always spend their free time in these sport halls, and on an artificial sport ground to rehabilitate their health or tiredness there.

New words and word combinations

to exist	[tə'ɪgzɪst]	mövcud olmaq
decision	[di'siʒən]	qərar; hökm
department	[di'pɑ:tmənt]	şöbə, kafedra
chair	[tʃeə]	kafedra
various	['vɛəriəs]	müxtəlif, cürbəcür
curriculum	[kə'rikjuləm]	tədris planı, proqram
to contain	[kən'teɪn]	ibarət olmaq
subject	['sʌbdʒɪkt]	fənn; mövzu
to train	['treɪn]	hazırlamaq
skilled	[skɪld]	ixtisaslı, təcrübəli
term	[tɜ:m]	semestr, yarım il
senior	['si:njə]	böyük; yuxarı /kurs/
foreign	['fɔ:rin]	xarici, əcnəbi
facility	[fə'sɪlɪti]	avadanlıq; qurğu
to carry on	['kæri ɒn]	aparmaq (elmi iş və s.)
independent	[ɪndɪ'pendənt]	müstəqil, sərbəst
to provide	[prə'vaɪd]	təmin etmək
rich	[rɪtʃ]	zəngin, varlı; bol
level	['levl]	səviyyə; pillə
staff	[stɑ:f]	işçi heyəti (ştat)
hall	[hɔ:l]	zal, salon
research	[ri'sɜ:ts]	tədqiqat /iş/
splendid	['splendɪd]	çox gözəl, qəşəng
at that time		o vaxt, o zaman
over than -dan çox, -dən artıq
credit test	['kredit test]	məqbul, "zaçot"
to take examination		imtahan vermək

academic year	[ækə'demik]	tədris ili
academic work		tədris (işi)
teaching staff		müəllim hey'əti
free time		boş vaxt, asudə vaxt

Exercises

I. Give necessary equivalents of the followings:

by the decision; at that time; over than a hundred; various theoretical subjects; practical specialists; the curriculum; skilled specialists; at the end of the term; to take credit tests; students of senior courses; as well as; all facilities; to carry on a research work; students scientific society; forms of academic work; independent work; foreign citizen; teaching level; working staff

II. Find necessary equivalents in English language

keçmiş Azərbaycan Dövlət Universiteti; Azərbaycan Demokratik Respublikasının qərarı ilə; müxtəlif nəzəri və təcrübə fənlər; yuxarı kurs tələbələri; ənənəvi tədris formaları; tələbələrin müstəqil işi; zəngin elmi kitabxana; yeni dərsliklər; evə kitab götürmək; kitabla təmin etmək; onların ehtiyacı olan; beynəlxalq hüquq; müxtəlif ölkələr; mühazirə zalı; idman kompleksi; boş vaxt

III. Translate the following sentences into English language

1. Bakı Dövlət Universiteti akad. Z.Xəlilov küçəsində yerləşir. 2. Universitetimizin bir neçə tədris binası vardır. 3. Universitetdə biz müxtəlif fənlər öyrənirik. 4. Fizika və kimya fakültələrinin tələbələri müxtəlif növ təcrübələr aparırlar. 5. Biz Bakı Dövlət Universitetinin birinci kurs tələbələriyik. 6. Bizim müəllimimiz kafedra müdiridir; O professordur. 7. Onun mühazirələri maraqlı olur. 8. Universitetdə bir ildə iki dəfə imtahan və məqbullar olur. 9. Biz hər semestrədə müxtəlif fənlərdən məqbul və imtahan veririk. 10. Universitetdə tələbələr müstəqil elmi işlə də məşğul olurlar.

IV. Translate the sentences into the Azerbaijani language

1. Students take their examinations and credit tests twice a year. 2. The scientific library of the University provides the students with textbooks and journals. 3. The head of the University is a rector. 4.

Professors teach students both theoretical and practical subjects. 5. Our university trains highly skilled specialists. 6. Many foreign students study at the University too 7. The main teaching forms at the University are lectures and seminars. 8. All the boys and girls may enter our University by finishing high schools.

V. Answer the followig questions

1. How many faculties are there in the University?
2. Where do the students get their text books?
3. What faculty do you study at?
4. What year student are you now?
5. Have the students all facilities to carry on research works?
6. What subjects do you learn during the first semester?

Grammar Exercises

I. Put questions to the italicized words in sentences

1. Professors teach the **students** both theoretical and practical subjects, every academic year.
2. **Every citizen** in our Republic has a right to enter the higher schools, and study there.
3. Chemistry students **learn** all kinds of chemical subjects.
4. Students carry on their scientific works **in different students scientific societies at the University.**

II. Open the brackets by using the Present Indefinite Tense

1. We (to prepare) for our examinations every day.
2. Arif (to go) to the library to take books.
3. Every term our students (to take) credit tests.
4. Elchin always (to write down) a lecture in Biology.
5. Many foreign students (to study) at our University.
6. Every academic year (to have) two terms.
7. When students (to take) examinations (?).
8. University library (to provide) the students with textbooks.

III. Fill in the blanks with prepositions where it is necessary

1. I study **in** the University.
2. **On** Sunday we have no lessons.
3. **In** the morning students go to the University.
4. Students spend much time **at** the library.
5. Many students go **to** the University **by** metro.
6. Students **in** senior courses learn many subjects.
7. What are the rules

of admission to a higher school? 8. Our lessons begin ... half past eight at the University.

IV. Complete the sentences by using new words and word combinations taken from the Text

1. At the end of each term ...
2. Students go to the library ...
3. The library provides students ...
4. Our University prepares ...
5. Many foreign students study ...
6. Students carry on ...
7. There are ... faculties in our University
8. Students spend their free time ...
9. The first year students of our University usually do much for getting the cup in student's games.
10. At the end of the match all the members of our team were rather tired.
11. We spent our last laboratory work on the ground floor of our building

V. Translate the text paying attention to the Present Simple tense form.

A FOOTBALL MATCH

At the English lesson teacher goes to the whiteboard, takes a piece of chalk and writes: "The Last Football Match" on the whiteboard.

Then the teacher says: "Open your exercise books, and take your pens. Now we shall write a composition on the topic: "The Last Football Match."

All the pupils begin to write. One small boy writes a few words only, then he closes his copy-book and raises his hand, and says: "I am over."

The teacher takes his copy-book and reads: "There is rain, no game." That is the end.

LESSON FIVE (THE FIFTH LESSON)

TEXT: LAMAN'S DAY-OFF

GRAMMAR: Review

LAMAN'S DAY-OFF

This Sunday is Laman's day-off. As Laman is not a sleepyhead girl she wakes up not so early on that day. She gets up at about 9 o'clock. It takes her half an hour to get ready for breakfast. After breakfast Laman always comes to the sports club at once as she goes in for sports. We come back home at about dinner time. Our family does not always have dinner together. But Sunday is the only day when the whole family may have dinner together. And this day we all feel very happy of course.

On Sunday Laman has usually much work to do at home as she is very busy on week-days. And on these days she always helps her mother to clean the flat, she sometimes goes shopping with her father or brother or helps her younger brother with his lessons for tomorrow.

In the evening Laman goes to see her friends or they come to her place. They have a talk, play chess, listen to the radio or watch TV. But sometimes they go to the cinema if there is a good film on. Arif is very fond of going theatre or the cinema. When her friends come to Laman they often go to the theatre or to the concert with her friends.

During the summer months Laman always has her vacation. She usually spends her days off or the vacation at the seaside or in the central park. She is fond of swimming or painting pictures.

Laman doesn't go to bed late at night on her days off because she usually gets up early on Monday morning.

New words and word combinations.

sleepyhead	[ˈslɪpi ˈhed]	çox yatan adam, yatağan
to wake up	[ˈweɪk ʌp]	yuxudan ayılmaq
early	[ˈɜːli]	erkən, sübhdən
to hurry	[ˈhʌri]	tələsmək, tələsdirmək
sports club	[ˈspɔːts ˈklʌb]	idman klubu
at once	[ət wʌns]	dərhal, o dəqiqə

in the evening
at night
at noon

on Wednesday
on Thursday və s.

Exercises to be done in class.

I. pay attention to the patterns:

- a) I am fond of ... - kinoya getmək
- kitab oxumaq
- xarici dili öyrənmək
- açıq havada gəzmək
- b) to do shopping ... - bazar günləri
- hər gün
- anamla birlikdə

II. Find necessary equivalents in Azerbaijani language.

my friend's day off; a sleepy head boy; on that day; it takes him half an hour; to hurry to the sports club; to go in for gymnastics; at about dinner time; the whole family; to have much to do; to go shopping; to clean the flat; to go smb.'s place; to play chess; to listen to the radio; if there is a good film on; to be fond of theatre /is fond of theatre/; spends his days off; at the seaside; to be good at swimming; he gets up early; he doesn't go to bed; late at night, early in the morning.

III. Give necessary equivalents in English language.

bazar günləri; tələbələrin istirahət günü; həmin gün; erkən durmaq; iki saat vaxtım gedir; idman zalına tələsmək; nahar vaxtı; yalnız bazar günləri; evdə çoxlu işi olmaq; adi günlər çox məşğul olduğundan; kiçik qardaş; yoldaşları ilə görüşmək; dostları onun yanına gəlirlər; kinyoa getmək; taksiyə minmək; avtobusla getmək; əgər maraqlı film gedirsə; üzməyi yaxşı bacarmaq; vaxtını xoş keçirmək; axşamlar; bir neçə gün bundan əvvəl/öncə

IV. Translate the sentences into English according to the pattern given below.

- 1) This Sunday is Peter's day off.

- a) Gələn şənbə mənim istirahət günüdür.
- b) Bu çərşənbə Eldarın istirahət günüdür.
- c) Gələn cümə Sonanın istirahət günüdür.
- 2) He usually goes in for gymnastics after classes.
- a) Mən üzgüçüləklə məşğul oluram.
- b) Mənim dostum futbola (football) məşğul olur.
- c) İradə voleybola (volleyball) məşğul olur.
- 3) We often come to his place after classes.
- a) O, şənbə günləri tez-tez mənim yanıma gəlir.
- b) Axşamlar biz tez-tez onlara gedir və şahmat oynayırıq.
- c) Mən hərdən bir onlara gedir və biz onunla birlikdə şahmat oynayır və ya dərslərimizi hazırlayırıq.
- 4) Pete is very fond of going theatre on Sundays.
- a) Elçin caz (jazz) musiqisini çox sevır.
- b) Mən kitab kolleksiyası /collection/ toplamağı çox sevirəm.
- c) Biz ingilis dilində kitab oxumağı çox xoşlayırıq.
- 5) He is good at swimming, you know it well.
- a) Biz bilirik Əli yaxşı tenis oynayır.
- b) Siz bilirsiniz Nazim yaxşı şahmat oynayır.
- c) Onlar bilirlər ki, Mina yaxşı xörək hazırlayır.
- 6) It is only the Sunday that the whole family have dinner together.
- a) Onlar yalnız şənbə günləri kinoya gedirlər.
- b) Nahar etmək üçün o, yalnız cümə günləri evə gəlir.
- c) O, ancaq istirahət günləri gəzməyə gedir.

V. Complete the sentences according to the text.

- 1) Next Sunday is (a) Peter's day-off; b) Nick's day off.)
- 2) As Pete is a sleepyhead he wakes up (a) at seven o'clock; b) at eight o'clock)
- 3) After having his breakfast Pete hurries (a) to the University; b) to the sports club; c) to the gymnastics hall.
- 4) He comes back at about (a) dinner time b) eleven o'clock.)
- 5) On Sunday Pete has usually much work to do (a) at home; b) in the garden); c) at school.
- 6) In the evening Pete goes to see (a) his school teachers; b) his old

friends; ç) their friends at school.

7) Pete doesn't go to bed late at night because (a) he gets up early on Monday; b) he is a sleepyhead); ç) he watches TV.

- VI. Translate the sentences into English language.

1) Cümə axşamı mənim istirahət günümdür.

2) Şənbə günləri yaxşı film gedəndə biz kinoya gedirik.

3) Eldar hərdən bir futbolla məşğul olur. *Sənə, Eldar*

4) Onlar axşamlar tez-tez şahmat oynayırlar.

5) Bəzən İlham öz məktəbli dostları ilə kinoya gedir.

6) Otağı yığışdırmaq üçün mənim yarım saat vaxtım gedir.

Sənə 7) Adi günlər Dilərə öz bacısı ilə bazarlıq edir.

8) Bazar günləri onlara tez-tez qonaqlar gəlir.

9) Bazar günləri biz erkən dururuq, çünki biz işə getmirik.

VII. Complete the sentences by using the given phrases.

As Pete is a sleepyhead boy... at about dinner time

Every summer Pete ... because he gets up early on Monday

It is only on Sunday that ... to be ready for breakfast

It takes him half an hour ... their family to have dinner together

Pete doesn't go to bed late ... wake up early on that day

He comes back home ... spends his days off at the seaside.

VIII. Act the dialogue in pairs before the class.

A. Hello, glad to see you, my friend.

B. Hello, so am I, my dear friend.

A. Today is your birthday, isn't it?

B. That's right. And it's kind of you to remember it to day.

A. Well, many happy returns of the day! Here's a present for you.

B. Oh, thank you. What beautiful flowers they are! I really don't know how to thank you for such kinds of flowers.

A. Not at all my dear friend.

B. It's kind of you, thank you very much.

IX. Answer the questions according to your daily work.

1) When does your working day begin?

2) What time do you usually get up on your days off?

- 3) Do you usually do morning exercises on your days off?
- 4) Do you wash with cold or hot water in the morning?
- 5) How long does it take you to get ready for breakfast?
- 6) What do you do after breakfast on Sunday?
- 7) Do you go in for sports every season?
- 8) Are you always fond of collecting stamps or coins?
- 9) Do you like to go to the library on your days off?
- 10) You don't watch TV or listen to the radio. Do you?
- 11) Do you often go to the cinema on Sundays?
- 12) Where do you usually like to walk in our city?
- 13) You always go to see your schoolfriends at the week-ends.
Don't you?
- 14) What time do you usually go to bed in the evenings?

X. Tell your friend about your day-off regime.

Grammar Exercises

I. Make up sentences in the Present Simple Tense form.

to come, to go, to hurry, to like, to work, to take, to have, to listen, to watch, to walk, to open, to help, to clean, to get up, to wash, to speak.

II. Translate the following sentences into Azerbaijani language.

- 1) We study English at the University now.
- 2) We go to the University library every day.
- 3) He doesn't want to tell us something about his studies.
- 4) She seldom speaks English or French at home.
- 5) You do not read any foreign magazines on week-days.
- 6) My sister looks through the morning newspapers every day.
- 7) My Elder sister doesn't speak English well now.
- 8) We do not go to the institute on Sundays or Saturdays.
- 9) Our classes usually begin at nine o'clock in the morning.
- 10) Ann plays table tennis twice a week, we know it.

III. Write the sentence in interrogative and negative forms according to the patterns given below.

- a) Victor works at a foreign office now.
- b) Victor does not work at an office now.

- c) Does Victor work at an office now?
- 1) Tom always gets up at 7 o'clock in the morning.
 - 2) I seldom go to the central library by a trolleybus.
 - 3) She sometimes has her dinner at home.
 - 4) She writes letter to her mother and father every Sunday.
 - 5) He seldom comes to see us on Sundays.
 - 6) You always do your morning exercises at home.

IV. Answer the questions according to the patterns.

- a) What does a singer do? – He always sings interesting songs.
- b) What do singers do? – They sing interesting songs.
- 1) What does a student do at the University on Mondays?
- 2) What does a dancer do at the theatre?
- 3) What do cooks do in the kitchen in the morning?
- 4) What do their dancers do after the theatre?
- 5) What do writers do when they finish their writing?
- 6) What does a cooker do when he (she) finishes cooking?
- 7) What do your English teachers do after classes?
- 8) What does a writer do before writing a new novel?

V. Make up alternative questions according to the pattern.

Harry lives with his family in **London** (Liverpool).

Does Harry live **in London** or **in Liverpool**?

- 1) My friends father leaves home **early** (late) in the morning.
- 2) Our English lessons usually begin at **eight thirty (8.30)**.
- 3) They all are **at the lecture** (at the meeting) now.
- 4) Nadir goes in for **table tennis** (swimming) after classes.
- 5) She usually helps **her mother** (her Elder sister) to clean the flat.
- 6) There is **much** (little) black ink in your ink stand.
- 7) There are **many** (few) interesting books on your new bookshelf.

VI. Complete the sentences according to the pattern.

Tom speaks German well, but ... (polish) fluently.

Tom speaks German a little, but he doesn't speak polish.

- 1) He writes books in foreign languages ... (newspaper reports).
- 2) My sister plays **much** to become a tennis player, ... (basketball).

- 3) I like classical music very much ... (jazz music).
- 4) He looks through the English newspapers, ... (magazines).
- 5) Eldar studies French at school, ... (German).
- 6) Porter cleans the kitchen everyday, ... (dining-room).
- 7) My little sister likes fresh cheese, ... (butter).

VII. Make up necessary disjunctive questions.

- a) His school friends live in the city of Sumgait.
- b) His school friends live in Sumgait, don't they?
- 1) Mary is at home to day.
- 2) Mary is not at home to day.
- 3) My brother's friend lives in Yevlakh city now.
- 4) My brother's friend doesn't live in Yevlakh city now.
- 5) Your mother is at the institute now.
- 6) Your mother is not at the institute now.
- 7) Many of the schoolchildren are good at sports.
- 8) Many of the schoolchildren aren't good at winter sports.
- 9) Our English teachers speak very well with the students.
- 10) Our English teachers don't speak very well in class.
- 11) Ann shows her younger sister her English books.
- 12) Ann doesn't show her younger sister her English books.
- 13) He likes to read many English newspapers after school.
- 14) He doesn't like to read English newspapers after school.
- 15) You always like to have dinner and supper at home.
- 16) You don't always like to have dinner at home.

VIII. Put questions to the italicized words in sentences.

- 1) My **brother** gets up at 6 o'clock in the evening.
- 2) We ofetn go to **the cinema** on Saturdays or Sundays.
- 3) There is little fresh **milk** in my new **cup**.
- 4) My friend **is a teacher** at the University now.
- 5) **We** always like to listen to the radio in **the evening**.
- 6) **She** plays volleyball with **her** girl friends.
- 7) **They** don't like going to football **at school**.
- 8) One day **a man** bought a black dog in the market.

IX. Use the italicized verbs in Present Simple Tense form.

1. We **(to begin)** our home work to day morning. 2. My younger brother didn't **(to want)** to go to school with me. 3. All my friends always **(to want)** to play football after classes. 4. Bad students in your group never **(to work)** hard at home. 5. His Elder brother **(to want)** to prepare his lessons with his friends. 6. They don't **(to like)** foreign languages at school. 7. My little son **(to do)** his homework at home. 8. Tom always **(to get)** up at seven o'clock **(to do)** his morning exercises and **(to be ready)** for the breakfast. 9. Our new teachers **(to live)** in the centre of our city. 10. You **(to write)** dictation very well but your friend can't **(to translate)** English sentences very well.

X. Translate the given text and put some questions to the text.

A NAUGHTY BOY

A little boy is at the door of a flat in a big house in High Street. He wants to ring the bell, but it is too high up for him:

What do you want to make a tall gentleman coming downstairs. "I want to ring the bell, but it is too high and I am not tall enough" answers the boy.

"All right" says the man, and he rings the bell.

"Now run, hurry up", says the boy and runs away.

New phrases:

- 1) too high up for him – onun üçün çox hündürdür.
- 2) coming down stairs – aşağı enərək.
- 3) I am not tall enough – mən hündürboylu deyiləm.
- 4) hurry up! – tələsin, cəld olun!
- 5) for ringing bell – zəng vurmaq üçün

LESSON SIX (THE SIXTH LESSON)

TEXT: SEASONS OF A YEAR GRAMMAR: COMPARATIVE DEGREES OF THE ADJECTIVES AND ADVERBS

SEASONS OF A YEAR

The year is divided into four seasons, in other words there are four seasons in a year. They are: spring, summer, autumn and winter. Every season lasts about three months you know it.

When winter comes we mostly are at home. Winter usually begins in December and ends in March. In winter it is always cold and it often snows. It is the coldest season in a year. Some people like when it snows. They go to the country on a bright sunny day. We have the shortest days and the longest nights in winter. It is always difficult and very unpleasant to get up early in the morning in winter because it is still dark and rather cold in early morning.

After winter comes spring. Spring comes at the end of March. In this season, nature awakens from her long winter sleep. The sun begins to shine more brightly, the days become longer and the first spring flowers appear everywhere. Most people say that spring is the best season of the year. And of course the earth is warmed by the rays of the spring sun, and the weather gradually gets warmer and warmer. More concretely, in spring it is much warmer than in winter but it is not so warm as in summer. The sky is blue and cloudless everywhere.

Summer is the warmest season of the year. It begins in June, and ends in August. In summer we have the longest days and the shortest nights. It doesn't often rain but the rains are warm and short. In summer there is a lot of fruit and vegetables. Most people have their holidays in summer and spend a lot of time in the open air.

Autumn comes after hot summer. Autumn is a beautiful season and is the harvest time in our country. In autumn the days get shorter and the nights longer. The trees are yellow and red in autumn. The weather gets colder and colder and the leaves begin to fall from the trees, and the ground is always covered with them. The sky is grey, and very often it rains. We like all seasons of the year.

New words and word combinations.

a season	[ˈsi:zn]	fəsil, ilin müxtəlif vaxtları
other	[ˈʌðə]	başqa, digər, özgə
in other words		başqa sözlə
to be divided into		bölünmək, ayrılmaq
in the open air		açıq havada
a spring	[ˈsprɪŋ]	yaz /fəsil/
summer	[ˈsʌmə]	yay /fəsil/
an autumn	[ˈɔ:təm]	payız /fəsil/
a winter	[ˈwɪntə]	qış /fəsil/
to last	[lə:st]	davam etmək, uzanmaq
about	[əˈbaʊt]	haqqında, təxminən, barəsində
a month	[mʌnθ]	ay, ilin hər bir ayı
mostly	[ˈmɔ:stli]	əsasən, əksər hallarda
to begin	[ˈbɪɡɪn]	başlamaq /nəyisə/
to end	[end]	qurtarmaq, sona yetmək
cold	[kəʊld]	soyuq /hava, su və s./
to snow	[ˈsnəʊ]	qar yağmaq
a country	[ˈkʌntri]	kənd, şəhər kənarı; ölkə
bright	[braɪt]	açıq, parlaq
sunny	[ˈsʌni]	günəşli, günlü
difficult	[ˈdɪfɪkəlt]	çətin, mürəkkəb
unpleasant	[ʌnˈpleznt]	xoşagəlməz, narahat
still	[stɪl]	hələ, hələ də
dark	[dɑ:k]	qaranlıq, zülmət
nature	[ˈneɪtʃə]	təbiət, dünya
to awaken	[əˈweɪkən]	oyanmaq (təbiət)
to sleep	[sli:p]	yatmaq (insan, təbiət)
to shine	[ʃaɪn]	parlamaq, işıq saçmaq
brightly	[ˈbraɪtli]	parlaq, işıqlı
to become	[ˈbɪkʌm]	olmaq
a flower	[ˈflaʊə]	gül, gül-çiçək
to appear	[əˈpiə]	gəlmək, meydana gəlmək

everywhere	[ˈevriwə]	hər yerdə, hər tərəfdə
to say	[sei]	demək, söyləmək
best	[best]	ən yaxşı (sifətin üstün. dərəcəsi)
of course	[əv kɔ:s]	əlbəttə, sözsüz, şəksiz
an earth	[ə:θ]	yer, yer kürəsi
be warmed	[wɔ:md]	isidir, isidir, qızır
a ray	[rei]	şüa (günəşin, rentgenin)
gradually	[ˈgrædjuəli]	tədricən, yavaş-yavaş
to get	[get]	almaq, əldə etmək, çatmaq
concretely	[ˈkɒnkri:tli]	daha konkret (aşkar)
a sky	[skai]	göy, /planet/ səma
blue	[blu:]	göy, /rəng/mavi
cloudless	[ˈklaudlis]	buludsuz, açıq (səma)
a fruit	[fru:t]	meyvə
a vegetable	[ˈvedʒitəbl]	tərəvəz
a holiday	[ˈhɒlədi]	tə`til, mə`zuniyyət
a harvest	[ˈhɑ:vist]	məhsul, /k/təsərr./
yellow	[ˈjelou]	sarı (rəng)
the leaves	[li:vz]	yarpaqlar /ağacın/
to fall	[fɔ:l]	düşmək, tökülmək (yarpaq və s.)
a ground	[graund]	yer, torpaq
be covered	[ˈkʌvəd]	örtülmək (torpağın və s. üzü)
grey	[grei]	boz (rəng mənasında)

Months of the year.

January	- yanvar	July	- iyul
February	- fevral	August	- avqust
March	- mart	September	- sentyabr
April	- aprel	October	- oktyabr
May	- may	November	- noyabr
June	- iyun	December	- dekabr

QEYD: ingilis dilində ay adları həmişə böyük hərflə yazılır.

Learn the proverbs and find their necessary equivalents in Azerbaijani language.

The devil is not so black as he is painted.

(devil – şeytan; painted – bəzəmək, rəngləmək)

The furthest way about is the nearest way home.

(furthest – ən uzaq; nearest – ən yaxın)

As old as the hills (hill – təpə, yüksəklik)

As the call, so the echo (call – çağırış, echo – əks səda)

EXERCISES

I. Learn the patterns given below.

a) It is always hot (cold)

- yay aylarında

- qış aylarında

- yaz aylarında

- payız aylarında

b) It always (snows)

- yanvarda; fevralda

- martda; apreldə

II. Give necessary equivalents in Azerbaijani language

in a year, every season, about three months, the coldest season, it often rains, to go to the country, a bright summer day, the shortest days, the longest nights, it is difficult and unpleasant, a dark weather, at the end of march, to shine brightly, the first spring flowers appear everywhere, most people say, the best season of a year, much warmer than, the warmest season in a year, warm and short, a lot of fruit and vegetables, to have a holiday in summer, to spend a lot of time, in an open air, the most beautiful season, little by little, the days become shorter, the nights become longer, to get colder and colder, the warmest time, the best time in a year, the coldest season.

III. Give necessary equivalents in the English language.

ilin dörd fəslı, üç aya yaxın, başlayır və qurtarır, ilin ən soyuq fəslı, qar yağır, yağış yağır, açıq yay günü, daha günəşli olur, ilk yaz çiçəkləri görünür, çox da isti olmur, ilin ən xoş fəslı, yayda olduğu kimi, çoxlu meyvə və tərəvəz, yay məzuniyyəti, günlər uzanır, gecələr qısalır, açıq havada, məhsul yığıcı dövrü, meyvələr yetişir, tez-tez yağış yağır, çoxları deyirlər, ən gözəl fəsil, çoxlu vaxt

keçirmək, yavaş-yavaş, hava soyuyur, havalar isinir.

IV. Translate the sentences into English according to the patterns given below.

a) Winter usually begins in December and ends in March.

1) Payız sentyabrda başlayır və noyabrda qurtarır.

2) Yaz adətən martda başlayır, mayda qurtarır.

3) Yay adətən iyunda başlayır, avqustda qurtarır.

b) Winter is the coldest season in a year.

1) Yay ilin ən isti fəslidir.

2) Bahar ilin ən xoş fəslidir.

3) Payız ilin ən gözəl fəslidir.

a) In summer there is a lot of fruit and vegetables in our country.

1) Qışda bizim kəndimizdə çoxlu qar olur.

2) Yazda hər yan qəşəng çiçəklərlə dolu olur.

3) Payızda ağaclarla sarı, qəhvəyi və qırmızı yarpaqlar olur.

b) It is difficult to get up early in winter.

1) Qışda bizim kəndimizdə xizək sürmək çox xoşdur.

2) Bu kitabları bizim kitabxanalarda tapmaq çox çətindir.

3) Yayda çayda çimmək mənim üçün çox xoşdur.

V. Find necessary correct answers from the text.

1) Every season lasts about ...

a) a month

b) two months

c) three months

2) Winter is the ...

a) coldest season in a year.

b) warmest season in a year.

c) rainy season in a year.

3) It often snows ...

a) in early spring.

b) in hot summer days.

c) in a cold winter days.

4) In winter our friends have ...

a) the shortest days.

b) the longest days.

c) the coldest days.

balance, large, tie, common.

VIII. Read the dialogue and tell it in pairs with your friend

- It is a fine day today, isn't it my dear?
- Yes, it is. It is beautiful, sunny, warm and no windy.
- Most people like such a weather.
- And I am too. You know it.
- The wind is cold today, isn't it like this?
- Yes, it is. I think it is going to snow to day.
- Hellow my friend! Isn't it a terrible weather to day.
- Yes, it's awful. It's raining cats and dogs!
- I'm wet to the skin. Have a look, and see

IX. Answer the following questions as you please.

1. How many seasons are there in a year?
2. What are they? Be so kind counting them one by one .
3. Is it cold or warm in your country in winter?
4. Are the days long or short in the country in winter?
5. What is the shortest winter day? call it.
6. Do you go in for skiing or skating in winter?
7. What seasons do you like best of all? Call them.
8. How long does the summer usually last?
9. What are the summer months? Call them all.
10. Do people spend much or little time in the open air in summer?
11. Is there much rainfall in your country?
12. How do you call the winds blowing from North and from the South? Explain them one by one.
13. What is the best season in a year in your country?

X. What is your favourite season? Tell something about it.

GRAMMAR EXERCISES

I. Give the comparative degrees of the adjectives.

long, cold, hot, big, thick, large, interesting, famous, fool, little, popular, comfortable, bad, short, young, nice, strong, yellow, attractive, clean, easy, strange, dark, red, charming, early, expensive, cheap, short.

II. Translate them into the Azerbaijani language.

- a) a better flat, my best friend, a cooler month, the youngest sister,

the worst picture in my life, the most comfortable hotel in our city, more interesting book, the most furthest village, the warmest season in a year, the nearest house to us.

- b) 1. It is difficult to say which month is the best or better.
2. In winter the days are shorter than the nights.
3. The shortest day of the year is the December 22.
4. He reads less than the other students do in our group.
5. English language is more easier than German for the students.
6. The longest day of the year is the 21st of June.
7. Tom is the best pupil in his class now.
8. Nick is the worst sportsman in the group.

III. Complete the sentences by using comparative degrees.

1. That is a **happy** day in my life.
2. On weekdays I get up **early** than on Sunday.
3. Ann has **many** French books than Mary.
4. Baki is one of the **large** cities in the world.
5. "Ichary shahar" is a **beautiful** part of Baki.
6. Tom's brother is **tall** than his sister.
7. Pete is **small** of the family.
8. Ben has **little** time today than he had yesterday.
9. Mary and Tom come back home at 8 o'clock but Nick comes an hour **late**.
10. Text number five is **easy** of all the texts in our book.
11. My grandfather is two years **old** than my grandmother.
12. His watch is 5 minutes **fast** than your brother's.

IV. Complete the sentences basing to your own word stock.

1. Our new village school is as ... as ...
2. The dark clouds in the sky are as ... as ...
3. The new student is not so ... as her elder sister ...
4. He is not so ... as his wife ...
5. The weather in winter is not so ... as ...
6. In summer the trees are as ... as in autumn ...
7. The girls in our class are not so ... as boys ...
8. The village dogs are not so ... as ...
9. All the boys in our sport club are as ... as their friends at school.

V. Answer the questions according to the patterns.

a) Is Edinburgh bigger or smaller than London?

Edinburgh is smaller than London.

1. Are comedies more /popular/ or less popular than tragedies?
 2. Is German easier or more difficult than English?
 3. Is February shorter or longer than January?
 4. Is your watch fast or slow than your alarm-clock?
 5. Is a mile longer or shorter distance than a kilometer distance?
- b)** Which month is shorter: February or March?

February is shorter than March.

1. Which is older: the Moscow or the Leningrad Underground.
 2. Which river is wider: the Moskva River or the Neva?
 3. Which is faster: a plane or a ship?
 4. Which Continent is smaller: Europe or Asia?
 5. Which city is larger in America: Washington or New-York?
- c)** Which is the largest port in Great Britain?

The largest port in Great Britain is London.

1. Which is the largest port on the Caspian Sea?
2. Which is the shortest month of the year?
3. Which is the most famous ballet of Tchaikovsky?
4. Which is the highest mountain in the Caucasus?
5. Which was the deepest lake in the former USSR?

VI. Complete the sentences by using the comparative degrees of adjectives according to the patterns.

a) You are as tall as your elder brother is.

Your junior brother is as tall as you are in our class.

b) That student is so lazy (this student).

That engineer is as lazy as this one working in the yard.

1. Basketball is popular in our country (football).
2. That old dress is more pretty (this dress) for the girls.
3. Her modern coat is warm (my old coat) for the boys.
4. Nick is busy for today (Helen) was yesterday.
5. That English book is dull (this text-book) to read.

c) Volleyball is a little popular. Tennis is not so popular.

Table tennis is not so popular as volleyball in our city.

1. This kerosene lamp is bright. That lamp isn't so bright.
2. This text-book is very interesting. That book isn't so interesting.
3. Our flat is very cosy. Your flat is not so cosy.
4. Her voice is deep. Anna's voice is not so deep.
5. My little brother is very diligent. I'm not so diligent.

VII. Answer the following questions according to the patterns.

When does it often rain in our city? (autumn).

- It often rains in our city in Autumn.

1. When does it often snow (Winter).
2. When does it often drizzle (October).
3. When is it muddy in the streets? (November).
4. When is it often windy in your city? (Autumn).
5. When does it often freeze in your village? (January).

VIII. Put necessary questions to the italicized words.

1. We always like to skate in our yard *in winter*.
2. It is difficult to get up *early in the morning*.
3. Tom leaves home for the University *at half past seven*.
4. They do not like to walk *after classes in the park*.
5. She often goes *to the cinema* with Nick *on Sunday*.

IX. Translate the following sentences into English.

1. İradə qardaşı Elçindən beş yaş böyükdür.
2. Yeni film kitab qədər maraqlı deyil
3. Mənim iş otağım sizin otağınız qədər işıqlıdır.
4. Azərbaycan respublikasında ən uzun çay hansıdır?
5. O, kiçik qardaşından xeyli hündürdür.
6. Bizim yeni küçə sizinkindən daha uzundur.
7. İyul ayı ilin ən isti ayıdır, sən onu bilirsən.
8. Bu park şəhərimizdəki parklardan ən kiçiyidir.
9. Eldar bizim qrupda ən yaxşı idmançıdır.
10. Bu mənzil o birisindən daha rahatdır.

X. Answer the following questions basing to your everyday life.

1. Who is your best friend in your group?

2. What is more important for you to know how to translate English text or to speak good English?
3. Do you always listen to the latest news in the evening?
4. What kind of sport is the most useful for you?
5. What is the biggest city in the world now?
6. Do you run as fast as your friend in your group?
7. What is the most beautiful lake in your republic?

XI. Translate the passage into azeri and memorise it.

The more we study, the more we know.

The more we know, the more we forget.

The more we forget, the less we know.

The less we know, the less we forget.

The less we forget, the more we know.

XII. Retell the text, and put some questions to the text.

WHAT IS FUNNIER

A farmer comes to town to do some shopping. He buys what he wants and is going to leave the shop, but suddenly the shop keeper says: "Look hear, farmer Jones, I have some very good bicycles to sell. They are very cheap. I can sell you a very good bicycle for 35 dollars. I'm sure you can ride around your farm on it every day."

"Oh, no" answers the farmer. "I don't want a bicycle. With this money I can buy a cow. And a cow is certainly more useful in my farm than a bicycle."

"But you can't go to town on a cow", says the shopkeeper.

"That's funny!"

"Well, I don't know what is funnier", exclaims the farmer, "to ride a cow or to milk a bicycle."

(funnier – daha gülməli; to do shopping – bazarlıq etmək; shop keeper – satıcı; farmer – fermer; bicycle – velosiped; to sell – satmaq; cheap – ucuz; to be sure – əmin olmaq; to ride – velosiped sürmək; certainly – yəqinki; useful – faydalı; cow – inək; exclaims – deyir; to milk – sağmaq)

LESSON SEVEN (THE SEVENTH LESSON)

TEXT: SPORTS IN OUR LIFE GRAMMAR: MODAL VERBS

SPORTS IN OUR EVERY DAY LIFE

In old times not all the people could go in for sports. Sport was the privilege of the rich only. But for now it is possible for everybody to go in for sports. Government in our country does its best to develop sports. Nowadays you can train for any kind of sports that you wish. In all seasons and in any weather we can enjoy some sport or other. To enjoy sport you must have strength and skill. The sport facilities in our country are the finest than in many countries. Now there are special gyms for boxing, fencing, wrestling and acrobatics; rinks for volleyball and basket-ball, badminton, handball, swimming-pools and tennis-courts. You can always play table tennis, chess and draughts. Every thing is free of charge in our country today.

Sport in our country is a matter of great national importance. Mass opportunity and mass participations lead to new records and create new champions. Our athletes hold a large number of world records.

From time to time international championships and races (horse-races, motor-and cycle races) take place in different countries. Such great championship that we call Olympic Games take place in every four years. Only the best may take part in them, among the sportsmen you can see a number of famous sportsmen from our republic too. Sport is everything in our life, you know it very well too.

New words and word combinations.

sports	[spɔ:ts]	idman, idman növləri
popular	[ˈpɒpjələ]	məşhur, tanınmış
privilege	[ˈprɪvɪlɪdʒ]	imtiyaz, üstünlük
be possible	[ˈpɒsəbl]	mümkün olmaq
everybody	[ˈevrɪbɒdi]	hər kəs
government	[ˈgʌvnmənt]	hökumət, idarəçilik
to develop	[dɪˈveləp]	inkişaf etdirmək
nowadays	[ˈnauədəɪz]	hal-hazırda, bu gün

to train	[trein]	məşq etmək (etdirmək)
to enjoy	[in`dʒoi]	zövq almaq, ləzzət almaq
a strength	[`streŋθ]	güc, qüvvə, qüdrət
a skill	[skil]	məharət, vərdiş
special	[`speʃəl]	xüsusi, ayrı
a gym	[dʒim]	gimnastika (zalı)
a boxing	[`bɒksɪŋ]	boks (idmanı)
a fencing	[`fænsɪŋ]	qılıncoynatma
a wrestling	[`reslɪŋ]	güləş, güləşmə
an acrobatics	[ækro`bætiks]	akrobatika
a rink	[rɪŋk]	katok, ring, meydança
a speed skating	[`spi:d`skeɪtɪŋ]	sürətli konki sürmə
a figure skating	[`fɪgə`skeɪtɪŋ]	fiqurlu konki sürmə
a ground	[graund]	yer, meydança
a swimming-pool	[`swɪmɪŋ`pu:l]	üzgüçülük hovuzu
a tennis-court	[`tenɪs`kɔ:t]	kort (tennis üçün)
a chess	[tʃes]	şahmat /oyunu/
a draught	[dra:ft]	dama /oyunu/
an importance	[im`pɔ:təns]	əhəmiyyət, fayda
mass	[mæs]	kütlə, əhali, kütləvi
an opportunity	[,ɒpə`tju:nɪti]	imkan, münasib şərait
a participation	[pɑ:tɪsɪ`peɪʃən]	iştirak /yarışda və s./
to lead	[li:d]	aparmaq, rəhbərlik etmək
a record	[`rekɔ:d]	rekord, nəticə
to create	[`kri:et]	yaratmaq, düzəltmək
a champion	[`tʃæmpjən]	çempion /yarışın/
an athlete	[`æθli:t]	idmançı, atlet
international	[intənə`næʃənəl]	beynəlxalq, ölkələrarası
a championship	[`tʃæmpjənʃɪp]	çempionat, birincilik
a game	[geɪm]	oyun /idman/
(to go in for sport	– idmanla məşğul olmaq;	
to do one`s best	– əlindən gələni etmək;	
free of charge	– pulsuz; ödənişsiz	

a matter of great national importance – böyük milli əhəmiyyətə malik olmaq;

to hold world records – dünya rekordlarını qazanmaq)

Learn the proverbs and sayings.

As you make your bed, so must you lie on it. Nə tökərsən aşına, o da çıxar qaşığına). (make – düzəltmək; lie – uzanmaq)

A good beginning makes a good ending. Uğurlu işin sonu da uğurlu olar (beginning – əvvəl, başlanğıc; ending – son, nəticə)

Exercises to do in class

I. Learn the patterns:

- a) I go in for sports ...
- hər gün
 - həftədə bir dəfə
 - vaxtım olanda
- b) It is possible ...
- dil öyrənmək
 - ingiliscə danışmaq
 - idmanla məşğul olmaq
- c) I must say **that** ...
- biz ingilis dilini öyrənməliyik.
 - hər kəs dərin bilik əldə etməlidir.
 - idman sağlamlıq deməkdir.

II. Write necessary Azerbaijanian equivalents

in old times; became possible; to be popular; to be good at; the privilege of the rich; to become possible for everybody; to go in for sports; to do one`s best; to develop sport; to train for any kind of sport; some sport or other; to enjoy sport; you must have strength and skill; sport facilities in our country; special gyms for boxing; free-style wrestling; swimming pools; rinks for speed skating; figure-skating; grounds for volley-ball and basketball; nice tennis courts; chess and draught clubs; free of charge; a matter of great national importance; mass opportunity and mass participations; to lead to new records or new champions; to hold a large number of records; from time to time; international championships and races; Olympic Games; only the best ones may take part; to take part in different competitions; the most

populär sport in the country and all over the world.

III. Give necessary English equivalents of the followings:

ən məşhur idman növü; elə bir idman növü tapılmaz ki, bizim idmançılar seçilməsinlər; hər hansı bir idman növündə yaxşı tanınmaq; hamı üçün mümkün olan; dövlət idman üçün əlindən gələni edir; idmanla məşğul olmaq; ilin bütün fəsillərində; hər cür hava şəraitində; idman məşğələləri; qılıncoynatma idmanı; atçapma idmanı; su idmanı; kütləvi idman oyunları; çempion adına layiq görülmək; mükafat qazanmaq, yarışda qalib gəlmək; kiməsə uduzmaq; yarışda iştirak etmək, liderlər arasında olmaq

IV. Translate the sentences according to the patterns.

a) We can't find any kind of sport that our people are not good at.

1. Onun maraqlanmadığı elə bir idman növü tapa bilməzsiniz.
2. Onun bilmədiyini hər hansı fənnin adını çəkməkdə mən həmişə çətinlik çəkirəm.
3. Bədii ədəbiyyatı xoşlamayan adam tapmaq çətindir.

b) The Republican Government does its best to develop sport in the country.

1. İngilis dilini öyrətmək üçün o, əlindən gələni edir.
2. Öz işimizi vaxtında qurtarmaq üçün biz əlimizdən gələni etdik, siz bunu yaxşı bilirsiniz.
3. Siz ona kömək etmək üçün əlinizdən gələni etməlisiniz.

c) To enjoy sport you must have strength and skill.

1. Musiqidən zövq almaq üçün sizin lazımcınca asudə vaxtınız və kifayət qədər istedadınız olmalıdır.
2. Kinoya getmək üçün sizin pulunuz və vaxtınız olmalıdır.
3. Bu cümləni əcnəbi dilə tərcümə etmək üçün sizin bir neçə lüğətiniz və lazımi təcrübəniz olmalıdır.

ç) Education is free of charge in our country.

1. Nəqliyyatda gediş bəzi adamlar üçün pulsuzdur.
2. Dərslük kitabları bəzi şagirdlər üçün ödənişsizdir.
3. Səhiyyə xidməti /medicine/ bizim ölkəmizdə əsasən pulsuzdur.

V. Complete the sentences according to the text.

- a) In old Azerbaijan *Spain*
1. ... the privilege of ... *the first one*
 2. ... matter of great national ...
- b) After Azerbaijan got independence it became possible ...
1. to go in for sports in all the ... *in all seasons*
 2. to be fond of theatre and cinema in the ...
- c) All the young people in our republic can enjoy ...
1. ... seasons and in all kinds of weather.
 2. ... only if the weather is so fine.
- ç) The sport facilities in our country *are*
1. ... the finest in the world.
 2. ... the worst in all the Caucasian republics.
- d) Many opportunity and mass participations lead ...
1. ... new national or world records and new champions.
 2. ... the loss of interest in sports and games
- e) To enjoy sports you must have ...
1. ... gyms and a lot of sport grounds of your own.
 2. ... much strength and skill in them all.
- ə) Olympic Games is a great championship which take place ...
1. ... every four year in different countries.
 2. ... every five year in all the countries.
- f) Two of the most popular sports in England are ...
1. handball and table-tennis...
 2. football and cricket mostly for men...
- g) We need a number of modern rinks for ...
1. young people playing volleyball and basketball...
 2. speed skating and figure skating in winter...
- ğ) We need gyms for ...
1. acrobatics and wrestling...
 2. playing chess and draughts...

VI. Complete the sentences using the given phrases.

We can hardly find any kind of sport ... are the finest in the world.
Nowadays you can always train ... international championships and
races

The sport facilities in our country ...	take place in our country
The sport facilities in our city ...	football and cricket
Our republican athletes hold ...	that our people are not good at
From time to time...	take place
Only the best of all...	that it become possible
Two of the most popular sports in England are.	for everybody to go in for sports a large number of world records for any kind of sport you wish

VII. Translate the sentences by using the words and word combinations from the text.

1. Bizim qrupun bütün tələbələri müxtəlif idman növləri ilə məşğul olurlar.
2. Respublikamızın bir çox məşhur idmançıları Olimpiya oyunlarında iştirak edirlər.
3. Siz şahmat və dama oyunları ilə maraqlanırsınız mı?
4. Çətin ki, bu işdə mən sizə kömək edə bilim.
5. Gəlin bazar günü şəhər ətrafına gəzməyə gedək.
6. Eldar qılıncoynatma idmanı ilə, qardaşı Elçin isə güləşlə çoxdan məşğul olur.
7. Ölkəmizdə çoxlu stadion, tennis meydançaları və üzgüçülük hovuzları vardı.
8. Siz hansı qış idman növü ilə məşğul olmaq istəyirsiniz?
9. İlham bizə bir çox Azərbaycan çempionları barədə danışdı.
10. Siz hal-hazırda hansı qış idmanı növü ilə məşğul olursunuz?
11. Mən stolüstü tennisini yaxşı oynayıram, ancaq qılıncoynatmanı bacarmıram.
12. Şahmat və dama oyunları mənim ən çox sevdiyim oyunlardandır.
13. İdmanla məşğul olmaq sizin ölkənizdə pulsuzdur mu?
14. Onlar hal-hazırda idmanın hər hansı bir növü ilə məşğul olurlarmı?

VIII. Learn the dialogue by heart and tell it in pairs.

- a) A. Where are you going, I'd like to know?
 B. To the stadium, near your school.
 A. But what for, my dear?
 B. To play football a little. Will you join me for some hours?
 A. I'm sorry my dear, but I can't. I am rather busy now.
 B. It's a pity ofcourse. Good bye, then.
 A. Good bye, my dear.
- b) A. How did you like the game last time?
 B. It was really exciting, for me.
 A. How did it end then? I couldn't wait.
 B. Two-zero in "Spartak's" favour.
 A. What about yesterday's game in the capital between "Neftchy" and "Kapaz" ... Did "Kapaz" lose the game?
 B. No, it didn't lose the game. The game was ended in a draw.

IX. Answer the questions according to the text.

1. Do you enjoy sports very much?
2. What kind of sport do you go in for in winter?
3. Are you a good swimmer (tennis player, cyclist)?
4. Do you play chess at school too?
5. Are you a real football fan in your group now?
6. What kind of winter /summer/ sports do you like best?
7. What sportsmen do you know? What are they famous for?
8. What do you know about the Olympic Games
9. When and where were the first Olympic Games held?
10. What Azerbaijan Olympic champions do you know?

X. Tell about your favourite kind of sport in our country.

Grammar exercises to do in class

I. Translate the sentences into Azerbaijani and explain the function of the modal verbs in sentences.

1. She is ill to day. She must stay in bed for some time.
2. I can easily swim this summer, you know this.
3. Ann asked, "may I open the window?" No, you may not. I'm cold now, answered her mother at a table.
4. You mustn't play football in the street ofcourse.
5. We can go to the stadium today and watch the interesting match.

6. I like to sing a song but I can't do it now.
7. For playing football in the yard you may come any time you like.
8. Pete and his friends must leave for Moscow on Sunday.
9. Can you show me the shortest way to the railway station?
10. I must tell you some news at the central stadium.
11. All the children may watch TV to night and tomorrow.
12. You can easily speak three foreign languages, can't you?
13. She must be a French teacher. She has a lot of French books and dictionaries at home for now.

II. Change the sentences according to the patterns.

a) **Can you ring me up at 18:30 /eighteen thirty/ in the evening.
No, I can't. I can ring you up at 19:00 /nineteen/ in the evening.**

1. Can she go for a walk? (in the evening).
2. Can you translate the text to day evening? (tomorrow morning).
3. Can Marry write him a letter just now? (tomorrow morning).
4. Can they leave our house now? (at six in the evening).

b) **Change /replace/ the subjects if necessary
Pete must finish all the exercises today (he).
Tom must finish all the exercises today too.**

1. Helen must write him a letter once a week (he).
2. Must Ann Petrova work today morning (he).
3. Tom must visit his aunt in the evening (he).
4. He must do his morning exercises every day (you).

c) **You may sit over there, near the window.**

May Bill sit over there, at the table?

1. You may come in after the bell (Jack).
2. Tom may go for a walk in the park (Peter).
3. You may look through the newspaper (my brother).
4. She may ask a question about her lessons (you).

III. Complete the following sentences by using the modal verbs (can, may, must).

1. ... you show me and my friends your last picture today?
2. You ... close the windows, if you are really cold.

3. Everybody in our class ... know how to use this tool at home.
- 4. The children are sleeping now. You ... not make a noise.
5. ... I switch on the radio? – No, you ... not. My father is having a short rest in the next room now.
6. Why ... not Mary help you to do your exercises? – She ... go to the University at once.
7. You ... smoke here, only after classes.
- 8. ... not you wait for them all any more?
9. ... you ... be ready to answer to all my questions.
10. Children ... clean our new classroom on Saturdays.
11. ... you translate the article from Russian into English?
12. The students of our faculty ... not be late for classes.
13. ... all the sportsmen come in and speak to you?

IV. Complete the sentences according to the pattern.

a) Fred is going to the theatre. (put on a white shirt).

He must put on a white shirt for going to the cinema.

1. It is time for the children to have supper (wash their hands).
2. My black coat is very old (to buy a new one this year).
3. Your friend Nelly is ill today. (take this medicine).
4. Don't try to cross the street now. (cross it when the light is completely green).
5. Tom wants to speak to you just now. (call on him only tonight).

b) My foot is aching seriously. (to walk).

1. Jane is very busy with his lessons. (ring you up).
2. Don't ask me to sing an English song for you. (to sing)
3. Who is over there near the table in the corner?
4. What foreign languages are they speaking now? (make out).
5. What do you want me to do for them? (to catch you).

c) Answer the questions according to the given pattern.

May I open the window? - ... (it is very cold).

No, you mustn't. It is very cold outside.

1. May I switch off the light in the room? ... (I'm going to read).
2. May I play the piano for you? – (I want to sleep a little).
3. May I take the cups from the table? – (we want to drink some more tea here).
4. May I stay away from classes for some days. - ... (you are not

ill).

d) I can't find the doctor in the hospital. Wherever can he be now? (at the hospital).

1. I can't find my new pen here. Wherever can it be? (in the pencil-box on the table).

2. They can't find the black cat in the room. Where can it be? (probably under the table).

3. We can't find her father at a new school. Where can he be? (in the garage outside of course).

4. I can't find my friend Tom nearby. Wherever can he be? (at his friends in the library or in class).

5. I can't find my Russian dictionaries on the shelf. Wherever can they all be? (on the second shelf only I think).

V. Translate the sentences into English language paying attention to the adverbs of time used there.

1. Mən onları artıq gözləyə bilmərəm, mənim vaxtım yoxdur.

2. Bu gün axşam saat səkkizdə sizə zəng vurmaq olarmı?

3. Sabah saat səkkizdə Eldar öz dostunu vəğzalda qarşılmalıdır.

4. Mənim bacım evdə, sənin bacın isə universitetdə olmalıdır.

5. Yarım saatdan sonra siz mənə evə zəng vura bilərsinizmi?

Xeyr, bacarmaram. Mən indi məktəbə gedirəm.

6. O, bu maraqlı mahnını bizim üçün yenə də oxuya bilər.

7. Qrammatika ilə bağlı sizə asan bir sual vermək olarmı?

8. Biz yalnız xarici dil dərslərində ingiliscə danışmalıyıq.

9. Burada siqaret çəkmək olarmı? Xeyr, olmaz. Burada siqaret çəkmək qadağandır.

10. Emil indi haradadır? Mən onu heç yerdə tapa bilmirəm.

VI. Answer the questions in affirmative and negative forms.

1. Can you sing a song for our family now?

2. Can't you sing an interesting song for all of us?

3. Can we sing an azerbaijani song for your family?

4. Can you dance with your friend before our children?

5. Can't you play a game of chess with my Elder brother now?

6. Can you draw something interesting for our junior friends?
7. Can you play football with our new guests from abroad?
8. Can you make any cake with your mother`s help?
9. Can you make a good cup of tea for our old friends now?

VII. Make up necessary interrogative sentences with the modal verbs (*can` t, mayn` t, must not*)?

VIII. Read the text, then retell the short content of the text and put some questions to the text.

A Dumb Wife

Once there was a man whose wife was dumb, and this made him very sad because he loved her very much. He once asked a doctor: "Can you make my wife speak?" "perhaps I can", said the doctor, " the operation is difficult, but I'll do my best". "Of course, you may try", said the husband.

The next day the doctor made the operation and the dumb wife began to speak! She spoke so much and so loudly that in a few hours her husband ran back to the doctor and said "Can you make my wife dumb again? "No", said the doctor, "There are many ways to make a dumb woman to speak, but no way to make a woman stop talking".

"What must I do?" said the man.

"Well", said the doctor, "I can`t make her dumb, but I can make you deaf". "Very well", said the man, "you may do so. It will be better than the other way".

Notes: (*dumb – lal; sad – qəmgin; perhaps – ola bilsin ki, operation – əməliyyat, cərrahiyyə işi; loudly – hündürdən; way – yol, vasitə; deaf – kar; so – elə-belə, bu cür; husband – ər (i); to try – çalışmaq; dumb – lal; deaf – kar; so – belə, bu cür).*

LESSON EIGHT (THE EIGHTH LESSON)

TEXT: NARIMAN NARIMANOV GRAMMAR: PAST SIMPLE TENSE FORM

N. NARIMANOV

Nariman Narimanov was born on the 14th of April 1870 in Tiflis in a poor Azerbaijani family. His father was an educated and honourable man. His mother was a very kind and responsive woman. There were nine children in their family. He was the junior one in the family. Nariman was closely acquainted with the famous Azerbaijani writers and poets of that time.

In 1882 N. Narimanov's father with great difficulty placed his son into preparatory school in Gory Seminary, which he finished in 1890 and got an appointment to work as a teacher in the village school. While working at school he met many working people and was a witness of hard life of peasants. Less than a year later he came to Baki. Here N. Narimanov combined his pedagogical activity with social work. In 1894 he published his work "Bahadur and Sona", "Nadir Shah", "Shamdan bay" and others. His novels were directed against fanaticism, backwardness and ignorance existed at that time. He depicted the revolutionary struggle of Azerbaijani people for the elementary rights, democracy and freedom. But N. Narimanov's dream was to study. He wanted to continue his education. So he made up his mind to change his profession. He was eager to become a doctor. In 1902 he entered medical faculty of the University in Odessa which he graduated from in 1908. In 1908 he was sent to Tiflis with special task, where he came into close contact with working class movement. In seven months he was arrested and sent to Astrakhan where he began his activity as a doctor. There were not any protective sanitation measures in Astrakhan, so many infectious diseases, such as tuberculosis, diphtheria spread among the people. N. Narimanov carried out several urgent measures on sanitation, delivered lectures on medical subjects. Everybody admired for such a careful attitude of the doctor. Though he had a large family and could hardly meet ends, he treated many patients free of charge. On April 20, 1920 a new page was turned in the history of Azerbaijan. It was written by the

revolutionary workers, peasants and soldiers. N.Narimanov was appointed as a president of the Council of People's Commisars of Azerbaijan. He also was a member of the Central Executive Committee of Government. N. Narimanov always struggled for people's happiness and health.

New words and word combinations.

closely	['klouzli]	yaxından, diqqətlə
writer	['raitə]	yazıçı, müəllif
poet	['pouit]	şair
great	['greit]	böyük, əsaslı
difficulty	['difikəlti]	çətinlik, maneə
to be placed	[pleisd]	yerləşdirilmək
preparatory	[pri'pærətəri]	hazırlıq, ilkin, başlanğıc
seminary	['seminəri]	seminariya, məktəb
less than	[les'ðən]	-dan, -dən; -dan az, -dən az
later	['leite]	daha sonra, sonralar
to combine	[kəm'bein]	birləşdirmək, qoşmaq
pedagogical	['pedə'gədʒikəl]	pedaqoji
activity	['æk'tiviti]	fəaliyyət, çalışma
social	['sou](ə)l]	ictimai, sosial
publish	['pʌbliʃ]	nəşr etmək
novel	['nɒv(ə)l]-	roman, novella, povest
be directed	[di'rektid]	yönəldilmək, istiqamətlən- dirilmək
against	[ə'genst]	əksinə, ziddinə
fanaticism	[fə'nætisizəm]	fanatizm, mövhümat
backwardness	['bækwədnis]	geri qalma, geriləmə
ignorance	['ign(ə)r(ə)ns]	nadanlıq, savadsızlıq, cəhəlet
depict	[di'pikt]	təsvir etmək, yaratmaq
struggle	['strʌgl]	mübarizə, mübarizə aparmaq
elementary	[eli'mentəri]	adi, elementar, ilkin
rights	[raits]	hüquqlar (insanın)
democracy	[di'mokrəsi]	demokratiya, azadlıq

freedom	['fri:dəm]	azadlıq, istiqlal
dream	[dri:m]	arzu, istək
education	[edju:'keiʃən]	təhsil, tərbiyə
profession	[prə'feʃən]	peşə, sənət
be eager	['i:gə]	qadir olmaq
graduate(from)	['grædʒueit]	qurtarmaq (ali məktəbi)
be sent	[sent]	göndərilmək /harasa/
protective	[prə'tektiv]	müdafiəedici, profilaktik
sanitation	[sæni'teiʃən]	sağlamlaşma, yaxşılaşma
measure	['meʒə]	ölçü, tədbir
infectious	[in'fekʃəs]	yoluxucu, yoluxan
disease	[di'zi:z]	xəstəlik (orqanizmdə)
tuberculous	[tju:bəkju'lousis]	vərəm /xəstəlik/.
diphtheria	[dif'θəriə]	difteriya (xəstəlik)
be spread	[spred]	yayımaq, səpələnmək
urgent	['ədʒənt]	vacib, təxiyəsalınmaz
admire	[əd'maiə]	əzizlə(n)mək; valeh olmaq
careful	['kæfʊl]	qayğıkeş, diqqətli
attitude	['ætitiju:d]	münasibət, mövqə
hardly	['hɑ:dli]	çətinliklə, bir təhər
treat	['tri:t]	sağaltmaq, müalicə etmək
patient	['peiʃənt]	xəstə (adam), patsiyent
be turned	[tənd]	dönmək, çevrilmək
soldier	['souldʒə]	əskər, döyüşçü
be selected	[si'lektid]	seçmək, seçilmək
council	[kaunsl]	şura (təşkilatda)
member	['membə]	üzv (təşkilata, ictimai quruma)
central	['sentrəl]	mərkəzi, baş, əsas
committee	[kə'miti]	komitet, təşkilat
happiness	['hæpɪnis]	xoşbəxtlik, bəxt, səadət, tale
health	[helθ]	sağlamlıq, səhhət, cansağlığı
to be born	[bɔ:n]	doğulmaq, dünyaya gəlmək
to deliver lecture		mühazirə oxumaq

to meet ends		bir t�h�r dolanmaq
poor	[p��]	kasıb, m�zlum
educated	[�dju:keitid]	savadlı, t�hsil almıř
honourable	[�n�r�bl]	řer�fli, n�fuzlu
kind	[kaind]	mülayim, xořxasiyy�t
responsive	[ris'ponsiv]	m�suliyy�tli, cavabdeř
to be acquainted with	–	tanıř olmaq
to get an appointment	–	v�zif� t�yinatı almaq
to make up one's mind	–	q�rara g�lm�k; q�rar çıxarmaq
to carry our urgent measures	–	vacib t�dbirl�ri h�yata ke�irm�k
a witness of hard life	–	k�ndlil�rin ađır v�ziyy�tinin
of peasants		řahidi

Exercises to be done in class.

I. Learn the patterns:

With great difficulty ...

- O, ingilis dilini  yr ndi.
- O, imtahanı verdi.
- Biz teatra bilet ala bildik.
- Bu c ml l ri t rc m  etdik.

II. Translate the followings into the Azerbaijani language.

(in a poor family; an educated and honourable man; a kind and responsive woman; Azerbaijanian writers and poets; with great difficulty; a preparatory school; to work as a teacher; a village school; working people; witness of hard life of peasants; less than; social work; revolutionary struggle; elementary rights; democracy and freedom; medical faculty of the University; working class movement; medical activity; as a doctor; the protective sanitation measures; some infectious diseases; such as; several urgent measures on sanitation; the lectures on medical subjects; a careful attitude of the doctor; in the history of Azerbaijan; the revolutionary workers; Azerbaijan Council of Peoples Commissars; a member of the Central Executive Committee).

III. Give necessary English equivalents of the followings.

kasıb Az rbaycanlı ailəsində; savadlı v  nüfuzlu adam; mülayim v  məsuliyyətli adam; yaxından tanıř olmaq; böyük  t nlikl r

hesabına; universitetdə fəaliyyət göstərən hazırlıq kursları; təyinat almaq; məktəbdə işləməklə yanaşı; fəhlə sinfi; fəhlələrin ağır iş şəraitləri ilə tanış olmaq; bir ildən bir qədər az keçdikdən sonra; pedaqoji fəaliyyətlə ictimai işin birləşdirilməsi; Azərbaycan xalqının inqilabi mübarizəsi; insanların elementar hüquqları; fikirləşərək bu qərara gəldi; universitetin tibb fakültəsi; yaxın əlaqəyə girmək; fəhlə hərəkatı; həkimlik fəaliyyətini davam etdirmək; hər hansı bir sanitariya tədbiri; bir sıra yoluxucu xəstəliklər; bir sıra təxirəsalınmaz tədbirlər görmək; tibbi mövzularda mühazirələr oxumaq; ailədə dolanışacağı güclə çatdırmaq; pulsuz müalicə; Azərbaycanın tarixində; Xalq Komissarlar Soveti; Mərkəzi İcraiyyə Komitəsinin üzvü olmaq; xalqın xoşbəxtliyi və sağlamlığı naminə.

IV. Translate into English according to the patterns.

a) N. Narimanov was born on the 14th of April, 1870 in Tiflis in a poor family.

1. Böyük ingilis romanisti Çarlz Dikens 1812-ci ildə kiçik qulluqçu ailəsində anadan olmuşdur.

2. K. Marks 5 may 1818-ci ildə Trir şəhərində anadan olmuşdur.

3. S. V. Vəkilov 21 mart 1906-cı ildə Azərbaycanın Qazax mahalında anadan olmuşdur.

b) He came into a close contact with working class movement in the Republic of that time.

1. O, fəhlə hərəkatının liderləri ilə yaxın əlaqə yarada bildi.

2. O, pis oxuduğuna görə universitetdən xaric edildi.

3. Müharibə əleyhinə keçirilən nümayişdə yaxından iştirak etdiyinə görə onu dərhal universitetdən xaric etdilər.

c) After some time he continued his education by himself.

1. Onlar indi də dünya yazıçılarının əsərlərini öyrənirlər.

2. Bir neçə il bundan öncə o, hələ də idmanla məşğul olurdu.

3. Siz özünüz üçün yeni elmi məqalələr hazırlaya bilərsiniz.

V. Complete the sentences according to the text only.

1. N. Narimanov's parents were...

a) poor and not very famous people

- b) were educated and honourable people
 - c) were uneducated and not so famous
2. N.Narimanov` s father...
 - a) could place his son into the University.
 - b) tried to place his son into the middle school.
 - c) could place his son into the preparatory school.
 3. While working at school he met...
 - a) so many friends and pupils...
 - b) many working people there...
 - c) very many teachers working there.
 4. His novels were directed against...
 - a) racism, illiteracy
 - b) fanaticism, backwardness and ignorance
 - c) the hard working people there.
 5. After graduating from the University in 1908...
 - a) he was sent back to
 - b) he was sent to Tiflis with special task
 - c) he was sent to Astarkhan to work there
 6. On April 28, 1920 a new page was turned.
 - a) in the history of Georgia
 - b) in the history of Russia
 - c) in the history of Azerbaijan people

✓ VI. Translate into English and pay attention to the types of the sentences you met there.

1. Mənim dostum Aydın Rzayev Azərbaycanın qədim şəhərlərindən biri olan Şəkiddə anadan olmuşdur.
2. O, orta məktəbi Şəki şəhərində bitirdikdən sonra Azərbaycanın paytaxtı Bakı şəhərinə gəlmişdir.
3. O, Bakıda ali təhsil aldıqdan sonra öz doğma şəhərinə qayıtmamaq qərarına gəldi.
4. Səadət xanım Azərbaycan Dövlət Tibb universitetini bitirdikdən sonra həkim olub.
5. O daim bütün insanlara kömək etməyə çalışır.
6. O, heç vaxt həkim sənətini digər sənətlərə dəyişə bilməz.

7. Səadət Xanım dedi ki, bu gün bir çox yoluxucu xəstəliklər ölkəmizdə yayıla bilməz.

8. Əgər insanlara lazımi səhiyyə qaygıları cəstərlilməzsə onlar uzun ömür sürə bilməzlər.

VII. Complete the sentences by using the given phrases

I 1) Narimanov learned to read ... 2) He finished secondary school ... 3) He completed his education ... 4) Narimanov was arrested in ... 5) He was born ... 6) Placed his son ... 7) He came into close contact ... 8) There were not any sanitation measures ... 9) He treated many patients ...

II 1) When he was at school; 2) In his native town; 3) The city of Astrakhan; 4) In two years time; 5) In an old Azerbaijanian city; 6) Into the medical school; 7) An educated and responsive woman; 8) With the working class; 9) Near the railway station; 10) When working in the hospital.

VIII. Tell the dialogue by heart in pairs.

A. Did you pass your entrance exam last year?

B. It wasn't very difficult for me then.

A. I think it is because you worked hard at that time.

B. Well, I was all right in history, but I did not do so well in literature.

A. And what about your English language?

B. Not so good, but I did my best in it.

A. How many marks could you collect there?

B. I had no time to collect, but I think everything will be all right.

A. I want to congratulate you beforehand.

B. Thank you very much, and success to you.

IX. Answer the following questions.

1. When and where were you born? 2. When did you finish your secondary school? 3. What was your favourite subject when you studied at school? 4. But where do you live now? And what is your address? 5. When did you decide to go to the capital? 6. What did you

decide to do after finishing school? 7. Did you serve in the army, or not? 8. Did you decide to enter the University then?

X. Kısa tərçümeyi halınızı dostunuza danışın.

Grammar Exercises to be done in class.

I. Give the Past Indefinite Forms of the verbs.

to learn, to work, to live, to study, to play, to stop, to happen, to talk, to turn, to love, to want, to visit, to finish, to decide, to travel, to die, to ask, to plan, to wait.

II. Find all the Past Simple Tense forms of the verbs in the text and write the infinitive forms.

III. Complete the sentences by using the adverbs.

(last week, last summer, two years ago, when they were at school, when I was a little boy, yesterday, three years ago, the day before yesterday, next winter, this spring).

1. The pupils of our group wanted to discuss a number of questions about our new school.

2. She did not often go to the new zoo with our best students.

3. The new alarm-clock never wakes him up in the morning.

4. They left their old house and moved in to a new flat.

5. I wanted all my friends to come and see me at school.

6. She told me that the Hasanovs decided to come to our place.

7. They often try to visit their friends living far from their place.

IV. Open the brackets according to the meaning of the sentences.

1. Most of the students (to clean) their rooms with their mothers or sisters 2. Who usually (to clean) their rooms with their mothers? – My friends (to do). 3. Sona (to live) not very far from their new school. She usually (to walk) there after classes. 4. I (to be) the leader of the girls? We had a good tennis team some years ago. 5. What foreign language you (to learn) two years ago? - I (to learn) French two years ago. 6. What foreign language he (to learn) now? – “He (to learn) German now. 7. The students of our group (to be) there less than five months ago.

V. Translate the following sentences into English.

1. Siz axırınıcı dəfə Leninqradda nə vaxt olmusunuz? İl yarım bundan əvvəl. 2. Bizim qrupun bütün üzvləri gəzintidən saat altıda qayıtmışlar. 3. Siz iki il bundan öncə hansı şəhərdə yaşayırdınız? 4. Bizim ailənin bütün üzvləri qədim Gəncədə yaşayırdılar. 5. Siz mənim dostumu və onun ailəsini nə vaxt görmüsünüz? 6. Siz səhərlər adətən saat neçədə yuxudan durursunuz? Adətən mən səhərlər saat yeddi radələrində yuxudan dururam? Amma bu gün mən lap gec durmuşam. 7. Mənim keçmiş məktəbli dostlarım mənim suallarımın hamısına cavab verə bilmədilər. 8. Bütün bunlara görə siz onlara təşəkkür etdinizmi? Əlbəttə ki, etdim. 9. Sizin qrup yoldaşlarınız dünənki teatrda oldularmı? – Xeyr, onlar hamısı bütün gün evdə idilər. 10. Ötən həftə siz muzeyə getmişdinizmi? Ötən həftə mən kiçik qardaşım ilə birlikdə Azərbaycanın tarix muzeyinə getmişdik.

VI. Translate the text, put some questions to the text, then retell it to your friends.

My Home

The house I live in is a block of flats. It is in the suburb of the city. In our house there are several flats on each storey. Ours is a comfortable three-room flat on the second floor. We moved into this new flat together with many other families of the workers of the factory at which my father works.

To get home from the Institute I usually take a tram. Sometimes I go home by bus, especially if I am late for dinner. I get off the tram at the tram stop which is not far from our house. The house stands around the fine garden.

We are five in the family. My father is a middleaged man. He works at a big car factory. My mother is a housewife. She is always busy with her work, though in our new flat it is much easier to keep house than it was in old one. Now we have all the services in our flat.

LESSON NINE (THE NINTH LESSON)

TEXT: MY FAVOURITE WRITER GRAMMAR: THE PAST SIMPLE TENSE FORM (nonstandard verbs)

MY FAVOURITE WRITER

Jack London is my favourite writer. His books are realistic and true to life. And that is why I think him to be one of the best American writers. Jack London was born in 1876 in San-Fransisco. At the age of ten he began to earn for his living.

In 1894 he attended Oakland high school for a short time and then had a year at the University of California.✓

In 1897 he took part in the Klondike gold rush. Jack London found no gold, but he could accumulate much experience and material for his stories and novels.

In 1902 he visited London. For three monthes J. London lived in the slums of East End and saw the life of its inhabitants. In his book "The people of the Abyss" he gave a realistic picture of the life of people in London`s East End.

J. London was a member of the American Labour party and took an active part in the working class movement. He took great interest in the Russian revolution of 1905, and in his novel "The Iron Heel", written under the influence of this revolution, J. London gave a vivid picture of the working class struggle.

J. London published about fifty books: short stories, novels, and essays. Many of his stories deal with sea life and adventures. One of his best publications is "Martin Iden", a semi-biographical novel. The story of the "Love of life" was one of his beloved stories as well and it is still estimated to be one of the strongest stories.

New words and word combinations.

realistic	[ri'əlistik]	realist, həqiqi, əsil
to earn	[ə:n]	qazanmaq, əldə etmək /pul və s/
to attend	[ə'tend]	getmək (məktəbə, dərsə)
high school	['haɪ'sku:l]	orta məktəb

to take part	['teik' pɑ:t]	iştirak etmək
gold rush	['gould' rʌʃ]	qızıl axtarışı
to accumulate	[ə'kjʊ.mjuleit]	yığmaq, toplamaq
an experience	[ɪks'piəriəns]	təcrübə, səriştə
to visit	['vizi:t]	getmək, baş çəkmək
a slum	[slʌm]	çətin keçilən yer
East End	['i:st'end]	Şərq kənarı /ölkənin/.
an inhabitant	[in'hæbitənt]	sakin, əhali
a member	['membə]	üzv (hər hansı təşkilatın)
a labour party	['leibə'pɑ:ti]	leyboristlər partiyası
vivid	['vivid]	açıq, aşkar, canlı
a struggle	[strʌgl]	mübarizə, döyüş
an essay	['esei]	oçerk, hekayə, etüd
to deal (with)	[di:l]	bəhs etmək (nədənsə)
an adventure	[æd'ventʃə]	macərə, sərgüzəşt
semi	['semi]	yarı, yarım
love of life	['lʌv əv'laif]	həyat eşqi
(to be a member of a party	-	partiya üzvü olmaq
to take an interest	-	maraqlanmaq
to be true to life	-	həyatı düzgün əks etdirmək
to earn one`s living	-	çörək pulu qazanmaq
for a short time	-	qısa müddətə və ya vaxta.)

Find the equivalents of the given proverbs and sayings in the Azerbaijani language and learn them by heart.

He that never climbed, never fall.

Ağaca dırmaşmayan heç vaxt ondan yıxılmaz da (hərfi).

A jack of all trades is master of none.

Hər peşənin ardınca qaçarsan, heç birinə də yiyələnmə bilməzsən (hərfi). (müq. et): Yarımçıq papaqçılıqdansa, kamil palançı olmaq daha yaxşıdır (Nizami).

Long absent, soon forgotten - Gözdən uzaq, könlüdən iraq.

Exercises

I. Learn the patterns given below

- a). I think him to be
- Amerika yazıçılarından biri olmaq.
 - yaxşı müəllim olmaq
 - tanınmış bir yazıçı olmaq
- b). He took great interest in ...
- Azərbaycan tarixinə
 - Azərbaycan ədəbiyyatına
 - tələbələrin təhsilinə

II. Give the Azerbaijanian equivalents of the followings.

I think him to be; at the age of ten; to be true to life; to earn for somebody's living; for a short time; he had a year at the University of California; to take part in something; Klondike gold rush; found no gold; could accumulate much experience and material; the slums of the East End; to have a realistic picture; the American Labour Party; the working class movement; to take great interest; the Russian revolution of 1905; under the influence of this revolution; short stories; novels and essays; to deal with sea life and adventures; a semi-biographical novel.

III. Translate the sentences into English according to the patterns given below.

a) J. London is my favourite writer.

1. S. Vurğun Azərbaycanın sevimli şairlərindən biridir.
2. S. Rəhimli Azərbaycan xalqının sevimli yazıçılarından biridir.
3. Ü. Hacıbəyov mənim sevimli bəstəkarımdır.

b) That's why I think him to be one of the best American writers.

1. Buna görə də mən onu qrupda ən istedadlı tələbə hesab edirəm.
2. Buna görə də mən onu ən yaxın dostlarımızdan hesab edirəm.
3. Buna görə də mən bu portreti onun ən yaxşı əsəri hesab edirəm.

c) At the age of ten he began to earn for his life.

1. O, altı yaşında olarkən yazıb-oxumağı öyrənmişdir.
2. O, on yaşında olarkən mahnı bəstələməyə başlamışdır.
3. O qız iyirmi iki yaşında olarkən Universitetin biologiya fakültəsini uğurla bitiribmiş.

IV. Give the English equivalents of the following word

combinations.

Amerikanın ən sevimli yazıçısı; mənim sevimli yazıçım; buna görə də, çörək pulu qazanmaq; təcrübə qazanmaq, pul qazanmaq; Amerika Leyboristlər partiyasının üzvü; fəhlə hərəkatında fəal iştirak etmək; 1905-ci il rus inqilabı; bu inqilabın təsiri altında olmaq; fəhlə hərəkatının açıq mənzərəsi; (nədənsə) bəhs etmək; ən yaxşı nəsr əsərlərindən biri; avtobioqrafik roman, onun ən güclü hekayələrindən biri; yarıbioqrafik roman.

V. Complete the sentences according to the text.

a) The famous American writer J. London was born

1. In New-York all the students
2. In San-Fransisco all the school teachers
3. In Great Britain all the famous scientists

b) My elder brothers began to earn for their living

1. At the age of eighteen.
2. At the age of twenty my junior sister.
3. At the age of seventeen his little brother.

c) They had eight years at.

1. The modern and beautiful University of California.
2. An ancient University of Florida always.
3. The beautiful University of Cambridge never.

ç) In 1902 the famous American writer J. London visited to

1. Moscow, the capital of former
2. London, the capital of Great
3. Paris, the capital of

d) A well-known writer Jack London lived in London

1. For three future months.
2. For previous seven years.
3. For four University years.

e) The students know that Jack London lived in

1. For three past years.
2. For five years.
3. For many years.

ə) He took great interest in Russian revolution

1. of 1904; 2).of 1905; 3). of 1917.

f) "The Iron Hill" was written under the influence

1. of the Russian revolution of 1905.
2. of the World War 1.
3. of the Great Patriotic War.

VI. Translate the following sentences into English.

1. Ç.Dikkens mənim ən sevimli yazıçılarımından biridir.
2. Mən onu öz dövrünün ən yaxşı şairi hesab edirəm.
3. Siz bu günkü konfransda iştirak etmək istəyirsinizmi?
4. Tanınmış yazıçı T. Drayzer ölümündən bir il əvvəl kommunist partiyasına daxil olub.
5. Biz bütün qədim binaların arxitekturası ilə maraqlanıyıq.

VII. Complete the sentences by using the given phrases.

At the age of ten J. London ...	during his illness
In 1897 he took part ...	is a semi-biographical novel.
He could easily accumulate ...	In the Klondike gold rush
He took an active part ...	began to earn for his living.
Jack London published ...	much experience and material.
One of his best publications...	or his stories and novels.
“Martin Eden”	in the slums of East End
At that time...	in the working class movement.

VIII. Memorize the dialogue then tell it in pairs.

- A. Did you read the book I gave you last Thursday.
 B. Yes, I did. But I read it only on Sunday.
 A. How did you like the book I gave you some days before?
 B. I'm sorry to say I didn't like it at all.
 A. And what book are you reading now?
 B. You see ... It's "Huckleberry Finn" by M. Twain I enjoy every minute of it. It really gives a better picture of the period than any book, of history.
 A. Yes, I think it should be like this of course.

IX. Answer the following questions by your own way.

1. Who are your favourite Azerbaijani writers? Call them.
2. Who is your favourite foreign writer, composer, artist?
3. What was the book of your favourite writer you read lately?
4. What is this new English book about?
5. How many books by this writer did you read last

month? 6. What do you like his new books for? 7. Is this writer a novelist or a story writer? 8. Who was your favourite hero in the war? 9. What famous American or English writers do you know? 10. What can you tell us about famous English novelists?

Grammar Exercises to be done in class.

I. Give the Past Simple forms of the verbs and memorize them.

(to meet, to began, to think, to buy, to eat, to become, to have, to leave, to put, to read, to send, to write, to speak, to come, to go, to run, to see, to know, to drink, to do, to give, to take, to stand.)

II. Give the interrogative and negative forms of the sentences.

1. I met Jack at the railway station yesterday morning. 2. I began to learn French language two years ago. 3. They gave me those French books last week. 4. She came to Baki from the village in 1995. 5. The children always had much work to do on Sundays. 6. They always drank fresh coffee in the morning. 7. Nick didn't write to us about their first days at the University. 8. You often went to the zoo with your elder sister last year. 9. Our boys knew many students of our group last year. 10. They took great interest in the history of Japan.

III. Complete the sentences by using the adverbs here. (last week, last summer, yesterday, three years ago, many years ago, then, at that time, the day before yesterday, the day after tomorrow.)

1. They didn't give us new English textbooks. 2. He always began his work in early morning. 3. His junior sister thought much about his future profession. 4. They wanted to buy a new car. 5. She never wrote letters to her friends. 6. They never had their breakfast at home. 7. I wanted to meet them all in the street.

IV. Open the brackets and use the verbs in the Past Simple Tense form.

1. He (you come) to see me the day before yesterday.
2. Where you (to see) him? At the concert two days ago.
3. You (to go) to see her yesterday evening? Yes, I
4. He (to sit) down at his desk and (to look) out of the window.

5. At half past four I (to put) on the lights in my room.
6. My sister (to write) me a letter a week ago.
7. The day before yesterday we (to have supper) at his place.
8. Ann (to go) to see them some days ago.
9. They (to see) Eldar in the language laboratory last Friday.
10. We (to hear) much about their hobbies.

V. Complete the sentences by using the Past Simple Tense.

1. Last summer most of our students try
2. Yesterday Peter and I try a lot to do all
3. Two weeks ago her husband want ... to do ... his work.
4. Three days ago all the passengers
5. In 1976 my parents want ... me to become
6. When you are at school your teachers never want to ring you up.
7. When our students were at the seaside the weather

VI. Complete the sentences by using the verbs in the Past Simple Tense form.

When I came home I was hungry a little.

a) to be very tired to prepare lessons. b) to have tea and cakes.

When I came home after classes

a) to be glad to see my nephew; b) to have supper with my family

VII. Change the tense of the sentences according to the patterns.

a) She goes shopping every day (yesterday).

She went shopping yesterday morning.

1. Father takes me to the country every Sunday (last Sunday).
2. They often listen to the news (last night).
3. Tom often gives Mary flowers (for her last birthday).
4. I never wake up early on Saturdays and Sundays

b) Answer the questions (in full or short forms).

Did you read my last letter for your sons? (No, for my daughters).

No, I didn't. I read your last letter to my daughters.

1. Did you translate the text in class? (No, at home).
2. Did you take your little son to the cinema? (No, to the theatre).
3. Did they drink a cup of coffee at home? (No, a cup of tea).

4. Did you bring me your dictionary? (No, have forgotten).
5. Did the students return to their parents? (No, to their friends).

VIII. Translate the sentences paying attention to the tenses.

1. Mən orta məktəbi bitirib, oxumaq üçün paytaxta gəldim.
2. Sizin yaşadığınız bölgə Bakıdan uzaqdadırımı?
3. Siz hansı ildə Ali məktəbə daxil ola bildiniz?
4. İdmançı dostlarınız mərkəzi stadiona oldularımı?
5. Azərbaycanda açıq dənizdə bir gözəl şəhər var.
6. Xəzər dənizinə şe`r həsr edən şairiniz varmı?
7. Azərbaycanın çoxlu klassik yazıçı və şairləri var.
8. Respublikanızın müasir yazıçılarından kimi tanıyırsınız?
9. İngilis yazıçısı C. Londonu orijinaldan oxumaq istərdim.
10. Bu maraqlı hekayəni ingiliscəyə tərcümə etmək mənim üçün çox da çətin deyil.
11. "İngilis - Azərbaycan" lüğətindən istifadə etmədən ingilis dilindən ana dilinə heç bir bədii əsəri tərcümə etmək olmaz.
12. İngilis şe`rlərinin azərbaycancaya tərcümə etmək üçün hər kəsin kifayət qədər təcrübəsi olmalıdır.

IX. Use the phrases in sentences of your own.

(**in the middle of** - ortasında; **to set for six** - altı nəfərlik stol düzəltmək; **a vase of flowers** - gül-çiçəklə dolu güldan; **a piece of bread** - bir parça çörək; **help yourself** - buyurun yeyin; **with pleasure** - ləzzətlə; **another helping** - bir qədər də yeyə bilərdinizmi?; **no more** - bəs edər; **let me pour you some wine** - icazənizlə sizə bir qədər şərab süzüm; **to your health** - sizin sağlığınıza ; **to bring a toast to your health**- sizin sağlığınıza bədə qaldırmaq; **at the end of the meal you can hear** - yemək-içmək başa çatan kimi siz bu sözləri eşidəcəksiniz; **a cup of tea** - bir fincan çay; **do you mind** - etiraz etməsəydiniz?; **to give a light** – siqaretini yandırmaq, od vermək (hərfi mənada); **here you are** - buyurun alın; **next to** - qonşuluğunda)

LESSON TEN (THE TENTH LESSON)

TEXT: TO DO SHOPPING
GRAMMAR: CONTINUOUS TENSES

TO DO SHOPPING

When we want to buy something for the family, we must go to the shop where we can buy everything we want. But in our family my father always goes shopping. Some days ago my father felt ill and my mother told me to do shopping myself.

That day I took a shopping bag and left the house for the market. When I was going there I met Arif, a friend of mine, who was also going shopping. We both went to the supermarket, which was not far from our house. There one can buy everything he needs. It is a large two-storied building with a grocery shop on the first floor.

In the grocery department there are a lot of very appetizing-looking things which you can't pass by without noticing them. And in the shop-window, you can see what is in the shop, i.e. sugar, tea, coffee, salt, pepper, ham, bacon and many other things at the grocer's. as well as different types of bread. When we entered the shop there were many people. They were buying bread at the baker's, meat at the butcher's. Then we went to the greengrocer's for vegetables, or fruits. Some people were buying cakes and various kinds of sweets at the confectioner's.

If you want to buy any clothes, you must go to the men's and boys' or ladies' and girls' outfitters. Except for all these you will buy boots and shoes at the boot and shoe shop, jewellery and silver and gold watches at the jeweller's, cigarettes at the tobacconist's, and books at the bookseller's.

In all the departments salesmen or the salesgirls standing behind the counter will meet you. The cashier you will meet at the cash desk in all the departments too. When crossing the departments one by one you will see the salesgirls behind the counters serving the customers.

When buying things we always ask the salesman—"How much is this?" or "What is the price of that?" The answer will be After knowing the price the salesman or the salesgirl gives us the goods we need.

The cashier weighs that good again and tells us the whole sum to pay. Then we give money to the cashier. The cashier then gives us a check and of course our change. Then he (or she) wraps the good and

gives it to you. I put that good in my shopping bag, thank her for serving and leave the shop.

New words and word combinations.

a shopping	[ˈʃɒpɪŋ]	bazarlıq, alver
to buy	[baɪ]	almaq (pulla)
be sold	[ˈbiːsould]	satılmaq
a shopping bag		bazar çantası (zənbil)
a market	[ˈmɑːkɪt]	bazar, dükan
both	[bəʊθ]	hər ikisi
a supermarket	[ˈsjuːpəˈmɑːkɪt]	universal mağaza
to need	[niːd]	ehtiyacı olmaq
two-storied building	[tuːˈstɔːrɪdˈbɪldɪŋ]	ikimərtəbəli bina
a grocery shop	[ˈɡroʊsəriˈʃɒp]	ərzaq malları mağazası
a department store	[diˈpɑːtməntˈstɔː]	univermaq
appetizing	[ˈæpɪtaɪzɪŋ]	iştahgətirən, iştahaçan
to notice	[ˈnəʊtɪs]	sezmək; qeyd etmək
a shop-window	[ˈʃɒpˈwɪndəʊ]	vitrin, sərgi stolu
a sugar	[ˈʃʊɡə]	qənd, şəkər
a coffee	[ˈkɒfi]	kofe, qəhvə
a salt	[sɔːlt]	duz, /xörək/
a pepper	[ˈpepə]	istiət /ədva/
a ham	[hæm]	donuzun qaxac edilmiş bud ət
a bacon	[ˈbeɪk(ə)n]	bekon (hisə verilmiş donuz ət)
a meat	[miːt]	ət /qoyun, mal və s./
a butcher's	[ˈbʊtʃəz]	ət dükanı, qəssab dükanı
a greengrocer's	[ˈɡriːnˈɡroʊsəz]	tərəvəz dükanı
a vegetable	[ˈvedʒɪtəbl]	göyərtili, tərəvəz
a fruitterer's	[ˈfruːtəreɪz]	meyvə dükanıçısı
a cake	[keɪk]	qoğal, pirojna
sweet	[swiːt]	konfet; şirniyyat
confectioner's	[kənˈfekʃnəz]	şirniyyat dükanı, baqqaliyyə
outfitter's	[ˈaʊtfɪtəz]	paltar dükanı
jewellery	[ˈdʒuːəlri]	zinət əşyaları, daşqaş

a silver	['silvə]	gümüş /mallar/
a gold watch	['gould'wɔts]	qızıl saat
a cigarettes	[sigə'rets]	siqaret, papiros
bookseller's	['buk ,seləz]	kitab dükanı; kitabsatan
a salesman	['seilzmən]	satıcı (kişi, oğlan)
a salesgirl	['seilzgə:l]	satıcı qadın (qız)
behind	[bi'haind]	arxada, arxasında
a counter	['kauntə]	piştaxta /dükanda/
a cashdesk	['kæfdesk]	kassa, ödəniş yeri
to cross	[krɔs]	keçmək, ötüb keçmək
a customer	['kʌstəmə]	alıcı /dükanda/
a price	[praɪs]	qiymət (malın, əşyanın)
a bill	[bil]	hesab çeki
be weighed	[weɪd]	tərəzidə çəkmək /çəkilmək/.
a scales	[skeɪlz]	tərəzi /çəkmək üçün/
a cashier	['kæʃə]	kassir, kassada işləyən adam
a change	['tseɪndʒ]	xırda pul
to wrap	[ræp]	bükmək /malı və s./

to do shopping – bazara getmək (yaxud) bazarlıq etmək;

a friend of mine – dostlarımdan biri;

the very appetizing – looking things – iştaha açan şeylər;

to pass by – yanından ötüb keçmək;

except of all – bunlardan savayı/ başqa

one by one – bir-bir (birbəbir).

Learn the proverbs (give necessary Azerbaijani equivalents)

It's no use crying over spilt milk – Tökülmüş süd üçün ağlamaq faydasızdır (hərfi).

Honesty is the best policy – Düzlük ən yaxşı siyasətdir.

Out of sight, out of mind – Gözdən uzaq, könüldən iraq.

Practice makes perfect – Təcrübə insanı kamilləşdirir.

One hand washes another – Əl əli yuyar, əl də üzü.

(crying – ağlamaq; spilt – tökülmiş; honesty – düzgünlük; policy – siyasət; sight – görünüş; mind – ağıl; practice – təcrübə; perfect –

tam; to wash – yümaq)

Exercises to be done in class:

I. Learn the patterns and complete the sentences:

- a) If you want to buy ... - bir qədər qənd. şirniyyat; süd məhsulları, ət, tərəvəz.
- b) When buying things ... - xahiş edirik torbaya qoysunlar
- xahiş edirik bir yerdə bükün
- xahiş edirik onları bükün.
- xahiş edirik 1kg. çəkəsiniz.

II. Give necessary equivalents in the Azerbaijani language.

(to do shopping; a friend of mine; to be far from; to go shopping; to fell ill; an old shopping bag; far from the house; a large two-storied building; a large grocery shop; on the first floor; department store; a new grocery department; a lot of very appetizing-looking things; to pass by without noticing; in the shop-window; at the grocer's; as well as; different types of bread; to be sold; at the baker's; at the butcher's' at the green-grocer's; various kinds of sweets; at the confectioner's' to go to the ladies and girl's outfitters; except of all; the shoe department; at the jeweler's; at the tobacconist's; at the bookseller's; a man standing behind the counter; at the cash desk; to serve the customer; when buying things; a bill for pay; need to be weighed; to weigh on the scales; any item needed to be wrapped)

III. Complete and translate into Azerbaijani according to the patterns.

- 1) They helped Solmaz to choose a tie from a great variety of ties.
 - a) a dark blue tie with red stripes made in Turkey.
 - b) A dark blue tie with white stripes made in Italy.
- 2) Yesterday we dropped in at the bakery in order.
 - a) to buy some brown bread and fresh rolls.
 - b) To buy a nice souvenir and flowers for his sister's birthday party.
- 3) They went to the grocery shop in the corner of the street.
 - a) to buy cheese, sausage, butter or sugar for the family.
 - b) To choose shirts, trousers, dresses and coats for our junior son.

- 4) If you go to the supermarkets in our city you can buy.
- any kind of ready-made clothes and various souvenirs.
 - different kinds of things there.
- 5) For the time Yusif was paying for sugar and tea in the grocery.
- she was looking for a new pair of shoes in shoe department.
 - They were paying for cheese and sausage in the cash box.
- 6) Sevinj wanted to find different types of birthday presents.
- in the new haberdashery department on the second floor.
 - in the jewelery department upstairs.
- 7) On my way home students bought various fruits for children.
- in the old supermarket near our street.
 - In a big department store near the railway station.
- 8) They dropped in at the ready-made clothes and bought.
- foreign made rain coats for the boys, and girls
 - A new type of warm coat made in Poland only.

IV. Give English equivalents of the following word combinations.

tərəzidə çəkmək; mənim dostlarımdan biri; bükülmüş olan hər bir şey; alıcılara xidmət etmək; ödəniləsi çek; bir şey alarkən; kassada; piştaxtanın arxasında duran qadın; uzaqda yerləşən; ikimərtəbəli böyük bina; xəstələnmək; yeni baqqaliyə dükanı; şirniyyat şöbəsi; univərmaq; baxmadan ötüb keçmək olmur; universal maqazin; vitrində; eləcə də; müxtəlif növ çörək məhsulları; çörək dükanında; ət dükanında; tərəvəz dükanında; müxtəlif şirniyyat növləri; şirniyyat dükanı; qadın və qızlar üçün üst geyimləri; bunlardan savayı; ayaq-qabı dükanında; qızıl və daş-qaş şeyləri şöbəsi; tütün şöbəsində; kitab satışı bölməsi; malın dəyərini ödəmək üçün; qablaşdırmaq məqsədilə; hazır kişi paltarları şöbəsi; hədiyyə və digər əşyalar şöbəsi; yeni qalstuk seçmək; hər şeyi vitrində görmək olar; açıq rəngli kişi kostyumu.

V. Translate the sentences and use them in negative form according to the patterns.

Jamal was going to find a black pair of shoes for his family in a foot-wear department.

1). Mənim rəfiqəm öz bacısı üçün hədiyyəni yalnız zərgərlik məmulatı şöbəsindən almaq istəyir.

- 2). Aslan kiçik qardaşına iki müxtəlif qalstuk almaq istəyir.
- 3). Onlar ev üçün yeni ərzaq şeyləri almaq istəyirdilər.

As a rule it is not me but my sister Arifah who is going to do shopping to day evening.

- 1). Bir qayda olaraq onlar çoxlu şirniyyat almaq istəyirdilər.
- 2). Çörək məhsullarını bir qayda olaraq atam deyil, anam alır.
- 3). Kolbasa məhsullarını adətən atam deyil, qardaşım alır.

VI. Translate the sentences into English according to the text.

- 1) Bizim evin yaxınlığında yeni universal mağaza tikilib.
- 2) Mən istəyirdim ki, zərgərlik şöbəsindən bir qızıl üzük alım.
- 3) Biz ayaqqabı dükanından iki çüt kişi ayaqqabısı aldıq.
- 4) Mərkəzi univermaqdan qayıdarkən çörəkçiyə girin və oradan mənim üçün iki buxanka çörək alın.
- 5) O, yeni qastranoma girib oradan kolbasa, sosiska, yağ və bir qədər də ət alıb evə qayıtdı.
- 6) Mən dünən baqqaliyə şöbəsindən xeyli dadlı konfet, pirojna, şokalad və tort alıb kağıza bükdürüb və evə gətirdim.
- 7) Onlar dükana daxil olarkən oradan xeyli miqdarda çay, qənd, qəhvə, duz və istiot aldılar.
- 8) Siz çörək məhsullarını çörək dükanlarından ala bilərsiniz.
- 9) Siz hansı məhsulları çörək dükanından ala bilərsiniz?
- 10) Siz ət dükanından yalnız ət və ət məhsulları ala bilərsiniz.
- 11) Bu gün mən ayaqqabı şöbəsində oldum və orada çoxlu yeni qadın və kişi ayaqqabıları gördüm.
- 12) Mən həmçinin hazır paltarlar şöbəsində oldum və özümə bir qəşəng plaş aldım.

VII. Read the dialogue in pairs loudly, then memorize it.

Shop assist: What can I do for you, madam?

Customer: I want to buy a pair of shoes for boys.

Shop assist: What is his age then?

Customer: He is six years old now. And he is going to school very soon.

Shop assist: What colour would you like to choose?

Customer: I think it is better to take some black or brown colour.

Shop assist: Here you are. Take and have a look at it.

Customer: I think this one is better for him, and the price then?

Shop assist: It is not very expensive and costs five dollars in all.

Customer: Yes, you are right. Where can I pay for it then?

Shop assist: Over there, please.

Customer: Here is the check for it. Take it please.

Shop assist: Here is your shoe. Come to our department again please.

VIII. Translate the sentences into the Azerbaijani language.

1. Shop assistant told us that there were not any ties with black stripes on it.
2. You mustn't be so slow in choosing presents for your boys.
3. I told him that I needed a light pair of shoes for woman.
4. They wanted to buy some pairs of socks and some handkerchiefs.
5. I came to the cash desk and payed the bill at once.
6. She required to choose a number of rolls at the baker's yesterday.
7. When winter comes you have to wear warm clothes only.
8. For worm clothes people go to the Department Store.
9. I advised him to wear a white shirt and black tie for the party.
10. You must try this pair on again, and see that it is just for you.
11. The shop assistant wrote us a bill to take to the cash desk.
12. I payed the bill at once and waited the woman to give my change.

Grammar exercises to be done in class.

I. Give the Present Participle forms of the verbs given below.

(to buy, to sell, to choose, to try, to smoke, to say, to read, to write, to decide, to understand, to leave, to open, to speak, to serve, to weigh, to wrap, to put, to do, to clean, to meet, to come, to take, to have, to snow; to pack, to pay, to find, to spend, to manage.)

II. Translate the sentences into the Azerbaijani language.

1. She was looking for the dictionary to translate the text.
2. The young customer was looking for the leather goods.
3. I asked the shop assistant to bring some packets of cigarettes.
4. The saleswoman went into the store and soon came back.
5. What was the reason for you to give up smoking forever?
6. Were they satisfied with the things, which we bought yesterday?
7. I told my mother not to be worried for my shopping.
8. I noticed him struck a match and lit his pipe in the room.

9. The tourists were looking for a counter where shirts were sold.
10. What do you think about the new type of shirts to buy?

III. Write the sentences in interrogative and negative forms.

1. The customers were standing and discussing about the new goods.
2. The saleswoman weighed some goods on the scale wrapped carefully and gave them to the customer.
3. The prices for products were not so high in the grocery department.
4. The ready-made clothes department was full of customers.
5. He took some of the ready-weighed things from the table and went out.
6. They tried to get an interesting birthday present for the girl

IV. Use the verbs in the Present Simple or Present Continuous Tense forms.

1. You must (to pay) the bill for the goods at once.
2. They have (to get) a few new shirts and ties for us.
3. We (to go) to the supermarket to do shopping ourselves.
4. He (to look) around the department to buy some socks.
5. She will not (to forget) going to the baker's (to buy) some bread.
6. I didn't want (to choose) such things for my birthday party.
7. I shall (to decide) to pack everything myself.
8. A friend of mine (to come) to me and thanked me for everything.
9. They always (to sell) ready-made clothes for grown up people.
10. That customer (to want) to buy some cheaper material.
11. shoe department (to sell) only foreign made shoes.
12. The younger salesgirls (to serve) only children.

V. Use the verbs in Past Simple or Past Continuous Tense form.

1. She always (to bring) foreign fashion goods for men.
2. The students (to go) to the supermarket in the center.
3. The salesman (to hand) them another coat to wear.
4. The boy (to try on) the new fashion raincoat there.
5. The new customer (to come) nearer (to take) the new coat.
6. The saleswoman (to put on) the new pair of shoes.
7. This (to be) the most famous department store in our street.
8. My friend (to decide) to drop in a leather department.

VI. Answer the questions according to the patterns.

a) What time did she meet John? (walk along the street). She met John when she was walking along the street.

1. When did Jack lose those books? (walk about the city park).
2. What time did they ring you up? (have breakfast with the family).
3. When could you find my textbook? (clean my room).
4. Where can they meet her? (cross the street at five yesterday).
5. Whom did she buy this raincoat for? (her elder sister).

b) What are they buying here? (a pair of shoes). They are buying a pair of shoes.

1. Why are the children listening so attentively? (listen to an interesting story about animals).
2. Where are the customers buying shoes? (run to another shop).
3. What are they buying there now? (buy leather boots).
4. What are you looking for here? (a light pair of shoes).
5. What department is she from? (from the fabrics department).

c) Is Elmar very busy to day evening (to translate). Yes, he is. He is translating to day evening.

1. Are the Whites very busy to day? (write a letter to them).
2. Was the girl busy then? (do morning exercises).
3. Were the customers very busy then? (to write article).
4. Were they paying for the sweets? (pay for raincoats).
5. Will they come back to our store? (their own department).

ç) Why couldn't they come back in the afternoon? (rain in the country). Because it was raining in the country.

1. Why couldn't they answer to our letter? (busy with problems).
2. Why didn't he come to our department? (another department).
3. Why weren't they eager to come beforehand? (snow all day long).
4. Why didn't the boys stay at school? (hurry home).
5. Why didn't she put her question to us? (busy with writing).

VII. Translate into English according to the Text.

1. Siz hara gedirsiniz? Mən dərsimi qurtarıb univərmağa gedirəm.
2. Biz evə gələndə siz hansı mağazaya getmək istəyirdiniz?
3. Onların bir neçə ağ köynəyi və bir neçə də qalstukı var.
4. Qalantereya söbəsində (leather department) çoxlu xarici çantalar var.
5. Siz indi ayaqqabı söbəsinə getsəniz oradan istənilən

uşaq ayaqqabısı ala bilərsiniz. 6. Siz bazara gedəndə çanta götürməyi unutmayın. 7. Satıcı oğlan kolbasanı tərəzidə çəkib, kağıza büküb mənə uzatdı.

VIII. Put questions to the italicized words and explain them.

1. They were looking for the **second hand shop** around.
2. We came to the **cash desk** and asked the price of sugar.
3. He does their shopping only on **Sundays**.
4. She was the chief of a **ready-made clothes department**.
5. I looked **everywhere** for a nice frock for the girl.
6. **Two weeks ago** they came to me and invited me to go to **them**.

IX. Memorize the dialogue and try to make up your own dialogue on this topic.

Shop assistant: Well madam, what can I do for you?

Ann: I would like to have one kilogram of flour at 2000 manat, two kilogram of butter at 10000 manat, and of course one kilogram of cheese at twelve thousand. And by the way have you got any sugar now?

Shop assistant: Yes, of course, we've got both lump sugar and as well as granulated sugar on sale to day.

Ann: But how much is the lump of sugar then?

Shop assistant: the price of the sugar is one thousand and five hundred manat now.

Ann: I'll take one kilogram and a half of the sugar. And how much shall I pay for all. Please, count them all for me now. And how much does it all come to?

Shop assistant: Weighing out all the foods together she said: "Now listen Here is the total sum. It would be seventy thousand all together.

Ann: Here you are! Thank you very much.

Good bye!

Good bye!

LESSON ELEVEN (THE ELEVENTH LESSON)

TEXT: HOW PEOPLE TRAVEL

GRAMMAR: EQUIVALENTS OF THE MODAL VERBS

HOW PEOPLE TRAVEL

As a result of hard working days and months people like having a good holiday in summer or some other time in a year. For this reason people mostly prefer going to any countryside or some famous health resorts on the seaside or to the mountainous places of the Caucasus.

Many, years ago one had to travel several days, weeks and months to get from one place to another one. They either went on foot or on horseback. Years or centuries passed one by one then cars, trains, air plains and some other transport means appeared everywhere.

Many people like to travel by air as it is the fastest way of travelling. And it is clear that we always go by plane when we are to be at our destination very soon.

But if you travel by train you are able to look around at passing villages, see forests and green fields through the windows.

And others like to travel by car. Then they can go as slowly or as fast as they like. They are able to stop when and where they want of course. Then they may continue their travel as they wish.

As for me I prefer spending my summer vacation at the seaside. But this year I'm going to Yalta with a friend of mine. I hope that there we'll be able to go boating and swimming first of all, we'll take a through train for Kiev. We have to book tickets in advance as soon as our examinations are over. One can do it by plane, you know it. Then, we'll sail on the Dnieper as far as Kherson and then take a ship to Yalta. That will be a wonderful trip, I'm sure for it.

In Yalta we'll enjoy the sunshine and the sea. There are a number of beautiful places, various monuments, parks and the others there.

New words and word combinations.

to travel	[ˈtrævl]	səyahət etmək, gəzməyə getmək
hard	[hɑ:d]	çətin, ağır, gərgin (iş və s.)
a reason	[ri:zn]	səbəb
mostly	[ˈmoustli]	əsasən
to prefer	[prɪˈfə:]	üstün tutmaq
a countryside	[ˈkʌntriˈsaɪd]	kənd yerləri, şəhər ətrafı

a health resort	[ˈhelθriˈzɔ:t]	sağlamlıq mərkəzi
mountainous	[ˈmauntinəʃ]	dağlıq, yer ərazi
a horseback	[ˈhɔ:sbæk]	at belində
a car	[kɑ:]	minik maşını
a train	[treɪn]	qatar
an air plain	[ˈæpleɪn]	təyyarə
to appear	[əˈpiə]	gəlmək, gəlib çıxmaq
everywhere	[ˈevriwɛə]	hər yanda, hər yerdə
the fastest	[fɑ:stɪst]	ən tez
a destination	[əˈdestɪneɪʃ(ə)n]	təyin olunmuş yer
passing	[ˈpɑ:ʃɪŋ]	keçən, keçərək
slowly	[ˈsləʊli]	yavaş-yavaş
to go boating	[ˈbəʊtɪŋ]	qayıqla getmək
a swimming	[ˈswɪmɪŋ]	üzmə, (dənizdə) çimmə
to book	[bʊk]	bilet almaq
in advance	[ədˈvɑ:ns]	qabaqcadan, bəribaşdan
wonderful	[wʌndəfʊl]	gözəl, qəşəng
a sunshine	[ˈsʌnʃaɪn]	günəşin şüası

Phrases to be learnt:

as a result of – nəticəsində, sayəsində

to have a holiday – istirahət etmək; məzuniyyətdə olmaq

mountainous places of the Caucasus – Qafqazın dağlıq yerləri;

from one place to another – bir yerdən başqa yerə;

to go on foot – piyada getmək;

one by one – bir-bir; as fast as – olduqca tez (cəld);

a through train – birbaşa /gedən/ qatar

Learn the proverbs and sayings and find the equivalents in Azerbaijani language.

A friend to everybody is a friend to nobody.

Hamiya dostum deyənün dostu olmaz.

Every man has his hobby-horse.

Hər kəsin öz şəkəri var. Hər aşiqin öz dövranı var.

Hatred is blind as well as love.

Nifrət də sevgi qədər kor olur.

Exercises

I. Learn patterns:

I like to travel ...

- təyyarə ilə, qatarla, avtomobillə

We like to have holiday ...

- işdən sonra, yayda, qışda, isti yay günlərində

II. Give the equivalents in the Azerbaijani language.

(as a result of; a hard working day; have a good holiday; some other time; in a year; for this reason; famous health resorts; the mountainous places of the Caucasus; to get from one place to another; to go on foot; one by one; to travel by air; the fastest way of travelling; to be at a destination; to look at passing villages; to travel by a train; as slowly as, as fast as; as for me; a friend of mine; to be able to; first of all; to take a through train; a wonderful trip; to enjoy the sunshine; a number of beautiful places).

III. Translate into English according to the patterns.

a) They all went to the seashore either on foot or horseback.

1. Biz həmişə universitetə ya metro, ya da avtobusla getməyi üstün tuturuq.
2. Süleymanovlar ailəsi ya bir, ya da iki il bundan öncə Şimali Qafqazdakı istirahət mərkəzlərinə getmişdilər.
3. Növbəti səfər zamanı yəqin ki, biz oraya ya təyyarə ilə ya da qatarla gedəcəyik.

b) One can do this work by the car immediately.

1. Biz bunu musiqi sədaları altında edə bilərik, əgər hamımız ona cəhd edərixsə.
2. Bu mahnıları biz çox asanlıqla ifa edə bilərik, əgər onların sözlərini xatırlaya bilsək.
3. Bunları şübhəsiz ki, etmək olar, əgər hamı ona razıdırsa.

c) As for me I prefer to spend my summer vacation at the seaside.

1. Eldar isə vaxtının çoxunu oxumaqla keçirmək istəyir.
2. Mənə gəlincə isə, mən həmişə öz istirahət vaxtımı şəhərdən kənardə keçirməyi xoşlayıram.
3. Qardaşıma gəlincə isə, o yay tətlini kənddə keçirməyi xoşlayır.

ç) In old days one had to travel several days, weeks and months to get from one place to another.

1. İdman yarışlarında qələbə qazanmaq üçün mən çox məşq etməli oldum.
2. Tərcümə işini vaxtından əvvəl başa vurmaq üçün mən çox işləməli oldum.
3. Bakı-Kiev qatarına çatmaq üçün hökmən taksiyə minmək lazımdır.

IV. Give English equivalents and use them in sentences.

(çoxlu qəşəng yerlər; nəticəsində; günəşin şüalarından ləzzət almaq; ağır iş günlərindən sonra; gözəl bir səyahət; birbaşa gedən qatara minmək; yaxşı istirahət etmək; hər şeydən öncə; bir işə qadir olmaq; özgə bir vaxt; bir ildən sonra; dostlarımdan biri; mümkün qədər tez; yavaş-yavaş; qatarla səfərə çıxmaq; bu səbəbdən də; tanınmış istirahət mərkəzləri; Qafqazın dağlıq yerləri; bir yerdən başqa bir yerə getmək; piyada getmək; bir-bir; təyyarə ilə səfərə çıxmaq; ən sürətli səyahət vasitəsi; mənzil başına vaxtında çatmaq üçün; yol boyu ötən kəndləri seyr etmək).

V. Complete the sentences according to the text.

1. The people going to health resorts hope that they'll be able...
 - a) to go boating or swimming for some hours.
 - b) to go skating and skiing together with them.
2. One can easily book tickets to the cinema...
 - a) by plane any time of the day.
 - b) by a telegraph only in the morning.
3. I'm always looking forward to have...
 - a) a wonderful trip to the south or North of our Country.
 - b) my examinations on English or the philosophy.
4. When coming to Yalta you will see that...
 - a) this corner of the country is more interesting than the other parts.
 - b) There are beautiful forests and green fields there.
5. In four or five hours we'll sail on the Dnieper as far as...
 - a) Kiev, the capital of the Republic of Ukraine.
 - b) Kherson, one of the ancient regions of the country.
6. As for me I prefer to spend my summer vacation...
 - a) in the shores of the Caspian Sea.
 - b) in the most mountainous places of the Caucasus.
7. They sometimes go to some other countries by plane when...
 - a) we are to be somewhere for a short time.
 - b) They always have much time for travelling.

VI. Complete the sentences by using the given phrases.

In summer many people leave towns and cities...

Many people like to travel by air

If you travel by train...

As for me I prefer ...

“Şahidlar Kھیabanih”:

“ElmlərAcademiyası”:

to spend my summer

vacation at the seaside;

as it is the fastest way of travelling;

one must have enough time

I'm looking forward to have...

a wonderful trip to the

south; you are able to

look at passing villages, forests

and fields out of the windows.

VII. Translate the sentences into English language.

1. Həsən daima qatarla getməkdənsə, təyyarə ilə uçmağı daha üstün tutur.

2. İkimərtəbəli avtobuslarla səyahət etmək istəyirsənsə xeyli qabaqcadan bilet sifariş etməlisən.

3. Yuxarı kurs tələbələri sizinlə görüşmək istəyir.

4. Əgər doğrudan da vaxtınız çox azdırsa onda siz şübhəsiz ki, ora yalnız təyyarə ilə uçmalısınız.

5. Siz bu yayı harada keçirmək istəyirsiniz? Mən şübhəsiz ki, bu yayı öz doğma kəndimizdə keçirmək fikrindəyəm.

6. Siz telefon şəbəkəsi vasitəsilə bilet sifariş edə bilərsinizmi?

7. Uşaqılıq illəri zamanı mən öz istirahətimi dağlarda keçirərdim.

VIII. Memorize the dialogue and tell it in pairs.

At the booking office of a railway station.

A. I want two tickets on the 9:30 train to Leningrad.

Second class sleeper¹, please. (yataqlı vagon)

B. And return tickets², sir? (geri qayıtmaq bileti)

A. No, only single³, please. (birnəfərlik bilet, yer və s.)

B. That'll be twenty thousand manat then.

A. Thanks a lot sir.

B. good bye.

(After getting a ticket).

A. Excuse me madam.

B. What is that? Tell the problem, please.

A. Can you tell me the way to the railway station?

A. Certainly, listen to me attentively. Now take a tram here or a trolleybus and go as far as the big stadium. Get off there, go to the right, and you'll see the railway station just there.

B. Thank you a lot, good bye then.

IX. Answer the following questions.

1. Did you like travelling when you were at school?

2. And were you fond of travelling with your parents?

3. Are you fond of travelling by air or by train?

4. How do you prefer to spend your summer vacation?

5. How often do you spend your summer vacation at the seaside?

6. Do you always go in for sport when you have your vacation?

7. Did you usually go on an excursion during your winter vacation?

8. How long does your vacation usually last?

9. Whom do you want to spend your summer holiday with?

10. Did you take a train when your vacation come to an end?

X. Tell something interesting about your travel to the country.

Grammar exercises to be done in class:

I. Translate by using the equivalents of the modal verbs.

1. You have to go to the library to get some books there. 2. They will be able to meet us at the railway station. 3. She will have to go there by car to night. 4. John has to stay at the college for his English lessons.

5. They were not able to come to school by the evening train. 6. The boys weren't allowed to go to the sports ground. 7. He must come to classes every morning. 8. One of my friends felt ill and couldn't go to classes.

II. Use the sentences in Past or in Future Simple Tense forms.

1. You must write your exercises after classes. 2. We can translate the sentences from English into Russian. 3. I must attend all my lectures in the morning. 4. If you can't attend your lectures you may take my notes. 5. There can't be so many rainy days in June. 6. She mustn't go to classes today because she is ill. 7. You

may go out and invite your friends to come in. 8. These boys can never play football well after classes.

III. Complete the sentences by using the equivalents of the modal verbs you learned.

a) Hərəkətin gələcəkdə mümkün olub-olmayacağına yazılı ifadə edin.

You can't play the piano with me (in an hour).

I'll be able to play the piano in an hour or two.

1. The patients can't leave the hospital (in two weeks).
2. My sister can't clean the dishes for now (tomorrow morning).
3. We couldn't pay for a new radio set (in June, 1998).
4. She couldn't finish her work now (by 7 o'clock in the evening).
5. They can't speak English fluently now (in a month or two).
6. You must write a letter to your friend (in a fortnight).

b) Hərəkətin indi mümkün olub-olmayacağını ifadə edin.

Don't ask me to do them all now (after classes).

I shan't be able to play before training (after classes).

1. Don't tell Mary to speak (to her about your birthday party).
2. Don't invite them to come (to my place today evening).
3. Don't tell your friend to teach you English (during the lessons).
4. Don't telephone the Hasanovs to meet you (at the airport).
5. Don't bring your junior brother to us (elder brother).
6. Don't thank the engineers beforehand (after the work).

IV. Change the sentences according to the pattern.

We agreed to meet at the booking-office in two hours.

We were to meet at the booking-office in two hours.

1. They arranged to start early in the morning.
2. We agreed to visit them every Wednesday.
3. The doctor agreed to come at nine in the morning.
4. John and Jack agreed to have lunch at the canteen again.
5. Our new lecturer decided to lecture us tomorrow morning.

V. Write the sentences in interrogative and negative forms by using

the equivalents of the modal verbs.

1. She will open the windows and you ... smoke here for long.
2. I could find my fountain pen, so I ... buy a new one in the shop.
3. Next week they ... go to this swimming-pool to have a short rest there.
4. My friend lives far from the University and he ... get up early.
5. Can we discuss this question now? "No, we can't. We ... do it tomorrow afternoon."
6. "... you ... come and have dinner with my family on Sunday?"
7. The conference ... begin at seven p.m. in the hall yesterday.
8. The professor is out now, you ... come in half an hour later.
9. The man must come an hour later and ... leave us in time.

VI. Make up disjunctive questions according to the pattern.

They were allowed to come to the lessons beforehand.

They were allowed to come to the lesson in time, were not they?

Yes, they were. (No, they weren't).

1. Our students didn't go for a walk then
2. They will not be able to come to the tomorrow's concert
3. They were all able to come to that evening party
4. She has to begin attending her English lectures
5. The new lecturer delivered his lecture with great interest
6. Their former driver was not allowed to drive the car
7. Henry has to go to the office by eleven in the morning
8. The students of the law faculty were not eager to answer for the teachers questions

VII. Translate the sentences into English language.

1. Siz bu günkü mühazirəyə yenidən gəlməli olacaqsınız
2. Müəllimin işi çox olduğundan o bizə kömək edə bilməyəcək.
3. Mənim dostum hər səhər sübhədən durmalı olur, çünki işə o, hər səhər sübhədən başlamalıdır.
4. Onlar bu məsələyə gələn həftə cavab verməli olacaqlar.
5. Dostumun bacısı bu gün kitabxanaya gedə bilməyəcəkdir.
6. Hava soyuq olduğu üçün biz gəzməyə gedə bilmədik.
7. Bütün dərs kitablarımızı evə aparmaq üçün bizə icazə verilib.
8. Bizim dərslərimiz bazar ertəsi saat yeddidə başlamalı idi.

VIII. Put questions to the italicized members of the sentences.

1. They will have to stay **at home for a week** or more.
2. Ramiz will be able to **come back before dinner** as he promised.
3. **Mr. Roy Williams** had to look through **the newspapers** in the morning train yesterday.
4. **You** will have to **open** today's meeting **in the hall**.
5. On our way home **we** shall be able to **read the news**.
6. **Farida** will be allowed to **take part at the conference**.
7. **He** wanted to become stronger than his friends do.
8. **His** only desire was to **enter** the post graduate courses of the University during this year.
9. **She** could do everything for her entering the University **this year**.
10. One early morning they left their house and went to the country to spend their own holiday..

IX. Retell the passage, then put necessary questions to the text.

An American who went to Japan had a Japanese servant who was very polite. One morning the American had to get up very early said to his servant:

"Will you be able to wake me at six o'clock? Don't forget to do it!"

At six o'clock the servant entered the American's room and saw that his master was sleeping. He took a sheet of paper and wrote on it some words. Then he left the room immediately.

The American woke up at eleven o'clock, jumped out of a bed, looked at his watch and saw the sheet of paper on the table. He read these words on it: " Dear sir, it is now six o'clock. Please get up at once".

LESSON TWELVE (THE TWELVTH LESSON)

TEXT: THE AZERBAIJAN REPUBLIC GRAMMAR: PASSIVE VOICE

THE AZERBAIJAN REPUBLIC

Azerbaijan is an independent country today. It is the motherland of more than eight million people living in its territory. The Republic is situated in the eastern part of the Caucasian region. The country is washed by the waters of the Caspian Sea, i.e it is on the shore of this huge water basin. The territory of the Republic is about 86,6 thousand square kilometers. But the population of the country is more than eight million people. The Republic borders on the countries, like Iran, Turkey, Russia, Georgia and Armenia.

Azerbaijan Republic is famous for its rich oil resources and oil industry, instrument making, metallurgy, chemical industry, machine building for oil and gas industry and many many others.

The Republic is famous for its beautiful landscapes, large fruit orchards, snow white cotton fields, wine and tobacco plantations, silk industry, large towns, nice villages, mountain chains and green forests as well. As is known Azerbaijan is a country of longevity in the world.

There are many technical schools, Institutes, Universities, the National Academy of Sciences in the Republic. Today the Baki State University and the National Oil Academy in the capital are accepted as the most advanced and popular educational institutions in the country.

There are many hospitals, rest homes, various health resorts in different parts of the country now. "Istisuh", "Naftalan", "Mardakan", "Shusha", famous "Gey-Gel" and many many others are known by the millions of people living in different countries.

Azerbaijan inherited rich literary legacy of Great Nizamy, Mahammad Fizuly, Imadaddin Nasimy, Mirza Alakbar Sabir, Aliaghah Vahid and many many others. For many people Azerbaijan is considered to be the country of music and art i.e. great Uzeyirbay Hajibayov, maestro Niyazy, Gara Garayev, Arif Malikov have got real world fame.

Azerbaijan for the first time in this century got its independence in 1920s but in two years he lost it for many years. In 1922 the Republic by force was entered into the Union of Soviet Socialist Republics and it

continued till 1990s. When former USSR fell dawn completely Azerbaijan as one of the other Soviet Socialist Republics became independent.

Today the Republic has got its own flag, state Emblem, Constitution and the national Anthem as well.

Azerbaijan is the proud of millions of Azerbaijanians. Let the Republic grow and flourish forever.

Men know that you are mine by birth,
 My nest, my refuge, and my heart,
 My mother, native land, dear earth!
 Seven soul and body? Death but can,
 O Azerbaijan, my Azerbaijan! /S.Vurqun/

New words and word combinations .

motherland	[ˈmʌðələnd]	ana vətən, doğma torpaq
territory	[ˈterɪtəri]	ərazi, territoriya
eastern	[ˈi:stən]	şərqi (qütb mə'nasında)
Caucasian	[kɑ:'kerzjən]	Qafqaz (ərazi mə'nasında)
region	[ˈri:dʒən]	ərazi, region
washed	[wəʃt]	yuyulur/du/
huge	[hju:dʒ]	böyük, nəhəng
basin	[ˈbeɪsn]	su tutar, hövzə, baseyn
thousand	[ˈθauzənd]	min (rəqəm)
square	[ˈskwɛə]	kvadrat; meydança
population	[ˌpɒpjʊˈleɪʃən]	əhali, xalq kütləsi
border	[ˈbɔ:də]	sahil (suyun, dənizin) <i>torpaq</i>
famous	[ˈfeɪməs]	məşhur, tanınmış
resource	[ˈriːsɔ:s]	sərvət, mənbə
industry	[ˈɪndʌstri]	sənaye, istehsalat
instrument making	[ˈɪnstɪməntˈmeɪkɪŋ]	dəzğahqayıрма
metallurgy	[ˈmeːtələdʒi]	metallurgiya
chemical	[ˈkemik(ə)]	kimya, kimyəvi
music	[ˈmju:zɪk]	musiqi, not
world fame	[ˈwɜ:lˈdfem]	dünya şöhrətli

century	['sentʃuri]	əsr, yüzillik
by force	['baɪ fɔ:s]	güclə, zorla, güc hesabına
entered	['entəd]	daxil oldu /edildi.
fall down	[fɔ:l daʊn]	dağıdılmaq, yıxılmaq
completely	[kəm'pli:tli]	tamam, bütöv, bütün
flag	[flæg]	bayraq (dövlətin və s.)
emblem	[em'bləm]	simvol, emblem, nişan
constitution	[kənsti'tju:ʃən]	konstitutsiya
anthem	['æntəm]	himn (dövlətin və s.)
proud	['praʊd]	şərəf, qürur, fəxr
grow	['grou]	artmaq, böyümək
bloom	[blu:m]	çiçək, çiçəklənmək
forever	[fɔ'revə]	həmişəlik, birdəfəlik
machine building	['mə:ʃin'bildɪŋ]	maşınqayırma
landscape	['lændʃeɪp]	landşaft, peyzaj
orchard	['ɔ:tʃəd]	meyvə bağı
snow-white	['snəʊ'waɪt]	qar kimi ağ, ağappaq
cotton	['kɒtn]	pambıq (bitki, lif)
wine	['waɪn]	çaxır (içki), şərab, üzüm
tobacco	[tə'bækəʊ]	tütün (bitki), tənbəki
plantation	[plæn'teɪʃən]	plantasiya, əkin sahəsi
silk	[sɪlk]	ipək (material)
mountain chains	['maʊntɪn'tʃeɪnz]	sıra dağlar
longevity	['lɒndʒevɪti]	uzunömürlülük,
technical	['teknɪk(ə)l]	texniki, texnikadan bəhs edən
science	['saɪəns]	elm, savad
capital	['kæpɪtl]	mərkəz (ölkənin), paytaxt
acknowledged	[ək'nɒlɪdʒ]	tanınır, qəbul edilir
advanced	[əd'vɑ:ns]	inkişaf etmiş, qabaqcıl
educational	['edju:'keɪʃən]	təhsil, tərbiyəvi
hospital	['hɒspɪtl]	xəstəxana, qospital
rest home	['rest haʊm]	istirahət evi
health resort	['helθrɪzɔ:t]	kurort, müalicə mərkəzi

to answer, to come, to go, to tell, to see, to make, to cut, to build, to bring, to send, to do, to take, to find, to know, to see, to meet.)

II. Translate the passage into your native language and then retell it to your friends.

A short story

The teacher: Listen, Tommy! There are four flies on the table. I kill one fly. How many flies are there on the table?

Tommy: One fly. The dead fly.

III. Translate the sentences by using passive voice.

1. This text is translated from English by me.
2. The letter was written by your friend yesterday.
3. You are phoned from the village now.
4. This text will be translated from English into Azerbaijani in two or three days by our friends.
5. They were told about our friends' successes in Olympic Games.
6. Azerbaijan language is spoken in many countries today.
7. Oil products are produced in all the factories of the republic.
8. The territory of the Republic is washed by the Caspian Sea.
9. All these new books are always sent for our University students.
10. The information in the Assembly Hall was met proudly.

IV. Answer the questions in Past Simple by using passive voice .

Where was this book written? This book was written in our city.

1. What countries is the English language being spoken today? (in all the countries)
2. What languages were taught at schools before? (English, French, Deutch and Russia)
3. Where were the students taught to speak foreign languages fluently? (at school)
4. Whom will the letter be addressed to? (to our friends)
5. Were they told about the car accident near our school building? (I was told some hours before)

V. Change the sentences into passive voice according to the pattern.

a) People speak English in many countries.

English is spoken in many countries.

1. Our students made good progress in their studies.
2. The newcomer professor delivered a good lecture yesterday.
3. The dean of the faculty criticized all the students in our group.
4. All the teachers brought many new books from the bookshops.
5. Some boys translated their home works in class.

b) Byron wrote many interesting poems in his native language.

Many interesting poems were written in his native language.

1. Uzeyirbay Hajibayov composed many works in Azerbaijani language.

2. The students prepared their last reports in time.
3. The workers brought their instruments from the factory.
4. They sent their letters by-airport two days ago.
5. I met my old friends at the train station yesterday.

c) Our soldiers will defend the borders of our country.

The borders of our country will be defended by our soldiers.

1. He will send his telegram to his parents.
2. She will meet our girl friends in the evening.
3. I shall see off our sportsmen to the airport.
4. They will applaud the participants in the hall.
5. I shall invite her to come to the sports ground.

VI. Give the interrogative and negative forms of the sentences.

1. Thousands of books are published in our country now. 2. His famous poem was translated into English. 3. The tree will be planted in the garden soon. 4. The problem must be decided before my father's coming home. 5. Arif sent him a telegram today morning. 6. They brought their children to the park.

VII. Open the brackets and use the verbs in correct forms.

1. This new building (to be built) in our city now. 2. Many students (to be sent) to study in our country. 3. The teacher (to be found) a number of mistakes in his control work. 4. Different types of ships (to be sent) for the transportation of oil products from our republic. 5. Cas-

pian Sea (to be used) to carry out all kinds of products to many countries. 6. Foreign guests (to be interested) in oil resources of the country in the sea. 7. Many experts (to be invited) to come and see every thing themselves. 8. Various types of foreign cars (to be seen) in every street of the city now.

VIII. Put necessary special questions by using the interrogative pronouns.

1. The Azerbaijan Republic is situated in the shores of the Caspian Sea.
2. The head of the government accepted the guests yesterday.
3. The Huge oil transporting ship was sent to some European countries.
4. The new ambassador of the country was accepted by the president.
5. All the books published by him were sent to our Institute.

IX. By using the correct prepositions complete the sentences.

1. The students usually come ... the lessons ... the morning.
2. He never prepares his lessons ... time.
3. Our Republic borders ... some countries.
4. The teacher came ... the whiteboard and wrote some words ... it.
5. He entered the classroom and sat ... his table near the window.
6. Our classes are always over ... five ... the evening.

X. Translate the following sentences into English.

1. Bu tapşırıq mənim dostum tərəfindən yazılıb.
2. Siz istədiyiniz xarici kitabların hamısını yalnız kitabxanadan götürə bilərsiniz.
3. Xarici nümayəndə heyətini hökumət başçısı qəbul etdi.
4. Onun dərsləri bir saatdan sonra qurtarır.
5. Bu yeni məktəb binası iki il bundan öncə tikilib.
6. Mənim dostum bizə gələndə mən onu həyətdə qarşıladım.
7. Bakı – Ceyhan boru kəməri ilə biz xarici ölkələrə təmiz neft nəql edirik.

LESSON THIRTEEN (THE THIRTEENTH LESSON)

TEXT: BAKI THE CAPITAL OF AZERBAIJAN GRAMMAR: THE PRESENT PERFECT TENSE FORM

BAKI

Baki, the capital of independent Azerbaijan, is situated on the west coasts of the Caspian Sea.

Baki's history goes far back to the ancient centuries. The first evidence of a settlement there comes from the fifth century A..D. During its long history ancient Baki has seen both prosperity and decline. In the twelfth and fifteenth centuries it was the capital of the Shirvan State.

Baki entered – upon a new stage of its history from the XIX century. (The town began to grow rapidly as navigation and trade developed and as the mineral wealth of Absheron was tapped.)

It is difficult to imagine just how much Baki has changed and grown since those historic days.

Now Baki has become one of the largest industrial, scientific and cultural centers in the world. The foundation of its industry is mainly connected with oil and some other goods. Baki produces industrial tools, electrical equipment, farm machinery, food stuffs, textiles and building materials.

There are many higher educational establishments in the capital of Azerbaijan training specialists for all fields of the economy, science and culture.

The National Academy of Sciences of the Azerbaijan Republic includes about 30 research institutes.

Present-day Baki has tens of libraries, publishing houses, a film studio, radio and TV broadcasting centers.

We all are proud of our native town for its rich history, traditions, culture and great economic achievements. Many foreign companies have their representatives in Baki now. Embassies from all over the world are functioning in Baki to day.

The highest point of the city is Shahidlar Khiyabani (Martyrs' Alley) where the bravest sons and girls of Azerbaijan were buried.

Baki is famous for its old buildings: ancient Maiden Tower in

Ichary Shahar (Castle), seaside National Park, Shirvanshah Palace and many - many others.

There are many interesting museums in Baki too. Thousands of students study at the State and Private Universities in Baki today.

Baki is rich in cultural monuments as the monument erected to Nizami standing in the center of Baki. Monuments to Fizuli, Nizami, S.Vurgun, N.Narimanov always glorify the city of Baki. We love our city very much.

New words and word combinations

A. D (latinca Anno Domini [ˈænouˈdomina:] bizim era)		
to be situated	[ˈsitʃueitid]	yerləşmək /haradasa/
coast	[koust]	sahil /çayın, suyun/
history	[histəri]	tarix /fənn və s./
back	[bæk]	arxa, geri
far back	[ˈfa:bæk]	daha qədimlərə
evidence	[ˈevidəns]	şahid, dəlil, sübut
to enter	[ˈentə]	daxil olmaq
stage	[steidʒ]	mərhələ, səhnə
to grow	[grəʊ]	inkışaf etmək, böyümək
rapidly	[ˈræpidli]	cəld, tez, sürətlə
navigation	[ˌnæviˈgeɪʃn]	naviqasiya (dəniz nəqliyyatı)
trade	[ˈtreid]	ticarət, ticarət etmək
wealth	[welθ]	sərvət, var-dövlət
to tap	[tæp]	üzə çıxmaq/çıxarmaq
to imagine ~	[ˈimædʒin]	təsəvvür etmək, düşünmək
to change	[tʃeindʒ]	dəyişmək, dəyişdirmək
scientific	[ˈsaɪənˈtɪfɪk]	elmi /təyin kimi/
culture	[ˈkʌltʃə]	mədəniyyət
cultural	[ˈkʌltʃərə]	mədəni
found	[faund]	tapdı, aşkar etdi
foundation	[faunˈdeɪʃən]	bünövrə, əsas
oil	[ɔɪl]	neft, yağ; yağlamaq
to produce	[prəˈdju:s]	istehsal etmək
since	[sɪns]	o vaxtdan, -dan, -dən
tool	[tu:l]	alət /sənət aləti/
to equip	[iˈkwɪp]	təchiz etmək /texnika ilə/
equipment	[iˈkwɪpmənt]	avadanlıq, təchizat

food stuff	[ˈfudstʌf]	ərzaq məhsulları
textile	[ˈtekstail]	toxuculuq /sənayesi və s./
to build	[bild]	tikmək /bina və s./
building materials	[ˈbɪldɪŋ məˈtɪəriəlz]	tikinti material
to educate	[ˈɛdʒukeɪt]	təhsil vermək, savadlan/dır/maq
educational establishments	[ˌɛdʒuˈkeɪʃənəl ɪsˈtæblɪʃmənts]	təhsil müəssisələri
to research	[riˈsɜ:tʃ]	tədqiqat aparmaq, axtarmaq
to train	[treɪn]	hazırlamaq, məşğul olmaq
publishing house	[ˈpʌlɪʃɪŋˈhaus]	nəşriyyat evi, nəşriyyat
to broadcast	[ˈbrɔ:dkɑ:st]	veriliş aparmaq, yaymaq
center	[ˈsentə]	mərkəz, orta
to be proud of	[praʊd]	fəxr etmək /kiminləsə, nəiləsə/
native	[ˈneɪtɪv]	doğma, ana/sifət kimi/.
to achieve	[əˈtʃi:v]	nail olmaq, əldə etmək
achievement	[əˈtʃi:vmənt]	nailiyyət, göstərici, uğur

Exercises to be done in class:

I. Give the necessary equivalents in the Azerbaijani language

(representative; new stage; begin to grow; the mineral wealth of Absheron; since that day; farm machinery; food stuff; science and culture; broadcasting center; to be proud of; foreign embassies; brave sons, Maiden Tower.)

II. Give the English equivalents of the following words and word combinations

(yerləşmək, Azərbaycanın paytaxtı, Xəzər dənizinin sahili, 15-ci əsrdə, Şirvanşahlar Sarayı, Qız qalası, tarixi abidələr, sənaye müəssisələri, çoxlu xarici şirkətlər, Nizaminin heykəli, iqtisadiyyat sahəsi, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası.)

III. Translate into English by using the new words from the text "Bakı"

1) Siz Azərbaycanın qədim paytaxtını deyə bilərsinizmi? 2) Bakı Azərbaycanın paytaxtıdır. 3) Siz Azərbaycanın qədim dövlətləri haqqında nə eşitmisiniz? 4) Son illərdə Bakıda çoxlu yeni binalar tikilmişdir. 5) Qız qalası Bakının qəhrəmanlıq simvoludur. 6) Mən Bakının əksər muzeylərində olmuşam. 7) Abşeron təbii sərvətlərlə

zəngindir. 8) Bakı bir çox tarixi hadisələrin şahidi olmuşdur. 9) Bakının son dövrlərdə necə gözəlləşdiyini təsəvvür etmək çətindir. 10) Bakı özünün qədim binaları, tarixi abidələri və muzeyləri ilə məşhurdur.

IV. Translate the followings into the Azerbaijani language

1) The historical monument of Maiden Tower stands on the shores of the Caspian Sea. 2) The coasts of Absheron were washed by the waters of the Caspian Sea. 3) The city has grown widely during the last years. 4) It is difficult to imagine the city without museums and theatres. 5) Our city has made great progress in the field of education. 6) The main industry of our city is not only oil industry, but electrical equipments, farm machinery and etc. 7) Present day Baki has become one of the world's cultural centers. 8) The citizens of Baki are always proud of their native city of course.

V. Complete the sentences by using the given words in brackets.

- 1) Azerbaijan's history goes back ... (many days, many weeks, many months, many centuries).
- 2) Baki is situated on the shores of ... (the Black Sea, Northern Sea, Pacific Ocean, the Caspian Sea).
- 3) Baki entered upon a new stage of its history from ... (the eleventh century, sixteenth century, nineteenth century).
- 4) Baki was the capital ... (in the sixteenth century, in the twelfth century, in the twentieth century).
- 5) Tell your friends, the theme of "Baki is an old city".

VI. Answer the following questions according to the text only.

- 1) Where is Baki situated?
- 2) Was Baki the capital in ancient times?
- 3) In what centuries was Baki the capital of Azerbaijan?
- 4) For what could Baki begin to grow rapidly?
- 5) Has Baki changed much during the last years?
- 6) What library is the richest one in Baki today?
- 7) How many higher schools are there in Baki to day?
- 8) What University do you study at?

VII. Translate into English by using the Present Perfect Tense.

1) Mən Bakının tarixini öyrəmişəm. 2) Bakı son illərdə böyük nailiyyətlər əldə etmişdir. 3) Siz Azərbaycanın tarixi muzeyində olmusunuzmu? 4) Mən bu yaxınlarda Akademik Milli Teatrda Şekspirin "Hamlet" pyesinə baxmışam. 5) Dostlarım indicə mühazirədən qayıtmışlar.

Grammar Exercises to be done in class.

I. Insert given verbs according to the meaning and tense forms of the sentences

- 1) Every stone of Baki ... a historical monument (to be, to become, to have, may).
- 2) Baki workers ... many new high buildings in every region of the city (to grow, to build, to make, to establish).
- 3) The architecture of Maiden Tower ... many foreign tourists (to like, to be fond of, to admire, to wonder).
- 4) One ... see greenery in every square of Baki (must, can, may, need).

II. Insert the prepositions given in brackets.

(on, in, at, under, to, into, out of, from, off)

- 1) London is *o* the river of the Thames.
- 2) ... the twelfth century Baki was the capital *l* the former Shirvan State.
- 3) Baki has become one *q* the cultural centers ... the world.
- 4) The main industry *o* Baki is oil.
- 5) Baki higher schools train specialists ... all friends ... the economy *l*.
- 6) Embassies *l* all ... the world are situated in Baki.
- 7) Baki is not famous *q* its ancient buildings only.

III. Change the following sentences into the Present Perfect, and translate them into your native language.

- 1) We often go to the museum.
- 2) They never agree to meet after lessons.
- 3) He saw this film two years ago.
- 4) Did you go to the library last Sunday?
- 5) Baki produced many farm tools for local industry.

LESSON FOURTEEN (THE FOURTEENTH LESSON)

TEXT: AZERBAIJAN YOUTH

GRAMMAR: THE PAST PERFECT TENSE FORM

AZERBAIJAN YOUTH

October 18th is a remarkable day for Azerbaijan people. On that day in 1991 Azerbaijan got its independence and now lives as a sovereign Republic. So the Azerbaijan youth began their new and happy life. The young people of Azerbaijan have always been the first, where the situation was mostly difficult in the Republic.

Now there are several youth organizations in Azerbaijan. They were born after the sovereignty of Azerbaijan has been won. The main task of youth organizations is to help the government to bring up the young people in the spirit of humanism and democracy in our Motherland. During the war thousands of young people fought heroically against the enemies, defending our Motherland.

Now all the members of the youth organizations are working hard to solve the problems existing in Azerbaijan. They are responsible for it, as far as they are the citizens of the independent Azerbaijan. And especially the students and the youth movements are always important factors in the political, social and economic life of the society. So they are fighting for real democracy and economical development of our country. They know that the most important problems in every sphere of our economic, cultural and social life can be solved with the help of young people. That is why all the youth organizations consolidate their forces and direct their efforts for achieving of democratic rule in the whole of Azerbaijan, ensuring of civil rights for every citizen of the Republic. They really take an active part in the political life of the country.

New words and word combinations.

young	[jʌŋ]	gənc, cavan
youth	[ju:θ]	gənc(lər), cavan(lar)
remarkable	[ri'mɑ:k(ə)bl]	görkəmli, önəmli
to get independence	[,ɪndɪ'pendəns]	müstəqillik əldə etmək
to get home		e və çatmaq/gəlmək

fate	[feit]	tale, bəxt
to be proud (of)	[praʊd]	fəxr etmək, qürur duymaq
achievement	[ə'tʃi:vmənt]	nailiyyət, nəticə
to follow	[fə'lou]	izləmək, davam etdirmək
task	[tɑ:sk]	vəzifə, iş, məşğuliyyət
spirit	[ˈspɪrɪt]	ruh, əhval-ruhiyyə
to fight (fought)	[fait]	mübarizə aparmaq,
vuruşmaq		
enemy	[enmi]	düşmən, rəqib
Motherland	[ˈmʌðələnd]	Ana Vətən
to solve	[sɒlv]	həll etmək (məsələni)
responsible	[rɪs'pɒnsəbl]	cavabdeh, məsuliyyətli
citizen	[ˈsɪtɪzən]	vətəndaş
society	[sə'saiəti]	cəmiyyət
to effort	[ˈefət]	səy göstərmək, cəhd etmək
to direct	[ˈdɪrekt]	istiqamətləndirmək
full	[fʊl]	tam, bütün, bütöv
right	[raɪt]	ixtiyar, hüquq, sağ(tərəf)
to take part	[~ pa:t]	iştirak etmək
rule	[ru:l]	qayda-qanun, idarə etmək
to earn one's life		çörək pulu qazanmaq
I should like		istərdim, istərdim ki,

Exercises to be done in class:

I. Learn the patterns, and use them in making of sentences.

1). It seems (to me) ... - dünya gəncləri sülh və demokratiya uğrunda birləşməlidirlər.

- Azərbaycan gəncləri ölkənin inkişafında böyük rol oynaya bilirlər.
- gənclər böyük qüvvədir.

2). I should like ... - dərstdən sonra kinoya getmək.

- gənclər təşkilatına üzv olum.
- gənclər forumunda iştirak edim.

II. Write Azerbaijanian equivalents according to the text.

(remarkable date, to get independence, as a sovereign government, happy days, fate of youth, in our hands, to be proud of one's marks, the main task of students, the spirit of humanism, thousands of students, defending of Motherland, youth movements).

III. Write English equivalents of the following word combinations and memorize them.

Azərbaycan gəncləri üçün; Azərbaycan xalqı üçün; suveren ölkə kimi yaşamaq; talei öz əllərində olmaq; gənclərin vəzifələri; tələbələrin başlıca vəzifəsi; tələbə təşkilatları; cəmiyyətin həyatı; xalqın talei; əhalinin həyat-tərzi; ölkənin qayda-qanunu; aparıcı qüvvə; vətəndaş hüquqları; buna görə də; mədəni və ictimai həyat.

IV. Answer the following questions in negative form.

1) Why is the 18th of October a remarkable day for the Azerbaijan people? 2) When did the Azerbaijan people begin their new life? 3) Were the youths of Azerbaijan the first in the struggle for independence? 4) How many youth organizations are there in Azerbaijan? 5) Do you belong to any youth organization in the Republic?

V. Translate the sentences into the Azerbaijani language.

1. Progressive people in foreign countries are always fighting for a better life and independence. 2. The young people always want to have education for everybody and better education in colleges. 3. They are fighting against unemployment and bad living conditions. 4. They come together in great youth festivals, to discuss their problems and learn to understand each other better. 5. The Woodcraft Folk ("Meşə adamları") is a progressive English youth organization that meets every week to learn songs, dance and go on excursions to the forest, where they have sports competitions and games. 6. They take an active part in the celebration of May Day. When English people hold a demonstration against wars, the Woodcraft folk always sing songs along the streets.

Grammar Exercises to be done in class:

I. Translate the sentences paying attention to the Past Perfect Tense Form.

1. O, yazdığı məktubu dünən mənə göstərdi.
2. Dostum dedi ki, o, bir ildir ki, atasını görməyib.
3. Mən əvvəllər belə xarici film görməmişəm.
4. Dostum bizə gələndə mən artıq sabahkı dərslərimi artıq hazırlayıb qurtarmışdım.
5. Dünən yağış yağmazdan qabaq biz artıq evə çatmışdıq.

II. Open the brackets and use the Past Perfect Tense Form.

1. When I came home I saw that somebody (to leave) a book for me, to translate.
2. The letter was written before he (to come) to Baki. *had left*
3. He said that he wrote his exercises before the rain (to stop). *had stopped*
4. We left the village before you (to come) there.
5. My mother (to finish) her work before we returned from the University, yesterday evening.

III. Open the brackets and use the verbs' correct tense forms.

1. I (to tell) him I (to read) the book some years ago.
2. He (to finish) his work by 7 o'clock yesterday.
3. When you (to ring) me up, I (to be) at home for two hours.
4. He (to enter) the room, (to sit down) at a table, (to take) a letter out of his bag and (to begin) to read it to us.
5. Last summer we (to go) to London with our family.
6. Tomorrow Alih (to leave) Baki for Moscow by plane.
7. Two days ago my friend (to get) a letter from his parents.
8. When Tom (to come) to work he (to be told) that he (to be dismissed).

LESSON FIFTEEN (THE FIFTEENTH LESSON)

TEXT: MOTHER'S DAY¹

GRAMMAR: SEQUENCES OF TENSES

MOTHER'S DAY

One of the most remarkable holidays in the world is the Mother's Day. This holiday is celebrated mostly in USA and Canada over the years long. And all the people in these countries make the efforts and sacrifice much more for their mothers' sake. An American man told the following: We decided that we'd do everything we could make our Mother to be happy. And my father decided to take a holiday from his office and my sister and I stayed at home from college and Mary and my brother will stay at home from school.

The two girls thought it would be a nice thing to dress in our best ones for such a big occasion and so they both got new hats, and father bought silk ties for himself and for us and boys chose nice souvenirs to congratulate our Mother. We bought a new hat, some nice presents she liked very much. Then we decided for a surprise to hire a motorcar and to arrange a beautiful drive to the country. And Mother is hardly ever able to have a treat like that because she is busy in the house nearly all the time.

So my Mother took some sandwiches and made up a sort of lunch in case we got hungry. She packed it all up in a basket for us.

When the car came to the door, it turned out that there hardly seemed as much room in it as we had supposed and it was plain enough that we couldn't all get in.

Father told us not to mind him, he said that he could just as well stay home, as there was a lot of work that he could do. But of course we all felt that it would never do² to let father stay home. The two girls would gladly have stayed and helped the maid get dinner. The girls both said, that Mother had only to say the word, and they'd gladly stay home and work. Bill and I would have dropped out³ but unfortunately we wouldn't have been any use in getting the dinner.

And in the end it was decided that Mother would stay home and just have a lovely restful day round the house, and get the dinner. The weather was just a little bit cold and fresh out of doors and father was

rather afraid that mother might take cold if she came.

He said he would never forgive himself if he dragged Mother round the country and let her take a severe cold. And so we all drove away with three cheers for Mother, and Mother stood and watched us for as long as she could see us.

The time was quite late when we got back, but Mother had guessed that we would be late, so she kept back the dinner so as to have it just nicely ready and hot for us.

Our dinner party lasted for a long while, and was a great fun, and when it was all over all of us wanted to help clean the things up and wash the dishes, only Mother said that she would much rather do it herself.

The time passed quickly and when it was all over, and when we all kissed Mother before going to bed, she said it had been the most wonderful day in her life, and probably there were tears in her eyes. And of course we all felt awfully repaid for all that we had done.

1. Mother's Day – “Ana/lar/ Günü” hər ilin May ayının birinci günü Amerika Birləşmiş Ştatlarında və Kanadada keçirilir.
2. It would never do – belə etmək heç cür yaramaz.
3. Bill and I would have dropped out ... Bill və mən dəstədən çıxıb bilərdik.

New words and word combinations.

remarkable	[ri'ma:kəbl]	gözəl, qəşəng
to celebrate	['selibreit]	keçirmək (ad günü, bayram)
mostly	['moustli]	əsasən, demək olar ki,
an effort	['efət]	səy, cəhd
sacrifice	['sækrifais]	qurban, qurban vermək
occasion	[ə'keiʒən]	hadisə, münasibət, vəziyyət
on the occasion		münasibətilə
silk	[silk]	ipək /material/
souvenir	['su.vəniə]	fr. ərnağan, suvenir
to surprise	[sə'praiz]	təəccüblənmək

motor car	[ˈmɔ:təkɑ:]	maşın, avtomobil
to drive	[draiv]	sürmək (maşın, at və s.)
to drive away		qovmaq; çıxıb getmək
arrange	[ə'reindʒ]	təşkil etmək, qaydaya salmaq
sandwich	[ˈsænwɪdʒ]	buterbrod, yağ - çörək
treat	[tri:t]	dəvət, qonaq etmək
pack up	[pæk]	qablaşdırmaq /nəyisə/
basket	[ˈbɑ:skɪt]	zənbil, səbət, çanta
turn out	[ˈtɜ:n aʊt]	
işdən çıxarmaq; qovmaq		
plain	[pleɪn]	hamar; sadə, aydın
mind (smb.)	[maɪnd]	ağıl, düşüncə; etiraz etmək
gladly	[ˈglædli]	sevinclə, fərəhlə
maid	[meɪd]	qız; xidmətçi qız
drop out	[ˈdrɒp aʊt]	çıxarmaq; salmaq /əлиндən /.
unfortunately	[ʌnˈfɔ:tʃnitli]	bədbəxtlikdən, təəssüf ki,
restful	[ˈrestfʊl]	istirahət üçün yararlı
fresh	[freʃ]	təzə, tər /meyvə, tərəvəz və s./
drag	[dræɡ]	çəkib aparmaq, daşımaq
severe	[ˈsɪviə]	kəskin, sərt, kobud
guess	[ɡes]	tapmaq /nəyinsə həllini/
kiss	[kɪs]	öpmək /üzündən/.
wonderful	[ˈwʌndəfʊl]	gözəl, qəşəng
probably	[ˈprɒbəbli]	təxminən, güman ki,
tear	[tiə]	göz yaşı
cheer	[tʃiə]	ruhlandırmaq, həvəsləndirmək
rather	[ˈrɑ:ðə]	daha (çox), nisbətən (yaxşı) və s.

Notes on the text.

to turn out - baş vermək
to be becoming to - olmaq
in case - əgər, -sa, -sə
in the way - bu cür

in the end - axırda
at the end (of) - sonda
out of doors - kənar
to go up and down - aşağı-
yuxarı var-gəl etmək.

in fact - həqiqətən	back and forward - dala-qabağa
to arrange a drive	– səfərə çıxmaq planı hazırlamaq;
to turn out that	– belə olur ki/ola bilir ki,
to have dropped out	– çıxmaq olardı; çıxa bilərdi.
to take a severe cold	– bərk soyuq dəymək

Geographical names:

USA – United States of America - ABŞ

Canada – Canada - **Kanada**

Exercises to be done in class.

I. Complete the sentences by using the pattern given below.

One of the most remarkable ... bayram analar günüdür
 kitabxana Axundov
 kitabxanasıdır
 yazıçı Süleyman Rəhimovdur
 tamaşa “Hicran” komediyasıdır
 şair Ramiz Rövşəndir

II. Give the Azerbaijani equivalents of the words and word combinations given below.

(One of the remarkable holidays in the world; mother's day; to be celebrated; over the years long; the people in these countries; to make all the efforts; to sacrifice much more for; for the mother's sake; an American man; to do everything; to make our mother happy; to take a holiday; to stay home from college; to stay home from school; a nice thing; to dress in our very best; for such a big occasion; to get new hats; to buy a silk tie; to choose nice souvenirs, to congratulate smb's mother; to buy a new hat; some nice presents; to like very much; for a surprise; to hire a motor car; to have a treat; nearly all the time; make up a sort of lunch; in case we get hungry; to pack up; to be ready to go in the motor; as much; to get somebody in mind; to let father to stay home; would gladly have stay home; to help the maid to get dinner; in getting the dinner; it was decided; we wouldn't have been any use in getting the dinner; in the end; it was decided that; to have a lovely restful day; a little bit cold and fresh; might take cold; would never forgive himself; drove away; as long as; quite late; when we got back; to keep back; so as; a long while; to be a great fun; to be all over; all of

us; to clean the things up; to wash the dishes; the time passed quickly; the most wonderful day; to feel awfully repaid for smth).

III. Give necessary English equivalents of the following word combinations and the sentences.

(qeyd olunmaq; illər ərzində; bu ölkələrin əhalisi; hər bir cəhdə əl atmaq; mümkün olan hər şeyi qurban vermək; analarımızın xatirinə; Amerikalı kişi; ən gözəl bayramlardan biri; hər şeyi etmək; analar günü; bayram edilməli; bayram etmək; anamızı xoşbəxt etmək üçün; məktəbdən daldalanıb evdə qalmaq; gözəl bir şey; ən qəşəng paltarları geymək; belə böyük mərasim üçün; yeni şlyapa almaq; ipək qalstuk almaq; qəşəng suvenir seçmək; bir kəsin öz anasını təbrik etməsi; qəşəng hədiyyələr; çox sevmək (nəyisə); qərribə də olsa; güclə imkan əldə edə bilərdi; belə şeylərə az vərmiş etmişdir; demək olar ki, həmişə; əgər biz acarıqsa; şeyləri qablaşdırmaq; maşında getməyə hazır olmaq; iş elə gətirdi ki, o qədər də; içəriyə daxil olmaq; kiminsə xatirinə salmaq; atamı evdə qoyduq; nahar hazırlamaq üçün məmnuniyyətlə evdə qalar və xidmətçiyə kömək edərdi; naharın hazırlanması işi; qərara alındı ki, naharın hazırlanmasında bizim heç bir köməyimiz ola bilməzdi; yaxşı bir istirahət günü əldə etmək; bir qədər soyuq və tər; soyuq dəyə bilərdi; heç vaxt özünü bağışlaya bilməzdi; möhkəm soyuq dəymək; maşınla aparmaq; nə qədər ki; tamamilə gec; biz geriyyə qayıdanda; geri qaytarmaq; elə ki; xeyli müddət; böyük bir gülüş hədəfinə çevrilmək; tamam qurtarıb getmək; bizim hamımız; hər şeyi aşkarlamaq; qabları yumaq; vaxt sür'ətlə ötüb keçirdi; gözəl günlərdən biri; nəyinsə əvəzini çıxma bilmək).

IV. Translate into English by using the patterns given below.

a) One of the remarkable holidays is the Mother's day.

1. Bizim ailə üçün ən əziz günlərdən biri mənim anamın ad günüdür.

2. Şəhərimizdə ən gözəl yerlərdən biri Dənizkənarı Parkdır.

3. Ölkəmizin ən nadir sərvətlərindən (resources) biri neftdir.

b) We should do everything to make our mothers happy and healthy in her life.

1. Onlar əllərindən gələni etməlidirlər ki, ailələri lazımı qədər savadlı (educated) olsunlar.

2. Uşaqlar əllərindən gələni etməlidirlər ki, analarının ad günü üçün yaxşı hədiyyə alsınlar.

3. Qızlar əllərindən gələni etməlidirlər ki, ən gözəl hədiyyəni anaları üçün alsınlar.

c) My mother decided to take a holiday from his office this year.

1. Mənim rəfiqələrim qərara gəldilər ki, öz kiçik bacılarını da bizim teatra aparsınlar.

2. Bizim analarımız qərara gəldilər ki, ad günlərini həmişə məktəbdə qeyd eləsinlər.

3. Məktəbimizin direktoru (**principle**) qərara gəldi ki, dərslər səhər saat 8:30- da başlasın.

ç) We stayed home to prepare our English lessons perfectly well.

1. Biz hamımız evdə qaldıq ki, evə gələn qonaqları özümüz qarşılayaq.

2. Biz evdə qaldıq ki, bacımın ad günü üçün hər şeyi biz özümüz hazırlayaq.

3. Onlar hamısı evdə qaldılar ki, belə sərt (**severe**) havada küçəyə çıxmasınlar.

d) They did their best to wear their children well on such a big occasion.

1. Onlar çox çalışdılar ki, belə bu əlamətdar hadisə üçün gözəl bir plaş alsınlar.

2. Atam və anam daim salırlar ki, belə bir əlamətdar hadisəyə vaxtında gəlsinlər.

3. Biz həmişə çalışırıq ki, ad günü hədiyyələrini mərkəzi univərmaqdan alağ.

e) We congratulated our Mother on Mother's Day".

1. Uşaqlar istəyirdilər ki, analarını "Analar Bayramı" münasibətilə təbrik etsinlər.

2. Dünən mən öz rəfiqəmi "Yeni il" bayramı münasibətilə təbrik etdim.

3. Dünən axşam Araz qrupumuzun bütün qızlarını May bayramı münasibətilə təbrik etdi.

V. Complete the sentences according to the text.

1. My father told me that one of the remarkable holidays in the

world is ...

2. The holiday by the name of “**Mother’s Day**” is celebrated in ...
3. We have to do everything to make our mothers ...
4. For celebrating “**Mother’s Day**” my father has taken a holiday from ...
5. My sister stayed home from college and brother stayed home from school ...
6. For such a big occasion they decided to settle everything ...
7. We went to the shop, bought nice souvenirs to congratulate ...
8. As you know my mother is always busy with her ...
9. They both said that Mother had only to say that ...
10. Today’s weather was just a little bit colder and ...
11. When we came back Mother had guessed that we would ...
12. Their last dinner party lasted a long while ..

Grammar Exercises to do in class.

I. Use the verbs in the correct tense form.

1. He asked me whether (to go) back to London.
2. I asked Aygun if she (to prepare) her lessons.
3. Akif thought that his friend Sabir (to graduate) from the Baki State University some years ago.
4. She said that she (to work) a teacher for two years.
5. Our professor told us that we (to have) practise.

II. Translate into English paying attention to the sequence of tenses in English.

1. Dostum mənə dedi ki, o, Londona çatan kimi dərhal mənə məktub yazacaq.
2. Elnur xahiş etdi ki, mən öz ədəbiyyat kitabımı ona verim.
3. Mən əmin idim ki, dostum bizə vaxtında gələcək.
4. Dostum söz verdi ki, Moskvadan qayıdanda bizə gələcək.
5. Dostum məndən soruşdu ki, mən ingilis dilini bilirəmmi?
6. Biz artıq on ildir ki, Bakının mərkəzi küçələrinin birində yaşayırıq.
7. O dedi ki, onun dayısı on il bundan öncə Bakıdan gedib.
8. Kitabxana bağlı olduğuna görə biz kitab götürə bilmədik.

LESSON SIXTEEN (THE SIXTEENTH LESSON)

TEXT: HOW WE WENT TO THE THEATRE GRAMMAR: DIRECT AND INDIRECT SPEECH

HOW WE WENT TO THE THEATRE

It was Sunday yesterday. I don't go to work on Sundays as you know. On week days I always feel rather tired and that is why I wanted to have a good rest on this day. For this reason I phoned to one of my girl friends and invited her to go to the theatre. She liked the idea and accepted my invitation with pleasure and she said that she was quite free for the evening. Then she asked me whether I saw this ballet before or not. I told her that I saw this ballet some two years ago in our city, and it is "The Swan Lake". I'm sure that you will enjoy it too. So we agreed to meet in the Opera and Ballet Theatre in the evening.

As a rule, operas and ballets at our theatre are always magnificent you know. And the costumes, dresses, scenery, a fantastic orchestra and famous conductors, singers and dancers, everything is brilliant there.

So the time came we met at the entrance at eight o'clock in the evening. We greeted each other, had a short talk and then entered the theatre. We left our coats, hats, and scarves in the cloak-room. Then we bought a play-bill in the first floor then went up to the second floor. We looked through the play-bill in order to make acquaintances with the cast. Some time later we entered the hall, took our seats in the stalls and waited until the lights to go down. At last the play began and the first part of it continued for an hour and a half.

The first part of the play was over, the curtain came down. We each took a glass of fruit juice and some sweets in the refreshment room. In some twenty minutes the second part began and it continued more than an hour. When the play came to the end she thanked me for the invitation and came back home.

New words and word combinations.

rather	[ra.ðə]	kifayət qədər, lazımınca
to mean	[min]	mənası olmaq, məna vermək

to phone	[foun]	zəng vurmaq, zəng etmək
a girlfriend	[ˈgɜ:l frend]	rəfiqə, qız dosdu
to invite	[inˈvait]	dəvət etmək
to accept	[ˈæksept]	qəbul etmək
an invitation	[ˌinvɪˈteɪʃən]	dəvət, təklif
quite	[ˈkwaɪt]	tamamilə, bütün
an opera	[ˈɒpərə]	opera /incəsənətin bir növü/
magnificent	[mæɡˈnɪfɪsnt]	çox gözəl, ə`la, qəşəng
a costume	[ˈkɒstjʊm]	kəstyum, paltar, geyim
to make acquaintances	[əˈkweɪntənsɪz]	tanış olmaq/etmək
a scenery	[ˈsɪnəri]	mənzərə, dekorasiya
an orchestra	[ˈɔ:kɪstrə]	orkestr /musiqi/
a conductress	[kənˈdʌktrɪs]	dirijor, idarə edən qadın
a singer	[ˈsɪŋə]	müğənni, mahnı oxuyan
brilliant	[ˈbrɪljənt]	əla, çox yaxşı
to great	[ˈɡri:t]	salamlamaq, hal- əhval tutmaq
a scarf	[skɑ:f]	şərf, qalstuk
a cloak room	[ˈklouk rum]	soyunub-geyinmə otağı, qarderob
a play-bill	[ˈpleɪ bil]	teatr proqramı
a cast	[kɑ:st]	tamaşada iştirak edən heyət
a stall	[stɔ:l]	parterdə kreslo
a curtain	[ˈkɜ:tn]	pərdə (səhnədə)
an interval	[ɪntəvəl]	tənəffüs, fasilə
a foyer	[ˈfɔɪeɪ]	foye /teatrda, kinoda və s./
a portrait	[ˈpɔ:trɪt]	şəkil, portret
after words	[ˈɑ:ftə wɜ:dz]	sonda, axırda
a juice	[ˈdʒu:s]	şirə (meyvə, tərəvəz)
a sweet (sweets)	[swɪt]	şirni, şirniyyat /stolu /(konfet)
a refreshment	[rɪˈfreʃmənt]	bufet

Phrases:

- (to feel rather tired
for this reason
- çox yorğun hiss etmək
 - bu səbəbdən də, buna görə də

as a rule	– qaydaya görə; bir qayda olaraq
to greet each other	– bir-birini salamlamaq
to look through the play – bill	– proqramı nəzərdən keçirmək
in order to know	– bilməkdən ötəri; bilmək üçün
Opera and Ballet Theatre	– Opera və Balet Teatrı.

Exercises to be done in class.

I. Learn the pattern: She asked me whether I (saw)...

II. Write the Azerbaijani equivalents of the following phrases and word combinations.

(to have a good rest; felt rather tired; to like the idea; the Opera and Ballet Theatre; The Swan Lake; operas and theatres are magnificent; costumers and dresses are nice; scenery is unforgettable; an excellent orchestra and famous conductors; singers and dancers; to leave the coats in the cloakroom; to look through the play-bill; in order to make acquaintances with the cast; for knowing the cast; the seats were in the stalls; waited until the lights to go down; as soon as the lights went down; one may forget everything except the performance; a walk in the foyer; some kinds of sweets and a glass of fruit juice; everything in the refreshment room; may discuss them all; on week days; for this reason; to accept somebody's invitation; to greet each other at the beginning)

III. Change the sentences into indirect speech.

1. “Biz opera və Balet teatrında ə'la bir tamaşaya baxa biləcəyik,” O dedi.
2. “Biz bu gün axşam Dram Teatrında Şeksprin “Otello” tamaşasına baxacağıq,” atam dedi:
3. “Yaxın günlərdə Gənc Tamaşacılar Teatrında yeni bir tamaşaya baxacağıq,” dostum dedi.
4. “Biz yaxın günlərdə S. Vurğun adına Rus Dram Teatrında yeni bir tamaşaya baxa bilərik,” bizə dedilər.

IV. Translate the sentences by using the patterns

a) We'll buy a play-bill in order to make acquaintances with the cast.

1. Danışılan yerə vaxtında çatmaq üçün yalnız taksi ilə oraya gedəcəyik.
2. Bizim baxdığımız ötən tamaşa barədə qəzetlərdən ətraflı məlu-

mat əldə edə bilərsiniz.

3. Xarici qonaqlar da bu tamaşa barədə çox yaxşı fikir söyləyə biləcəklər.

b) You must wait until the lights to go down in the hall.

1. Onlar gələnədək biz onları gözləməliyik.

2. Tamaşa başlananadək biz öz dostlarımızı gözləməliyik.

3. Siz ananızdan cavab alanadək biz sizi telefonda gözləyəcəyik.

c) As soon as the curtain is up you will forget everything except the performance.

1. Yeni tamaşanı görəndə kimi siz hər şeyi yaddan çıxaracaqsınız.

2. Siz universitetə daxil olan kimi orta məktəbi tamamilə unuda biləcəksiniz.

3. O müğənni bir mahnı oxuyan kimi siz bütün xarici mahnıları unudacaqsınız.

V. Give necessary English equivalents of the following word combinations and sentences.

(kimisə yeni tamaşaya dəvət etmək; özünü çox yorğun hiss edirdi; mənim iş günüm; həftənin iş günləri; o həmin gün çox ciddi məşğuldur; Opera və Balet teatrı; "İldırım yollar Baletı" ; "Sonalar gölü" tamaşası; hədsiz dərəcədə zövq almaq; gözəl dekorasiya və geyimlər; əla orkestr və dirijor; paltarasılan yer; yeni teatr proqramı; iştirakçılarla yaxından tanış olmaq üçün; teatr proqramı ilə tanış olub hər bir iştirakçını tanıya biləcəksiniz; yeni ifaçıları tanımaq üçün; klassik müğənniləri yaxşı tanımaq naminə; parterdə öz yerlərinizi tutmaq üçün; siz işıqlar sönənədək gözləyəcəksiniz; budur salonda işıqlar sönür; tamaşa saat yarımədək davam edir; tamaşa qurtarır və pərdələr enir; fasilə vaxtı; fasilədən sonra; foyədə asılmış məşhur aktyor və müğənnilərin portretləri; bir çox incəsənət adamları).

VI. Complete the sentences by using the phrases given below.

a) I always feel very tired if our factory workers work ...

1) by the end of the week.

2) on Thursdays of every week.

3) and stay at the office.

b) I phoned my friend and invited him too ...

- 1) come to the foreign concert this evening.
 - 2) to meet me at the entrance of the Opera Theatre.
 - 3) to take part in our new performance to night.
- c) We shall see the new performance "Othello" ...**

- 1) in the Drama Theatre of Azizbayov in the center.
- 2) in the Opera and Ballet Theatre to night.
- 3) in Nizami theatre in three or four weeks.

ç) We shall meet with them ...

- 1) at half past seven near the "Ichary Shahar".
- 2) at seven o'clock in the evening.
- 3) at eight sharp near the metro station.

d) We want to buy a new play-bill in order ...

- 1) to put it into my book collection for future.
- 2) to know the names of all the actors and singers.
- 3) to make acquaintances with new names.

e) After entering the hall we shall take our seats ...

- 1) in the stalls near the window.
- 2) in the balcony to the south.
- 3) somewhere in the middle of the hall.

ə) During the interval all the theatre goes tried ...

- 1) to take their coats in the cloak room and go home.
- 2) to come to a foyer to look through the portraits.
- 3) to have some sweet in the refreshment room.

f) We may take something to eat in buffet ...

- 1) when the ballet is over.
- 2) we shall discuss it with our friends.
- 3) we shall leave the theatre and come back home.

*** VII. Translate the following sentences into English.**

1. Gələn cümə mənim istirahət günüm olacaqdır.
2. Ötən həftə mən dostuma zəng vurub onu kinoya dəvət etdim.
3. Bu gün siz işləmirsinizsə mən sizi teatra dəvət edirəm.
4. Yeni tamaşada siz milli ornamentlərin çoxlu istifadə olduğunu görəcəksiniz.
5. Mən filmin direktorunu tanımıram, lakin görünür o, çox təcrübəli mütəxəssisdır.
6. Siz bu günkü proqramı alın və onunla yaxından tanış olun.

7. Və budur, işıq sönür, pərdələr qalxır və hər kəs tamaşanın başlanmasını gözləyir.

8. Gəlin bu aktyorun barəsində fasilədə ətraflı müzakirə aparaq.

9. Azərlə Kamil parterdə olmalıdırlar. Biz onları yalnız fasilədə görə bilərik.

10. Tamaşa qurtardıqdan sonra biz yəqin ki, əsərin müəllifi ilə foyədə tanış ola bilərik.

11. Dostum dedi ki, o sabah teatra gedəcək.

12. Professor soruşdu ki, kim ingiliscə yaxşı bilir.

13. Bacım dedi ki, o, dünən kitabxanaya gedib və dərslərini orada hazırlayıb.

14. Müəllim soruşdu ki, bu gün bizim mühazirəmiz varmı.

VIII. Complete the sentences by using the phrases given below.

I feel rather tired by the weekend and ... she will be free then

She is busy to night but tomorrow evening ... I want to rest well on Sunday morning

We shall enter the theatre and leave it ... when the ballet is over

We'll buy a playbill in order ... to know the cast thoroughly

We'll take our seats in the stalls and ... one will forget everything except the performance

As soon as the curtain is up ... one will forget everything except the performance

When the ballet is over ... we shall discuss it with my friends at school.

IX. Memorize the dialogue and tell it in pairs in class.

A. Where were you two days ago?

B. I went to the library with my friend, you know.

A. But did you go to the theatre last Sunday? And what was on there?

B. Unfortunately I could not go there because I was very busy then. I had been there only two days ago.

A. What was on there two days ago?

B. A new performance was on there yesterday.

A. Did you like the performance very much?

B. No, I didn't like the performance at all. And I noticed that the people didn't like it too.

A. If so then I would like you to go and see a new performance in Nizamih cinema.

B. Is the performance very interesting there?

A. Yes, it is. I think you will like it very much.

B. Thank you a lot. I'll try to go and see it soon.

X. Answer the following questions in written form.

1. What do you usually do on Saturdays and Sundays?
2. Do you prefer going to the theatre on Sunday?
3. Are you a regular theatregoer or not?
4. Which theatre do you consider to be the best one in our city?
5. Who is your favourite actor (actress) in our theatre?
6. How many theatres do you know in the capital?
7. What kind of play do you prefer, a comedy or a tragedy?
8. And what was the play you saw last in our city?
9. What was the play about? And whom was it by?
10. Who directed the new play last Sunday?
11. Was it difficult to get tickets in the booking office?
12. Where were the seats you took? In the stalls or on balcony?
13. Who played the main role there?
14. Was the new play a great success or a failure for people?

XI. Tell your friends about the performance you saw last.

XII . Use the sentences in indirect speech, then explain.

1. The new customer said: The shoe is too expensive for me now.
2. She asked the salesman: "Please bring me any kind of shirt, size forty or forty one".
3. I told the shop assistant: "I have already chosen the shirt for my daughter in the morning".
4. Her daughter said: "I decided to come to your place yesterday".
5. She asked her friend: "What do you think about the material?"
6. She said: "This material seems to be very good for them".
7. Jeyhun said: " I am going to the grocery department to buy some sweet for our family."
8. The young lady said: "We have to go to the jewellery to buy any kind of ring for girls."

9. The new customer said: "Where can I buy any kind of cigarette lighter or a match now".

10. The saleswoman said: "You have to try to find a new type of leather suitcase in our department".

Grammar exercises to be done in class:

I. Translate the sentences paying attention to the tenses.

1. I think it will take you an hour and a half to go there now.
2. We shall be glad to see you again in our faculty.
3. They will be glad to meet our friends at the university.
4. My mother always cooks all kinds of meals at home.
5. My sister is going to cook for the family for the first time.
6. We are going to finish our school in two or three months.
7. I'll invite him to our faculty to come and make a report on history.
8. Winter is coming, and we shall have snow soon.
9. Her little son is going to stay at home for his lessons.
10. I would like him to become a teacher of English soon.
11. Come to me today, you'll have a good report there.
12. Leave me alone; I'm busy with my lessons for two hours.

II. Insert shall or will where necessary.

1. All the children at school ... come to us today evening.
2. Most of the pupils ... have their winter vacation in the country.
3. Summer ... soon come to our country you know it well.
4. Soon they ... come to our place to celebrate my birthday.
5. After all they ... not repeat my song about the soldiers.
6. You ... be very tired after a hard working day at school.
7. I ... not take part in a coming meeting at school to day.
8. They ... not be eager to take part in our competition.
9. All the schoolboys ... come to the lecture a little bit later.
10. If the lecture is very interesting I ... come to you again.

III. Write the sentences in Future Simple Tense form.

1. Our English teacher (to be) there too.
2. I think he (to become) a famous sportsman soon.
3. The students of our faculty (to have dinner) with us there.
4. When our classes are over they (to come) back home.
5. The day after tomorrow I (to make) my first report.
6. After a hard working day I (to go home) and have a good rest.

7. If he accepts my invitation I (to be) very glad for that.
8. Tom (to arrive) in Baki in two or three days later.

IV. Change the following sentences into future tenses.

a) The teacher always comes to the lessons in time.

He'll come to the lessons in time.

1. She usually goes shopping on Saturday morning (and next week on Sunday you know it well).
2. He sometimes rings her up after the lessons (and tomorrow in the evening).
3. They usually have their meal at seven in the evening (and next Saturday at five o'clock).

4. Mary usually gets up at 7:30 (and next Friday at 8:30).

b) Was it snowing this morning? (in the afternoon).

No, but it will snow in two hours time.

1. Could you see them last night (to morrow evening).
2. Were there any beautiful flowers (in your garden in autumn).
3. Doesn't he catch the 6 o'clock train (7:20 train).
4. Was she at home at seven o'clock (in the evening).

c) I'm going to see them next Wednesday. And what can you say to the point?

I'm not going to see them (next Wednesday).

1. The reporter will give us a lecture next Friday and what about prof. Akhundov?
2. They intend to go to Sumgait for the weekend. And you?
3. Your grandmother will go shopping next morning. And what about your grandfather?
4. John will study Spanish in four months. And what about Jane?

V. Put necessary special questions to the italicized words.

1. The weather will be hot **on Sunday**.
2. **The students** will translate **the text** from English into Azerbaijani.
3. **They don't want to meet** the chess players **in the hall**.
4. **My sister's husband** doesn't want to go **to the station**.
5. I telephoned **them** **the day before yesterday**.
6. They **returned** from **foreign country** **two days ago**.

LESSON SEVENTEEN (THE SEVENTEENTH LESSON)

TEXT: AZERBAIJANIAN LITERATURE GRAMMAR: REVIEW

AZERBAIJANIAN LITERATURE

Literature brings us up together, creating a spiritual kinship among peoples. Azerbaijan literary tradition has always been as a humanistic literature of course.

Since the ancient times Azerbaijan has been called “Odlar Yurdu” (Land of Fires) and “Shairlər Yurdu” (Land of Poetry). Azerbaijanian literature has the ancient roots. The people’s first literary creations were known as myths and legends. The most famous of these is the legend of King Astiag. From the 4th to 9th centuries A. D. Azerbaijanians created heroic legends about the fearless Babek. In the 12th century on the basis of oral folk literature the classical poetry came into being. Its leading representative was great Nizami Ganjavi.

In the 16th century there was a flowering period of our poetry. At that time great Fizuli created his world renowned philosophical and lyrical ghazals and poems. Fizuli’s poetry was imbued with the spirit of a profound humanism. Many dastans were created during this period, among them the immortal epos of Koroghluh, of course.

In the second half of the 18th century, Vagif and Vidadi closed the medieval era and began a new Azerbaijanian poetic tradition. The work “qoshma” of both authors was realistic and reflected human emotions.

The 19th century marked as a new page in the Azerbaijanian literature and life. Close ties developed between the Azerbaijanian and world literature, especially with Russian and European writers. Azerbaijan readers became acquainted with the works by Pushkin, Tolstoy and the representatives of the French Enlightenment Voltaire, Diderot.

These grandiose changes in the people’s life found their reflection in the work of a great pliad realists led by M. F. Akhundov. He laid the foundations for Azerbaijan dramah and prose for the first time.

In the late 19th and early 20th centuries, in Azerbaijanian literature critical realism reached its apex. J. Mammadguluzadeh, Sabir, Narimanov and some others, depicted the awakening of East. After

them M. Ordubadih, J. Jabbarli, M. Mushfiq, S. Vurgun and many others developed and advanced Azerbaijanian literature.

New words and word combinations.

to bring up	[ˈbrɪŋʌp]	böyütmək, yetişdirmək
creation	[kriːˈeɪʃn]	yaradıcılıq, yaranış
spirit	[ˈspɪrɪt]	ruh, ruh yüksəkliyi, nəfəs
spiritual	[ˈspɪrɪtʃuəl]	ruhi, mənəvi
kind	[kaind]	mehriban, mülayim; növ
kindship	[ˈkɪnʃɪp]	qohumluq; yaxınlıq
tradition	[trəˈdɪʃn]	ənənə, qoyuluş
ancient	[ˈeɪnʃənt]	qədim, keçmiş
root	[ruːt]	kök (ağacın), əsas
myth	[miθ]	mif, əfsanə
legend	[ˈledʒənd]	əfsanə, uydurma
fear	[fiə]	qorxu, təşviş
fearless	[ˈfiələs]	qorxusuz, qorxmaz
base	[beɪs]	binövrə, əsas
oral	[ˈɔrəl]	şifahi, ağız
folk	[fouk]	xalq, folklor
to bloom	[bluːm]	çiçəklə(n)mək
to lead	[liːd]	aparmaq, rəhbərlik etmək
representative	[ˌreprɪˈzentətɪv]	nümayəndə, hey'ət
flower	[flaʊə]	çiçəkləmək, böyümək
renown	[riˈnaʊn]	şan, şöhrət, tanınmaq
renowned	[riˈnaʊnd]	görməli, məşhur
to imbue	[ˈɪmbjuː]	ruhlandırmaq
profound	[prəˈfaʊnd]	dərin, gizli, köklü
immortal	[ɪˈmɔːtl]	ölməz, əbədi yaşar
tie	[taɪ]	əlaqə; bağlamaq, bənd etmək
ties	[taɪz]	bağlar, tellər; əlaqələr
to reflect	[rɪˈflekt]	əks etmək (olunmaq)
apex	[ˈeɪpeks]	zirvə, baş /hissə/
to depict	[dɪˈpɪkt]	çəkmək (şəkil), yaratmaq

to advance	[ə'dvɑ:ns]	irəliləmək, qabağa getmək
medieval	[ˈmedi'ɪ:vəl]	orta əsrlər /təyin kimi/
emotion	[i'mouʃən]	hiss-həyəcan, emosiya

Exercises to be done in class.

I. Learn the patterns and use them in sentences of your own.

1). Since older times ...

Azərbaycan ədəbiyyatı məşhur olub.

Acərbaycan odlar diyarı adlandı.

Azərbaycan özünün ədəbiyyatı ilə fəxr edib.

Azərbaycan şairləri ərəbcə, farsca şe'rlər yazıblar.

2). Frankly speaking ...

“Koroğlu” eposunu türk xalqlarının ümumi dastanı hesab etmək olar.

Bu günkü ədəbiyyat bəzi hallarda günün tələblərini ödəmir.

Babəkin qəhrəmanlığı hələ də tam şəkildə bilinmir.

II. Write the Azerbaijani equivalents according to the Text.

(literature brings up new ideas, spiritual kinship, among peoples, literary traditions, literary creation, King Astiag, fearless heroes, classical poetry, world-renowned, among them, medieval literature, new page in literature, richest literary roots)

III. Write English equivalents of the following word combinations.

(böyütmək (tərbiyə etmək), məhəbbət ruhu, qədim dövrlərdən bəri, orta əsrlərdən, şifahi xalq ədəbiyyatı, tələbələrini ruhlandırmaq, dünya şöhrətli əsər, bu dövr ərzində, hiss-həyəcanı əks etdirmək, poetik ən'ənələr, ən'ənələrini davam etdirmək, ən'ənələrini inkişaf etdirmək, nəhəng dəyişikliklər, zəngin ənənələr, humanizm ruhunda)

IV. Answer the following questions basing to the text.

1) What is the function of literature in our life?

- 2) What was the tradition of Azerbaijanian literature?
- 3) How was Azerbaijan called since older times?
- 4) Has Azerbaijanian literature any ancient roots?
- 5) What are the earliest literary creations in our literature?
- 6) What legend is the famous one among them?
- 7) What legend have you read about Babek?
- 8) What are Fizulih`s ghazals characterised for?
- 9) What can you say about the epos of Koroghluh?
- 10) What writers of modern times do you like best of all?

V. Open the brackets and complete the sentences.

1. He (to open) the door, (to enter) the room and (to shake) hands with everybody, except a little man whom he never (to see) before in his life.
2. My friend (to write) his first book, he just (to graduate) from the Baki State University.
3. Everybody (to want) (to read) much, about world literature.
4. If I (can) tell you anything, I (do) it at once.

VI. Put questions to the italicized words in sentences.

1. My friend studied many books *on Azerbaijanian literature*.
2. The letter was sent to Moscow *by my friend yesterday*.
3. Azerbaijan literature is one of the *humanist* literatures in the world to day.
4. Many books of famous Azerbaijanian writers were translated into various *foreign languages before*.

VII. Translate the sentences then explain the short forms of all the auxiliary verbs.

1. I tried to find my friend`s telephone but I couldn`t.
2. As soon as he comes I`ll translate my article you know it.
3. If I`m well to night I`ll invite my friend to the cinema.
4. When I met him before I couldn`t take his new address.
5. I`ll write you a letter if he can`t do it himself.
6. When she finishes her hometask we`ll go to the exhibition.
7. They do not want to wait him as far as they are ready to go now.
8. When I found him at home I couldn`t believe for that.

9. As soon as I write a letter let him try it again.
10. They will not have their supper as soon as mother returns.

VIII. Use the Future Simple or Present Simple tenses.

1. They ~~(to ring up)~~ us unless they ~~(to forget)~~ our telephone.
2. Mary ~~(to finish)~~ her translation from foreign language before she ~~(to go)~~ away on her holiday.
3. We ~~(to be)~~ very glad if you ~~(to come)~~ to her birthday party.
4. When I ~~(to enter)~~ the State University I ~~(to study)~~ French.
5. If you ~~(to come back)~~ in time you ~~(to learn)~~ something interesting from your friends in your group.
6. And if the students ~~(to look through)~~ today's paper they ~~(to find)~~ an interesting article there.
7. When you ~~(to be tired)~~ must we ~~(to stop)~~ working in the yard.
8. We ~~(to wait)~~ till he ~~(to come)~~ back home from the University.

IX. Complete the sentences with necessary words you find.

1. On Saturday evening I'm going to translate ...
2. As soon as they come back home we'll try to ...
3. In an hour and a half I am going to do ...
4. If the weather is all right tomorrow we shall go ...
5. In two or three years I'll do my best to learn ...
6. The new sportsman did his best at the last competition ...
7. When World War Two began in 1939 our fathers went ...
8. In autumn all the fruits became ripen except of ...

X. Translate the following declarative sentences into English.

1. Siz yeni mənzilinizi bir il burdan öncə almısınız?
2. Mənim dostum məktəbdən qayıdan kimi sizə zəng vuraram.
3. Bu gün harada nahar edəcəyimizdən mənim xəbərim yoxdur.
4. Tələbələr komputerdə işləməyə böyük maraq göstərirlər.
5. Siz çalışıb ingilis dilini kamil öyrənməlisiniz.
6. İngilis dili dünyada ən geniş yayılmış dillərdən biridir.
7. Siz oraya vaxtında çatmaq üçün yalnız taksiyə minməlisiniz.
8. Biz bu günkü axşam tamaşasına birlikdə getməliyik.
9. Tamaşa qurtarantəkin biz hamılıqca metroya tərəf getdik.
10. Dərslərinizi qurtaran kimi mənə zəng edin mən sizi

dayanacaqda qarşılayım.

11. Əgər mən yeni bir xarici dil öyrənməyə başlasam, dərhal sizə bu barədə məlumat verəcəyəm.

12. Bazar günü hava yaxşı olsa biz dənizə çimməyə gedəcəyik.

13. Mənim dostum bu gün həmişəkindən daha çox danışır.

14. Mən çalışacağam ki, o da ingilis dilini mükəmməl öyrənsin.

XI. Translate the passage and put some questions to the text.

(Mark Twain was once invited by one of his friends to go to the opera. His friend was very rich. He and his wife had their own box at the opera. During the opera his friend's wife talked all the time and talked rather loudly. She talked so much that it was often difficult for Mark Twain to listen to the opera.

Towards the end of the opera she turned to Mark Twain and said: "Oh, my dear, I want you to be with us again next Friday night. I'm sure you will like it. The opera will be "Carmen". "Thank you very much", said Mark Twain, "that will be fine, I have never heard you in "Carmen".)

XII. Read and try to understand the humours and jokes.

English Humors and Jokes.

a) The more we study, the more we know. The more we know, the more we forget. The more we forget, the less we know. The less we know, the less we forget. The less we forget, the more we know. So why study?

b) Teacher: When was Rome built?

Pupil: At night.

Teacher: Who told you that?

Pupil: You did. You said Rome wasn't built in a day.

c) *He knows the Alphabet.*

"Do you know the alphabet, Bob?" asks the teacher.

"Yes, I do", says Bob.

"Can you tell me all the letters in English?"

"Yes, I can", says Bob.

"Tell me what letter comes after A".

"All the letters come after A", says Bob.

LESSON EIGHTEEN (THE EIGHTEENTH LESSON)
TEXT: NIZAMİH GANJAVİH
GRAMMAR: REVISION

NIZAMİH GANJAVİH

The great poet and thinker Nizamih Ganjavih is one of the rare geniuses whose creative activity forms a distinctive and original stage in the history of the development of world culture.

Nizamih Ganjavih was born in 1141 in an ordinary azerbaijani family. His father was a townsman, the poet calls his mother a "Kurd lady". His father died very young and Nizamih was obliged to earn his living.

The creative activity of the poet shows that he got full madrasah education, so he was extremely well-educated for his time.

He studied persian and Arabian languages and was thoroughly versed in such fields of science as philosophy, theology, astronomy, chemistry, mathematics, medicine etc. He was especially interested in history. His spiritual life was extraordinary rich. It was reflected in his "Quintuple" (Khamsa) and the lyrical "Divan".

Shortly before the death of his beloved wife Afag Nizamih completed his first long poem "The Storehouse of Mysteries". In this poem he expressed his cheeriest dream of the power of the free poetic word, voices his view on various problems of human life, government of the country, the labour of man etc.

After the death of Afag Nizamih wrote his immortal poem "Khosrov and Shirin". After words this poem became very popular all over the world.

New words

rare	[ræ]	nadir, aztapılan
to oblige	[ə'blaɪdʒ]	məcbur etmək
distinctive	[dɪs'tɪŋktɪv]	seçilən, görkəmli, aydın
extremely	[ɪks'trɪmli]	həddindən artıq, hədsiz
for his time		öz dövrünə (vaxtına) görə
thoroughly	['θʌrəli]	dərindən, hərtərəfli
to be versed	[vɜːst]	bilikli (məlumatlı) olmaq
extraordinary	[ɪks'trɔːdnəri]	qeyri adi, fəvqəladə
to reflect	[rɪ'flekt]	əks etmək, etdirmək

storehouse	[ˈstɔːhaus]	xəzinə, anbar
mystery	[ˈmɪst(ə)rɪ]	sirr, gizli saxlanılan şey
to express	[ɪksˈpres]	ifadə etmək
cheeriest	[ˈtʃɪəriest]	ən xoş, xoşagələn
labour	[ˈleɪbə]	əmək, zəhmət
to dedicate	[ˈdedikeɪt]	həsər etmək/əsəri və s./
ruler	[ˈruːlə]	hökmdar, idarə edən
to seek	[sɪk]	axtarmaq, aramaq
significance	[sɪɡˈnɪfɪkəns]	məna, məntiq
to inspire	[ɪnˈspaɪə]	ruhlandırmaq
justice	[ˈdʒʌstɪs]	ədalət, haqq-ədalət
beloved	[bɪˈlʌvd]	sevimli, əziz
immortal	[ɪˈmɔːtl]	yenilməz, ölməz
superb	[ˈsjuːpəb]	cəlallı, təmtəraqlı, gözəl
to cherish	[ˈtʃerɪʃ]	ümid bəsləmək, bel
bağlamaq		
solution	[səˈluːʃən]	həll /i/ /məsələnin və s./
to arise (arose)	[əˈraɪz]	üzə çıxmaq, baş vermək
contradiction	[kɒntrəˈdɪkʃən]	çatışmazlıq, ziddiyyət
to draw (drew)	[drɔː]	şəkil çəkmək, əks etdirmək
wise	[waɪz]	ağıl, müdriklik; ağıllı
to defend	[dɪˈfend]	müdafiə etmək
a slave	[ˈsleɪv]	qul, qaravaş, nökər
a master	[ˈmɑːstə]	ağa, usta, müəllim
content	[ˈkɒntent]	məzmun /kitabın, cümlənin/
perfect	[ˈpɜːfɪkt]	kamil, bitkin, hərtərəfli
sensible	[ˈsensəbl]	şüurlü, düşüncəli, hissiyyatlı

Exercises to be done in class.

1. Give necessary Azerbaijani counterparts of the following English phrases, and word combinations.

(to be obliged to help, to earn living, to be well educated man, to be thoroughly versed, in such fields, spiritual life, to be rich in, to be reflected, first long poem, "The Storehouse of Mysteries", cheeriest dream, free poetic word, independent talk, to voice one's view, on various problems on human life, government of the country, to intend to prove, correctness of the time, to inspire truth and justice, beloved friend, super poetic monument, historical chronicles, to seek all his

life).

II. Give necessary English counterparts of the following Azerbaijani phrases or word combinations.

(gənc yaşlarında, çörək qazanmaq məcburiyyətində olmaq, yaxşı bələd olmaq, mənalı həyat, bunlar əks olunmuşdur, müqəddəs arzu, öz dünya görüşü, insan həyatının müxtəlif problemləri, şəhər hakimlərindən biri, Asiya şəhərlərindən birinin hakimi, diqqətə çəkmək, insanları ruhlandırmaq)

III. Answer the following special questions basing to the text.

- 1) When was the great Nizami born?
- 2) How did the poet call his mother?
- 3) Why was Nizami obliged to earn his living?
- 4) What did his creative activity indicate?
- 5) Where did Nizami get his education?
- 6) What languages did Nizami know?
- 7) What poems did Nizami write?
- 8) What was Nizami's dream?

IV. Translate the following sentences into English

1. Böyük mütəfəkkir şair Nizami öz əsərləri ilə dünyada tanınır.
2. Nizaminin əsərlərində humanizm ideyaları tərənnüm olunur.
3. Nizaminin atası adi bir şəhərli idi.
4. Atası erkən vəfat etdiyindən Nizami anası üçün çörək qazanmağa məcbur olmuşdur.
5. Nizami bir neçə dil bilirdi.
6. Onun mənəvi həyatı insanların xoşbəxtliyinə həsr olunmuşdur.
7. O, insanları xoşbəxtliyə, ədalətə ruhlandırır.
8. Nizami hökmdarları ədalətə çağırırdı.
9. Nizami "Xosrov və Şirin" əsəri ilə sevimli arvadı Afaqa əbədi bir abidə ucaltdı.
10. Nizaminin ideali humanizm və ədalətli cəmiyyət qurmaq idi.

V. Translate the following sentences into the Azerbaijani language.

1. The basic language used in poetry was Persian at that time.
2. Persian was the official state language of the XII century in Azerbaijan feudal palaces.
3. Schools and madrasahs functioned in Persian language, poets composed verses in Persian.
4. The flower of his life was his beloved wife Afag – a gift by the ruler of Derbend

as a sign of deep respect and recognition of his lyrics. 5. There was another reason why Nizami moved out of the palace, but the poet needed some means to life and therefore he was obliged to devote poems to the rulers.

VI. Complete the sentences with the help of given expressions

He was obliged - dərhal məktəbi tərks etsin
- ailəsi üçün çörək pulu qazansın
- əsərlərini hökmdarlara göndərsin
- fars və ərəb dillərini öyrənsin
- çox oxusun və çox öyrənsin
- müxtəlif elmləri öyrənsin
- saraydan getsin

VII. Make up your own situations in written form

- a) Nizami is a famous poet all over the world
- b) Nizami is a philosopher and thinker of the world
- c) Nizami is not an ordinary person for people

VIII. Change the sentences into Passive voice.

1. United Kingdom sends many tools to our country.
2. Our country exports cotton and tobacco to Great Britain.
3. Many delegates visit England from various countries.
4. Parliament makes certain laws every year.

IX. Make a short summary of the text.

Say: When was great Nizami born?
Where was the famous Nizami born?
What works by Nizami have you read before?
Tell: What other things do you know about Nizami?
Retell: The short content of "Farhad and Shirin."

X. Open the brackets and use the verbs in necessary tense forms, and translate the sentences

1. Arif said that he (to be) back in half an-hour.
2. Günay said that she (to go) and (to say) good – bye to her friend.
3. She (to think) that her friend (to misunderstand not) her.

4. Sevinj (to ask) her group mate that she (to buy) ice-cream for her new friends too.
5. The chief of their department called a number of proofs used in their research works two years ago.
6. Our new Constitution can easily be (to compare) with all the constitutions in the world now.
7. All the members of our parliament (to be) agree with the speaker's speech in the congress.
8. The minister of foreign affairs of the republic (to become) very anxious when the guests touched the problem of "Dagliq Garabagh" in the meeting.
9. My friend (to win) the first prize for his last research work on physics.
10. He (to try) a lot for to become a good interpreter of English Language.
11. He (to proved) that he had a deep knowledge of computer science.
12. He (to explain) to his group mates that he is able to pass his oral exams successfully.

LESSON NINETEEN (THE NINETEENTH LESSON)

TEXT: MIRZA FATALIH AKHUNDOV GRAMMAR: REVIEW

MIRZA FATALIH AKHUNDOV

The great Azerbaijanian prose-writer, philosopher, public figure, enlightener and democrat M. F. Akhundov made tremendous and fundamental contribution to the new period. His role is profoundly significant not only for Azerbaijan but for the whole Near and Middle East countries of that time of course.

M. F. Akhundov was born in 1812 in the town of Shakih. His father came from southern Azerbaijan, young Fatalih was not brought up by his father, but his mother's uncle-akhund Hajih Alaskar. Fatalih always considered him to be his spiritual father.

When Fatalih was only two years old, his father returned to his native town. So little Fatalih spent his early childhood in Southern Azerbaijan. Then he returned to Shakih with his mother. His mother's uncle Hajih Alaskar adopted Fatalih and wanted to give him a good education. First Fatalih went to mollakhana. But at that time a new Russian school was opened in Shakih. Fatalih began to attend this school, but he couldn't finish it. Fatalih began to learn Russian language independently.

Akhundov at 20, was a well-educated youth in his native town. He knew Russian perfectly well and he was acquainted with Russian literature.

In 1834, when he was 22, moved to Tiflis and began to work as a translator at the office of Baron Rozen. Coming to Tiflis he opened a new page in his life and activity.

He made friends with well-known writers of that time. In Tiflis at the same time he worked as a teacher at a secondary school.

Akhundov wrote six comedies and one story. In each of them Akhundov depicted life, way and manner of his native people, his dreams and aspirations in everything.

Akhundov's comedies were translated into English, German, French, Georgian and some other languages as well.

He is the first Azerbaijanian author who was compared with classics of Europe (The Moliere of the East) by native and foreign

scholars. [Both his biography and his literary writings are widely used and well-known not only because he is loved and revered by millions of readers in his native land, but outside Azerbaijan too. In XIX century he was the most widely-known and most studied Azerbaijan writer in the East, Russia and in Europe of course. >

M. F. Akhundov was a great humanist, ardent patriot, untiring champion of the friendship and fraternity among nations.

M. F. Akhundov said: "I've done everything in my power... His motto was: "I am a devoted friend of everyone who loves mankind".

New words and word combinations

prose-writer	[ˈprouz ˈraitə]	nasir, nəsr yazan
public figure	[ˈpʌblik ˈfiɡə]	ictimai xadim
enlightener	[in ˈlaitnə]	maarifçi, maarifpərvər
tremendous	[tri ˈmendəs]	böyük, nəhəng
significant	[sig ˈnifikənt]	mühüm, çoxcəhətli
to consider	[ˈkɒnsidə]	hesab etmək, saymaq
spiritual	[ˈspiritʃuəl]	mə`nəvi, əxlaqi
to adopt	[ˈædɒpt]	qəbul etmək (burada oğulluğa)
well-educated	[ˈwel ˈɛdʒu ˈkeɪtɪd]	yaxşı təhsil görmüş
perfectly	[ˈpɜːfɪktli]	tam, kamil, tamam
to move	[mu.v]	köçmək, hərəkət etmək
manner	[ˈmænə]	tərz, forma, görünüş
aspiration	[ˈæspɪreɪ(ə)n]	arzu, məqsəd
to revere	[ri ˈviə]	hürmət etmək
to compare	[ˈkɒmpə]	müqayisə etmək
outside	[ˈaʊtsaɪd]	kənarda, qıraqda
ardent	[ˈɑːd(ə)nt]	qızgın, çılgın
untiring	[ˈʌntaɪərɪŋ]	yorulmaz, çalışqan
fraternity	[ˈfrætə ˈnɪti]	qardaşlıq, birlik
to devote	[ˈdivaʊt]	həsr etmək
mankind	[ˈmænkaind]	insanlıq, bəşəriyyət
to make (made, maden) contribution	[kɒntri ˈbjʊ:ʃən]	töhfə vermək; xəzinə yaratmaq, xidməti olmaq

to make friends	- dostlaşmaq, dostluq etmək
to give a good education [ˈɛdju:ˈkeɪʃn]	- yaxşı təhsil vermək
at the same time	- eyni vaxtda/zamanda

Exercises to be done in class.

I. Give the Azerbaijani counterparts according to the Text
 (prose-writer; to make tremendous contribution; creation of the whole Near and Middle East; in the town of Shakih; from southern Azerbaijan; to bring up; spiritual life; native town; early childhood; to give a good education; to attend; to learn languages; a well-educated person; to be acquainted; to move to; as a teacher; new page in his life; to make friends; well-known writer; at the same time; in each of them; to depict a life; manner of his native folk; his dream; to be translated; a foreign scholar; literary writings; untiring champion of the friendship; in my power; a devoted friend).

II. Give necessary English counterparts according to the Text

(ictimai xadim və maarifçi; azərbaycan ədəbiyyatına nəhəng xəzinə vermək; Azərbaycan mədəniyyətinin yaradılması; böyük rol olmaq; bir yerdən qayıtmaq; hesab etmək; mənəvi ata; oğulluğa qəbul etmək; yaxşı təhsil vermək; mükəmməl təhsil görmüş; tərcüməçi kimi; dostlaşmaq (dost olmaq); bir kəslə tanış olmaq; bir yerdən başqa yerə köçmək; öz həyatında, eyni zamanda; ingiliscə bilmək; fransız dilinə tərcümə olunmaq; ədəbi fəaliyyət; ədəbi yazılar; Azərbaycandan kənarda; ona görə yox ki; milyonların ehtiramını qazanmaq; qızgın patriot olmaq).

III. Answer the following questions basing to the text only

1. When was M. F. Akhundov born?
2. Who brought up Fatalih in life?
3. Where was Fatalih's father from?
4. Where did Fatalih study first?
5. Why did Fatalih consider Hajih Alaskar his spiritual father?
6. When did M. Fatalih go to Tiflis?
7. Whom did M. Fatalih make friends in Tiflis with?
8. How many works did M. F. Akhundov write?
9. Can you tell the names of his comedies?

10. Whom was he always compared with?

IV. Give necessary synonyms of the following words and word combinations

(prose-writer; tremendous; to return; native country; mother, brother; to give education; to finish school; translator; to depict; folk; dream; to go to school; ardent patriot; fraternity).

V. Complete the sentences according to the text only.

1. M. F. Akhundov made ...
2. His role was ...
3. M. F. Akhundov was born in ...
4. He was brought up ...
5. When Fatalih was only two years old ...
6. He moved to Tiflis and began ...
7. He is the first Azerbaijanian writer ...
8. M. F. Akhundov was ...
9. M. F. Akhundov said: ...

VI. Translate the following sentences into English

1. Azərbaycanın böyük oğlu M. F. Axundov Azərbaycanın qədim şəhəri olan Şəkiddə anadan olmuşdur.
2. Yeni dövrdə Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafında M. F. Axundovun böyük rolu olmuşdur.
3. M. F. Axundovun anasının dayısı istəyirdi ki, balaca Fətəli mollaxanada oxusun.
4. Kiçik Fətəli rus dili və ədəbiyyatına böyük maraq göstərirdi. Ona görə də Fətəli Şəkiddə açılmış rus məktəbinə gedir.
5. M. F. Axundov milyonlarla oxucunun hörmət və rəğbətini qazanmışdır.

VII. Translate the following sentences into the Azerbaijani language

1. More than 190 years have passed since the birth of M. F. Akhundov.
2. M. F. Akhundov was one of the greatest Azerbaijanian

- writers who was famous in the whole Near East.
3. The life and creative activity of Akhundov is very interesting for everybody to day.
 4. "An Oriental Poem" which was written by 25 years old Akhundov on the occasion of death of Pushkin is a "symbolic" data for many people.
 5. "My wish is to pave the way (zəmin hazırlamaq) for the people to education, science, prosperity and civilization", said M. F. Akhundov in his life.

VIII. Make up your own situations in English language

- a) M. F. Akhundov is a translator
- b) M. F. Akhundov is a teacher
- c) M. F. Akhundov is a public figure

IX. Open the brackets and use the given infinitives in necessary tense forms, and translate the sentences into your native language.

1. When Rashad (to come) to the hall he (to see) that his friends (to take their seats) already.
2. She (to see) the girl whom she (to meet) often at concerts.
3. Tony Bicket (to say) that he (to pay) always in time for sweets.
4. All the tourists (to come) to our country from foreign countries were very glad to see famous boulevard in Baki.
5. The young guide (to meet) our new guests was rather anxious for such a situation he faced in his life.
6. The reporter (to announce) that our national team won the play again in outdoor games.

LESSON TWENTY (THE TWENTIETH LESSON)

TEXT: MIRZAH ALAKBAR SABIR GRAMMAR: REVISION

MIRZAH ALAKBAR SABIR

Azerbaijan has brought up such great poets as Nizami, Khagani, Fizuli, Saib Tabrizi, Mirza Shafiq Vazeh, Samad Vurgun who are known all over the world. As a great satirist and innovator Sabir occupies a special place among those genius of poetry.

Sabir played a great role in the development of social, political and literary thought in Azerbaijan in the 20th century.

Mirza Alakbar Sabir Tahirzadeh was born on the 30th of May, 1862 in Shamakhi, one of the ancient cultural centers of Azerbaijan. His father was a small shopkeeper, his mother was a housewife.

First he was sent to a religious school (mollakhana), afterwards he continued his education at the school of the outstanding educator poet and teacher Seyid Azim Shirvani.

M. A. Sabir was closely acquainted with the culture and life of the people of Near East and Middle East. Being about 24 he travelled twice. In spite of his hard life, the poet worked persistently, read much, enriched his knowledge, carried on research in science and poetry. He learnt the Persian and Arabic languages, could read Russian too.

He began to write verses very early-at the age of 13, but his works were published very late. The poems he had written before the age of 44 were mostly ghazels. Sabir began his creative work as a great satirist only when he was 44 years old. He created his main works during the period of less than five years (1906-1911). His first poem was published in 1903 in the newspaper "Shargi Rus" (Eastern Russia). Sabir was one of the poets whose works were mostly published there. Thus Sabir stepped into the world of press as a great humanist and thinker with a rich life experience. The aim of the poet was to defend the progressive thought of the age, the main problems of people's life and future. At the same time Sabir was an outstanding people's teacher in Balakani, he was at the same time one of the collaborators of the newspaper "Sadah" (Echo) and others. Sabir was a poet who didn't

repeat any other poet. A new contents and a new perfect and interesting form are organically connected in his every poem. Sabir wrote in simple language understandable for the masses.

Sabir occupies a special place in literary history of Azerbaijan as a poet who expressed the thought and spirit of millions of masses.

On the 12th of May 1911, he died in Shamakhih at the age of 49.

There is no doubt that Azerbaijan people will never forget the memory of a great singer of freedom and satiric poet.

New words and word combinations

innovator	[ˈinouˈveitə]	novator, yenilikçi
to occupy	[ˈəkjupai]	tutmaq (yer), zəbt etmək
development	[diˈveləpmənt]	inkışaf, irəliləyiş, tərəqqi
thought	[θɔ:t]	fikir, düşüncə
ancient	[ˈeɪnfənt]	qədim, keçmiş, ötən
shopkeeper	[ˈʃɒpkɪ:pə]	mağaza sahibi, dükancı
housewife	[ˈhauswaɪf]	evdar qadın
outstanding	[ˈautstændɪŋ]	görkəmli, məşhur
persistent	[ˈpɛːsɪstənt]	ardıcıl, inadlı, inamlı
thinker	[ˈθɪŋkə]	mütəfəkkir, duha
experience	[ɪksˈpɪəriəns]	təcrübə, bacarıq
collaborator	[kəˈlæbəreɪtə]	əməkdaş, işçi
in spite of	[ˈɪnspaɪtəv]	baxmayaraq ki,
all over the world	[wə:ld]	bütün dünyada
to play a role	[əˈroul]	rol oynamaq
singer	[ˈsɪŋə]	carçı, ozan, şair

Exercises to be done in class

I. Write the counterparts of the following words and word combinations in the Azerbaijani language.

(to be known; all over the world; as a great satirist; innovator poet; among them; to occupy a special place; to play a role; an ancient cultural center; to be sent; a religious school; outstanding educator; life of the people; in spite of; to carry on research work; at the age of ..., creative work; to step into the world of press; rich life experience; people's teacher; arriving in Baki; collaborator of the newspaper;

singer of freedom; millions of masses).

II. Write the counterparts of the following words and word combinations in English language.

(böyük satirik şair kimi; novator şair; yer tutmaq; ictimai fikrin inkişafı üçün; qədim mədəniyyət mərkəzlərindən biri; təhsilini davam etdirmək; mağaza sahibi, maarifçi şair; xalqın ağır həyatı; ağır həyat; elmi tədqiqat; zənginləşdirmək; erkən; şairlərdən biri; mütərəqqi fikir; əsrin düşüncəsi; bir yerə gəlib çıxmaq; başa düşülən; ədəbiyyat tarixi; heç vaxt unutmayacaq; zəngin həyat təcrübəsinə malik olmaq; heç vaxt unutmayacaq; görkəmli satirik şair).

III. Answer the following questions basing to the text.

1. When and where was Sabir born?
2. What was Sabir's father then?
3. Where did Sabir get his first education?
4. When did Sabir began to write his first verses?
5. At what age did Sabir travel abroad?
6. What foreign languages did Sabir know?
7. When and where was his first poem published?
8. In what newspaper was his first poem published?
9. What poems by Sabir do you know?
10. When and where did Sabir die?

IV. Translate the sentences into the Azerbaijanian language

1. Sabir was the founder of the national poetry with new social contents for life.
2. All the greatest Azerbaijanian poets of the 20th century considered Sabir to be their master and teacher.
3. A whole generation of satirical poets of that time considered to be Sabir's followers in life.
4. You know that the Azerbaijanian literary thought was always in the center of attention of progressive people living in the Near East at that time.
5. Persian poet of that time A. Lahuti wrote: "Sabir's verses made a powerful influence in the Republic of Iran".

✦V. Translate the sentences into English language

1. Sabir səyahət edərkən Buxaraya, Kərbəlaya getmişdir.
2. Sabirin şerləri dünyanın bir çox dillərinə tərcümə olunmuşdur.
3. Sabir öz şeirlərində xalqın sosial vəziyyətini təsvir etmişdir.
4. Sabir şeirlərini müxtəlif ləqəblərlə (**penname**) çap etdirmişdir ki onu tanıya bilməsinlər.
5. Sabir daima insan azadlığını, zəhmətkeş xalqın yaxşı yaşamasını arzu edirdi.

VI. Complete the sentences with the given patterns

Sabir played great role - Azərbaycanca sosial fikrin inkişafında

- Azərbaycan ədəbiyyatında satirik şerin inkişafında
- xalq kütlələrinin oyanmasında
- Azərbaycan mətbuatının inkişafında
- ədəbiyyatda xalq ruhunun inkişafında

VII. Make up your own situations with these topics

- a) Sabir is my favourite writer in our country.
- b) Sabir was a teacher for many people of that time.
- c) Sabir is a collaborator of "Molla Nasraddin".

VIII. Insert necessary words in blanks.

1. The weather was ... and we did not ... anywhere (bad, good, go, stay)
2. She said: "I don't ... weather (like, speak, tell, cold, hot)
3. Yesterday I ... to the library ... some books (to walk, go, like, take)
4. I ... my friends ... the reading ... (meet, read, on, in, translate)

IX. Use necessary tense forms in the following sentences

1. Yesterday I (to write) a letter to my parents in abroad.
2. Last month we (to go) on an excursion to the Azerbaijan Museum of History.

3. She already (to finish) her work in the yard.
4. My friend (to begin not) to study history yet.
5. You (to read) Sister Carrie, the book which I (to read) now.
6. They never (to try) to prove their knowledge
7. The lecture of a young lecturer (to get) real success.

X. Put necessary questions to the italicized words below.

1. Your first task is **to study** as well as you can
2. Natig **came to see** us on Sunday morning.
3. When mother went **to do shopping** we stayed at home.
4. Gunay **went** to London during the vacation.
5. **Everybody** likes to read the books by Sabir.
6. The students of **masters degree** did much **work** in chemical laboratory two years ago.
7. **The football team** of our University could easily win **the game** in the European Championship.
8. The **young** delegate was **met** with **long** applauds in yesterday's meeting.
9. The scientists of **our** University published **so many** books during this academic year.
10. The **full time** students of our faculty returned from Moscow two monthes ago.
11. **Our republic** is very famous for its rich oil industry **for many years**.
12. The **last** earthquake **in the country** was happened **a long time before**.
13. **I** tried not **to miss** the train going **from Baki to the South – East** of our vast country.

LESSON TWENTY-ONE (THE TWENTY-FIRST LESSON)

TEXT: THE UNITED KINGDOM OF GREAT BRITAIN GRAMMAR: GERUND(USING OF GERUND IN SENTENCES)

THE UNITED KINGDOM OF GREAT BRITAIN

The British Isles are a group of Islands lying off the north-west coast of the continent of Europe. The largest islands are Great Britain and Ireland. England, Wales and Scotland are in Great Britain. Being the larger part of Ireland Irish Republic is independent.

The British Isles has many rivers but they are not very long. The largest and longest river is the Stern. The deepest river is the Thames.

The climate of the British Isles is not very cold in winter and not very hot in summer. But the weather changes very often there.

There are at least four main nationalities, the English, the Scots, the Welsh and the Irish. These nationalities each have their own language, culture, traditions and habits. Traditions and habits the population of Great Britain is more than fifty-six million to day.

Great Britain is highly developed industrial country. And it is famous for its producing machinery, and textile industry. Britain's most important producers of computers and equipments are also famous all over the world. Building and repairing of ship is an important industry in the United Kingdom too.

The United Kingdom is a country of parliamentary monarchy. But it is well known as many people say that the country doesn't need a king or a queen, because much money is spent on keeping up the monarchy.

As you know the laws are made in the Parliament, consisting of two Houses, as they are called the House of Lords and the House of Commons. The members of the House of Lords are not elected. The members of the Lower House, the House of Commons, are elected for a period of five years. Members of the House of Commons belong to different political parties, and the government of the country is formed by the party, which has the greatest number of members elected in Parliament of the country.

Great Britain exports a great deal of goods, for being one of the famous industrial countries in western Europe.

New words and Word Combinations

island	[ˈaɪlənd]	ada, adacıq
isle	[aɪl]	ada
North-west	[ˈnɔ:θ ˈwest]	şimal-qərb
climate	[ˈklaɪmɪt]	klimat, hava şəraiti
weather	[ˈwelə]	hava
to change	[tʃeɪndʒ]	dəyişmək
to exchange	[ɪksˈtʃeɪndʒ]	mübadilə etmək (pul)
main	[meɪn]	əsas, mühüm
nationality	[ˈnæʃnəliːti]	millət, milliyət
important	[ɪmˈpɔ:tənt]	mühüm, vacib
a queen	[kwi:n]	şahzadə /qadın /
to keep	[ki:p]	saxlamaq
to consist of	[kənˈsɪst əv]	ibarət olmaq
a law	[lə:]	hüquq /elm/
to belong	[ˈbɪləŋ]	aid /məxsus olmaq
at least	[ˈætli:st]	ən azı, heç olmazsa
parliamentary monarchy	[ˌpɑ:ləˈmentəriˈmɒnəki]	

parlamentli monarxiya

Proper names.

Europe	[ˈjuərəp]	Avropa /qitəsi/
Wales	[ˈweɪlz]	Uels (Vels)
Scotland	[ˈskɒtlənd]	Şotlandiya
Ireland	[ˈaɪələnd]	İrlandiya
Themes	[temz]	Temza /çay/
House of Lords	[ˈhaus əv ˈlɔ:dz]	Lordlar palatası
House of Commons	[ˈhaus əv ˈkɒmənz]	Aşağı palata yaxud Ümumilər palatası

Exercises to be done in class.

I. Learn the pattern and use it in sentences of your own

It is well known ...

İngiltərə dünyanın ən böyük dövlətlərindən biridir

Azərbaycan artıq müstəqil dövlət kimi tanınır.

Bizim Böyük Britaniya ilə dostluq əlaqələrimiz var

Böyük britaniya adalar ölkəsidir

Böyük Britaniyanın səfirliyi Azərbaycanda fəaliyyət göstərir

II. Answer the following questions basing to the text.

1. Who is officially the head of the state in Great Britain?
2. How many Houses does the British Parliament consist of?
3. Which House of Parliament is elected by the people?
4. In whose hands is the state power in Britain?
5. What political parties are there in Britain today?
6. Which party defends the interest of the working people?

III. Write the Azerbaijanian equivalents according to the text.

(a group of islands; lying off; the continent of Europe; the deepest one; weather changes very often; at least; is more than highly-developed; all over the world; well known; as you know; lower House; the House of commons; a number of; the population of the Great Britain; to produce machinery; the producer of computers)

IV. Write the English equivalents of the following sentences.

(tələbələrədən bir qrupu; Abşeron sahillərində; ən böyük ada; ibarət olmaq; ən uzun çay; soyuqdur; istidir; soyuq deyil; heç vaxt isti olmur; ən azı 10 millət; Azərbaycanda onlarla millət var; ən vacib sənaye; Lordlar palatası; palata üzvləri; dostluq əlaqələri; ticarət əlaqələri; mədəni münasibətlər; maşınqayırma sənayesi; kompüter istehsalçısı; ümumilər palatası).

V. Translate into English paying attention to the Gerund.

1. İndi Böyük Britaniya dünyanın ən çox inkişaf etmiş dövlətlərindən biridir. 2. Böyük Britaniya parlamentli monarxiya olmaqla öz qədim ənənələrini saxlayır. 3. İngilis gəncləri öz vəzifələrini demokratiya və sülh uğrunda mübarizədə görürlər. 4. Onların mübarizəsi davam edəcəkdir. 5. Böyük Britaniyada parlamentə üzvlər seçilmirlər. 6. Universitetin rəqs zalı yüksək səviyyədə bəzədilmişdir.

VI. Translate into the Azerbaijani language. Pay attention to the Gerund.

1. Crossing the canal all the foreign ships always continue their way on.
1. English youth think that the country needn't monarchy.
2. Having written the exercises students translated the text.
3. They hoped to visit Great Britain by finishing their work.
4. English people wish democracy and peace all over the world.

VII. Complete the sentences by using the phrases given below.

1. The climate of Great Britain is not ...
(cold in winter, hot in summer, rainy in autumn).
2. Great Britain is famous for its ...
(agriculture, industrial products, textile goods, oil products).
3. English Parliament consists of ...
(two Houses, three Houses, lower and common Houses, political parties).

Grammar exercises to be done at home.

I. Make up gerunds of these verbs and use them in sentences.

(to speak, to write, to go, to learn, to produce, to see, to play, to come, to translate, to learn, to introduce, to wish, to notify).

II. Open the brackets and use the verbs in their corresponding tense forms.

1. Great Britain (to produce) various textile products.
2. Last century United Kingdom (to be) an agrarian country.
3. The members of the House of Lords always (to elect).
4. English people (to say) that they (not, need) a king or a queen.
5. England (to send) many food products abroad. - *gətirir*

III. Translate the sentences into English by using modal verbs.

1. İngiliscə danışmaq üçün çox oxumaq lazımdır.
2. Oxumaq hələ danışmaq deyildir.
3. Mətnin tərcüməsi sizin üçün o qədər də asan deyildir.
4. Tərcümə etməzdən əvvəl mətni oxumaq lazımdır.
5. Xaricə getməzdən qabaq hazırlıq görmək lazımdır.
6. Məlumdur ki, papiros çəkmək zərərliyədir.
7. Biz bu il öz dostlarımızla birlikdə

Londona getmək niyyətindəyik.

IV. Change the sentences into the Passive voice.

1. United Kingdom send many tools to our country now.
2. Our country exports cotton and tobacco to Great Britain.
3. Many delegates visit England every year.
4. Parliament makes certain laws every year.
5. "Baki – Jeyhan" carries out millions of tuns of oil to Western European countries today.

LESSON TWENTY-TWO (THE TWENTY-SECOND LESSON)

TEXT: LONDON GRAMMAR: REVIEW

LONDON

London is the capital of Great Britain. It stands on the Thames. London is one of the biggest cities in the world. It is a very beautiful and large city. More than 8 million people live in London. The important parts of London are: the City, the West End, the East End and the Westminster.

The City is the commercial part of the capital, most of London banks, offices and firms are there. City is the business centre. It contains the Bank of England, several big banks and business offices. There is also a famous Mansion House, the official residence of the Lord Mayor of London.

The West End is the richest and the most beautiful part of London. There are fine theatres, museums, the best hotels and big shops there.

The East End is the poorest part of London. There are many factories, ship ports and docks there. Most of workers and poor people live in this part of London.

The most governmental buildings are in the Westminster. There is the House of Parliament there. In one of the tall towers of the House we can see Big-Ben which is one of the finest timekeepers in the World up to now.

London is the centre of British cultural life. It holds great national collections, the famous British Museum which is the largest museum in the World. There are many places of interest in London. The Tower of London is the most famous of all the historical buildings in London. It stands today almost unchanged since the day it was built in the 11th century. St. Paul's Cathedral is the greatest among many memorials to many famous men of England.

It is very interesting for many people to visit London at last once in their own lives.

New words and word combinations.

commercial [kə'mɜ:ʃəl] kommersiya, ticarət

official	[ə'fiʃəl]	rəsmi, ciddi
residence	['rezidəns]	iqamətgah, rezidensiya
poor	[puə]	kasıb, zəif, məzlum
ship	[ʃip]	gəmi
dock	[dɒk]	gəmi tərsanəsi
tall	[fɔ:l]	hündür, uzun
tower	['tauə]	qəsır, qüllə, qala
timekeeper	['taimki:pə]	/burada/ vaxt göstəricisi;
the City	[siti]	Ze Siti (mərkəzi hissə)
the West End		Vest End Qərb tərəfi
the East End		Ist End Şərq tərəfi
the Westminster		Uestministə (Vestministə)
Mansion House	['mænʃn 'haus]	London merinin iqamətgahı
the Thames	[temz]	Temza (çay adı)
st. Paul's Cathedral		müqəddəs Pavel kilsəsi
Big-Ben		Biq ben saati

Exercises to be done in class:

I. Learn the patterns.

- 1). It is very interesting ... Böyük Britaniya haqqında bilmək
 Londona səfər etmək
 ingiliscə danışmaq
 dünyanın böyük şəhərlərində olmaq
- 2). Have you ever been (to...). Böyük Biritaniyada
 Amerika Birləşmiş Ştatlarında
 Londonun Metronom muzeyində

II. Write Azerbaijanian equivalents according to the Text.

(one of the largest cities; the important parts; commercial part of the city; firms located there; Mansion House; official residence; the Lord Mayer of London; the best hotels; poorest part of London; most of workers; governmental buildings; House of Paliment; Big-Ben; finest timekeeper of the world; cultural life; st. Paul's Cathedral.)

III. Write English equivalents of the given sentences and word combinations.

(dünyanın ən iri şəhərlərindən biri; Londonun ən mühüm hissələri; işgüzar mərkəz; rəsmi iqamətgah; şəhər meri; ən yaxşı hotel və iri mağazalar; gəmi tərsanələri; dövlət binaları; hündür qüllələr, dəqiq vaxt göstəricisi; milli kolleksiya; tarixi binalar; dahi memarlar; İngiltərənin bir çox görkəmli adamları, nəhəng banklar, ən gədim qalalardan biri, görməli yerlər)

IV. Answer the following questions basing to the text.

- 1). What is the capital of Great Britain?
- 2). How many main parts are there in London?
- 3). How many people live in London today?
- 4). What part of London is the commercial part of the city?
- 5). Where are the banks, offices and firms in London?
- 6). In what part of London does Mansion House locate?
- 7). Have you ever been to London before?
- 8). What else do you know about London now?

V. Open the brackets by using necessary continuous tense forms.

1. When I opened the door the doctor (to examine) a girl.
2. She didn't hear what I (to say).
3. The students (to read) their lessons in the reading-hall now.
4. My friend (to wait) for me at the library at 4 o'clock tomorrow.
5. The patients (to speak) in low voices as the doctor (to examine) badly wounded man.

VI. Insert adverbs or prepositions where necessary.

1. We shall be reading ... reading hall ... half an hour.
2. What will you be doing ... this time ... ?
3. David thought ... a long time and ... last he decided what to do for doing it again.
4. Allow me ... introduce you ... my friend coming to our city.
5. His sister is very good ... English ... her group.
6. They all work hard ... their English and help each other ... their work at school.

VII. Complete the following sentences with necessary words.

1. I didn't even know that ...
2. He couldn't even understand why ...
3. They were not even tired after a hard ...
4. She couldn't even see where he was ...

VIII. Put questions to the italicized words in sentences.

1. The climate of the **British Isles** is not cold.
2. **The population** of Great Britain is more than **fifty six million**.
3. **The United Kingdom** is a country of parliamentary monarchy.
4. **People know The East End** as the poorest party of London.
5. **Many people** live in the poorest part of London **now**.
6. The people living **in the poorest parts of London** need a lot.
7. **The newcomers** always try to see **the poorest parts of the city** by their own eyes of course.
8. **The delegates** were **warmly met** by the primer minister of the country **yesterday** .
9. The students' club could easily **organize a number** of interesting meetings for our new guests **there**.
10. **The graduates** got **complete** knowledge and were sent to **various industrial centres**.
11. **The rector** of the University is always trying to direct our **top students** to many foreign countries to continue **their** education.
12. Many **students** of our faculty **expressed** their desire to get their master degree **in European countries**.

LESSON TWENTY-THREE (THE TWENTY-THIRD LESSON)

TEXT: WILLIAM SHAKESPEARE GRAMMAR: REVIEW

WILLIAM SHAKESPEARE

W. Shakespeare was born in the house preserved as his birthplace in Stratford in 1564 where he spent his early years. At that time Stratford was prosperous, it was known as a good market place and had appreciable contacts with the outside world. Shakespeare came from good middle-class parentage on both sides. His mother Mary Arden was a daughter of a farmer and father John Shakespeare was a whittawer by trade, who is also described as a yeoman.

William was the eldest son and the third child of the marriage and at the time of his birth John Shakespeare took an active part in munisipal affairs. William received his early education at the local grammar school. Little more than eighteen William married to Anne Nothaway, daughter of well respected, substantial yeoman family, established in Stratford. Anne was 26 and marriage took place in 1582. in 1583 his first child-daughter Susanna was born, then twins Hammet and Judith. Later Shakespeare left Stratford and spent the busiest years of his life in London. During the first years of his life in London he had to go through many hardships. Shakespeare resumed his connection with his native town once his success as a playwright was assured. The quartest of all English authors, William Shakespeare belongs to the geniuses of mankind who have become landmarks in the history of world culture. For more than 25 years Shakespeare had been associated with the best theatres of England. His activities as a dramatist, poet and proprietor lasted till the year of 1612 when he retired from the stage. During his literary work he produced 37 plays, two narrative poems and 154 sonnets. He is a glory of world literature.

Shakespeare died at the age of fifty-two in 1616 and buried in the chancel of the Parish Church of Stratford.

New words and word combinations.

to preserve	[pri'zə:v]	qoruyub saxlamaq
birthplace	['bɜ:θpleis]	doğum yeri
hardship	['hɑ:dʃɪp]	çətinlik, sınaq
prosperous	['prɒspərəs]	çiçəklənən
appreciable	[ə'pri:ʃəbl]	nəzərə çarpan, bəyənilən
parentage	['pɛər(ə)ntɪdʒ]	mənşə, şəcərə
whittawer	['wɪtɔ:ə]	yəhər düzəldən
to describe	[dis'kraɪb]	təsvir etmək
yeoman	['jɔ:mən]	kiçik torpaq sahibi
marry	['mæri]	evlənmək, ailə qurmaq
marriage	['mæriɪdʒ]	izdivac, nigah, toy
municipal	['mju:nɪsɪpəl]	bələdiyyə, şəhər
affair	[ə'fɛə]	iş, qayğı, məşğuliyyət
to receive	[ri'si:v]	qəbul etmək, almaq
local	[ləukəl]	yerli /müxtəlif mənalarda/
to respect	[ris'pekt]	hörmət etmək, aidiyyət, əlaqə
substantial	['sʌb'stænʃəl]	əsaslı, nəzərə çarpan, faktik
to establish	[is'təbliʃ]	qurmaq, yaratmaq
proprietor	[prə'praɪətə]	sahibkar, mülkiyyətçi
to resume	[ri'zju:m]	bərpa etmək (münasibətlər)
playwrite	['pleɪraɪt]	dramaturq /yazıçı/
to assure	[ə'ʃuə]	inandırmaq, təminat vermək
quarrest	['kwɔ:tɪst]	dördüdəbir
geniuses	[dʒi:njəsɪs]	nəhənglər, dahilər
mankind	['mænkaind]	bəşəriyyət, dünya
landmark	['lændmɑ:k]	ərəzini ayıran işarə
glory	['glɔ:ri]	şərəf, şan-şöhrət
narrative	['nærətɪv]	hekayə, nağıl, povest
to retire	[ri'taɪə]	kənar olmaq, çıxmaq /təqaüdə/
trade	[treɪd]	peşə, sənət, məşğuliyyət
twin	[twɪn]	əkiz, iki, qoşa
dramatist	['dræmətɪst]	dramaturq

to retire on a pension	təqaüdə çıxmaq /getmək
with the outside world	xarici aləmlə /dünya ilə
to take place	baş vermək /tutmaq
to go through many hardships	çoxlu çətinliklərlə qarşılaşmaq (üzləşmək)
to retire from the stage	səhnədən uzaqlaşmaq

Exercises to do in class:

I. Learn the patterns:

1). **It was known ...** Şekspir dünya ədəbiyyatında öncül yer tutur.

Şekspirin bütün əsərləri Azərbaycan dilinə tərcümə olunmamışdır.

Şekspirin əsərlərini Azərbaycan dilinə C. Cabbarlı, T. Əyyubov və başqaları tərcümə ediblər.

2). **He received his early education ...** Azərbaycanın kəndlərinin birində...

İngiltərənin əyalət şəhərində...
atasından...
yerli ibtidai məktəbdə...

II. Write Azerbaijanian equivalents according to the text.

(preserved as a birth place; early childhood; it was the centre; appreciable contacts; outside world; middle-class parentage; on both sides; a son of farmer; a daughter of farmer; a glover by trade; as a yeoman; local school; grammar school; marriage took place; event takes place; through hardships; to go through hardships; to be born; a new birth place; the child's early years; at that time, for that time; to be so prosperous; becoming known; as a kind of world market; such kinds of appreciable contacts; the whole outside world; coming from good middle – class parentage; on both sides; the son of the famous farmer; by profession; the second child in the family; at the time of his birth; to be the eldest in the family, never taking an active part in such measures; the local grammar school; the boy's first education; little more; the daughter of a famous man; to take place; to spend one's time; to go through many hardships; after leaving his little town: to be assumed)

III. Write English equivalents of the followings.

(gözəl bir yer kimi; xatirə kompleksi kimi; erkən uşaqılıq illəri; ticarət yeri kimi; ortabab ailə; kiçik torpaq sahibkarı ailəsindən; ailədə üçüncü uşaq; ailədə ən böyük uşaq; on səkkiz yaşından bir az artıq (çox); əkiz uşaqlar; toyu olmaq; dünya mədəniyyət tarixində; dramaturq kimi; dünya ədəbiyyatının fəxri)

IV. Answer the following questions basing to the text.

1) When was William Shakespear born? 2) Where was William Shakespear born? 3) What was Shakespear's father? 4) How many children were in his family? 5) What play by Shakespear have you seen on the Azerbaijan National Academic Theatre? 6) What works by Shakespear have you read? 7) How many plays did W. Shakespear write in his life?

V. Give necessary antonyms of the following words:

unknown – , famous – , wrong – , near – , close –
glory – , early – , good – , eldest – , to come – , here –
to last – , to die – , to leave – , to go, to receive, to laugh –

VI. Give necessary synonyms of the following words:

famous – , to receive, house – , to appear, to understand –
to come – , right – , big – , different – , often, to write –
to desire – , honour – , small – , large to be born –

VII. Open the brackets and use the verbs in the Past Simple or the Present Simple Tense forms.

1. I (to read) Shakespear's "King Lear" first in 1990 and (to read) it again this year
2. You (to read) "King Lear" (?).
3. Last sunday we (to go) to the History Museum.
4. You (to be) in this Museum eve (?)
5. What works by Shakespear (to read) you (?)
6. Shakespear (to be) born on April, 1564.

VIII. Make up your own situations on following topics:

1. W. Shakespear is an actor.
2. W. Shakespear is a poet.

3. W. Shakespear is a playwright.
4. W. Shakespeare's literary career.
5. Why W. Shakespeare was so famous in the world.

IX. Translate the passage and then retell the short content by your own words.

Lear was soon to learn how wrong he had been for many years time. Cordelia had no sooner gone than the devilish disposition of her sisters began to show itself in its true colours. The sisters neglected him and so did their servant. They were cruel to him and soon deprived him of all his rights. If he could see the results beforehand he wouldn't have acted as he had...

X. Translate the poem into the Azerbaijani language.

Good Name

Good name in man and woman dear my lord is the immediate
jewel of their souls;

Who steals my purse steals trash, tis¹ something, nothing.

This mine, tis his and has been slake to thousands;

But he that filches from me my good name

Robs me of that which not enriches him and makes me poor
indeed

W. Shakespear

LESSON TWENTY-FOUR (THE TWENTY-FOURTH LESSON)

TEXT: THE ROAD INTO SPACE
GRAMMAR: REVISION

THE ROAD INTO SPACE

It happened on April 12, 1961, at 9:07 (nine o seven /a.m/ ante meridiem) Moscow time the spaceship by the name "Vostok" was launched into space firstly with a man on board of the ship. This historical event was estimated, as the opening day of cosmic space by cosmonaut Yuri Alexeyevich Gagarin, a Russian by nationality and the citizen of the Soviet Union. Yuri Gagarin in reality became the first man to perform an orbital flight around the Earth. This flight was continued more than one hundred and four minutes around the Earth and then the ship came back and was landed successfully in the Cosmodrom of Baykanur, the Republic of Gazakhstan. This historical event was heard all over the world and of course will go down in history as a great achievement, opening the new area, i. e. the space age. Some month's later on august 6 and 7, 1961, another cosmonaut German Titov made the second flight into space and proved that the man could endure prolonged stay in outer space. A year past and again in August 1962 Andrian Nikolayev and Pavel Popovich made the first group flight round the so-called near orbits, which lasted several days. During their flights the two cosmonauts untied from their seats, floated freely about the cabins. At that time millions of people saw the TV program of the flight transmitted for the first time directly from the spaceship.

Some years have passed, and on March 18, 1965, a team flight of two Soviet cosmonauts - Pavel Belyayev and Alexey Leonov made the joint flight on the spaceship Vostok-2. And Leonov was the first cosmonaut who stepped out of a spaceship into cosmos.

The ten minutes spent in the open air by Leonov outside the spaceship, in space demanded a thorough training and great personal courage of course. Some years later the first experimental station with four men on board the ship went into orbit, the lunakhod automatic stations, a number of space laboratories had begun a new area in space

exploration.

In 1963 the 1st Russian woman-cosmonaut Valentina Tereshkova made her flight into space and after the successful flight this spaceship was landed in cosmodrom Baykanur too.

The successes achieved by the scientists of the Soviet Union belonged to all the peoples living in the territory of the Soviet Union. Such kind of flights could be done only as a result of hard working of workers, engineers, scientists in the country of course.

After the former Soviet Union United States of America could do so many successful flights into space. The Americans proved their high level technology and the industry in their country.

And people consider that all the results gained by the peoples of different countries must serve to the mankind of the world only.

New words and word combinations

spaceship	[ˈspeɪʃɪp]	hava gəmisı
to be launched	[ˈlɔ:ntʃt]	yerə en/dir/mək
board	[bɔ:d]	göyertə
to estimate	[ˈestimeɪt]	qıymətləndirmək
nation	[neɪʃn]	millət
national	[ˈnæʃənəl]	milli /təyin kimi/.
to perform	[pəˈfɔ:m]	icra etmək, iş görmək
successfully	[səkˈsesfʊli]	uğurla, müvəffəqiyyətli
to hear (heard)	[hiə]	eşitmək, dinləmək
to prove	[pru:v]	isbat etmək, sübut etmək
so-called	[ˈsouˈkɔ:ld]	necə deyərlər
to float	[ˈflaʊt]	havada üzmək
to transmit	[trænzˈmɪt]	translyasiya etmək
to demand	[diˈmænd]	tələb etmək, istəmək
to explore	[ɪksˈplɔ:]	tədqıq etmək
exploration	[ˌeksplɔ:ˈreɪʃən]	tədqıq etmə, axtarış
to gain	[ˈgeɪn]	əldə etmək, nail olmaq
to serve	[sə:v]	xidmət etmək /göstərmək
to endure	[ɪnˈdju:]	bəxş etmək, vermək
prolonged	[prəˈlɔŋd]	uzadılmış, uzun müddət(li)
a.m = ante meridiem	[ˈæntɪmɪˈrɪdiəm]	səhər (günortaya qədər)
to make the joint flight		birgə uçuş /təşkil etmək/

Exercises to be done in class:

I. Learn the pattern:

It is considered that ... insan kosmosda yaşaya bilər
kosmosdan insanların xeyrinə istifadə
oluna bilər
kosmosda əldə edilən nəaliyyətlər
insanların rifahına xidmət etmək
üçündür

II. Give English equivalents of the following word combinations

(günortayadək olan vaxt; gəminin göyertəsində; yer ətrafında; birinci olmaq; yeni era açmaq; uzunmüddətli uçuş; böyük uğurlar; birinci dəfə; birgə uçuş; açıq kosmos; bir neçə il keçdi; şəxsi qoçaqlıq; necə deyərlər; tarixə daxil olmaq; dünyada ilk dəfə olaraq; ən böyük nailiyyətlərdən biri).

III. Give Azerbaijanian equivalents of the following word combinations

(the spaceship by the name; orbital flight; around the Earth; as a great achievement; opening the new era; group flight; team flight; to step into cosmos; open air; personal courage; later on; all over the world; it will go down in history; to float freely; to spend ten minutes;

at 9:07 a.m. /ante meridiem/; Moscow time; by the name "Vostok"; was launched into space; with a man on board the ship; the historical event; the opening day of the space; by nationality; the citizen of the Soviet Union; to perform an orbital flight; more than one hundred and four hours; will go down in history; as a great achievement; the space age; some months later; prolonged stay in outer space; the first group flight; at that time; millions of people; a TV program; for the first time; ten minutes spent; in the open air; a thorough training; great personal courage; the first experimental station with four men on board the ship; a number of laboratories; a new area in space exploration; the 1st Russian woman – cosmonaut; after the successful flight; the scientists of the Soviet Union; in the territory of the country; such kind of flights; as a result of hard working of the people; a number of successful flights; highly developed industry; peoples of different countries;

mankind of the world; an unforgettable day).

IV. Answer the following questions basing to the text

1. When was the first spaceship launched into space?
2. What was the name of the first spaceship?
3. How was this event estimated all over the world?
6. How was the first cosmonaut met in our country?
5. How long did the first flight continue?
6. Where was the first spaceship launched from?
7. What do you know about Yuri Gagarin?
8. Is there any cosmonaut from Baki among the cosmonauts?
9. What do you know about our cosmonaut?
10. What do you know about the American cosmonauts?

V. Tell your friends about today's international relations in cosmonautics in brief.

VI. Put some questions to the Text in written form.

VII. Complete the following sentences according to the Text.

1. Yuri Gagarin really became ...
2. For the first time the spaceship "Vostok"...
3. The flight was continued ...
4. This historical event was ...
5. A year later in August 1962 ...
6. Cosmonaut Leonov spent 10 minutes ...
7. Russian woman cosmonaut Valentina Tereshkova ...
8. People consider that ...

VIII. Translate the following sentences into English

1. İlk dəfə kosmosa çıxan rus vətəndaşı olmuşdur. 2. Qağarinin cəsarəti dünyanı heyran qoydu. 3. Kosmosun öyrənilməsi bütün bəşəriyyətin rifahına xidmət etməlidir. 4. İndiki dövrdə dünyanın bir çox ölkələri səmaya sputniklər buraxır. 5. İndi Rusiya və Amerika kosmos sahəsində əməkdaşlıq edir, birgə hava gəmilərinin uçuşlarını həyata keçirir. 6. Kosmonavtikanın banisi Tsiolkovski-dir. O, ilk dəfə uçan aparatları təsvir etmişdir. 7. Kosmonavt Musa Manayev Bakılıdır. O, Azərbaycan Neft və Kimya Akademiyasını bitirmişdir. 8. İlk dəfə açıq kosmosa Leontyev çıxmışdır.

IX. Read and retell the passage given below.

The first voice that ever came to us from cosmic space spoke in the Russian language. That voice belonged to Yuri Gagarin, Cosmonaut Number One, who succeeded in circling the earth the spaceship Vostok on April 12, 1961. After travelling in space for 109 minutes, he landed on his home planet. It was one of the greatest successes in modern history; Man's first victory in space flight. Now we celebrate this day every year as the Cosmonauts Day.

We do not know when men began to dream of travelling in space. But now the dream of men became true of course.

X. Put necessary questions to the italicized words.

1. I think the most **important** event in the XX century was to **travel** a man into cosmos
2. **The tremendous** waves carried the little **boat** out into the open sea then.
3. The **first flight into** space was the greatest achievement in **science, and technology**.
4. **Y.A.Gagarin** was the first cosmonaut **in the world**.
5. April 12, 1961 was the **opening day** of cosmos **all over the world**.
6. Every country **in the world** like to have **their own cosmic flight**.
7. The country **exploring** cosmos may be proud **of their progress in science and industry**.
8. Many countries try to **develop** their industry and science **for those countries' welfare**.
9. I believe that **in near future** our scientists would be able to develop **our own cosmic industry**.

GRAMMAR

THE NOUN (*İsim*)

İsim əşyanın adını bildirən nitq hissəsinə deyilir. Əşyalıq məfhumu həyatda tək-cə konkret maddi əşyalara deyil, eləcə də mücərrəd məfhumlara aid edilir.

Məna xüsusiyyətlərinə görə isimlər iki qrupa bölünür:

a) ümumi isimlər (common nouns), **b)** xüsusi isimlər (proper nouns).

İsimlərin cəm formasını düzəldərkən onları şərti olaraq üç müstəqil qrupa bölmək olar:

1. İsimlərin sonuna -s və ya -es şəkilçilərini əlavə etməklə cəm forması düzələn isimlər:

a hand – hands (əl-əllər); a map – maps (xəritə- xəritələr)

a book – books (kitab-kitablar) a name – names (ad-adlar)

Sonu cingiltili samit və saitlərlə bitən isimlərin sonuna qoşulan -s sonluğu [z] kimi, kar samitlərdən sonra isə [s] kimi oxunur, məs.: maps [s], books [s], parks [s], streets [s] və s.

hands [z], names [z], pens [z], trees [z] və s.

Əgər tək isimlər -s, -ss, -x, -ch, -sh və -o hərfləri ilə bitərsə belə isimlərin cəmi isimlərin sonuna -es şəkilçisi artırılmaqla düzəlir. Bu halda -es sonluğu [iz] kimi oxunur, məs.:

class – classes [iz] potato – potatoes [iz]

box – boxes [iz] dish – dishes [iz]

bench – benches [iz] fish – fishes [iz]

Qeyd. piano və photo sözlərinin cəmi həmin sözlərin sonuna -s şəkilçisi əlavə etməklə düzəlir: piano – pianos, photo – photos.

Sonu -y ilə bitən isimlərdə -y – dən əvvəl samit hərf olarsa belə isimlərə –es ям şəkilçisi əlavə olunarkən -y hərfi -i hərfi ilə əvəz edilir və isim –es sonluğunu qəbul edir, məs.:

city – cities, family – families

army – armies, lady – ladies və s.

İsmin sonu -f hərfi ilə bitərsə –es cəm sonluğu əlavə olunarkən –f hərfi -v-yə çevrilir və isim –es sonluğunu qəbul edir, məs.:

leaf (yarpaq) – leaves wolf (canavar) – wolves

life (həyat) – lives knife (bıçaq) – knives və s.

2. Sözüün kökündəki sait səsi dəyişməklə cəmi düzələn isimlər:

man	–	men	(adam – adamlar)
woman	–	women	(qadın – qadınlar)
foot	–	feet	(ayaq – ayaqlar)
goose	–	geese	(qız – qızlar)
mouse	–	mice	(siçan – siçanlar)
tooth	–	teeth	(diş – dişlər)

3. Cəmi xüsusi yolla düzələn isimlər qrupu:

a) tək və cəm formaları eyni olan isimlər:

sheep (qoyun)	sheep (qoyunlar)
deer (maral)	deer (marallar)
fruit (meyvə)	fruit (meyvələr)
advice (məsləhət)	advice (məsləhətlər)
swine (donuz)	swine (donuzlar)

b) yalnız cəm formada işlənən isimlər qrupu:

trousers (şalvar)	tong (kəlbətin)
spectacles (eynək)	scales (tərəzi)
scissors (qayçı)	goods (mal, əmtəə) və s.

(Bu isimlər qrupu həm təkdə, həm də cəmdə hesab olunur).

Bə'zi mürəkkəb isimlərin cəmi aşağıdakı qayda ilə düzəlir:

a) Tire ilə yazılan mürəkkəb sözlərdə əsas mə'nə daşıyan söz cəm şəkilçisi qəbul edir.

hotel – keeper (mehmanxana sahibi)	–	hotel	–	keepers
mother – in – law (qayınana)	–	mothers	–	in – law
passer – by (yol keçən)			–	passers – by (yol keçənlər)

b) Tərkibində man və woman sözləri olan mürəkkəb isimlərin cəmini düzəldərkən hər iki söz cəm şəkilçisi qəbul edir:

man – servant (kişi qulluqçusu)	–	men – servants
woman – doctor (qadın həkim)	–	women – doctors

ç) bitişik yazılan mürəkkəb isimlərin cəmi ismin sonuna müvafiq şəkilçi əlavə olunmaqla düzəlir:

schoolboy məktəbli oğlan	–	schoolboys	–	məktəbli oğlanlar
housewife evdar qadın	–	housewives	–	evdar qadınlar
postman rabitə işçisi	–	postmen	–	rabitə işçiləri

c) Latin mənşəli isimlərin cəmi aşağıdakı kimi düzəlir:
datum – data; basis – bases; crisis – crises və s.

İsmin yiyəlik halı (The Genetive Case of the Noun)

1. İngilis dilində ismin yiyəlik halı iki yolla düzəlir. İsmin yiyəlik halı tək isimlərin sonuna - 's, cəmdə olub -s-lə bitən isimlərdə isə təkəcə apostrof (') əlavə etməklə düzəldilir, məs.:

the student's book (tələbənin kitabı)	the students' book (tələbələrin kitabı)
the child's mother (uşağın anası)	the children's mother (uşaqların anası)
Ali's sister (Əlinin bacısı)	Ali's sisters (Əlinin bacıları)
Ali and Sona's mother	(Əli və Sonanın anası)
Ali's and Sona's rooms	(Əlinin və Sonanın otaqları)

- 's, – lə təkəcə canlı varlıqların deyil, eyni zamanda cansız isimlərin də yiyəlik halı düzəlir:

a) zaman bildirən isimlərin yiyəlikdə işlənməsi:
two day's leave (ikigünlük məzuniyyət)
yesterday's newspaper (dünənki qəzet) və s.

b) fəsil, ay və gün adlarını bildirən isimlərdə:
winter's cold (qışın soyuğu); April's day (aprel günü)
Sunday's rest (bazar günü istirahəti) və s.

ç) ölkə və şəhər adlarında:
Baku's beauty (Bakının gözəlliyi)
Azerbaijan's capital (Azərbaycanın paytaxtı)

c) digər sözlərdə:
the moon's light (ay işığı); the wind's power (küləyin gücü)
the river's bank (çay kənarı) və s.

2. Cansız isimlərin yiyəlik forması adətən of söz önü ilə düzəlir:
the door of the room (otağın qapısı)
the view of the city (şəhərin görünüşü)
the page of the book və s. (kitabın səhifəsi)

Müq. edin: my friend's father – the father of my friend

The teacher's question – the question of the teacher

ARTICLE (*Artiklə*)

İngilis dilində ismin əlaməti olan artikl vardır. Artiklin lüğəti mənası yoxdur, ona görə də o, tərcümə olunmur.

İngilis dilində iki artikl var: 1) qeyri-müəyyən artikl – a, (an); 2) müəyyən artikl – the.

1. Samitlə başlanan ümumi isimlərin qarşısında **a**, saitlə başlanan isimlərin qarşısında isə **an** qeyri-müəyyən artikl işlənir.

Müqayisə edin:

a book	an apple
a hand	an author
a pen	an old man
a desk	an interesting book

Göründüyü kimi, ismin qarşısında saitlə başlanan sifət (təyin) işlənərsə artikl həmin sifətin qarşısına keçir. Əgər təyin samitlə başlanarsa ümumi qaydaya əsasən **a** qeyri-müəyyən artikl sifətin qarşısında işlənir.

Müqayisə edin:

a large table	an interesting lecture
a good friend	an old man
a red apple	an apple və s.

2. The müəyyən artikli iki cür oxunur: saitlə başlanan sözlərin qarşısında the [ði:], samitlə başlanan sözlərin qarşısında isə [ðə] oxunur.

Müqayisə edin:

the table [ðə'teibl]	the apple [ði:'æpl]
the book [ðə'buk]	the old man [ði.'ould'mæn]

Artiklin işlədilməsi.

1. Qeyri-müəyyən article “one” sözündən törəndiyindən müasir ingilis dilində də “bir” anlayışı verir və Azərbaycan dilində “hər hansı bir” mənasına uyğun gəlir. Qeyri-müəyyən artikl **a** (**an**) qeyri-müəyyənliyi ifadə edir və aşağıdakı hallarda işlədilir.

- 1) Bir sinfə mənsub isimləri fərqləndirdikdə:
We wear **a cap** in winter and **a hat** in autumn.
- 2) Tərkibi ismi xəbərin ad hissəsində:
She is a good girl for her relatives.
- 3) Sənət, ixtisas bildirdikdə:

My friend is a teacher at our new school.

My friend is a teacher of history and he lives in Baki.

4) "Hər hansı" mənasını ifadə edən isimlərdə:

A **child** can understand it very well.

5) "Bir" mənasını verən və qeyri-müəyyənliyi bildirən isimlərlə:

I bought a book yesterday.

Bütün bu hallarda qeyri-müəyyənlik anlayışı əsas meyar olur.

2. Adından görüldüyü kimi, müəyyən **the** artıqlı əsasən əvvəlcədən bizə məlum olan isimlərin qarşısında işlənir:

a) Bir sıra konkret situasiyalarda:

The walls in our room are yellow.

The apples on that tree are ripe.

b) Əvvəlcədən nəzərdə tutulmuş bəzi isimlərlə:

Give me the pen (yəni əvvəlcədən bu haqda razılaşdırılmışdır)

c) sıra saylarının qarşısında:

The office is on **the second** floor.

ç) Coğrafi və ölkə adları bildirən bəzi xüsusi isimlərlə:

the Atlantic Ocean, the Black Sea, the Thames, the English Channel, the Baikal, the Siberia, the Crimea, the Ukraine, the Caucasus the USA və s.

d) Coğrafi cəhətləri bildirən isimlərin qarşısında:

the North, the South, the West, the East

e) Vahid planet adlarının qarşısında:

the Moon, the Sun, the Earth və s.

Artıqlı Azərbaycan dilində ifadəsi.

1. İngilis dilindəki qeyri-müəyyən **a (an)** artıqlı Azərbaycan dilində əsasən "bir" sözü ilə ifadə olunur. Azərbaycan dilində həmin mənada "bir" sözü "hər hansı" mənasını ifadə edir:

A **horse** is a lovely animal (**hər hansı bir** at)

Wait a minute, please (Zəhmət olmasa **bir** dəqiqə gözləyin)

A **man** came to us (Bizə **bir** kişi gəlmişdir)

Əksər hallarda qeyri-müəyyən artıqlı Azərbaycan dilinə tərcümə olunmur:

It is a book (Bu kitabdır)

2. The müəyyən artıqlı dilimizdə iki cür ifadə olunur:

1) ismin hal forması ilə:

Give me the pen – Qələmi mənə ver.

2) işarə əvəzlilikləri ilə:

The book is hers – **Bu** kitab onundur /onunkudur/

3) ana dilinə tərcümə olunmur:

The sun rises in the East – Günəş şərqdən doğur.

THE ADJECTIVE (Sifət).

Sifət əşyanın əlamət və keyfiyyətini bildirir, **what** və **which** (hansı, necə) suallarından birinə cavab olur, məs.:

a good man (yaxşı adam), an interesting book (maraqlı kitab)

a red rose (qırmızı gül), a large street və s. (geniş küçə)

Sifət cümlədə təyin funksiyasında işlənir, məs.:

Baki is a **beautiful** city in Azerbaijan.

Sifətlər sadə, düzəltmə və mürəkkəb olur:

a) sadə sifətlər – good, red, large, big və s.

b) düzəltmə sifətlər – kind – unkind, wind – windy, beauty – beautiful, use – useful və s.

Düzəltmə sifətlər əsasən aşağıdakı şəkildələrlə düzəlir:

-ful: peaceful, hopeful, respectful

-ible: impossible, responsible, advisable

-less: hopeless, useless, helpless, bottomless, orderless

-ous: famous, dangerous, disastrous, inferrious

-able: comfortable, eatable, readable, drinkable reasonable

-ish: foolish, childish, boyish, goldish, girlish

c) mürəkkəb sifətlər:

blue-eyed, lifelong, two-sided dark-blue və s.

Sifətlər mənasına görə **əsl** və **nisbi** ola bilər:

ç) əsl sifətlər rəng, forma, fiziki keyfiyyətlər və s. göstərir:

a red pencil, a **black** shirt, a **round** table, a **strong** boy, a **clever** girl, a **high** building, a **clean** floor və s.

d) nisbi sifətlər: woolen, golden, weekly, chinese və s.

Sifətlərin müqayisə dərəcəsi (The Degrees of Comparison of Adjectives)

Azərbaycan dilindəki kimi, ingilis dilində də sifətlər dərəcələr üzrə dəyişilir. Hər iki dildə sifətin dərəcələri həm sintetik (yə'ni sifətin sonuna şəkilçi qoşmaqla), həm də analitik yolla (yə'ni sifətin əvvəlinə köməkçi söz əlavə olunmaqla) düzəlidir.

İngilis dilində sifətin üç dərəcəsi vardır: 1. Adi dərəcə -The Positive Degree (sifətin ümumi vəziyyəti); 2. Müqayisə dərəcəsi – The Comparative Degree (iki və ya daha çox əşya kəmiyyət, keyfiyyət və fiziki vəziyyət cəhətdən müqayisə olunur); 3. Üstünlük dərəcəsi –The Superlative Degree (əşya və məfhumlardan biri öz əlamət və keyfiyyətinə görə müqayisədə üstünlük təşkil edir).

Müqayisə dərəcəsi aşağıdakı kimi düzəlidir:

1. Birhecalı (az qismi isə ikihecalı) sifətlərin müqayisə dərəcəsi sonuna –er [ə], üstünlük dərəcəsi (qarşısına müəyyən artıqlıq) sonuna –est [ist] şəkilçisi artırılmaqla düzəlidir, məs.:

adi dərəcə	müqayisə dərəcəsi	üstünlük dərəcəsi
long-uzun	long+er daha/nisbətən uzun	(the) longest ən uzun
short-qısa	shorter daha qısa	the shortest ən qısa və s.

Bu tip sifətlərin müqayisə dərəcələrini əmələ gətirərkən onların yazılışında aşağıdakıları nəzərə almaq lazımdır:

a) Sifət samitdən sonra -y hərfi ilə bitərsə, -y hərfi -i hərfinə çevrilir, sonra şəkilçilər əlavə olunur, məs.:

early	earli+er	(the) earli+est
dry	dri+er	(the) dri+est
easy	easi+er	(the) easi+est və s.

b) Birhecalı sifət saıtdən sonra samitlə bitirsə, müqayisə dərəcəsinin şəkilçisini artırarkən sifətin sonundakı samit hərflər qoşalaşır, məs.:

hot	hott+er	(the) hott+est
big	bigg+er	(the) bigg+est və s.

c) Şəkilçilər əlavə olunarkən sifətin sonundakı oxunmayan e

hərfi düşür, məs.:

large larg+er (the) larg+est
brave brav+er (the) brav+est və s.

2. İki və daha artıq hecalı sifətlərin dərəcələrini əmələ gətirmək üçün analitik yoldan istifadə olunur, yə'ni sifətin qarşısına müqayisə dərəcəsinə – more [mɔ:] – daha çox, üstünlük dərəcəsinə isə (the) most [moust] – ən (çox) sözləri artırılır, məs.:

important – more important – (the) most important
famous – more famous – (the) most famous
interesting – more interesting – (the) most interesting

3. Bə'zi sifət və zərflərin müqayisə dərəcələri supletiv yolla, yəni müxtəlif sözlərin köməyiylə düzəlir:

<i>Adi dərəcə</i>		<i>Müqayisə dərəcəsi</i>	<i>Üstünlük dərəcəsi</i>
good(well)	yaxşı	better - daha (nisbətən) yaxşı	best - ən (lap) yaxşı
bad	pis	worse - daha (nisbətən) pis	worst - ən (lap) pis
much many	çox	more - nisbətən (daha) çox	most - ən (lap) çox
little	az	less - nisbətən (daha) az	least - lap (ən) az

Sifətlərin cümlədə işlədilməsi.

1. Adi dərəcədə olan sifət cümlədə tə'yin funksiyasında ümumi vəziyyəti bildirir, məs.:

I like to read interesting books in English.

(Mən maraqlı kitabları oxumağı xoşlayıram).

2. Müqayisə dərəcəsi hər hansı bir şəxs və ya əşyanın başqasına nisbətən müəyyən dərəcədə üstün olduğunu bildirir. Ona görə də dilimizə -dan, -dən, yaxud da **-dan daha**, **-dən daha** sözləri ilə tərcümə olunan **than** bağlayıcısı ilə işlənir, məs.:

Our room is larger than yours in this house.

(Bizim otağımız sizinkindən (daha) genişdir).

Baki is more beautiful than Ganjah today.

(Bakı Gəncədən (Gəncəyə nisbətən) daha gözəldir).

Müqayisə olunan obyektlərin təkrarına yol verməmək üçün ikinci əşyanın adı bir qayda olaraq ixtisar olunur, məs.:

Our room is lighter than yours.

(Bu cümlədə müqayisə olunan ikinci obyekt, yə'ni **your room** ifadəsindəki **room** ixtisar olunmuş və **your** yiyəlik əvəzliyinin sonuna **-s** əlavə olunmuşdur).

3. Müqayisə olunan obyektlər bərabər keyfiyyətdədirsə as...as (kimi) sözlərindən istifadə olunur.

My textbook is as interesting as yours.

(Mənim kitabım səninki kimi/qədər maraqlıdır).

İnkar cümlələrdə isə birinci işlənən **as** sözü **so** sözü ilə əvəz olunur:

He is not so strong as my friend.

4. Sifətlər müqayisə dərəcəsində iki cür işlənir.

a) Müəyyən bir əşyanı başqası ilə müqayisə etmədən sifətlər müqayisə dərəcələrindən birində işlənir, məs.:

1) Baki is the largest city in Azerbaijan.

(Bakı Azərbaycanın ən böyük şəhəridir).

2) Winter is the coldest season of the year.

3) Give me the best pen. və s.

b) Bu və ya başqa bir əşyanın mövcud olan əşyaların hamısından üstün olduğunu bildirərkən ...of all ... ifadəsindən istifadə olunur:

1) This book is the most interesting of all the books here.

Bu (kitab), buradakı bütün kitablardan ən maraqlısıdır.

2) This boy is the strongest of all the boys in our school.

Müqayisə olunan şəxsin yerinə şəxs əvəzliyi ilə bərabər tə'sirlik halda olan əvəzlik də işlənir, məs.:

He has more time than his friend (və ya than him).

You are younger than your friends (və ya than them).

2. Zərfin müqayisə dərəcəsi.

Birhecalı zərflərin (əsasən, tərz-i-hərəkət zərflərinin) müqayisə dərəcəsi birhecalı sifətlərin müqayisə dərəcəsi kimi əmələ gəlir:

<i>Adi dərəcə</i>	Müqayisə dərəcəsi	Üstünlük dərəcəsi
fast (cəld, tez)	<i>faster (daha cəld, nisbətən cəld)</i>	fastest (hamısından cəld, lap cəld)
hard (sə'ylə)	harder (daha sə'ylə)	hardest (hamısından sə'ylə, lap sə'ylə)
soon (tezliklə)	sooner (daha tezliklə)	soonest (lap tezliklə)
late (gec)	later (daha gec)	latest (hamısından gec, lap gec)
early (tezdən)	earlier (daha tezdən)	earliest (hamısından tez, lap tez)

-ly ilə bitən quickly zərfinin müqayisə dərəcəsi sifətin qarşısına more və most sözləri əlavə olunmaqla düzəlir, məs.:

quickly (cəld) – more quickly (daha cəld) – most quickly (lap cəld)

THE PRONOUN (Əvəzlik)

1. Personal Pronouns (Şəxs əvəzlilikləri)

Şəxs əvəzlilikləri həmişə hansısa şəxsi və ya şəxsləri əvəz edir. İngilis dilində şəxs əvəzliyinin iki halı vardır.

<i>Şəxs</i>	<i>Adlıq hal</i>	<i>Obyekt hal</i>
	Tək	Tək
I	I – mən	Me - məni, mənə
II	You - sən	You - səni, sənə
	He - o (k.c.)	Him - onu, ona (k.c.)
III	She - o (q.c.)	Her - onu, ona (q.c.)
	It - o (o.c.)	It - onu, ona (o.c.)

I II III	Cəm	Cəm
	We – biz	Us - bizi, bizə
	You - siz They – onlar	You - sizi, sizə Them – onları, onlara

Adlıq əvəzliyi who (kim), obyekt əvəzliyi isə **whom** (kimə, kimi) suallarına cavab olur.

Adlıq halında olan şəxs əvəzliləri cümlədə **mübtəda** və ismi xəbər ad hissəsi olur, məs.:

I speak English (mübtəda) .

It is I (he, she ...) (ismi xəbər ad hissəsi)

It is me (danışıqda) – forması da işlənir.

Obyekt halında olan şəxs əvəzliləri cümlədə **tamamlıq** olur:

I saw **him** in Central Park yesterday evening.

2. Possessive Pronouns (Yiyəlik əvəzliləri)

İngilis dilində yiyəlik əvəzliləri müstəqil bir qrupdur. Onlar işlənməsinə görə iki yerə bölünür: 1) isimlə işlənən yiyəlik əvəzliləri; 2) müstəqil işlənən yiyəlik əvəzliləri.

İsimlə işlənən yiyəlik əvəzliləri:

Şəxs	Tək	Cəm
I	My (mənim)	Our (bizim)
II	Your (sənin)	Your (sizin)
III	His (onun)	Their (onların)
	Her (onun)	
	Its (onun)	

İsimlə işlənən yiyəlik əvəzliləri sifət funksiyalı olduqlarından həmişə tə'yin kimi çıxış edir. Ona görə də onlar tək işlənmir, özündən sonra isim tələb edir, məs.:

My pen, his book, her father və s.

Müstəqil işlənən yiyəlik əvəzliləri mütləq hal kimi də səciyyələ-nir və isim funksiyalı olur.

<i>Yiyəlik əvəzliləri</i>	
<i>Sifət funksiyalı</i>	<i>İsim funksiyalı</i>
my (mənim)	mine (mənim) mənimki
your (sənin)	yours (sənin) səninki
his (onun)	his (onun) onunku
her (onun)	her (onun) onunku
its (onun)	its (onun) onunku
your (sizin)	yours (sizin) sizinki
their (onların)	theirs (onların) onlarınki

Göründüyü kimi müstəqil yiyəlik əvəzliyi təkdə **mine**, qalan hallarda isə yiyəlik əvəzliyinin sonuna - s şəkilçisi əlavə olunmaqla düzəlir və cümlədə isim kimi çıxış edir: **This pen is yours** (Bu qələm sizinkidir) Bu cümlədə **yours** əvəzliyi mürəkkəb ismi xəbərin ad hissəsidir. Müstəqil ismi əvəzlilər müstəqil də işləyə bilər: **My pen is bad. Yours is good.** (mübtədə).

3. Reflexive Pronouns (Qayıdış əvəzliləri)

Qayıdış əvəzliləri adətən yiyəlik əvəzlilərinin sonuna - **self** şəkilçisi əlavə olunmaqla düzəlir. Ancaq cəm halda həmin şəkilçi - **selves** formasında işləyir.

Şəxs	Tək	Cəm
I	my - myself (özüm) your - yourself (özün)	<i>our – ourselves (özümüz)</i> <i>your – yourselves (özünüz)</i>
II	his – himself (özü) her – herself (özü)	<i>them – themselves (özləri)</i>
III	its - itself (özü)	

Göründüyü kimi, III şəxsin tək kişi cinsində - **self** şəkilçisi təsirlik halında olan **him** əvəzliyinə qoşulmuşdur.

4. Demonstrative Pronouns (İşarə əvəzliləri).

İngilis dilində zaman və məkanca yaxın olanları göstərən - **this** (cəmdə **these**), uzaq olanları göstərən **that** (cəmdə **those**) işarə əvəzliləri vardır:

Təkdə: **this** – this book (bu kitab)

Cəmdə: **these** – these books (bu kitablar)

Təkdə: **that** – that tree (o ağac)

Cəmdə: **those** – those trees (o ağaclar)

Azərbaycan dilindən fərqli olaraq ingilis dilində işarə əvəzliləri ismin kəmiyyəti ilə uzlaşır.

İşarə əvəzliyi cümlədə mübtədə və təyin funksiyasında işlənir:

This is a book – Bu kitabdır (mübtədə)

This man is a teacher – Bu kişi müəllimdir (təyin)

5. Interrogative Pronouns (Sual əvəzliləri).

Who (kim?), **whose** (kimin?), **what** (nə?), **which** (hansı?) sual əvəzliləri xüsusi sual cümlələrini düzəldərkən işlədilir və onlar yalnız cümlənin önündə gəlir, məs.:

Who is on duty?

Whose book is it?

What do you want to become? **Which** book is interesting?

1) **Who** sual əvəzliyi canlılara aid olur və iki mə'nada işlənir.

a) **kim** mə'nasında sual cümlələrində ad soruşulur, məs.:

Who is your friend? (Dostun **kimdir**?) – My friend is **İlham**.

b) Qohumluq soruşulanda:

Who is this girl to you? (Bu qız sənə **nəyindir**?) – This girl is my **sister**? (Bu qız mənim **bacımdır**)

Who əvəzliyi mübtədəyə, obyekt halda olan **whom** forması isə tamamlığa sual verildikən işlədilir, məs.:

Who is speaking English? (mübtədəyə sual)

Whom do you see in the room? (tamamlığa sual)

2) **Whose** (kimin) – cümlənin təyininə (canlı) sual verildikən işlədilir;

Her sister is a student. **Whose** sister is a student?

3) **What** sual əvəzliyi üç mə'na daşıya bilir;

a) **What** – nə? **What** is this? (Bu **nədir**?)

b) **What** – hansı (isimdən qabaq) – **What** book is it? (Bu **hansı**)

kitabdır?)

c) **What** – nəçi dedikdə məşğuliyyət soruşulur – **What** are you? (Nəçisən?)

4) **Which** – hansı?. Which book is interesting? (Hansı kitab maraqlıdır?)

Which sual əvəzliyinin köməyi ilə **Which of you, Which of them, Which of us** konstruksiyaları əmələ gilir.

6. Indefinite Pronouns (Qeyri-müəyyən əvəzlilər)

İngilis dilində danışana məlum olmayan şəxs və əşyanı bildirmək üçün bir sıra qeyri-müəyyən əvəzlilərdən istifadə olunur.

1. **Some** “bəzi”, “hər hansı”, “nə isə”, “bir qədər”, “bir neçə”, mənalarına malikdir və əsasən təsdiq cümlələrdə işlənir, məs.:

There are **some** students in the room. Otaqda **bir neçə (bəzi)** tələbə var.

I have **some** English books. Mənim bir neçə maraqlı ingilis dili kitabım var.

Some qeyri-müəyyən əvəzliyi sayılan və cəmdə olan isimlərin qarşısında gələrsə sifət əvəzlik kimi təyin funksiyası daşıyır, məs.:

Some books are very interesting. **Bəzi kitablar** çox maraqlıdır.

She knows **some** new words. O, bir neçə yeni söz bilir.

Some sayıla bilən tək halda olan ismin qarşısında işləndikdə “hər hansı (bir)” mənasına malik olur, məs.:

Give me **some** interesting book. Mənə hər hansı (bir) maraqlı kitab ver(in).

Some sayıla bilməyən ismin qarşısında işləndikdə “bir qədər”, “bir az” mənasını daşıyır və bəzən tərcümə olunmaya da bilir:

a) There is **some** water in the bottle – Butulkada bir az (bir qədər) su var.

b) Give me **some** water, please. – Zəhmət olmasa, mənə su verin.

Some əvəzliyi miqdar saylarının qarşısında işləndikdə “təxminən” kimi tərcümə olunur, məs.:

Translate this text in **some** ten minutes. Bu mətni təxminən on dəqiqəyə tərcümə edin.

Azərbaycan dilindəki “dostlarımdan bəziləri”, “kitablarımdan bir neçəsi” tipli sözbirləşmələrinin tərkibində **some** əvəzliyindən sonra **of** sözü də işlənir, məs.: some of my friends, some of my

books.

Some əvəzliyi təklif xarakterli ümumi sual cümlələrinin tərkibində də işlənə bilər.

Do you want to have some bread?

(Bu halda **some** sözü tərcümə olunmaya da bilər).

Some əvəzliyi vurğu altında [səm], üstünə vurğu düşmədikdə [sem], yaxud [sm] kimi tələffüz olunur.

Some ismi əvəzlik kimi cümlədə mübtədə, tamamlıq funksiyasında işlənə bilər və Azərbaycan dilinə cəm halda tərcümə olunur, məs.:

Some learn English. (mübtədə) – Bəziləri ingiliscə öyrənirlər.

2. **Any** qeyri-müəyyən əvəzliyi də **some** kimi “bəzi”, “hər hansı”, “bir qədər” mənalarına malikdir, ancaq **some** təsdiq cümlələrdə, **any** isə, əsasən sual və inkar cümlələrində işlənir. Ona görə də əksər hallarda **any** Azərbaycan dilinə tərcümə olunmur, amma fikrən nəzərdə tutulan mənalar özünü göstərir, və orada “heç” anlamının zəruriliyi hiss olunur.

Müqayisə edin:

Təsdiqdə

Sualda

There are some books on the table. Are there any books on the table?

We have got some good friends. Have you got any good friends?

Və yaxud da

I have got some books with me. Have you got any book with you?

Any əvəzliyi “hər hansı bir, istənilən bir” anlamında təsdiq cümlələrində də işlənə bilər:

You may read any book you like

(İstədiyən (hər hansı bir) kitabı oxuya bilərsiniz)

You may come at any time (İstədiyən vaxt gələ bilərsiniz)

3. **No** (heç bir) qeyri-müəyyən əvəzliyi adətən inkar cümlələrində işlənir. **No** əvəzliyi ismin qarşısında işlənəndə ismin təyini olur və ismin qarşısında artıql işlənmir: I have no English books.

No student knows about it.

Some əvəzliyi ilə işlənmiş nəqli cümlələrin inkarı və **any** ilə işlənən ümumi sualların inkar cavabı **no** əvəzliyi ilə düzəlidir.

Müqayisə edin:

Are there some trees in the street. There are no trees in the street

Are there any girls in your group? There are no girls in our group.

Some, any və no əvəzliliklərinin törəmələri

Some, any, və no əvəzliliklərinin aşağıdakı törəmələri vardır:

Some –	somebody	(kimsə, kim isə)
	something	(nə isə)
	someone	(kimsə, kim isə, birisi)
	somewhere	(haradasa, harasa – zərfdir)
Any –	anybody	(hər kəs, hər biri)
	anyone	(kimsə, kim isə, hər biri)
	anything	(nə isə, hər şey)
	anywhere	(haradasa; hər yerdə – zərf)
No –	nobody	(heç kəs, heç kim)
	nothing	(heç bir şey, heç nə)
	no one	(heç biri, heç kəs)
	none	(heç biri(si))
	nowhere	(heç yerdə – zərf)

4. Much // many, a little // qeyri-müəyyən əvəzlilikləri.

Much və many “çox”, “çoxlu”, **a little və a few** isə “az”, “azca” kimi tərcümə olunur.

Much sayıla bilməyən, **many** isə sayıla bilən isimlərlə əvəzlilik-təyin kimi işlənir. Müqayisə edin:

Much – much time:

Have you got much time?

much water:

Is there much water in the vase?

Many – many books:

Have you got many books?

many flowers:

Are there many patients in the hospital?

Much və **many** əvəzlilikləri isim funksiyası daşıyarsa, onlardan sonra of sözünü işlənir, məs.: much of work, many of our students.

Much əvəzliyi cümlədə zərf kimi işlənir, məs.:

He works much. - O, çox işləyir.

Little və **few** qeyri-müəyyən artiklla da işlənir və Azərbaycan dilinə “bir neçə”, “bir az” kimi tərcümə olunur. Sayıla bilən isimlərlə **few**, sayıla bilməyənlərlə isə **little** işlənir, məs.:

A little time (bir az vaxt) - few friends (bir neçə dost)

A little work (bir az iş) - few books (bir neçə kitab)

Müqayisə edin: We have very **little time** to prepare lessons.

You have **few friends** in your group.

QEYD: **little** bəzən zərf kimi də işlənə bilər, məs.: Every day I rest too little - Hər gün mən çox az istirahət edirəm.

Much və **many** sözlərini təsdiq cümlələrdə **a lot (of), plenty (of), a good deal (of)** birləşmələri əvəz edə bilər, məs.:

We have much of time = We have plenty of time.

We see many books on the table. = We see a lot of English books on the table.

THE GERUND (Cerund)

Cerund felin şəxsiz formasıdır. Cerund tarixən feli-isim və indiki zaman feli-sifətdən əmələ gəlmişdir və indi də cerund bu xüsusiyyətləri özündə əks etdirir.

Cerund formaca indiki zaman feli sifətə oxşayır. Cerund da indiki zaman feli-sifət kimi felin sonuna - **ing** şəkilçisi artırılmaqla düzəlir; to speak-speaking, to read - reading və s.

1.Cerund isim kimi mübtədə, predicativ, tamamlıq funksiyalarında işlənir və **what (nə)** sualına cavab olur.

- 1) Reading is useful (mübtədə)
- 2) The student's duty is studying (predicativ)
- 3) He finished reading the book (feli xəbərin tərkib hissəsi)
- 4) I remember reading it (tamamlıq)

Cerund ziyəlik əvəzliyi ilə (your reading), sözünü ilə (of reading), ziyəlik halında olan isimlə (Tom's speaking) işlənə bilər.

2). Cerundun aşağıdakı feli xüsusiyyətləri vardır:

1). Cerundun zaman xüsusiyyəti vardır: waiting (indiki zaman xüsusiyyəti)

You don't mind my coming to school again.

2) Məchul növdə işlənə bilər – being written.

3) Cerund zərflə təyin olunur – She likes reading aloud.

4) Cerunddan sonra tamamlıq işlənə bilər – Continue **reading it loudly please.**

Gerundun zamanlarla işlənməsi

Tenses	Active	Passive
<i>Indefinite</i>	Writing	being written
Perfect	having written	having been written

Cerund Azərbaycan dilinə aşağıdakı kimi tərcümə olunur:

1. Məsdər kimi – Our aim is learning English well.
Məqsədımız ingilis dilini yaxşı öyrənməkdir.
2. Feli bağlama kimi – On hearing folk music she stopped
reading the book at once.

Milli musiqini eşidərkən o, dərhal kitab oxumağı dayandırdı.

3. İsim kimi – My car needs repairing again.
Maşınının yenidən təmirə ehtiyacı var.

Cerundla feli-ismin fərqi

Cerundla feli-isim formaca bir-birinə oxşayır, ancaq onların arasında ayrıca kateqoriya kimi qrammatik fərqlər mövcuddur.

1. Cerundun ismi və feli xüsusiyyətləri var. Feli ismin isə ancaq ismi xassəsi var.
2. Cerund artiklla işlənə bilmir. Feli isim isə artiklla işlənir.
3. Cerundun cəm forması yoxdur. Feli ismin isə cəmi var.
4. Cerund zərflə, feli isim isə sifətlə təyin olunur.
5. Cerunddan sonra vasitəsiz tamamlıq işlənir. Feli isimdə isə bu xüsusiyyət yoxdur.

Cerund

Cerund felin şəxssiz formasıdır.

Cerundun özünəməxsus morfoloji əlaməti yoxdur, yəni o, feli-sifətlə eyni morfoloji əlamətə malikdir, yəni – **ing** şəkilçisinə.

Cerund feli-isim və indiki zaman feli sifətindən törəyib.

Cerund ismi xassəni feli-isimdən, feli xassəni isə feli sifətdən alır. Ona görə də cerund həm isim, həm də feli xüsusiyyətlərə malik olur.

1. İsmi xassəli cerund cümlədə mübtədə rolunda işlədilə bilər.

Crossing the jungle was very difficult for them all.

I am sure **smoking** hurts you very much.

2. İsim kimi cerund da cümlənin predikatı rolunda işlənə bilər.

Our duty is **fighting** for peace all over the world.

3. İsim kimi cerund da cümlədə tamamlıq rolunda işlənə bilər.

He came back and resumed his **writing** again.

4. İsim kimi cerund da sözü ilə işlənə bilər və bu halda o, cümlədə ya sözünlü tamamlıq, ya da zərflik funksiyasında işlənir.

a) That doesn't prevent me **from loving** you most of all.

b) Martin sampled the air **before replying to his friend**.

5. İsim kimi cerund da

a) yiyəlik əvəzliyi, yaxud

b) yiyəlik halda olan isimlə təyin oluna bilər.

Is there any objection **to my seeing** her at school.

He had explained to me the **reason for Jack's taking** a scientific degree in future.

6. Cerund aşağıdakı fe'li xassələrə malik ola bilir.

1) Fe'l kimi cerund da zaman formalarına malikdir və o iki zaman formasında özünü biruzə verə bilir.

a) qeyri- müəyyən zaman forması: **writing, being written.**

b) bitmiş zaman forması: **having written, having been written.**

Cerundun ifadə etdiyi hərəkətin zamanı cümlədə işlənən şəxsi fe'lin zamanından asılı olur.

Cerund **to intend, to insist** və **to hope** kimi fe'llərlə işlənir və gələcək zamana aid olan hərəkətləri bildirir, məs.:

We intend **visiting** her **in two days**. I hope his **coming** tomorrow.

Bitmiş zaman forması ilə işlənərkən cerund göstərir ki, onun ifadə etdiyi hərəkət şəxsi fe'lin ifadə etdiyi hərəkətdən xeyli əvvəl icra edilib, məs.:

After **having finished** their lessons the boys began to play.

He **did** not remember ever **having seen** her in black suit.

2) felin şəxsi forması kimi, təsirli fellərdən düzəldilmiş cerund da növ formalarına malikdir: *məlum* və *məchul* növ.

a) cerundun məlum növ forması: **writing, having written.**

b) cerundun məchul növ forması: **being written, having been written.**

3) Şəxsi fel kimi cerund da zərflə təyin oluna bilir, məs.:

After **crossing** the river rapidly we hid in the forest.

4) Şəxsi fel kimi cerunddan sonra tamamlıq işlənə bilir, məs.:

Simply stop **seeing** her again.

I don't mind **mentioning** it to you tomorrow morning.

Cerundun cümlədə vəzifəsi.

1) Mübtəda funksiyasında

Eating was farthest from his desire. **Your reading** wasn't all right.

2) Predikativ funksiyasında

Our duty **is writing** a dictation on English. Deciding **is acting**.

3) Mürəkkəb feli xəbərin ikinci komponenti funksiyasında

Simply stop **seeing** her. He looked up and burst out **laughing**.

She began clipping the flowers and arranging them in a vase.

4) Vasitəsiz tamamlıq funksiyasında

You don't mind my **speaking** at the conference.
She hadn't finished **dusting** and **tiding** the room in time.

5) Sözlü tamamlıq funksiyasında

After supper the floor was cleaned **for dancing of the girls**.
I never stop any one **from doing** anything after classes.

6) Təyin funksiyasında. Bu halda cerund sözünü ilə işlədilir.

There was an old door ... on which the boys had a custom **of carving** their names and surnames.

He had an air, too, **of having** a joke all to himself.

7) Zərflik funksiyasında

I paused outside of the parlour door, **on hearing** my mother's voice.
The rain poured down **without ceasing for a minute**.

Oh, I am tired **of sitting at home** so many days.

Cerundla fe`li - sifət I - in fərqi.

Cerundla fe`li-sifət bir eyni morfoloji əlamətə (- ing) malikdir. Ona görə də bir çox hallarda bu iki məfhumu bir-birindən seçmək mümkün olmur. Ancaq nitqdə işlənmə və digər sözlərlə əlaqəyə girmələrinə görə cerundla feli-sifət I – in fərqi seçilə bilər, məs.: Cerund 1) sözünü ilə işlənə bilər;

2) yiyəlik halında olan isim, yiyəlik əvəzliyi ilə də təyin oluna bilər;

3) isim kimi cümlədə mübtədə, predikativ, tamamlıq və s. sintaktik funksiyalarda işlənir.

Lakin indiki zaman feli-sifəti isə bunların hamısından tamamilə məhrumdur. Və tərkibində –ing sonluğu olan hər hansı bir sözün cerund və ya fe`li-sifət I olmasını aşkar etmək üçün yuxarıdakı üç əsas müddəni aşkar etmək lazımdır. Əgər bu üç əlamətdən heç olmazsa biri özünü göstərsə, onda tərkibində –ing sonluğu olan bu nitq vahidi cerunddur. Əgər bu üç əlamətdən heç biri müşahidə olunmazsa deməli, bu söz feli-sifət birdir.

Bəzən də –ing şəkilçili söz mürəkkəb ismin komponenti, bəzən də ismin təyini kimi işlənir, məs.:

A dancing hall. və yaxud da A dancing girl.

Bu hər iki misalı aşkar etmək üçün onların mənasına diqqətlə fikir vermək lazımdır. Əgər –ing şəkilçili söz həmin birləşmədə hərəkət bildirirsə (**dancing girl, crying child, running boy** də olduğu

olduğu kimi), demək onlar feli sifətdir, əgər **-ing** formalı söz hərəkət bildirmirsə (**dancing-hall, cooking-stove** və s. Olduğu kimi) deməli cerunddur.

Bu halda cerundu fe'li-sifət I - dən seçmək üçün **transformasiya** deyilən məlum üsuldan istifadə etmək olur. Yəni dancing-hall söz birləşməsini **a hall for dancing** şəklində transformasiya etmək mümkün olduğu halda **dancing girl** birləşməsini **a girl for dancing** şəklində demək olmaz. Belə tərkibli söz birləşmələri qeyd edilən formada transformasiya edilə bilirsə onda o, cerund hesab edilməlidir.

MODAL VERBS (Modal fe'llər)

Fellər, adətən iş, hal və hərəkəti bildirir. Modal fe'llər isə bu xüsusiyyətlərə malik deyildir. Onlar iş görənin (mübtədanın) iş (xəbərə) olan münasibətini ifadə edir. Ona görə də modal fe'llər cümlədə müstəqil işlənmir və xəbər ola bilmir. Bu fe'llər həmişə əsas mənə daşıyan fe'lin məsdəri ilə (to hissəciksiz) işləyir və əsas fe'lin icra etdiyi hərəkətin mümkünlüyünü, vacibliyini, məcburi olduğunu göstərir.

Modal fe'llərin xüsusiyyətləri:

Bu fe'llərin:

- 1) məsdər, əmr və fe'li sifət formaları yoxdur;
- 2) gələcək zaman formalarına təsadüf edilmir;
- 3) indiki zamanda III şəxsin təkində sonluq qəbul etmir;
- 4) özündən sonra gələn əsas fe'l to hissəciksiz işləyir;
- 5) sual və inkar formaları özlərinin köməyi ilə düzəlir;

1. **Can** – modal fe'li (bacarmaq) hərəkətin fiziki cəhətdən mümkünlüyünü göstərir və “bacarmaq”, “bilmək”, fe'lləri ilə tərcümə olunur.

Nəqli forması	Sual forması	İnkar forması
I can read	Can I read?	I cannot read
You can read	Can you read?	You cannot read
He can read	Can he read?	He cannot read
She can read	Can she read?	She cannot read
We can read	Can we read?	We cannot read
You can read	Can you read?	You cannot read
They can read	Can they read?	They cannot read

Qeyd: İnkar formasında cannot – bitişik yazılır, can't kimi

ixtisar olunur və [ka:nt] oxunur.

2. **Must** modal fe'li (-malı, -məli, gərək) məcburiyyət, vaciblik, məsləhət və əmr bildirir.

Nəqli forması	Sual forması	İnkâr forması
---------------	--------------	---------------

Təkdə

I must learn English	<i>Must I learn English?</i>	I must not learn English
You must learn English	Must you learn English?	You must not learn English
She must learn English	Must he learn English?	He must not learn English
He must learn English	Must she learn English?	She must not learn English

Cəmdə

We must learn English	Must we learn English?	We must not learn English
You must learn English	Must you learn English?	You must not learn English
They must learn English	Must they learn English?	They must not learn English

Qeyd: 1) **must not – mustn't** kimi ixtisar olunur. 2) **Must** fe'li ilə verilən suallara inkar formada “lazım deyil, ehtiyac yoxdur” mənasında **need not** (needn't) fe'li ilə də cavab vermək olur, məs.:

Must I read the text? No, you needn't.

Mətni oxumalıyam? Xeyr, lazım deyil (ehtiyac yoxdur).

3) **May** modal fe'li (icazə almaq)- icazə, əmin olmaq, imkanı olmaq mənalarında işlənir.

Nəqli forması	Sual forması	İnkâr forması
---------------	--------------	---------------

Təkdə

<i>I may go</i>	May I go?	I may not go
You may go	May you go?	You may not go
He may go	May he go?	He may not go
She may go	May she go?	She may not go

Cəmdə

We may go	May we go?	We may not go
You may go	May you go?	You may not go
They may go	May they go?	They may not go

Qeyd: 1) **may not** - **mayn't** kimi ixtisar olunur.

2) **may** fe'li "qadağan etmək", "icazə verməmək" mənasında işləndikdə cavabda **mayn't** əvəzinə **mustn't** işlənir.

Equivalents of the Modal Verbs (modal fe'llərin əvəzediciləri) İngilis dilində modal fe'llər ilə yanaşı onlara yaxın mənaları ifadə edən əvəzedicilər də vardır.

1. Can = to be able to (bacarmaq, qabiliyyətində olmaq)

Məs.: I can speak English. Mən ingiliscə danışa bilirəm.

I am able to speak English to my friends.

You **can** work again. – Sən yenidən işləyə bilərsən.

You **are able to** work again.

Məlumdur ki, **can** fe'li şəxslər üzrə dəyişmir, ancaq onun əvəzedicisi olan **to be able**-in tərkibində olan **to be** fe'li həm şəxsə, həm də zamana görə dəyişilir, məs.:

The students are not able to make the diagnosis themselves.

Can fəlinin gələcək zaman forması yoxdur, ona görə də gələcək zamanda **to be able to** özü işlənir, məs.:

I shall be able to make diagnosis for future.

to be able –ifadəsinin iştirakı ilə düzələn cümlələrin sual və inkar formaları **to be**-nin müvafiq formalarına uyğun şəkildə düzəlir, məs.:

They are able to make the diagnosis.

Are they able to make the diagnosis?

They are not able to make the diagnosis for future.

Can (bacarmaq) modal fe'li çatışmayan (defective) fe'l olduğundan (**can** fe'lində fe'lə məxsus bəzi qrammatik əlamətlər çatışmır.), onun çatışmayan formalarını yerinə yetirmək üçün həmin mənaya yaxın olan sinonim təbiətli **to be able to** (qadir olmaq **able** sifəti "bacarıqlı", "qabiliyyətli" mənaları daşıyır) ifadəsindən istifadə olunur. Lakin **to be able to** ifadəsi mənaca **can** fe'lindən müəyyən qədər fərqlənir. **Can** fe'li ümumiyyətlə hərəkətin mümkünlüyü, fiziki və əqli qabiliyyəti və bacarığı bildirir. **to be able to** isə konkret şərait və vaxt çərçivəsində hərəkətin icrasının fiziki mümkünlüyünü göstərir.

Müqayisə edin: I can play ping-pong, but I am unable (I am not able) to do it now, I don't feel well. – Mən tennis oynaya bilirəm, amma indi oynaya bilmirəm, çünki özümü pis hiss edirəm.

Yaxud da : I am very glad you were able to visit me.

Şadam ki, sən mənə baş çəkə bildin (məni gəlib gördün).

Can fe`linin gələcək zaman forması olmadığından hərəkətin icrasının gələcəkdə mümkün olub olmadığını bildirmək üçün **can** fe`li əvəzinə **to be able to** ifadəsi işlənir, məs.:

Will you be able to visit the patient tomorrow?

Sən xəstəyə sabah baş çəkə bilərsən/mi/?

When will you be able to come to see us?

Sən nə vaxt bizə gələ bilərsən?

I shan't be able to go to the hospital to day.

Mən bu gün xəstəxanaya gedə bilməyəcəyəm.

1. **May = to be allowed to = to be permitted to** (icazə verilir, icazə olar)

to be allowed to, to be permitted to ifadələri bütün zamanlarda **may** fe`lini əvəz edə bilir və zamana, şəxsə, kəmiyyətə görə dəyişilir, məs.:

The students will not be allowed to (yaxud da permitted to) use the new instruments (gələcək zaman).

They are allowed (permitted) to visit the museum.

These students were allowed (permitted) to carry on scientific work (keçmiş zaman).

2. **Must = to have to = to be obliged = to be to** (-malı, -məli, gərək, vacibdir ki,)

Həmin ifadələr **to be** və **to have** fe`lləri kimi şəxsə, zamana və kəmiyyətə görə dəyişilir, məs.:

They have to go to the library today (indiki zamanda).

He has to go to the library today (indiki zamanda).

He had to go to the library yesterday (keçmiş zamanda).

She will have to go to the library tomorrow (gələcək zamanda).

to have to-nun iştirak etdiyi cümlələrin sual və inkar formaları keçmiş və indiki zamana və şəxsə müvafiq şəkildə də köməkçi fe`l vasitəsilə düzəlir, məs.:

İndiki zaman

The students have to write a dictation in class.

Do the students have to write a dictation in class?

The students do not have to write a dictation in class.

Keçmiş zaman:

The students had to write a dictation in class.

Did the students have to write a dictation in class?

The students did not have to write a dictation in class.

Must (-malı, -məli) fe`linin keçmiş və gələcək zaman formaları yoxdur. Ona görə də həmin zamanlar daxilində bu fe`llərin funksiyasını ifadə etmək üçün onların əvəzedicilərindən istifadə olunur:

1. **a) must** (-malı, -məli) fe`linin ifadə etdiyi mənə **to have to** və ya **have got to** ilə verilir, məs.:

I must go to the library. I have to go to the library. I have got to the library. Mən kitabxanaya getməliyəm.

to have to ifadəsi ilə işlənən cümlələrin sualı və inkarı göstərildiyi kimi, **to do** köməkçi fe`li ilə, **have got to** ilə işlənən cümlələrin sualı və inkarı isə **have** fe`lini mübtədanın əvvəlinə keçirməklə düzəlir.

Müqayisə edin:

1. When do I have to go to the library?

When have I got to go to the library?

(Mən nə vaxt kitabxanaya getməliyəm?)

2. You don't have to stay at the office.

You haven't got to stay at the office.

(Sənə ofisdə qalmaq lazım deyil, və ya: Sən ofisdə qalmaya bilərsən).

Qeyd: Həmin mənanı ifadə etmək üçün **need** ("ehtiyacı olmaq") modal fe`linin inkar formasından da istifadə etmək olar:

You needn't stay at the office today evening.

b) hərəkətin icrasının mütləq keçmişdə icra olunduğunu (və ya ehtiyacı olduğunu) ifadə etmək üçün must fe`linin əvəzedicisi olan **to have to** – nun keçmiş zaman formasından istifadə olunur, məs.:

He had to see a doctor yesterday. (O dünən həkimə getməli idi).

Sual forması **to do** fe`linin keçmiş zaman forması olan **did** vasitəsilə düzəlir, məs.:

Did he have to see a doctor yesterday?

İnkar forması: He didn't have to see a doctor yesterday.

v) Hərəkətin icrasının gələcəkdə mütləq baş verəcəyini göstərmək üçün də must fe`linin əvəzedicisi olan **to have to** - dan

istifadə olunur, məs.: He will have to go to the library tomorrow.
 Sual forması: Will he have to go to the library tomorrow? İnkâr forması: He will not (wont) have to go to the library tomorrow.

ENGLISH TENSES (İngilis dilinin zamanları) SIMPLE TENSES

I. The Present Simple Tense Form

(İndiki qeyri – müəyyən zaman forması)

Konkret zaman və ya vaxtı dəqiq bildirmədən işin icrasının indiki zaman daxilində baş verdiyini göstərmək üçün ingilis dilində **The Present Indefinite Tense** və ya **Present Simple** formasından istifadə edilir.

The Present Simple Tense aşağıdakı kimi düzəldilir: fe`lin məsdər formasından **to** ədatı atılır, ancaq III şəxsin təkində fe`lin sonuna **-s** və ya **-es** şəkilçisi əlavə edilir. Digər şəxslərdə fe`l şəkilçisiz işlənir, məs.:

Nəqli cümlədə

Təkdə	Cəmdə
I speak	I. We speak
II. you speak	II. You speak
III. { He speaks She speaks It speaks	III. They speak

-s və -es şəkilçilərinin fe`lin sonuna artırılması və oxunuşu:

1. Fe`l **-o, -s, -x, -z** hərfləri ilə və ya **-ss, -ch, -tch** hərflərləşmələrindən biri ilə bitərsə, III şəxsin təkində fe`lin sonuna **-es** şəkilçisi artırılır: He (Ali) goes, She (Sona) teaches və s.

2. Fe`l **-y** hərfi ilə bitərsə və ondan əvvəl samit olarsa, III şəxsin təkində fe`lin sonuna şəxs şəkilçisi artırılarkən, **-y** hərfi **-i** hərfinə çevrilir və fe`lin sonuna **-es** şəkilçisi artırılır, məs.:

to study – He studi**+es**
 to cry – She (Sona) cri**+es**
 to try – He (Ali) tri**+es**

3. **-y** hərfindən əvvəl sait gələrsə, fe`lin sonunda dəyişiklik edilmədən **-s** şəkilçisi artırılır, məs.:

to play – She (Sona) play+s
to say – He (Ali) say+s və s.

Şəkilçilərin oxunuşu. III şəxsin təkində fe'llərin sonuna artırılan s (-es) şəkilçisi özündən əvvəl gələn səsdən asılı olaraq üç cür oxunur:

1) sait və cingiltili samitlərdən sonra [z] kimi:

He sees [z]; She reads [z]; Alih plays [z]

2) Kar samitlərdən sonra [s] kimi:

He speaks [s]; she translates [s]; Sona works [s].

3) [z], [s], [ʃ], [ts] səslərindən sonra [iz] kimi:

He teaches [iz]; She finishes [iz]; Alih passes [iz].

Təsdiq formada **to speak** fe'linin təsrifi:

Təkdə

I speak English
You speak English
He speaks English
She speaks English

Cəmdə

We speak English
You speak English
They speak English

Sual forması. The Present Simple Tense formasının sualını əmələ gətirmək üçün **to do** köməkçi fe'lindən istifadə olunur. To do köməkçi fe'li **to** ədatsız şəxsə müvafiq şəkildə (yəni III ş. təkində does) mübtədanın qarşısında işlənir, III şəxsin təkində fe'lin sonunda işlənmiş şəxs şəkilçisi isə atılır, məs.:

Təsdiqə

I speak English
You speak English
He speaks English
She speaks English
It plays

Sualda

Do I speak English?
Do you speak English?
Does he speak English?
Does she speak English?
Does it play?

Cavablar: təsdiqdə:

Yes, I do
Yes, he does

inkarda:

No, I do not (don't)
No, she does not (doesn't)

İnkar forması. İnkar formasını düzəltmək üçün **to do + not** formulundan istifadə olunur:

I do not speak English.
You do not speak English
She does not speak English.

We do not speak English.
You do not speak English.
They do not speak English.

He does not speak English.

It does not play.

İnkarda: No, I do not (don't). No, she does not (doesn't)

Qeyd: do not = don't; does not = doesn't kimi ixtisar oluna bilirlər.

Present Simple zaman formasının işlədilməsi və Azərbaycan dilinə tərcüməsi

1. Adət halını almış təkrar icra olunan hərəkətləri bildirmək üçün; bu məqsədlə every day, every week, every year, every month (spring) və s. zaman zərflikləri işlənir.

She goes to the library every day. Every Sunday we go to the cinema.

2. Mütləq hərəkətləri bildirmək üçün: The Sun sets in the West. Water boils at 100°.

3. Vərdiş xarakterli hərəkətləri göstərmək üçün:

She speaks English well. He plays tennis well.

The Present Simple zaman forması adətən, usually, always, often, today, seldom, sometimes, (week, month, year) və s. zərfliklərilə işlənir.

Fe`lin əsas formaları

İngilis dilində fe`lin dörd əsas forması vardır: 1) məsdər (infinitive), 2) keçmiş qeyri-müəyyən zaman forması (Past Simple), 3) keçmiş zaman feli sifət forması (Past Participle), 4) indiki zaman fe`li-sifət forması (Present Participle).

Bunlar fe`lin zamanlarının düzəldilməsi üçün əsas vahidlər hesab olunur:

1. Keçmiş qeyri-müəyyən zaman forması (The Past Simple Tense Form). İngilis dilində keçmiş qeyri-müəyyən zaman forması keçmişdə icra olunmuş iş, hal və hərəkəti ifadə edir.

Keçmiş qeyri-müəyyən zaman formasının düzəlməsinə görə fe`llər iki qrupa bölünür:

1) Qaydalı fe`llər (regular verbs) və ya standard verbs

2) Qaydasız fe`llər (irregular verbs) və ya nonstandard verbs

Qaydalı fe`llərin keçmiş qeyri-müəyyən zaman forması onun sonuna **-ed** şəkilçisi artırmaqla düzəlir; bu vaxt məsdər əlaməti olan **to** hissəciyi atılır, məs.:

Məsdər	Keçmiş zaman
to work	work+ed
to open	open+ed
to help	help+ed

Qaydalı fe`llərin keçmiş qeyri-müəyyən zaman forması ilə keçmiş zaman fe`li sifət (Past Participle) formaları eynidir.

Müqayisə edin:

Məsdər	Keçmiş zaman	Keçmiş zaman
qeyri-müəyyən forması		feli-sifət forması
to work	worked	worked
to play	played	played
to live	lived	lived

-ed şəkilçisinin əlavə olunması və oxunuş qaydası:

a) sait və cingiltili samitlərdən (d-dən başqa) sonra **-ed [d]** kimi oxunur, məs.:

to live – lived [d]	to open – opened [d]
to play – played [d]	to love – loved [d]

b) kar samitlərdən sonra [t] kimi oxunur, məs.:

to ask – asked [t]	to work – worked [t]
to help – helped [t]	to look – looked [t]

c) **d** və **t** samitlərindən sonra **-ed** şəkilçisi [id] kimi oxunur.

to want – wanted [id]	to add – added [id]
to wait – waited [id]	to end – ended [id]

-ed şəkilçisi əlavə olunarkən aşağıdakı yazı qaydalarına riayət etmək lazımdır:

a) fe`lin sonu samit + y-lə bitərsə, - y hərfi - i hərfi ilə əvəz olunur və sözün sonuna **-ed** əlavə edilir, məs.:

to study – studied;	to copy – copied və s.
---------------------	------------------------

QEYD: fe`lin sonu sait + y-ilə bitərsə, **-ed** əlavə olunarkən **-y** hərfi dəyişmir. **Diqqət edin:**

to play – played;	to stay – stayed və s.
-------------------	------------------------

b) Təkhəcalı fe`llər sait + samitlə bitərsə, həmin fe`lin sonuna **-ed** əlavə edərkən fe`lin kökündəki son samit qoşalaşır, məs.:

to stop – stopped	to nod – nodded
-------------------	-----------------

2. İngilis dilində elə fe`llər də vardır ki, onlar bu qaydalara tabe olmur və onların hər biri müstəqil yolla öz keçmiş zaman formasını yaradır. Ona görə də belə fe`llərə qaydasız fe`llər (**irregular verbs**) deyilir. Qaydasız fe`lləri qeyri-müəyyən keçmiş zamanın

düzəldilməsinə görə bir neçə qrupa ayırmaq olar:

1) Kökündəki saiti dəyişən fe'llər:

to begin	–	began	–	begun
to speak	–	spoke	–	spoken
to give	–	gave	–	given
to meet	–	met	–	met
to see	–	saw	–	seen
to write	–	wrote	–	written

2) Sonundakı -d samiti -t ilə əvəz olunan fe'llər:

to spend	–	spent	–	spent
to send	–	sent	–	sent

3) Bütün formaları eyni olan, yəni dəyişməyən fe'llər:

to cut	–	cut	–	cut
to put	–	put	–	put

3. (Fel) formaları, müxtəlif köklərdən düzələn fe'llər:

to be	–	was (were)	–	been
to go	–	went	–	gone

Bu qruplar şərti xarakter daşıyır; ona görə də ingilis dilini öyrənərkən hər bir qaydasız fe'li müstəqil öyrənmək lazım gəlir.

Qeyri-müəyyən keçmiş zamanda olan fe'llərin cümlədə işlədilməsi; və onların nəqli, sual və inkar formaları.

Nəqli forması. Keçmiş qeyri-müəyyən zamanda fe'llər heç vaxt şəxslər üzrə dəyişmir:

Təkdə

I worked
You worked
She (he) worked
It worked

Cəmdə

We worked
You worked
They worked

Sual forması. Keçmiş qeyri-müəyyən zaman formasının sualı **to do** köməkçi felinin keçmiş zaman forması **did** vasitəsilə düzəlir. **Did** şəxslərə görə dəyişmir və mübtədanın qarşısında dayanır, cümlənin əsas məna daşıyan fe'li isə məsdər formasında **to** hissəciksiz işlənir.

Təkdə

Did I work?
Did you work?
Did she work?

Cəmdə

Did we work?
Did you work?
Did they work?

Did he work?

Did it work?

Belə ümumi sual formalı cümlələrə qısa cavab olaraq təsdiqdə yes + mübtədə + **did**, inkarda no + mübtədə + **did not (didn't)** formullarından istifadə olunur, məs.:

Did you go to the library? – Yes, I did.

İnkar forması. Keçmiş qeyri-müəyyən zaman formasında olan cümlələrin inkarını düzəltmək üçün **to do** köməkçi fe`linin keçmiş zaman forması **did və not** inkar hissəciyindən istifadə olunur. Did not kimi işlənən həmin birləşmə mübtədə ilə əsas fe`lin arasında dayanır, məs.:

I did not work

We did not work

You did not work

You did not work

She did not work

They did not work

He did not work

It did not work

Qeyd: **did not – didn't** kimi ixtisar oluna bilir, əsasən şifahi nitqdə və inkar mənalı sual cümlələrində işlənir, məs.:

Didn't you want to go to the cinema?

Keçmiş qeyri-müəyyən zaman formasının işlədilməsi

The Past Simple Tense forması əsasən **yesterday** (dünən), **last week** (keçən həfə), **last year** (keçən il) və s. zaman zərflikləri ilə işlənir.

The Past Simple Tense zaman formasında işlənən cümlələr Azərbaycan dilinə şühudi və nəqli keçmiş zamanlarda tərcümə olunur, məs.:

1. I wrote a letter to my friend yesterday

Dünən mən dostuma məktub yazdım (şühudi keçmiş zaman).

2. I went to the library in Moscow every day.

Moskvada mən hər gün kitabxanaya gedərdim (nəqli keçmiş zaman).

I. to be fe`linin keçmiş zamanda şəxslər üzrə təsrifi.

Nəqli forması:

Təkdə

I was a pupil

You were a pupil

Cəmdə

We were pupils

You were pupils

She was a pupil
He was a pupil

Sual forması:

Təkdə

Was I a pupil?
Were you a pupil?
Was she a pupil?
Was he a pupil?

İnkar forması:

Təkdə

I was not a pupil
You were not a pupil
She was not a pupil
He was not a pupil

QEYD: was not = wasn't

were not = weren't kimi ixtisar oluna bilir.

They were pupils

Cəmdə

Were we pupils?
Were you pupils?
Were they pupils?

Cəmdə

We were not pupils
You were not pupils
They were not pupils

THE FUTURE SIMPLE TENSE FORM

(Gələcək qeyri-müəyyən zaman forması)

Gələcəkdə baş verəcək iş, hal və hərəkəti ifadə etmək üçün **The Future Indefinite** və ya **Future Simple** zaman forması işlənir. Bu zaman forması **shall** (I şəxsin təkində və cəmində) və **will** (qalan şəxslərdə) köməkçi fe'lləri və əsas mənə daşıyan fe'l vasitəsilə düzəlir; köməkçi fe'l (**shall, will**) mübtədadan sonra əsas fe'ldən isə əvvəl gəlir. Köməkçi fe'ldən sonra fe'l "to" hissəciksiz işlənir, məs.:

I shall come.

Mən gələcəyəm.

He will come.

O gələcək və s.

To go fe'linin **The Future Simple** zamanında təsrifi:

Təsdiq forması

Təkdə

I shall go
You will go
He will go
She will go
It will go

Mən gedəcəyəm
Sən gedəcəksən
O (kişi cinsi) gedəcək
O (qadın cinsi) gedəcək
O (orta cins) gedəcək

Cəmdə

We will go
You will go
They will go

Biz gedəcəyik
Siz gedəcəksiniz
Onlar gedəcəklər

Model 1 (nəqli forması)

Mübtədə	Köməkçi fe'l	Əsas fe'l	
Tək	I	shall	come
	He	will	come
Cəm	We	shall	come
	They	will	come

Sual forması. Sual formasında **shall** və **will** köməkçi fe'lləri mübtədadan əvvəl işlənir və cümlənin sonunda ton yüksəlir:

Təkdə

Shall I go?	Mən gedəcəyəm(mi)?
Will you go?	Sən gedəcəksən(mi)?
Will he go?	O (kişi cinsi) gedəcək(mi)?
Will she go?	O (qadın cinsi) gedəcək(mi)?
Will it go?	O (orta cins) gedəcək(mi)?

Cəmdə

Shall we go?	Biz gedəcəyik(mi)?
Will you go?	Siz gedəcəksiniz(mi)?
Will they go?	Onlar gedəcəklər(mi)?

İngilis dilində gələcək zamanda olan bu tip sual cümlələri Azərbaycan dilində həm intonasiya ilə, həm də **(-mı, -mi, -mu, -mü)** sual ədatları ilə ifadə oluna bilər.

Model 2 (sual forması)

	Köməkçi fe'l	Mübtədə	Əsas fe'l
Təkdə	Shall	I	come?
	Will	you	come?
Cəmdə	Will	they	come?
	Shall	we	come?

İnkar forması. Gələcək sadə zamanın inkar formasını düzəltmək üçün nəqli formada olan cümlədə köməkçi fe'llərdən sonra **"not"** inkar hissəciyi işlənir.

Təkdə

I shall not go
 You will not go
 He will not go
 She will not go
 It will not go

Mən getməyəcəyəm
 Sən getməyəcəksən
 O (kişi cinsi) getməyəcək
 O (qadın cinsi) getməyəcək
 O (orta cins) getməyəcək

Cəmdə

We shall not go
 You will not go
 They will not go

Biz getməyəcəyik
 Siz getməyəcəksiniz
 Onlar getməyəcəklər

Model 3 (inkar forması)

	Mübtədə	Köməkçi fe'l	inkar hissəciyi	əsas fe'l
Tək	I	shall	not	go
	You	will	not	go
	He(she, it)	will	not	go
Cəm	We	shall	not	go
	You	will	not	go
	They	will	not	go

Danışıq dilində **shall** və **will** köməkçi fe'lləri aşağıdakı kimi ixtisar oluna bilər:

<i>Nəqli</i> formasında	<i>İnkər</i> formasında	<i>İnkər</i> sual formasında
I shall = I'll	I shan't I'll not	Shan't I...?
He will = He'll She will = She'll	He won't Hell not	Won't he (she, it)...?
	She won't Shell not	
	It won't Itll not	
We shall = We'll	We shan't Well not	Shan't we...?
You will = You'll	You won't Youll not	Won't you...?

They will = They'll	They won't They'll not	Won't they...?
---------------------	---------------------------	----------------

Qeyd: Müasir ingilis dilində (xüsusən də onun Amerika variantında) gələcək zamanın yalnız **will** köməkçi fe'li ilə düzəlməsi müşahidə olunur, məs.: I will go. Ancaq əsasən yuxarıda göstərdiyimiz qayda gözlənilir. Lakin **will** köməkçi fe'linin I və we əvəzlilikləri ilə işlədikdə məmnuniyyətlə, həvəslə, ürəklə bir işin görülməyi başa düşülür, məs.:

I will help him – Mən ona məmnuniyyətlə kömək edəərəm.

2. Gələcək sadə zamanın ümumi sual cümlələrində **shall** və **will** çox vaxt gələcək zamanla yanaşı, modal mənə ifadə edir, məs.:

Shall I read this text? (Mətni oxuyummu?)

Won't you open the window, please? (Pəncərəni açmazdınız-mı?) Nəzakəti ifadə edir.

Will you read the text, please (Zəhmət olmasa mətni oxuyun – xahiş və ya arzunu ifadə edir.)

3. **The Future Simple** zaman forması, əsasən tomorrow (sabah) **the day after tomorrow** (birisi gün), **tonight** (bu gün axşam), **next year/month** (gələn il/ay), **next week** (gələn həftə), **in 2 days** (iki günə, iki gündən sonra) və s. zaman zərfləri ilə işlənir, məs.: I shall return to the hospital in a few days.

(Mən bir neçə gündən sonra xəstəxanaya qayıdacağam).

4. **The Future Simple** zamanında olan cümlələr Azərbaycan dilinə həm qəti, həm də qeyri-qəti gələcək zamanda tərcümə olunur, məs.: **He'll come back in 3 weeks.** (O, üç həftədən sonra gələcək. O, üç həftəyə gəlir).

THE PRESENT PARTICIPLE

(İndiki zaman fe'li sifəti)

İngilis dilində The Present Participle (indiki zaman fe'li sifəti) fe'lin şəxssiz forması hesab olunur.

Azərbaycan dilində “danışan”, “oxuyan” və s. formalarda olan indiki zaman fe'li sifəti ingilis dilində fe'lin sonuna – **ing** sonluğu əlavə etməklə düzəlir, məs.:

to read (oxumaq) – reading (oxuyan)

to go (getmək) – going (gedən)

to work (işləmək) – working (işləyən)

The Present Participle zamanını (və ya **Participle 1**) düzəldərkən

fe`lin sonuna –ing şəkilçisinin artırılması qaydası.

1. Fe`lin sonundakı oxunmayan - e hərfi atılır, məs.:
to take - taking, to write - writing və s.
2. Təkhecalı fe`llər sait + samitlə bitərsə, son samit qoşalaşır.
Məs.: to stop - stopping, to cut – cutting və s.
3. –ie ilə bitən fe`llərdə –ie hərf birləşməsi -y ilə əvəz olunur.
Məs.: to lie - lying; to tie - tying və s.

THE PRESENT CONTINUOUS TENSE

(İndiki zamanın davamedici forması)

Hərəkətin və ya hər hansı bir işin danışq zamanı davam etdiyini göstərmək üçün istifadə olunur.

Present Continuous zaman forması **to be** feli + əsas mənə daşıyan fe`lin indiki zaman fe`li-sifəti (Present Participle, fe`lin **-ing** forması) vasitəsi ilə düzəlir. **To be** fe`li indiki zamanda şəxslərə görə aşağıdakı kimi dəyişir.

Nəqli forması:

Təkdə

I am going to the library
You are going to the library
He is going to the library
She is going to the library

Cəmdə

We are going to the library
You are going to the library
They are going to the library

Sual forması. Sual formasında **to be** fe`li mübtədadan əvvələ keçir və cümlənin sonunda avaz yüksəlir.

Am I going to the library?	Are we going to the library?
Are you going to the library?	Are you going to the library?
Is he going to the library?	Are they going to the library?
Is she going to the library?	

İnkər forması. İnkər formasında nəqli cümlədəki söz sırası saxlanılır, ancaq **to be** fe`lindən sonra not inkər hissəciyi əlavə edilir.

I am not going to the library	We are not going to the library
You are not going to the library	You are not going to the library
He is not going to the library	They are not going to the library
She is not going to the library	

To be fe`linin şəxs formaları bə'zən ixtisar oluna bilər.

1. **Nəqli cümlələrdə:** I am = I'm...
You are = you're
He is = he's
She is = she's
We are = we're

2. **İnkar cümlələrdə:** I am not = I amn't
You are not = you aren't
He is not = he isn't

Bu zaman forması ilə düzələn ümumi suallara aşağıdakı kimi cavab verilir: Are you reading now? – Yes, I am (təsdiq)
No, I am not (inkar)

The Present Continuous zaman forması, adətən, **now, at present, at (2) o'clock** və s. zaman zərflikləri ilə işlənir.

Hiss, qavrayış, təfəkkür fəaliyyəti və s. ifadə edən **to love** (sevmək), **to like** (xoşlamaq), **to see** (görmək), **to hear** (eşitmək), **to feel** (hiss etmək), **to know** (bilmək) və s. fe'llərlə Present Continuous zaman forması işlənir.

THE PAST CONTINUOUS TENSE (Keçmiş davamedici zaman forması)

The Past Continuous keçmişdə müəyyən bir müddət daxilində baş verərək davam edən iş, hal və hərəkətləri ifadə edir.

The Past Continuous zaman forması, indiki davamedici zaman kimi **to be** fe'li + **Participle I** (indiki zaman fe'li sifəti) formulu əsasında düzəlir. **To be** fe'li keçmiş zamanda şəxslərə görə dəyişir və **was** (təkdə) **were** (cəmdə) götürülür, məs.:

I was reading – Mən oxuyurdum (əslində: mən oxumaqda idim).
You were reading – Sən oxuyurdun və s.

Təsdiq forması.

I was reading

You were reading

He was reading

She was reading

We were reading

You were reading

They were reading

Mən oxuyurdum

Sən oxuyurdun

O oxuyurdu

O oxuyurdu

Biz oxuyurduq

Siz oxuyurdunuz

Onlar oxuyurdular

Sual forması. Sual formasında həmişə olduğu kimi **to be (was,**

were) fe`li mübtədadan qabağa keçir və cümlə qalxan tonla deyilir:

Was I reading?	Mən oxuyurdum?
Were you reading?	Sən oxuyurdun?
Was he reading?	O oxuyurdu?
Was she reading?	O oxuyurdu?
Were we reading?	Biz oxuyurduq?
Were you reading?	Siz oxuyurdunuz?
Were they reading?	Onlar oxuyurdular?

İnkar forması. İnkar formada köməkçi fe`ldən (**was, were**) sonra not inkar hissəciyi əlavə olunur.

I was not reading	Mən oxumurdum
You were not reading	Sən oxumurdun
He was not reading	O oxumurdu
She was not reading	O oxumurdu
We were not reading	Biz oxumurduq
You were not reading	Siz oxumurdunuz
They were not reading	Onlar oxumurdular

QEYD: The Past Continuous zaman formasında olan cümlələrdə dəqiq vaxt göstərən zaman zərflikləri işlənir, məs.:

I was reading at 5 oclock yesterday.
Dünən saat 5-də mən oxuyurdum.

THE FUTURE CONTINUOUS TENSE FORM (Gələcək davamedici zaman forması)

Bu zaman gələcəkdə müəyyən müddət daxilində baş verən hərəkətləri göstərir.

Digər davamedici zamanlarda olduğu kimi, bu zaman forması da “**to be + indiki zaman fe`li - sifət**” formulu əsasında düzəlir. Lakin gələcək zamanda **shall** və **will** köməkçi fe`lləri **shall be** (I ş. tək və cəm), **will be** (qalan şəxslərdə) formalarında işlənir:

Nəqli forması.

I shall be reading	Mən, oxumaqda olacağam.
You will be reading	Sən, oxumaqda olacaqsan.
He will be reading	O, oxumaqda olacaq.
She will be reading	O, oxumaqda olacaq.
We shall be reading	Biz, oxumaqda olacağıq.

You will be reading

Siz, oxumaqda olacaqsınız.

They will be reading

Onlar, oxumaqda olacaqlar.

Sual forması. Sual formasında **shall** və **will** köməkçi fe`lləri mübtədadan qabağa keçir və cümlə qalxan tonla oxunur.

Shall I be reading?

Mən, oxumaqda olacağam(mı)?

Will you be reading?

Sən, oxumaqda olacaqsan?

Will he be reading?

O, oxumaqda olacaq?

Will she be reading?

O, oxumaqda olacaq?

Shall we be reading?

Biz, oxumaqda olacağıq?

Will you be reading?

Siz, oxumaqda olacaqsınız?

Will they be reading?

Onlar, oxumaqda olacaqlar?

İnkâr forması. İnkâr formasını düzəltmək üçün **shall** və **will** köməkçi fe`llərindən sonra **not** inkâr hissəciyi əlavə olunur:

I shall not be reading

Mən, oxumaqda olmayacağam.

You will not be reading

Sən, oxumaqda olmayacaqsan.

He will not be reading

O, oxumaqda olmayacaq.

She will not be reading

O, oxumaqda olmayacaq.

We shall not be reading

Biz, oxumaqda olmayacağıq.

You will not be reading

Siz, oxumaqda olmayacaqsınız.

They will not be reading

Onlar oxumaqda olmayacaqlar.

TƏKRAR: CONTINUOUS TENSES (Davamedici zamanlar)

	Təsdiq forması	Sual forması	İnkâr forması
P	I am working	Am I working?	I am not working
R	You are working	Are you working?	You are not working
E	He is working	Is he working?	He is not working
S	She is working	Is she working?	She is not working
E	We are working	Are we working?	We are not working
N	You are working	Are you working?	You are not working
T	They are working	Are they working?	They are not working

P	I was working	Was I working?	I was not working
	You were working	Were you working?	You were not working

A	He was working	Was he working?	He was not working
	She was working	Was she working?	She was not working
S	We were working	Were we working?	We were not working
	You were working	Were you working?	You were not working
T	They were working	Were they working?	They were not working

F	I shall be working	Shall I be working?	I shall not be working
U	You will be working	Will you be working?	You will not be working
T	He will be working	Will he be working?	He will not be working
U	She will be working	Will she be working?	She will not be working
R	We shall be working	Shall we be working?	We shall not be working
E	You will be working	Will you be working?	You will not be working
	They will be working	Will they be working?	They will not be working

QEYD: **shall** və **will** fe'lləri həmişə olduğu kimi, ixtisarla da işləyə bilər, məs.: I'll not be reading. You'll not be reading və s.

PARTICIPLE II (The Past Participle)

(Keçmiş zaman fe'li - sifəti)

Felin şəxssiz formalarından biri də fe'li sifətdir. Məlum olduğu kimi, ingilis dilində iki fe'li sifət vardır: 1) indiki zaman fe'li sifəti (The present Participle və ya Participle I) 2) keçmiş zaman fe'li sifəti (The Past Participle və ya Participle II)

Participle II aşağıdakı yolla düzəlir:

1. Qaydalı fe'llərdə həm keçmiş zaman, həm də keçmiş zaman fe'li sifət formaları **-ed** sonluğu ilə düzəlir (ona görə də onların hər ikisi formaca eynidir).

Məsdər	Keçmiş zaman	Keçmiş zaman fe'li sifəti
to work	worked işlədi (m)	worked (işləmiş)

to study	studied öyrəndi(m)	studied (öyrənmiş)
----------	--------------------	--------------------

2. Qaydasız fe`llərdə isə hər felin öz müstəqil forması vardır.

to write (yazmaq)	wrote (keçmiş zaman)	written (yazmış, yazılmış)
to speak (danışmaq)	spoke (keçmiş zaman)	spoken (danışmış, danışılmış)
to know (bilmək)	knew (keçmiş zaman)	known (bilinən məlum olan)

Participle II-nin işlənməsi. 1. Keçmiş zaman fe`li sifəti ismin təyini kimi işlənir, məs.: The discussed question – Müzakirə olunmuş məsələ. Written translation – yazılı tərcümə və s.

2. Participle II bitmiş zamanlarda (və məchul formalarda) xəbər in əsas mənə daşıyan hissəsi kimi çıxış edir.

THE PRESENT PERFECT TENSE FORM

(İndiki bitmiş zaman forması)

The Present Perfect zaman forması indiyə kimi icra edilib bitmiş və ya keçmişdə icrası başlanıb müəyyən nəticələri üzə olan hərəkətləri bildirmək üçün işlədilir.

The Present Perfect zaman forması **to have + Participle II** (keçmiş zaman feli sifət) formulu əsasında düzəlir. **To have** fe`li zamanə, şəxsə görə dəyişilir, keçmiş zaman fe`li sifət tərkibi sabit qalır.

Nəqli formada	Sual formada	İnkər formada
Təkdə		
I have written	Have I written?	I have not written
You have written	Have you written?	You have not written
He has written	Has he written?	He has not written
She has written	Has she written?	She has not written
Cəmdə		
We have written	Have we written?	We have not written

You have written	Have you written?	You have not written
They have written	Have they written?	They have not written

Göründüyü kimi, sual formasında **have** fe`li mübtədadan qabaq gəlir, inkar folrmasında isə **have** felindən sonra **not** inkar hissəciyi işlənir.

İşlədilməsi: 1. İcrası bitmiş və nəticəsi üzdə olan hərəkətləri bildirmək üçün, məs.:

1. I have taken her temperature – it is 38°.

2. Vaxt bildirmədən hərəkətin nəticəsini göstərmək üçün, məs.: I have forgotten my pen at home to day.

3. Təkrarən baş verib bitmiş hərəkətləri bildirmək üçün, məs.: The doctor has talked to the patient about his illness.

4. Keçmişdə icrası başlanıb indi də davam etməkdə olan hərəkətləri bildirmək üçün **since**, hərəkətin hələ də davam etdiyini göstərmək üçün isə **for** sözünü işlənir, məs.: We have not seen him **since** last year. I have not seen him for several days.

The Present Perfect zaman forması **today, this week, this year** və s. zərflərlə olduğu kimi, əsasən **already, just, often, seldom, recently, ever** zərfləri ilə də işlənir, məs.:

I have just visited the patient.

The Present Perfect zamanda olan cümlələr Azərbaycan dilinə nəqli keçmiş və indiki zaman formaları ilə tərcümə olunur, məs.:

The doctor has prescribed the medicine. (Həkim dərman yazmışdır)

I have known him for a year. (Bir ildir ki, mən onu tanıyıram)

THE PAST PERFECT TENSE FORM

(Keçmiş bitmiş zaman)

Keçmişdə baş vermiş iki hərəkətdən birinin digərindən əvvəl və ya müəyyən müddətə qədər baş verdiyini göstərmək üçün keçmiş bitmiş zamandan istifadə olunur. Digər bitmiş zamanlarda olduğu kimi, The Past Perfect zaman formasında da **to have+Participle II** formulundan istifadə olunur, lakin bu zamanda **to have** fe`li keçmiş zamanda had formasında işlənir. Əsas məna daşıyan fe`l isə keçmiş zamanda had formasında işlənir. Əsas məna daşıyan fe`l isə keçmiş zaman fe`li sifəti şəklində olur.

Təsdiqdə

Tək	Cəm
I had examined	We had examined
You had examined	You had examined
He had examined	They had examined
She had examined	

Sualda

Sual formasını düzəltmək üçün köməkçi fe'l (**had**) mübtədadan əvvəl keçir və cümlənin sonunda intonasiya qalxır.

Tək	Cəm
Had I examined?	Had we examined?
Had you examined?	Had you examined?
Had he examined?	Had they examined?
Had she examined?	

İnkarda

İnkar formasını əmələ gətirmək üçün nəqli formada olan cümlədə köməkçi **had** fe'lindən sonra **not** inkar hissəciyi atılır və cümlə nəqli formada olduğu kimi düşən tonla deyilir.

Təkdə	Cəmdə
I had not examined	We had not examined
You had not examined	You had not examined
He had not examined	They had not examined
She had not examined	

The Past Perfect zamanda **had** fe'li ixtisar oluna bilər, məs.:

I had written = I'd written

You had written = You'd written və s.

İnkar formasında olan sual cümlələrində isə ixtisar belə olur:

Hadn't I written? Hadn't she written? və s.

The Past Perfect zaman aşağıdakı hallarda işlənir:

1) Müəyyən vaxta qədər baş vermiş iş, hal və hərəkətin bitdiyini göstərmək üçün. Bu mənada, bu zamanda olan cümlələrdə **by 5 o'clock** (saat 5-ə kimi), **by Saturday** (şənbə gününə kimi), **by that time** (o vaxtadək) və s. zaman zərfləri işlənir, məs.:

The doctor had prescribed the medicine by 2 o'clock. The student had translated the article by that time.

2) İki hərəkətdən birinin əvvəl baş verdiyini göstərmək üçün,

məs.: We had finished the work before the teacher came.

We knew that the students had returned from the library some hours before.

The Present Perfect zamanda olan cümlələr Azərbaycan dilinə şühudi keçmişdə tərcümə olunur, məs.: We had returned from the village before the rain began yesterday. Dünən yağış başlanana qədər, biz kənddən qayıtmışdıq.

THE FUTURE PERFECT TENSE FORM

(Gələcək bitmiş zaman)

Gələcəkdə müəyyən bir vaxta qədər icra edilib qurtaracaq və ya baş verib bitəcək hərəkətləri bildirmək üçün The Future Perfect zaman formasından istifadə olunur.

Gələcək bitmiş zaman forması, köməkçi **to have** fe`linin gələcək zamanı (**shall have, will have**) və əsas fe`lin keçmiş zaman fe`li sifəti (Participle II) vasitəsilə düzəlidir.

Nəqli forması

Təkdə	Cəmdə
I shall have written	We shall have written
You will have written	You will have written
He will have written	They will have written
She will have written	

Sual formasını əmələ gətirmək üçün gələcək zamanı ifadə edən **shall** və **will** köməkçi fe`lləri mübtədadan əvvəl işlənir və cümlə qalxan tonla deyilir.

Təkdə	Cəmdə
Shall I have written?	Shall we have written?
Will you have written?	Will you have written?
Will he have written?	Will they have written?
Will she have written?	

İnkar forması bu formanı əmələ gətirmək üçün köməkçi **shall** və **will** fellərindən sonra not inkar hissəciyi əlavə edilir və cümlə düşən tonla deyilir.

Təkdə	Cəmdə
-------	-------

I shal not have written	We shall not have written
You will not have written	You will not have written
He will not have written	They will not have written
She will not have written	

The Future Perfect zamanda **shall, will** və onların inkar formaları ixtisar oluna bilər.

Təsdiqdə	İnkarda
I'll have finished	I shan't have finished
You'll have written	You won't have written
He'll have spoken	They won't have spoken

Bu zaman formasının inkar sualı aşağıdakı kimi düzəlidir:

Tam	İxtisar
Shall I not have written?	Shan't I have written?
Will you not have written?	Won't you have written?

Bu zaman forması ilə **by that time, by the second of August (September...), by seven o'clock, soon, then** və s. zaman zərfləri işlənir, məs.: They will have visited their friends by 7 o'clock tomorrow.

The Future Perfect zamanında olan cümlələr Azərbaycan dilinə fe'lin –miş -miş,-muş, -müş forması və ya fe'li bağlama ilə yanaşı, gələcək zamanı ifadə edən “olacaq” fe'linin şəxs formaları ilə tərcümə olunur, məs.:

The doctors will have finished the round of patients by 12 o'clock. (Həkimlər saat 12-yə kimi xəstələrə baş çəkib qurtarmış olacaqlar.)

SEQUENCE OF TENSES (Zamanların uzlaşması)

İngilis dilində, Azərbaycan dilindən fərqli olaraq, baş cümlənin xəbəri keçmiş zamanda olarsa, budaq cümlənin xəbərinin də keçmiş zamanların birində işlədilməsi tələb olunur. Bu qayda ingilis dilində zamanların uzlaşması adlanır.

1. Əgər baş cümlədə xəbər indiki zamanda işlənərsə, budaq

cümlənin xəbəri istənilən zamanda ola bilər:

I know where he lives. (Mən onun harada yaşadığını bilirəm.)

I know where he lived last year (Mən onun keçən il harada yaşadığını bilirəm.)

I know that he will live in Baki soon (Bilirəm ki, o, tezliklə Bakıda yaşayacaq) və s.

2. Əgər baş cümlənin xəbəri keçmiş zamandadırsa (adətən **Past Indefinite** zamanda), budaq cümlənin xəbəri də ona münasib olaraq, keçmiş zaman formalarının birində işlənə bilər. Ola bilsin ki, budaq cümlənin xəbəri indiki və ya gələcək zamanda olan hərəkəti ifadə etsin, belə halda indiki zaman əvəzinə keçmiş qeyri-müəyyən zaman, gələcək zamanın əvəzinə isə keçmişli gələcək zaman (**Future in the Past**) işlənir.

a) Baş və budaq cümlələrdə olan fe'llər eyni vaxtda baş verən hərəkətləri bildirirsə, hər iki fe'l keçmiş qeyri-müəyyən (**The Past Indefinite**) zamanda işlənir, məs.:

I knew that he was in the hospital. (Bilirdim ki, o, xəstəxanada idi.)

b) Əgər budaq cümlədə ifadə olunmuş hərəkət baş cümlədəki hərəkətdən əvvəl baş veribsə, onda budaq cümlənin zamanı **The Past Perfect**-də işlənir, məs.:

We heard that they had left London some days ago. (Eşitdik ki, onlar bir neçə gün bundan qabaq Londondan çıxdılar.)

ç) Əgər budaq cümlədəki hərəkət baş cümlədəki hərəkətə nisbətən gələcəkdə icra olunmuşdursa (və ya olunacaqdırsa), budaq cümlə gələcəkli keçmiş (**The Future in the Past**) zamanda işlənir, məs.:

I hoped that he would be cured soon (Ümid edirdim ki, o tezliklə müalicə olunacaqdır.)

THE PASSIVE VOICE (Fe`lin məchul növü)

Azərbaycan dilində olduğu kimi, ingilis dilində də fe`lin məchul növü vardır. Məlum növ mübtədanın bilavasitə işi icra etdiyini bildirirsə, məchul növdə isə iş subyekt (yəni iş görəni mübtədə) üzərində qurulur, müqayisə edin:

Tələbələr xəstəni müayinə edirlər. Tələbələr – mübtədadır, yəni iş görəndir (məlum növ).

Xəstə, tələbələr tərəfindən müayinə olunur (xəstə – mübtədadır,

ancaq onun üzərində iş görülür (məchul növ).

Qeyd etmək lazımdır ki, ingilis dilində əsasən təsirli fe'llər məchul növdə işləne bilər.

İngilis dilində fe`lin məchul növü **to be** feli (şəxsə və zamana görə dəyişilmiş şəkildə) və əsas məna daşıyan felin keçmiş zaman feli sifəti (**Participle II**) vasitəsilə düzəlidir. Onu belə bir formulla ifadə etmək olar. **to be+Participle II**. Məchul növdə məsdər belə olur: **to be written** (yazılmaq), **to be taken** (götürülmək) və s. Fe`lin zamanını yalnız **to be** fe`li müəyyən edə bilər.

The Present Indefinite zamanda fe`lin məchul növü **to be** fe`linin indiki zamanda şəxslər üzrə dəyişilmiş şəkilləri və əsas fe`lin keçmiş zaman fe`li sifəti ilə düzəlidir.

Nəqli forması

Təkdə

I am called

You are called

He is called

She is called

Mən çağırılıram

Sən çağırılırsan

O çağırılır

O çağırılır

Cəmdə

We are called

You are called

They are called

Biz çağırılıyıq

Siz çağırılırsınız

Onlar çağırılırlar

Sual forması. Sual formasını əmələ gətirmək üçün **to be** fe`linin şəxs formaları mübtədadan qabaqda işlənilir və cümlə qalxan tonla deyilir.

Təkdə

Am I called?

Are you called?

Is he (she, it) called?

Cəmdə

Are we called?

Are you called?

Are they called?

İnkar forması. İnkar forması nəqli formada olan cümlələrdə **to be** fe`linin şəxs formalarından sonra inkar **not** ədatı işlənməklə düzəlidir və cümlə enən tonla deyilir:

Təkdə

I am not called

You are not called

He (she, it) is not called

Cəmdə

We are not called

You are not called

They are not called

2. **The Past Indefinite** zaman formasının məchul növünü əmələ gətirmək üçün **to be** fe'linin keçmiş zaman şəxs formaları və **Participle II**-dən (keçmiş zaman fe'li sifət) istifadə olunur.

Nəqli forması

Təkdə

I was examined
You were examined
He (she) was examined

Cəmdə

We were examined
You were examined
They were examined

Sual forması

Təkdə

Was I examined?
Were you examined?
Was he (she) examined?

Cəmdə

Were we examined?
Were you examined?
Were they examined?

İnkar forması

Təkdə

I was not examined
You were not examined
He (she) was not examined

Cəmdə

We were not examined
You were not examined
They were not examined

2. **The Future Indefinite Passive Voice.** Gələcək qeyri-müəyyən zamanın məchul növünü əmələ gətirmək üçün **to be** fe'linin gələcək zaman forması (**shall be, will be**) və əsas fe'lin keçmiş zaman fe'li sifəti (**Participle II**) formasından istifadə edilir, məs.:

Nəqli forması

Təkdə

I shall be sent to London
You will be sent to London
He (she, it) will be sent to London

Cəmdə

We shall be sent to London
You will be sent to London
They will be sent to London

Sual forması

Təkdə

Shall I be sent to Baki?
Will you be sent to Baki?
Will he (she, it) be sent to Baki?

Cəmdə

Shall we be sent to Baki?
Will you be sent to Baki?
Will they be sent to Baki?

İnkar forması

Təkdə

I shall not be sent to London

Cəmdə

We shall not be sent to London

You will not be sent to London You will not be sent to London
He (she, it) will not be sent to London They will not be sent to
London

Məchul növün işlədilməsi. 1. Məchul növ o vaxt işlənir ki, danışan ya hərəkətin kim tərəfindən icra olunduğunu bilmir, ya da onun kim tərəfindən icra olunmasına diqqət yetirmir. Bununla yanaşı qeyd edilməlidir ki, danışan, hərəkətin kim tərəfindən icra olunmasını deyil, məhz işin icrasını nəzərə çarpdırmaq istəyirsə, məchul növdən istifadə edilir, məs.:

This article was translated into Azerbaijan. (Bu məqalə Azərbaycan dilinə tərcümə olunmuşdur)

Əgər məchul növdə iş görəni göstərmək tələb olunursa, **by** sözü ilə iş görəni cümlənin axırında vermək olar, məs.:

This article was translated into Azerbaijani by Rzayev. Əgər xüsusi isim əvəzinə hər hansı bir əvəzlik işlədilsə, onda həmin əvəzlik təsirlik halda olur, məs.:

This article was translated into Azerbaijani **by** him.

Əgər iş cansız əşya tərəfindən icra olunubsa **by** sözü **with** ilə əvəzlənir, məs.: The letter was written with a pen.

2. Bəzən təsirsiz tərkibi fe'llər də məchul növdə işləyə bilər, məs.: This doctor was sent for (həkim dalınca (adam) göndərildi)

3. Vasitəsiz və hətta vasitəli tamamlıq məchul növdə cümlənin mübtədası kimi çıxış edə bilər, məs.:

1. A new patient was shown (to) me by the doctor then.

2. I was shown a new patient by the doctor there.

(Hər iki cümlə belə tərcümə oluna bilər: Həkim mənə yeni xəstəni göstərdi və ya, Yeni xəstəni həkim mənə göstərdi və ya, Yeni xəstə mənə həkim tərəfindən göstərildi).

QEYD: İngilis dilində məchul növdə işlənmiş cümlələr bir qayda olaraq Azərbaycan dilinə məlum növdə tərcümə oluna bilər.

IRREGULAR VERBS (Qaydasız fe'llər)

Infinitive	Past Indefinite Form	Past Participle	Present Participle
(I form)	(II form)	(III form)	(IV form)
1. arise [ə'raiz] – qalxmaq	arose	arisen	arising
2. be [bi:] – olmaq	was, were	been	being
3. bear [beə] – doğmaq	bore	born	bearing
4. become [bikʌm] – olmaq	became	become	becoming
5. begin [bi'gin] – başlamaq	began	begun	beginning
6. bend [bend] – əymək	bent	bent	bending
7. bind [baɪnd] – bağlamaq	bound	bound	binding
8. bite [baɪt] – dişləmək	bit	bit	biting
9. bleed [bli:d] – qanamaq	bled	bled	bleeding
10. blow [blou] – üfürmək	blew	blown	blowing
11. break [breɪk] – sındırmaq	broke	broken	breaking
12. bring [brɪŋ] – gətirmək	brought	brought	bringing
13. build [bild] – tikmək	built	built	building
14. burn [bɜ:n] – yandırmaq	burnt	burnt	burning
15. buy [baɪ] – almaq	bought	bought	buying
16. catch [kæts] – tutmaq	caught	caught	catching
17. choose [tʃu:z] – seçmək	chose	chosen	choosing
18. come [kʌm] – gəlmək	came	come	coming
19. cost [kɒst] – qiyməti olmaq	cost	cost	costing
20. cut [kʌt] – kəsmək	cut	cut	cutting
21. dig [dɪg] – qazmaq	dug	dug	digging
22. do [du:] – etmək	did	done	doing
23. draw [drɔ:] – çəkmək	drew	drawn	drawing
24. dream [dri:m] – arzulamaq	dreamt	dreamt	dreaming
25. drink [drɪŋk] – içmək	drank	drunk	drinking
26. drive [draɪv] – sürmək,	drove	driven	driving
27. eat [i:t] – yemək	ate	eaten	eating
28. fall [fɔ:l] – düşmək	fell	fallen	falling
29. feed [fi:d] – yedirtmək	fed	fed	feeding
30. feel [fi:l] – hiss etmək	felt	felt	feeling
31. find [faɪnd] – tapmaq	found	found	finding

32. fight [fait] – vuruşmaq	fought	fought	fighting
33. fly [flai] – uçmaq	flew	flown	flying
34. forget [ˈfəget] – unutmaz	forgot	forgotten	forgetting
35. get [get] – ədə etmək	got	got	getting
36. give [giv] – vermək	gave	given	giving
37. go [gou] – getmək	went	gone	going
38. grow [grou] – böyümək	grew	grown	growing
39. hang [hæŋ] – asmaq	hung	hung	hanging
40. have [hæv] – malik olmaq	had	had	having
41. hear [hiə] – eşitmək	heard	heard	hearing
42. hide [haid] – gizlətmək	hid	hidden	hiding
43. hold [hould] – tutmaq	held	held	holding
44. keep [ki:p] – saxlamaq	kept	kept	keeping
45. know [nou] – bilmək	knew	known	knowing
46. lead [li:d] – rəhbərlik etmək	led	led	leading
47. learn [læn] – öyrənmək	learnt	learnt	learning
48. leave [liv] – tərk etmək	left	left	leaving
49. lend [lend] – borc götürmək	lent	lent	lending
50. let [let] – icazə vermək	let	let	letting
51. light [lait] – yandırmaq	lit	lit	lighting
52. lose [luz] – itirmək	lost	lost	losing
53. make [meik] – etmək	made	made	making
54. mean [min] – mənə	meant	meant	meaning
55. meet [mi:t] – rastlaşmaq	met	met	meeting
56. put [put] – qoymaq	put	put	putting
57. read [ri:d] – oxumaq	read	read	reading
58. ride [raid] – (miniklə) getmək	rode	ridden	riding
59. rise [raiz] – qalxmaq	rose	risen	rising
60. run [rʌn] – qaçmaq	ran	run	running
61. say [sei] – demək	said	said	saying
62. see [si:] – görmək	saw	seen	seeing
63. sell [sel] – satmaq	sold	sold	selling
64. send [send] – göndərmək	sent	sent	sending
65. set [set] – batmaq (günəş)	set	set	setting
66. shake [ʃeik] – silkələmək	shook	shaken	shaking
67. shine [ʃain] – parlammaq	shone	shone	shining

68. shoot [ʃu:t] – (tüfəng) atmaq	shot	shot	shooting
69. shut [ʃʌt] - örtmək	shut	shut	shutting
70. sing [sɪŋ] – nəğmə oxumaq	sang	sung	singing

Lüğətdə istifadə edilmiş ixtisarlar:

a – adjective (sifət)

adv – adverb (zərf)

conj – conjunction (bağlayıcı)

inf – infinitive (məsdər)

int - interjection (nida)

n – noun (isim)

gram – grammar (qrammatika)

num – numeral (say)

prep – preposition (sözünü)

pron – pronoun (əvəzlik)

v – verb (fel)

~ (tilda) – lüğətdə verilən baş sözü

təkrar etməmək üçün işlədilən işarə

English – Azerbaijanian Vocabulary

A a

a, (an) [ə, (ən)] qeyri-müəyyən artikl

ability [ə'biliti] *a* bacarıq, qabiliyyət

able [eibl] *a* qadir, bacarıqlı; **to be** ~ bacarmaq, bacarığı olmaq, imkanı olmaq. **Will you be ~ to come?** Gələ bilərsənmi?

abolish [ə'boliʃ] *v* məhv etmək, yox etmək, dağıtmaq

about [ə'baʊt] *prep* haqqında, barəsində; *adv* ətrafında

above [ə'baʊv] *prep* yuxarı(da), üzərində

absent ['æbsənt] *a* iştirak etməyən; **to be** ~ iştirak etməmək (dərstdə, tədbirdə)

accept [ək'sept] *v* qəbul etmək, razılaşmaq, barışmaq

accident ['æksident] *n* hadisə, əhvalat; **by** ~ təsadüfən, gözlənilmədən, qəflədən

action ['ækʃn] *n* hərəkət, fəaliyyət

active ['æktiv] *a* fəal, çalışqan

activity [æk'tiviti] *n* fəallıq; fəaliyyət, çalışqanlıq

actor ['æktə] *n* aktyor (artist)

actress ['æktris] *n* aktrisa

actual ['æktʃuəl] *a* həqiqi, əsl, real, aktual

acute [ə'kjʊ:t] *a* iti, kəskin

add [æd] *v* əlavə etmək, artırmaq, üstünə gəlmək

addition [ə'diʃn] *n* əlavə, toplama

address [ə'dres] *n* ünvan; müraciət; *v* müraciət etmək, irad tutmaq

adjective ['ædʒektiv] *n qram.* sifət

admire [əd'maɪə] *v* heyran olmaq; təəccüb etmək, valeh olmaq

admit [əd'mit] *v* icazə vermək

adopt [əd'ɒpt] *v* qəbul etmək; övladlığa götürmək, asanlaşdırmaq

advance [əd'vɑ:ns] *n* irəliləmə, uğur; ~ **booking office** əvvəlcədən bilet satan kassa; ~ **d** qabaqcıl, öncül, inkişaf etmiş

adventure [əd'ventʃə] 1) *n* sərgüzəşt, macərə 2) *v* risk etmək

adverb [əd'vɜ:b] *n qram.* zərif

advice [əd'vaɪs] *n* məsləhət, məşvərət

advise [əd'vaɪz] *v* məsləhət vermək; ~ **r** məsləhətçi, məsləhət verən

affair [ə'fiə] *n* iş, məşğələ, qayğı

affirm [ə'fɛm] *v* təsdiq etmək; ~

ative təsdiq, təsdiqedici

afraid [ə'freɪd] *a* qorxmuş; **to be** ~ **of** (smth; smb.) qorxmaq (bir şeydən (kəsdən)

after [ɑ:ftə] *prep.* sonra; *adv* ardınca, dalınca

afternoon [ɑ:ftə'nun] *n* günortadan sonra, günün ikinci yarısı

afterwards [ɑ:ftəwədz] *adv* sonra, sonralar, sonradan

again [ə'geɪn] *adv* yenidən, bir də; **once** ~ bir daha, təkrarən

against [ə'geɪnst] *prep* əksinə, ziddinə; **to be** ~ əleyhinə olmaq

age [eɪdʒ] *n* yaş; dövr, əsr

agency ['eidʒənsi] *n* agentlik;

telegraph ~ teleqraf agentliyi
ago [ə'gou] *adv* bundan əvvəl, əvvəl
agree [ə'gri:] *v* razı olmaq, razılaşmaq; **to be** ~ razılaşmaq
agreement [ə'grimənt] *n* razılıq; müqavilə, qarşılıqlı razılaşma
agriculture [ægrɪ'kʌltʃə] *n* kənd təsərrüfatı, təsərrüfat
ahead [ə'hed] *adv* öndə, qabaqda;
to be (get) ~ of smb. kimisə qabaqlamaq
aid [eid] *a* kömək, yardım; *v* kömək etmək/göstərmək
air [æ] *n* hava; ~ **service** hava nəqliyyatı; **fresh** ~ təmiz hava
alarmclock [ə'lɑ:m'klɒk] *n* zəngli saat, siqnalı saat
alike [ə'laik] *a* oxşar, eyni, bənzər
alive [ə'laiv] *a* diri, canlı, gümrah
all [ɔ:l] *a* bütün, tamamilə; hamı; ~ **over the world** bütün dünyada; ~ **of us** bizim hamımız; ~ **right** yaxşı, oldu, qərarlaşdıq
allow [ə'lou] *v* icazə vermək
almost [ɔ:l'moust] *adv* demək olar ki, təxminən, az qala
alone [ə'loun] *a* tək, tənha, *adv* vahid, yalqız;
along [ə'lɒŋ] 1) *prep* uzununa; *adv* irəli, qabağa, irəliyə
already [ɔ:l'redi] *adv* artıq, daha
always [ɔ:l'wəz] *adv* həmişə daima
amaze [ə'meiz] *v* valeh olmaq təəccübləndirmək, heyran etmək
ambassador [æm'bæsədə] *n* səfir, elçi (ölkənin)

among [ə'mʌŋ] *prep.* arasında, içərisində, sırasında
amount [ə'maunt] *n* məbləğ; kəmiyyət, miqdar
amuse [ə'mju:z] *v* əyləndirmək, məşğul etmək; ~ **ment** əyləncə, məşğuliyət
ancient ['einʃənt] *a* qədim, çox köhnə; keçmiş
anger ['æŋgə] *n* hiss, qəzəb, acıq
angry ['æŋgri] *a* hirsli, acıqlı, qəzəbli; **to be** ~ acıqlı olmaq
animal ['æniməl] *n* heyvan
anniversary [æni'vɜ:səri] *n* ildönümü, yubiley, xatirə günü
announce [ə'nauns] *v* elan etmək, xəbər vermək; məlumat vermək; ~ **ment** elan; ~ **r** diktör.
another [ə'nʌðə] *pron* başqa (sı), o biri/si/, digəri, özgəsi
answer ['ansə] *n* cavab; *v* cavab vermək, cavablandırmaq
anxiety [æŋ'zaiəti] *n* narahatçılıq, əziyyət, həyəcan, təşviş
anxious ['æŋkʃəs] *a* narahat, təşvişə düşmüş, həyəcanlı
any ['eni] *pron.* hər, ixtiyari ~ -
body hər kəs, kimsə ~ **one** hər bir kəs; ~ **thing** hər bir şey; ~ **where** harasa, haradasa, hər hansı bir yerə, hər yerə
apartment [ə'pɑ:tmənt] *n* mənzil, ev
appear [ə'piə] *v* görünmək, varid olmaq; ~ **ance** görünmə, görünüş
applaud [ə'plɔ:d] *v* alqışlamaq
applied [ə'plaid] *a* tətbiqi, ~ **art** tətbiqi incəsənət
apply [ə'plai] *v* müraciət etmək;

tətbiq etmək/olmaq
appoint [ə'pɔɪnt] *v* təyin etmək, müəyyən etmək; ~ **ment** tə'yinat, vəzifə; görüş
approach [ə'prəʊtʃ] *v* yaxınlaşmaq, yaxına gəlmək
approve [ə'pru:v] *v* bəyənmək, xoşlamaq, sübut etmək
approximately [ə'prɒksɪmɪtli] *adv* təxminən, təqribi, əsasən
area ['eəriə] *n* sahə, rayon, meydan, ərazi
arise [ə'raɪz] (arose, arisen) *v* törəmək, meydana gəlmək, qalxmaq (külək və s.)
arm I [ɑ:m] *n* qol; **to take smb's** ~ bir kəsin qoluna girmək; ~ **in** ~ qol – qola girmək
arm II [ɑ:m] *n* silah; ~'s **drive** (race) silahlanma; *v* silahlanmaq; ~- **chair** kreslo;
around [ə'raʊnd] *prep.* ətraf, ətrafında, radələrində
arrange [ə'reɪndʒ] *v* düzəlmək, səhmana salmaq; qurmaq; ~ **ment** nizama salma, qayda - qanun
arrive [ə'raɪv] *v* gəlmək (nəqliyyatla), varid olmaq
art [ɑ:t] *n* incəsənət
article ['ɑ:tɪkl] *n* məqalə; artikl; maddə (konstitusiya və s.)
artificial [ɑ:tɪ'fɪʃəl] *a* süni, qondarma, əldəqayırma
artist [ɑ:tɪst] *n* rəssam; ~ **ic** bədi; **as** [æz] *conj* üçün, görə; *adv* kimi, necə, nə cür

ash [æʃ] *n* kül /odunun və s./
ashamed [ə'ʃeɪmd] *v* utanmaq, xəcalət çəkmək
aside [ə'saɪd] kənar, qırağ
ask [ɑ:sk] *v* soruşmaq; xahiş etmək
asleep [ə'sli:p] *a* yatmış, yatılı.
assemble [ə'sembəl] *v* toplanmaq, yığılmaq, cəmləmək
assistant [ə'sɪstənt] *n* köməkçi; ~ **professor** dosent/elmi dərəcə/
association [ə'səʊsi'eɪʃn] *n* cəmiyyət (təşkilat), assosiasiya
assume [ə'sju:m] *v* ehtimal etmək; öz üzərinə götürmək
assure [ə'ʃʊə] *v* inandırmaq /kimisə/, əmin etmək/olmaq
at [æt] *prep* – da, - də, yanında; ~ **noon** günorta vaxtı; ~ **dinner** nahar zamanı; ~ **night** gecə vaxtı; ~ **once** dərhal, o saat ~ **last** nəhayət; ~ **present** indi, hal-hazırda
attack [ə'tæk] *n* hücum, həmlə; *v* hücum etmək
attentive [ə'tentɪv] *a* diqqətli, qayğıkeş
aunt ['a:nt] *n* xala, bibi (mama)
August ['ɔ:gəst] *n* avqust /ay/
author ['ɔ:θə] *n* müəllif, /kitabın,işin, əsərin/
autumn ['ɔ:təm] *n* payız /fəsil/
avenue ['ævɪnju:u] *n* xiyaban, yol
average ['ævərɪdʒ] *a* orta; *n* **at (on)** ~ orta hesabla
avoid [ə'vɔɪd] *v* çəkinmək; canını qurtarmaq, ötüb keçmək
awake [ə'weɪk] (**awoke, awoken**) *v* oyatmaq /yuxudan/

award [ə'wɔ:d] *v* mükafatlandırmaq, təltif etmək
away [ə'wei] *adv* kənara; **qo** ~ rədd ol! **to throw** ~ (kənara) atmaq (tullamaq); **to be** ~ olmamaq, iştirak etməmək
awful [ɔ:ful] *a* dözülməz, dəhşətli;
to be ~ **ly glad** həddindən çox şad olmaq, hədsiz sevinmək

B b

baby ['beibi] *n* körpə, uşaq
bachelor ['bætʃələ] *n* bakalavr /tədrisdə/
back [bæk] *n* arxa; *adv* geri, dala, arxaya; arxa; **the way** ~ geriyyə yol; ~ **at school** yenidən məktəbdə; ~ **ward** geri qalmış; ~ **country** geri qalmış ölkə
bad [bæd] *a* pis, yaramaz; ~ **language** söyüş; korlanmış; ~ **ly** pis, təhqiredici
bag [bæq] *n* çanta, torba
baggage ['bæɡɪdʒ] *n* yük (baqaj); ~ **car** (amer.) yük vaqonu
bandage ['bændɪdʒ] *n* sargı, örtük, bandaj
bank [bæŋk] *n* bank; ~ **er** bank sahibi; çay sahili; **on the** ~ sahilə (çayın və s.)
banner ['bænə] *n* bayraq, **state** ~ dövlət bayrağı
base [beiz] *n* əsas, bünövrə; baza;
basket ['bæskɪt] *n* zənbil, səbət; ~ **ball** basket ball (oyun)
bath [bɑ:θ] *n* vanna; **to have a** ~ vanna qəbul etmək ~ **room** vanna otağı

bathe [beɪð] *n* çimmək, çimdirmək
battle [bætl] *n* döyüş, mübarizə; *v* vuruşmaq, döyüşmək
bay [bei] *n* körfəz, buxta
be [bi:] *v* olmaq; **to** ~ **able to** bacarmaq; **to** ~ **absent** olmamaq, **to** ~ **born** anadan olmaq; **to** ~ **kind** mehriban olmaq; **to** ~ **in need of** ehtiyacı olmaq; **to** ~ **in** evdə olmaq; **to** ~ **off** getmək; **to** ~ **out** evdə olmamaq
beach [bi:tʃ] *n* çimərlik
beautiful ['bjutəfʊl] *a* gözəl, qəşəng
beauty ['bjuti] *n* gözəllik, qəşənglik
because [bi'kɔ:z] *conj* çünki, beləki; ~ **of** buna görə də
become [bi'kɒm] (**became, become**) *v* olmaq; **to** ~ **a teacher** müəllim olmaq
bed [bed] *n* çarpayı; **to go to** ~ yatmaq
bee [bi:] *n* arı /bal arısı/.
beer [biə] *n* pivə /içki/.
before [bi'fɔ:] *prep.* qarşıda (qarşısında); əvvəl, kimi, ~ **you arrive** sən gələnə kimi/qədər
beg [beg] *v* yalvarmaq; **to** ~ **pardon** üzr istəmək; ~ **ger** *n* dilənçi
begin [bi'ɡɪn] (**began, begun**) *v* başlamaq
behalf [bi'hɑ:f]; **on** ~ **of my friends** yoldaşlarımdan adından; **on my** ~ öz adımdan; **in** ~ **of** görə, xeyrinə, hesabına
behave [bi'heiv] *v* özünü aparmaq, davranmaq, rəftar etmək; ~ **yourself** özünü yaxşı aparın

behind [bi'haind] *prep.* arxasında, arxa tərəfində; *adv* arxada
belief [bi'li:f] *n* inam, e`tiqad
believe [bi'li:v] *v* inanmaq, zənn etmək; **I ~ so** mənə belə gəlir ki,
bell [bel] *n* zəng; **to ring ~** zəng çalmaq/vurmaq
belong [bi'lɔŋ] *v* aid olmaq, məxsus olmaq
below [bi'lou] *adv, prep.* aşağı, aşağıda; **~ zero** sifirdan aşağı
belt [belt] *n* kəmər, qayıq, qurşaq
bench [bentʃ] *n* skamyə, oturmaq
beside [bi'said] *prep.* yanında; **~ s** (bundan) əlavə/başqa
best [best] *a* ən yaxşı; **~ of all** hamısından yaxşı,
better [betə] *a* (good sifətinin müqayisə dərəcəsi) nisbətən yaxşı, daha yaxşı
between [bi'twin] *adv, prep.* arasında /iki əşyanın/
beyond [bi'jɔnd] *prep.* o tayında, arxasında; **~ the river** çayın o tayında /tərəfində
big [big] *a* böyük, iri
biologist [bai'ɒlədʒist] *n* biolog
bird [bɜ:d] *n* quş /vəhşi/
birth – place [ˈbɜ:θpleis] *n* doğum yeri, anadan olan yer
bit [bit] *n* bir tikə; **wait a ~** bir az gözləyin
bitter [ˈbitə] *a* acı; zalım, sərt
black [blæk] 1) *a* qara; 2) *v* qaraltmaq (boyamaq); **~ board** yazı taxtası, lövhə
blind [blaɪnd] *a* kor, gözündən məhrum /adam/

blood [blʌd] *n* qan; **~ test** qan analizi/yoxlanması
blossom [ˈblɒsəm] *a* çiçəklənmə (ağac); *v* çiçəklənmək
blue [blu:] *a* göy (rəng)
body [ˈbɒdi] *n* bədən; təşkilat;
publik ~ ies ictimai təşkilatlar
boil [boil] *v* qaynamaq /su, qazan/
bold [bould] *a* cəsur, cürətli
book [buk] *n* kitab; *v* bilet almaq; **~ case** kitab şkaflı; **~ ing-office** bilet kassası; **~ keeper** mühasib; **~ - keeping** mühasibat/lıq/
borrow [ˈbɒrou] *v* borc almaq /pul və s./
both [bəuθ] *pron.* hər ikisi; **~ of us** bizim hər ikimiz
boulevard [ˈbu:lvi:d] *n* bulvar, park
box [bɒks] *n* qutu; loja
boy [boi] *n* oğlan, gənc
brain [brein] *n* beyin, ağıl
branch [brantʃ] *n* budaq sahə, qol /elmin və s./
brave [breiv] *a* qoçaq, igid; **~ ery** igidlik, cəsurlük
bread [bred] *a* çörək; **brown ~** qara çörək; **fresh ~** təzə çörək; **to make one's ~** çörək pulu qazanmaq
breadth [bredθ] *n* en, eni, eninə
break [breik] *n* tənəffüs; *v* (broke, broken) sındırmaq, dağıtmaq, qopmaq, **~ out** başlamaq
breakfast [ˈbrekfəst] *n* səhər yeməyi; **to have ~** səhər yeməyi yemək
breast [brest] *n* sinə, köks, döş
breath [breθ] *n* nəfəs, nəfəsalma; **to ~ e** [bri:θ] *v* nəfəs almaq

bride [braɪd] *n* nişanlı, adaxlı (qız); ~ **groom** nişanlı (adaxlı) oğlan
bridge [brɪdʒ] *n* körpü
bright [braɪt] *a* parlaq, işıqlı
bring [brɪŋ] (**brought**) *v* gətirmək
broad [brɔ:d] *a* geniş; ətraflı; ~ **cast** radio verilişi
brother [ˈbrʌðə] *n* qardaş ~ **hood** qardaşlıq; ~- **in-law** qayın
brown [braʊn] *a* qəhvəyi /rəng/
brush [brʌʃ] *n* fırça, şotka; *v* fırça ilə təmizləmək, daramaq
brutal [ˈbru:təl] *a* qəddar, kobud
buffet [ˈbʌfɪt] *n* bufet, yeməxana
build [bɪld] *v* qurmaq, tikmək; ~ **er** inşaatçı; ~ **ing** bina, tikinti
burn [bɜ:n] (**burnt**) *v* yanmaq (yandırmaq)
bus [bʌs] *n* avtobus; **to take** ~ avtobusa minmək
bush [buʃ] *n* kolluq, kol-kos
business [ˈbiznis] *n* iş; ticarət; ~ **man** iş adamı, işgüzar adam
busy [ˈbɪzi] *a* məşğul, məşğul olma, məşğuliyət
but [bʌt] *conj* amma, bəs; *prep.* başqa (bir kəsdən)
butter [ˈbʌtə] *n* yağ /ərzaq/
buy [baɪ] (**bought**) *v* almaq; ~ **er** alıcı
by [baɪ] *prep.* tərəfindən, yanında; ~ **tram** tramvayla, ~ **railway** qatarla
bystreet [ˈbaɪstri:t] *n* döngə /küçənin, yolun/

cabbage [ˈkæbɪdʒ] *n* kələm /tərəvəz/
cabin [ˈkæbɪn] *n* daxma; ~ **et** kabinet; şkaflı
cable [ˈkeɪbl] *v* teleqram göndərmək; *n* kabel xətti
cafe [ˈkæfeɪ] *n* kafe; ~ **teria** qəlyanaltı
cage [keɪdʒ] *n* qəfəs, qutu
cake [keɪk] *n* qoğal, pirojna
call [kɔ:l] *n* çağırış; *v* çağırmaq, adlandırmaq; **to** ~ **on** mübarizəyə çağırmaq; **to** ~ **in** həkimi evə çağırmaq; ~- **box** telefon budkəsi
calm [kɑ:m] *a* sakit, mülayim
camp [kæmp] *n* düşərgə /pioner, turist və s./, lager
can [kæn] *v* bacarmaq, imkanı olmaq, bilmək
canal [kəˈnæl] *n* kanal; **English** ~ La-maş kanal
cancer [ˈkænsə] *tib* xərçəng xəstəliyi
candle [kændl] *n* şam /yandırmaq üçün/.
cap [kæp] *n* papaq, şapka
capable [ˈkeɪpəbl] *a* bacarıqlı, qabiliyyətli
capacity [kəˈpæsəti] *n* həcm; qabiliyyət (qüvvə)
capital [ˈkæptɪl] *n* mərkəz, əsas
captain [ˈkæptɪn] *n* kapitan /rütbə və s./
car [kɑ:] *n* avtomobil, minik maşını
caravan [kærəˈvæn] *n* karvan; furqon, at sürüsü, ilxı
card [kɑ:d] *n* vərəqə; bilet

care [kæə] 1) *n* qayğı; **to take ~ of** qayğısına qalmaq; **Take care!** Ehtiyatlı ol! ~ **less** diqqətsiz, laqeyid (münasibət)
career [kə'riə] *n* şöhrət, mənsəb; sənət, peşə
careful [ˈkæfʊl] *a* diqqətli, ehtiyatlı, qayğıkeş
carpet [ˈkɑ:pɪt] *n* xalça, xalı
carriage [ˈkæridʒ] *n* minik arabası, vaqon; daşıma xərci; ~ **free** pulsuz daşıma
carry [ˈkæri] *v* aparmaq, daşımaq; yernə yetirmək; **to ~ on** davam etdirmək; **to ~ out**
research work elmi iş aparmaq
case [keis] *n* hadisə; **in ~ of** əgər; **in any ~** hər halda
Caspian Sea [ˈkæspiən'si:] *n* Xəzər dənizi
castle [ˈkɑ:sl] *n* qala, saray, qəsər
catalogue [ˈkætəlɒg] *n* kataloq /kitab/
catch [kætʃ] *v* (**cauqht**) tutmaq, yaxalamaq; çatmaq; yoluxmaq
Caucasian [kə:'keizjən] *n* qafqazlı /adam/
Caucasus [ˈkɔ:kəsəs] *n* Qafqaz /ərazi, məkan/
cause [kɔ:z] *n* səbəb, bəhanə; iş; *v* səbəb olmaq
cave [keiv] *n* mağara /vəhşi heyvanlar üçün/
caviar [ˈkæviə:] *n* kürü /balıq/
ceiling [ˈsi:liŋ] *n* tavan /evin/
cell [sel] *n* zirzəmi
celebrat|je [ˈselibreit] *v* bayram etmək; ~ **ion** bayram (keçirmə)
centre [ˈsentə] *n* mərkəz, orta
century [ˈsentʃuri] *n* əsr, yüzillik, yüz il
certain [ˈsə:tn] *a* müəyyən, əmin olunan, dəqiq, konkret
certificate [sə'tifikit] *n* şəhadətnamə, vəsiqə
chain [tʃein] *n* zəncir /dəmir/
chair [tʃə] *n* stul; kafedra; **to take the ~** iclası açmaq; **to leave the ~** iclası bağlamaq
chalk [tʃɔ:k] *a* təbaşir /yazmaq üçün/
chamber [ˈtʃeimbə] *n* palata /parlamentdə/
champion [ˈtʃæmpjən] *n* çempion /idman/, qalib
chance [tʃɑ:ns] *n* imkan; hadisə; **by ~** təsadüfən, gözlənilmədən
change [tʃeindʒ] *n* dəyişmə; xırda pul; *v* dəyişmək, dəyişdirmək
channel [ˈtʃænl] *n* kanal, boğaz (coğr.)
chapter [ˈtʃæptə] *n* fəsil (kitabda)
character [ˈkæriktə] *n* xasiyyət; surət (əsərdə) ~ **istic** səciyyəvi
cheap [tʃi:p] *a* ucuz /mal/
check [tʃek] *n* yoxlama; **to ~ up** yoxlamaq, nəzərdən keçirmək
cheek [tʃi:k] *n* yanaq, sifət
cheer [tʃiə] *n* alqış, ura, yaşasın
cheese [tʃi:z] *n* pendir, ərzaq
chemical [ˈkemikəl] *a* kimyəvi, kimyaya aid olan
chemist [kemist] *n* kimyaçı, əczaçı ~ 's aptek, əczaxana

cheque [tʃek] *n* qəbz, çek; ~ **book** çek kitabçası
chess [tʃes] *n* şahmat; ~ **man** şahmat fiquru; ~ **player** şahmatçı
chewing – gum [ˈtʃu:ŋgəm] *n* saqqız/çeynəmək üçün
chicken [ˈtʃikin] *n* cücə; ~ **broth** toyuq şorbası
chief [tʃif] *n* 1) başçı, rəhbər; 2) *a* əsas, baş, böyük
child [tʃaɪld] *n* (pl. **children**) uşaq; ~ **hood** uşaqlıq
choose [tʃuz] (**chose, chosen**) *v* seçmək; istəmək
cinema [ˈsinemə] *n* kino-teatr
citizen [ˈsitizn] *n* vətəndaş; ~ **ship** vətəndaşlıq
city [ˈsiti] *n* şəhər, böyük şəhər
civil [ˈsivil] *a* vətəndaş; ~ **rights** vətəndaş hüquqları
classify [ˈklæsifai] *v* təsnif etmək, qruplaşdırmaq
clause [klaʊz] *n* cümlə (budaq); maddə /müqavilənin/
clean [kli:n] *a* təmiz; *v* təmizləmək; **to ~ up** səliqəyə salmaq
clear [kliə] *a* aydın, təmiz, aşkar
clerk [kla:k] *n* qulluqçu, xidmətçi
clever [ˈklevə] *a* ağıllı; ~ **hands** bacarıqlı əllər
climate [ˈklaimit] *n* iqlim, hava şəraiti
cloak [klaʊk] *n* plaş; ~ **room** soyunacaq yeri, qarderob
clock [klɒk] *n* saat; *v* vaxtı göstərmək
close [klaʊz] *v* bağlamaq, örtmək;

a yaxın, sıx
clothe [klaʊð] *v* geyindirmək; *n* ~ **s** geyim, paltar, pal-paltar
cloud [klaʊd] *n* bulud
club [klʌb] *n* klub, əyləncə yeri
coast [kaʊst] *n* dəniz sahili
coat [kaʊt] *n* palto, pencək
cock [kɒk] *n* xoruz
coexistence [ˌkouɪɡˈzistəns] *n* yanaşı yaşama, birgə yaşama
coin [kɔɪn] *n* dəmir pul, manet
cold [kaʊld] *a* soyuq; qaraqabaq
collar [ˈkɒlə] *n* yaxalıq /pencəyin və s./
colleague [ˈkɒli:ɡ] *n* əməkdaş, iş yoldaşı, həmkar
collect [kəˈlekt] *v* toplamaq, yığmaq
college [ˈkɒlidʒ] *n* kollec, məktəb
colloquial [kəˈloukwɪəl] *a* danışiq dili, danışiq dilinə xas olan
colonel [ˈkɒnəl] *n* polkovnik /hərbi-də/
colony [ˈkɒləni] *n* müstəmləkə
colour [ˈkʌlə] *n* rəng
combine [kəmˈbeɪn] *v* birləşdirmək, uyğunlaşdırmaq
come [kʌm] (**came, come**) *v* gəlmək; **to ~ back** qayıtmaq, **to ~ across** rast gəlmək; **to ~ to himself** özünə gəlmək
comfort [ˈkʌmfət] *n* rahatlıq; *v* sakitləşdirmək; ~ **able** rahat
common [ˈkɒmən] *a* ümumi, adi
communication [ˌkəm.jʊniˈkeɪ.jən] *n* məlumat, rabitə, əlaqə
compare [kəmˈpæ] *v* müqayisə etmək, tutuşdurmaq

compartment [kəm'pɑ:tmənt] *n*
kupe; bölmə
compel [kəm'pel] *v* məcbur etmək,
zor göstərmək
competition [kəm'pi:tʃən] *n*
müسابiqə, yarış
complain [kəm'plein] (of) *v* şikayət
etmək, narazılıq etmək
complete [kəm'pli:t] *a* bütün, tam;
v qurtarmaq, tamamlamaq
complex ['kɒmpleks] *a* mürəkkəb,
çətin
compose [kəm'pouz] *v* tərtib
etmək, təşkil etmək; **to ~ music**
musiqi bəstələmək; ~ **r n**
bəstəkar
compound ['kɒmpaund] *n* qarışıq;
mürəkkəb
comrade ['kɒmrid] *n* yoldaş; ~
ship n yoldaşlıq
concern [kən'sɜ:n] *n* iş, münasibət,
aidiyyat; *v* aid olmaq
conclude [kən'klu:d] *v* nəticə
çıxartmaq; **to ~ a treaty**
müqavilə bağlamaq
conclusion [kən'klu:ʒn] *n* nəticə,
son nəhayət, yekun
condition [kən'di:ʃn] *n* şərait,
vəziyyət, şərt
conduct [kən'dʌkt] *v* aparmaq,
dirijorluq etmək
confer [kən'fɛ:] *v* təltif etmək; **to**
~ **a degree** dərəcə vermək
confess [kən'fes] *v* boynuna
almaq, etiraf etmək
confidence ['kɒnfidəns] *n* inam,
etibar, e'tiqad

confident ['kɒnfidənt] *a* inamlı; ~
ial gizli, məxvi, örtülü
confirm [kən'fə:m] *v* təsdiq etmək;
~ **ation** təsdiqlə/n/mə
confuse [kən'fju:z] *v* qarışdırmaq,
çaşmaq, alt-üst etmək
congratulate [kən'grætjuleit] (**on**,
upon) *v* təbrik etmək; ~ **ion n**
təbrik
connect [kə'nekt] *v* birləşdirmək;
bağlamaq, qoşmaq
conquer ['kɒŋkə] *v* qalib gəlmək; ~
or n qalib, zəfər çalan
conquest ['kɒŋkwɛst] *n* fəth, istila
consent [kən'sent] 1) *n* razılıq; 2) *v*
razılışmaq
consequence ['kɒnsikwəns] *n* nəticə,
uzlaşma, ardıcılıq
consider [kən'sidə] *v* hesab etmək;
~ **able** əhəmiyyətli; ~ **ation n** zənn
etmə, güman etmə/edilmə
consist [kən'sist] (**of**, **in**) *v* ibarət
olmaq, təşkil olunmaq
consult [kən'sʌlt] *v* məsləhətləşmək;
~ **ation** məsləhət, məşvərət
contain [kən'tein] *v* ibarət olmaq,
özündə əks etdirmək
contend [kən'tend] *v* təsdiq etmək,
təsdiqləmək
contest [kən'test] *n* yarış, yarışma
continue [kən'tinju:] *v* davam
etmək; **to be~d** davam edilir
contract ['kɒntrækt] *n* saziş,
müqavilə, razılışma
cook [kuk] *v* bişirmək, *n* aşbaz
cool [ku:l] *a* sərin, mülayim
co-operation [kouəpə'reiʃən] *n*

əməkdaşlıq, birgə iş
copy [ˈkɒpi] *v* üzünü köçürmək; ~
book *n* dəftər
corner [ˈkɔːnə] *n* künc, tin /evin,
 küçənin və s./
correct [kəˈrekt] *a* düz, doğru; *v*
 düzəltmək, islah etmək
cost [koust] *n* qiymət, dəyər/i/
cottage [ˈkɒtɪdʒ] *n* daxma, koma
cotton [ˈkɒtn] *n* pambıq /bitki/
cough [kɔːf] *n* öskürək; *v* öskür-
 mək
council [kaʊnsəl] *n* məsləhət, iclas,
 konsul
count [kaunt] *v* saymaq,
 hesablamaq
country [ˈkʌntri] *n* ölkə, kənd
couple [ˈkʌpl] *n* bir cüt, bir dəst
courage [ˈkʌrɪdʒ] *n* mərdlik,
 cəsarət, igidlik
course [kɔːs] *n* kurs; *of* ~ əlbəttə,
 yəqin ki, güman ki,
cousin [ˈkʌzn] *n* xala oğlu (qızı),
 əmi oğlu (qızı)
cover [ˈkʌvə] *v* örtmək, əhatə
 etmək, dairəyə almaq
cow [kau] *n* inək /heyvan/
create [kriˈeɪt] *v* yaratmaq,
 düzəltmək, qaldırmaq
creature [ˈkri:tʃə] *n* törəmə; canlı
crime [kraɪm] *n* cinayət, hadisə
crop [krɒp] *n* məhsul, mal
cross [krɒs] *v* keçmək (küçəni)
crowd [kraʊd] *n* izdiham, kütlə
cruel [ˈkruəl] *a* qəddar, kobud
cry [krai] *v* ağlamaq; qışqırmaq
cucumber [ˈkju:kəmbə] *n* xiyar
 /tərəvəz/

cultivate [ˈkʌltiveɪt] *v* becərmək,
 əkmək, yetişdirmək
cultural [ˈkʌltʃərəl] *a* mədəni
culture [ˈkʌltʃə] *n* mədəniyyət
cup [kʌp] *n* fincan /qab/
cure [kjʊə] *v* müalicə etmək,
 sağaltmaq
curtain [ˈkɜːtən] *n* pərdə /ev əşyası/
custom [ˈkʌstəm] *n* adət, ənənə ~ *er*
n alıcı; ~ **house** *n* kömrükhana
cut [kʌt] (*cut*) *v* kəsmək, bölmək
cycle [saɪkl] *n* velosiped, *v*
 velosiped sürmək

D d

daily [ˈdeɪli] *a* gündəlik; birgünlük;
adv hər gün
damp [dæmp] *a* nəm, rütubətli
dance [dɑːns] *n* rəqs; *v* rəqs etmək
danger [ˈdeɪndʒə] *n* təhlükə, qorxu,
 vahimə, dəhşət
dark [dɑːk] *a* qaranlıq; tünd; ~
ness *n* qaranlıq, zülmət
darling [ˈdɑːlɪŋ] *a* sevimli, əziz,
 mehriban
data [ˈdeɪtə] *n* məlumat; *amer.*
 yeniliklər, göstəricilər
date [deɪt] *n* tarix; *v* tarixini yaz-
 maq, tarix qoymaq
daughter [ˈdɔːtə] *n* qız (övlad); ~ -
in-law gəlin
dawn [dɔːn] *n* sübh; sübh çağı,
 erkən
day [deɪ] *n* gün; ~ **by** ~ günbəgün,
 gündən günə
dead [ded] *a* ölü, ölmüş
deaf [def] *a* kar
deal [di:l] (**dealt**, **delt**) *v* bəhs

etmək; zərbə vurmaq
dear [diə] *a* əziz, istəkli, sevimli
death [deθ] *n* ölüm, ölmə
debt [det] *n* borc /pul, mal və s./
deceive [di'si:v] *v* aldatmaq
/kimisə/, aldanmaq
decision [di'si:ʒn] *n* qərar, hökm
declare [di'kleə] *v* elan etmək; **to**
~ **the meeting open** iclası açıq
elan etmək
decrease [di:'kris] *v* azaltmaq,
əksiltmək, kiçiltmək
deep [di:p] *a, adv* dərin, dərindən
defeat [di'fi:t] *n* məğlubiyyət; *v*
məğlub etmək, *мящв етмяк*
definite ['definit] *a* müəyyən,
dəqiq, aydın, konkret
degree [di'gri:] *n* dərəcə, mərhələ;
by ~ *s* tədrisən, yavaş -yavaş
deliver [di'livə] *v* çatdırmaq
(yükü), daşımaq
demand [di'ma:nd] *v* tələb etmək
denote [di'nout] *v* göstərmək,
ifadə etmək
deny [di'nai] *v* inkar etmək, etiraz
etmək, boyun qaçıрмаq
depart [di'pa:t] *v* getmək
(ayırmaq), yola düşmək
depend [di'pend] (**on upon**) *v* asılı
olmaq
describe [dis'kraib] *v* təsvir etmək
desert ['dezət] *n* səhra, çöl -
biyaban, dərə, vadi
desire [di'zaiə] *v* arzu etmək,
xahiş etmək
desk [desk] *n* parta, skamya
destroy [dis'troi] *v* dağıtmaq,
parçalamaq

detail ['di:teil] *n* ətraflı təfsilatlı; **in**
~ *s* dəqiqcəsinə, dəqiqliklə
determine [di'tə:mi:n] *v* müəyyən
etmək, qərara gəlmək
develop [di'veləp] *v* inkişaf etmək
/etdirmək
devote [di'vout] *v* həsr etmək
/özünü/
dictionary ['dikʃənri] *n* lüğət sözlük
die [dai] *v* ölmək, dünyadan
köçmək, dünyasını dəyişmək
different ['difrənt] *a* müxtəlif,
rəngarəng, cürbəcür
difficult ['difikəlt] *a* çətin; ~ *y n*
çətinlik, problem
dine [dain] *v* nahar etmək
diningroom ['dainiŋru:m] *n*
yeməxana, nahar otağı
dinner ['dinə] *n* nahar; **to have** ~
nahar etmək
direct [di'rekt] *v* yönəltmək, istiqə-
mət vermək; *a* düz; ~ *ly* bir başa,
bilavasitə
dirty ['də:ti] *a* çirkli, natəmiz
disappear [disə'piə] *v* yox (qeyb)
olmaq, itib getmək
discover [dis'kʌvə] *v* kəşf etmək
discuss [dis'kʌs] *v* müzakirə etmək,
mübahisə etmək
disease [di'zi:z] *n* xəstə; xəstəlik
dish [diʃ] *n* xörək, boşqab
dismiss [dis'mis] *v* xaric etmək,
qovmaq, çıxartmaq
disorder [dis'ɔ:də] *n* səliqəsizlik
distance ['distəns] *n* məsafə, yol
district ['distrikt] *n* rayon, qəsəbə,
bölgə
disturb [dis'tə:b] *v* narahat etmək,

incitmək

divide [di'vaid] *v* bölmək,

ayırmaq, bölüşdürmək

do [du:] (**did, done**) *v* etmək

door [dɔ:] *n* qapı /evin, maşının/

double [dʌbl] *a* qoşa (iki)

doubt [daʊt] *n* şübhə; *v* şübhələnmək, şübhə etmək

dove [dʌv] *n* göyərçin /quş/

down [daʊn] *adv* aşağı(da)

dozen [ˈdɒzn] *n* düjin (12 ədəd)

draw [drɔ:] (**drew, drawn**) *v*

çəkmək, dartmaq

dream [dri:m] *n* yuxu, arzu; yuxu

görmək

dress [dres] *n* paltar, geyim;

geyinmək

drink [driŋk] (**drank, drunk**) *v*

içmək /su və s./

drive [draiv] (**drove, driven**) *v*

sürmək, (at maşın, araba və s.)

drop [drɒp] *n* damcı; yerə salmaq

drown [draʊn] *v* batmaq (suda)

dry [drai] *a* quru; *v* qurutmaq

dull [dʌl] *a* küt, səfeh

dumb [dʌm] *a* lal, laldinməz

during [ˈdʒuəriŋ] *prep* ərzində,

müddətində

duty [ˈdʒu:ti] *n* vəzifə; **to be on** ~

növbətçi olmaq

dye [dai] *n* rəng; *v* rəngləmək;

E e

each [i:tʃ] *pron* hər kəs, hər biri

eager [ˈi:qə] **to be** ~ çox arzu

etmək, qadir olmaq

ear [iə] *n* qulaq /adamın,

heyvanın/.

early [ɜ:li] *adv*. erkən, tez(dən)

earn [ɜ:n] *v* qazanmaq (pul); **to** ~

living çörək pulu qazanmaq

earth [ɜ:θ] *n* torpaq, yer kürrəsi

east [i:st] *n* Şərq /qütb/

easy [ˈi:zi] *a* asan, yüngül

eat [i:t] (**ate, eaten**) *v* yemək,

yemək qəbul etmək

economy [iːkənəmi] *n* iqtisadiyyat;

national ~ xalq təsərrüfatı

educate [ˈedʒukeit] *v* təhsil vermək;

~ **d** təhsilli; ~ **tion** təhsil

effort [ˈefət] *n* səy, cəhd /etmə/

egg [eg] *n* yumurta /toyuq/.

eight [eit] *num* səkkiz; ~ **eenth**

num. on səkkizinci

either [ˈaiðə] *pron* hər hansı,

hansısa; ~ **or** ... ya...ya

elect [iˈlekt] *v* seçmək; ~ **ion** *n*

seçki

electricity [iˈlekˈtrisiti] *n* elektrik,

cərəyan, enerji

element [ˈelimənt] *n* element, ədəd

elephant [ˈelifənt] *n* fil /heyvan/

eleven [iˈlevn] *num* on bir; ~ **th**

num. on birinci

else [els] *adv* daha, yenə, artıq

embassy [ˈembəsi] *n* səfirlik /bina/

empty [ˈempti] *a* boş, içiboş

end [end] *n* son, qurtaracaq

enemy [ˈenəmi] *n* düşmən

energy [ˈenədʒi] *n* enerji, qüvvə

engine [ˈendʒin] *n* mühərrik, maşın,

motor

engineer [ˈendʒiˈniə] *n* mühəndis

English [ˈiŋgliʃ] *n* ingilis; **the** ~ **s**

ingilislər

enjoy [inˈdʒɔi] *v* həzz almaq, ləzzət

almaq
enough [ɪˈnʌf] *a* kifayət (qədər)
enter [ˈentə] *v* daxil olmaq;
girmək
envelope [ˈenviləʊp] *n* zərflər
/məktub üçün/.
equal [ˈiːkwəl] *a* bərabər, eyni
equip [ɪˈkwɪp] *v* təchiz etmək
escape [ɪsˈkeɪp] *v* xilas olmaq,
qurtulmaq, ötmək
especially [ɪsˈpeʃəli] *adv* xüsusən,
xüsusilə, xüsusilə də
establish [ɪsˈtæblɪʃ] *v* qurmaq,
yaratmaq, əsasını qoymaq
estimate [ˈestɪmeɪt] *v* qiymətləndirmək, hörmət etmək
Europe [ˈjʊərəp] *n* Avropa /qitə/
eve [iːv] *n* ərəfə; **on the ~ of ...**
ərəfəsində, müddətində
even [iːvən] *adv* hətta
evening [ˈiːvniŋ] *n* axşam; **~ party**
qonaqlıq
event [iˈvent] *n* hadisə, təsadüf, iş
ever [ˈevə] *adv* bir vaxt, həmişə
every [ˈevri] *pron* hər; **~ body** hər
kəs; **~ one** hər biri
evident [ˈevidənt] *a* aydın, aşkar
exact [ɪgˈzækt] *a* dəqiq, aydın
examination [ɪgˈzæmɪneɪʃn] *n*
imtahan, sorğu
examine [ɪgˈzæmɪn] *v* yoxlamaq,
müayinə etmək, imtahan etmək
example [ɪgˈzɑːmpl] *n* misal,
nümunə, örnək
excellent [ˈeksələnt] *a* ə`la /qiymət
mənasında/
except [ɪkˈsept] savayı, başqa,
özgə, kənar

exchange [ɪksˈtʃeɪndʒ] *n* dəyişmə,
mübadilə; *v* dəyişmək
excursion [ɪksˈkɜːʃn] *n* ekskursiya,
səyahət, gəzinti
excuse [ɪksˈkjuːs] *v* bağışlamaq, əfv
etmək
exhibition [eksɪˈbɪʃn] *n* sərgi,
tamaşa
explain [ɪksˈpleɪn] *v* izah etmək,
açıqlamaq
express [ɪksˈpres] *v* ifadə etmək
eye [aɪ] *n* göz (adamın, heyvanın)

F f

face [feɪs] *n* üz; *v* üzləşmək
fact [fækt] *n* dəlil, fakt, sübut
factory [ˈfæktəri] *n* fabrika, zavod
fail [feɪl] *v* uğursuzluğa düşər
olmaq; **~ ure** uğursuzluq
fair [feə] *n* yarmarka, bazar;
gözəl, qəşəng; **~ ly** *adv* kifayət
qədər; **~ well** olduqca yaxşı
faith [feɪθ] *n* inam, tale
fall [fɔːl] (**fell, fallen**) *v* düşmək,
yıxılmaq; **to ~ asleep** yuxuya
getmək; **to ~ in love** eşqə düşmək;
to ~ ill xəstələnmək
fame [feɪm] *n* şöhrət, şərəf
familiar [fəˈmɪliə] *n* tanış, yaxın
family [ˈfæmɪli] *n* ailə
famous [ˈfeɪməs] *a* məşhur,
görməli, tanınmış
far [fɑː] *a* uzaq, kənar, ucqar
farewell [ˈfæwəl] *v* əlvidalaşmaq,
xudahafisləşmək, sağollaşmaq
farm [fɑːm] *n* firma; **~ er** fermer
fascist [ˈfæʃɪst] *n* faşist, düşmən

fast [fɑ:st] *avd* tez, cəld; *a*
 möhkəm, bərk
fat [fæt] *a* yağ(lı), piy(li), kök
fate [feit] *n* bəxt, tale
father [ˈfɑ:ðə] *n* ata; **grand** ~ baba
fault [fɔ:lt] *n* səhv, günah, təqsir
favourable [ˈfeivərəbl] *a* əlverişli,
 istəkli, münasib
fear [fiə] *n* qorxu, vahimə
feature [ˈfi:tʃə] *n* xüsusiyyət,
 əlamət
feed [fi:d] (**fed**) *v* yedirtmək
feel [fi:l] (**felt**) *v* hiss etmək
fellow [ˈfelou] *n* dost, gənc /oğlan/
few [fju:] *pron* bir qədər, az
field [fi:ld] *n* çöl, sahə; **oil** ~ neft
 mədənləri
fight [fait] (**fought**) *v* vuruşmaq,
 mübarizə etmək, döyüşmək
fill [fil] *v* doldurmaq; ~ **in** blankı
 doldurmaq
final [ˈfainəl] *a* sonuncu; ~ **ly**
 nəhayət, axır, axırda
find [faind] (**found**) *v* tapmaq
fine [fain] *a* qəşəng, gözəl
finger [ˈfiŋgə] *n* əl barmağı
finish [ˈfiniʃ] *v* qurtarmaq
fire [faie] *n* yanğın, atəş
firm [fə:m] *n* firma; *a* bərk
fish [fiʃ] *n* balıq
fist [fist] *n* yumruq
five [faiv] *num* beş /say/
flat [flæt] *n* mənzil; *a* hamar
floor [flɔ:] *n* mərtəbə; döşəmə
flour [flauə] *n* un /çörək üçün/
flow [flou] *n* axın, sel; *v* axmaq
 (su)
fly [flai] (**flew, flown**) *v* uçmaq; *n*

milçək
follow [ˈfəlou] *v* izləmək, arxasınca
 getmək
fond [fɒnd] *a* səmimi; **to be ~ of**
 çox istəmək, xoşlamaq
food [fu:d] *n* ərzaq, azuqə
fool [fu:l] *n* gic, səfeh, axmaq
football [ˈfutbɔ:l] *n* futbol /idman/
for [fɔ:] *prep.* üçün, görə
forbid [fəˈbid] (**forbade, forbidden**)
v qadağan etmək
force [fɔ:s] *n* qüvvə, güc, zor
forehead [ˈfɔ:ri:d] *n* alın, /üzdə/
foreign [ˈfɔ:rin] *a* xarici, əcnəbi
forest [ˈfɔ:rist] *n* meşə, ağac
forget [fəˈget] (**forqot, forqotten**) *v*
 unutmaq, yaddan çıxarmaq
forgive [fəˈqiv] *v* bağışlamaq,
 təqsirindən keçmək
fork [fɔ:k] *n* çəngəl /alət/
form [fɔ:m] *n* sinif; forma, zahiri
 görünüş ~ **er** əvvəlki, keçmiş
fortnight [ˈfɔ:tneit] *n* iki həftə
fortune [ˈfɔ:tʃən] *n* var-dövlət; tale,
 xöşbəxtlik
forward [ˈfɔ:wəd] *adv* qabağa, irəli,
 irəliyə
found [faund] *v* əsasını (bi-
 növrəsini qoymaq)
frame [freim] *n* çərçivə; *v* qurmaq,
 tikmək, çərçivəyə salmaq
free [fri:] *a* azad; *v* azad etmək; ~
dom azadlıq, sərbəstlik
freeze [fri:z] (**froze, frozen**) *v*
 donmaq (soyuqdan)
frequent [ˈfrikwənt] *a* tez-tez baş
 verən
fresh [freʃ] *a* təzə, gümrah, tər

Friday [ˈfraɪdi] *n* cümə /günü/
friend [frend] *n* yoldaş, dost; ~
ship dostluq
fright [fraɪt] *n* qorxu; **to ~ en** *v*
qorxutmaq, qorxuya salmaq
from [frɒm] *prep* – dan, -dən
(**from school** məktəbdən)
front [frʌnt] *n* qabaq, cəbhə; **in...**
qabaqda, öndə; ~ **ier** sərhəd
frost [frɒst] *n* şaxta, soyuq
fruit [fru:t] *n* meyvə;
fry [fraɪ] *v* qızartmaq, qovurmaq
fulfil [fulfɪl] *v* yerinə yetirmək
full [ful] *a* dolu; ~ **stop** nöqtə
funny [ˈfʌni] *a* gülməli, məzəli
furnish [ˈfɜ:nɪʃ] *v* təchiz (təmin)
etmək, abadlaşdırmaq
furniture [ˈfɜ:nɪtʃə] *n* mebel,
avadanlıq
further [ˈfɜ:ðə] *adv* sonra, daha
uzaq, daha sonra
future [ˈfju:tʃə] *a* gələcək; ~ **tense**
gələcək zaman; **in** ~ gələcəkdə

G g

gain [geɪn] *v* nail olmaq,
qazanmaq, çatmaq
game [geɪm] *n* oyun;
gate [geɪt] *n* darvaza, həyat
qapısı
gather [ˈgæðə] *v* toplamaq; ~
ing *n* toplantı, yığıncaq
gay [geɪ] *a* şən, şadyana
gazetta [gæˈzɛtə] *n* rəsmi dövlət
qəzeti
gender [ˈdʒendə] *n* **qram.** cins
general [ˈdʒenərə(ə)] *a* ümumi,
adi; **the ~ ity** çoxluq

generation [ˌdʒenəˈreɪ(ə)n] *n* nəsəl,
kök, şəcərə
genitive [ˈdʒenɪtɪv] *qram.* yiyəlik
hal
gentle [ˈdʒentl] *a* nəcib, zərif,
mülayim; ~ **man** centlmen; ~ **ness**
xeyirxahlıq, nəciblik; ~ **y** nəcib,
mülayimliklə
Georgia [ˈdʒɔ:rdʒiə] *a* Gürcüstan
German [ˈdʒɜ:mən] *n* alman
gerund [ˈdʒer(ə)nd] *qram.* cerund
get [get] (**got, gotten**) *v* almaq,
çatmaq; **to ~ old** qocalmaq; **to ~**
a living çörək pulu qazanmaq; **to**
~ **away** çıxıb getmək; **to ~ out**
çıxmaq (haradansa)
gift [gɪft] *n* hədiyyə, istedad
(vergi)
girl [gɜ:l] *n* qız
give [gɪv] (**gave, given**) *v* vermək;
to ~ in güzəşt etmək; **to ~ up**
imtina etmək; əl çəkmək
glad [glæd] *a* şad; **to be ~** şad
olmaq, sevinmək
glass [glɑ:s] *n* şüşə, stəkan
glorious [ˈglɔ:riəs] *a* şöhrətli, şərəfli
glory [ˈglɔ:ri] *n* şöhrət, şan, şərəf
glossary [ˈglɒsəri] *n* lüğət (sözlük)
glove [glɒv] *n* əlcək
go [gəʊ] (**went, gone**) *v* getmək; **to**
~ **on** davam etmək; **to ~ out**
çıxmaq; **to ~ up** yüksəlmək
(qiymətdə)
goal [gəʊl] *n* məqsəd; ~ **keeper**
qapıçı (futbolda); **to keep** ~
qapıda dayanmaq (futbolda)
goat [gəʊt] *n* keçi; ~ **herd** keçi
otaran (çoban)

god [gɒd] *n* allah, ilahi, tanrı
gold [gould] *n* qızıl; ~ **en**
 parıldayan (qızıl kimi)
good [gud] (**better, best**) *a* yaxşı;
as~as fərq etməz; ~ **buy**
 xudahafiz; ~- **looking** gözəl; ~
natured xeyirxah (adam); ~ **s**
 mal (əşyalar), əmlak
government [ˈgʌvənmənt] *n* hö-
 kumət, dövlət
graduate [ˈgrædʒueit] *v* ali məktəbi
 bitirmək /qurtarmaq
grain [grein] *n* taxıl, taxıl
 məhsulu
grand daughter [ˈgrænd,dɔ:tə] *n* qız
 nəvəsi
grand father [ˈgrænd,fɑ:ðə] *n* baba
grape [greip] *n* üzüm /bitki/
grass [gra:s] *n* ot /yaşıl/
gray [grei] *a* boz /rəng/
grateful [ˈgreitful] *a* minnətdar
 razı olmaq
grave [greiv] *n* qəbir, məzar
great [greit] *n* böyük, dahi
greedy [ˈgri:di] *a* xəsis, acgöz
green [gri:n] *a* yaşıl /rəng/
greet [gri:t] *v* təbrik etmək,
 salamlamaq, salamlamaq
grief [gri:f] *n* dərd, qəm
ground [ˈgraund] *n* torpaq,
 binövrə, əsas
grow [grou] (**grew, grown**) *v*
 böyümək, bitmək, artmaq
guard [ga:d] *n* müdafiəçi, keşikçi;
 müdafiə etmək
guess [ges] *v* fikirləşib tapmaq;
 cavab tapmaq, həll etmək
chair [tʃeə] *n* stul; ~ **man** sədr,

başçı, müdir
guide [gaid] *n* bələdçi, müşahidəçi;
 müşahidə etmək
guilty [ˈgilti] *a* günahkar,
 təqsirkar, suçlu
gun [ɡʌn] *n* silah, tüfəng

H h

habit [ˈhæbit] *n* adət, vərdiş
hair [heə] *n* tük, saç; ~ **cut** saçını
 vurdurmaq; ~ **dresser** dəllək; ~
dresser's shop dəlləxana
half [ha:f] *n* yarı, yarısı
hall [hɔ:l] *n* zal, salon
hand [hænd] *n* əl; ~ **shake**
 salamlamaq; ~ **s off** əl çəkin; **on**
one ~ bir tərəfdən/cəhətdən
handkerchief [ˈhæŋkətʃɪf] *n* cib dəş-
 malı, əl yaylığı
hand some [ˈhændsəm] *a* qəşəng
 (oğlan haqqında), yaraşlıqlı
hand writing [ˈhændraitɪŋ] *n* əl
 yazması/yazısı
hang [hæŋ] *v* as(ıl)maq; **to** ~ **out**
 sərmək; ~ **up** açmaq; ~ **er**
 paltarasılan, asılqan
happen [ˈhæpən] *v* baş vermək
happiness [ˈhæpinis] *n* xoşbəxtlik
happy [ˈhæpi] *a* xoşbəxt, bəxtəvər;
 ~ **New Year!** Yeni İliniz mübarək!
hard [hɑ:d] *a* bərk, çətin, sərt; ~ **ly**
 güclə, çətinliklə
harm [hɑ:m] *n* zərər; ziyan; *v* ziyan
 vurmaq; ~ **ful** zərərli; ~ **less**
 zərərsiz, ziyansız
hat [hæt] *n* şlyapa, baş geyimi
hate [heit] *v* nifrət; nifrət etmək
have [hæv] (**had**) *v* malik olmaq; **to**

~ **dinner** nahar etmək; **to ~ a rest** istirahət etmək, dincəlmək
he [hi:] *pron* O (kişi cinsi)
head [hed] *n* baş; başçılıq etmək
health [helθ] *n* sağlamlıq; ~ *y* sağlam
hear [hiə] *v* eşitmək, dinləmək
heart [ha:t] *n* ürək; **by ~** əzbər, əzbərdən, sinədən,
heat [hi:t] *n* istilik. hərarət
heavy [ˈhevi] *a* ağır, çətin
heel [hi:l] *n* daban /ayağın/
height [hait] *n* hündürlük, boy
help [help] *n* kömək; *v* kömək etmək, kömək əli uzatmaq
her [hæ:] *pron* onun (qadın cinsi)
here [hiə] *adv* bura, burada
hero [hiərou] *n* qəhrəman; ~ *ic* qəhrəmancasına; ~ *ism* qəhrəmanlıq, igidlik
herself [ˈhɜ:self] *pron* öz, özü (qadın cinsi), özünə, özünü
hide [haid] (**hid**, **hidden**) *v* gizlətmək
high [hai] *n* hündür, yüksək; ~ *way* şosse yolu, el yolu danışı.
him [him] *pron* onu, ona (k.c); ~ *self* özü, özü - özünə
his [hiz] *pron.* onun (k.c)
history [ˈhistəri] *n* tarix /fənn/
holiday [ˈhələdi] *n* bayram, istirahət günü
home [houm] *n* ev; ~ *land* vətən
honest [ˈɒnist] *a* vicdanlı;
honey [ˈhʌni] *n* bal /ərzaq/
honour [ˈɒnə] *n* namus; **in ~** şərəfinə; ~ *able* hörmətli
hope [houp] *n* ümid; *v* ümid

etmək/bəsləmək
horrible [ˈhɒrəbl] *a* dəhşətli, vahiməli, qorxulu
horror [ˈhɒrə] *n* dəhşət, vahimə
hospital [ˈhɒspitəl] *n* xəstəxana; ~ *ity* qonaqpərvərlik
hot [hɒt] *a* isti, ilıx
hour [ˈaʊə] *n* saat (60 dəqiqə); **in an ~** bir saata, bir saatdan
house [haus] *n* ev. bina; palata
how [hau] *pron* necə; ~ **do you do!** Salam!Necəsiniz!
hullo [ˈhʌlou] salam! allo
human [ˈhju:mən] *a* bəşəri, bəşər; ~ *being* insan, adam, bəşəriyyət
humour [ˈhju:mə] *n* yumor, lətifə
hundred [ˈhʌndrəd] *num* yüz; ~ *th* yüzüncü
hungry [ˈhʌŋgri] *a* ac /adam, heyvan/
hunt [hʌnt] *n* ov; *v* ovçuluq etmək; ~ *er* ovçu
hurry [ˈhʌri] *n* tələsmə; *v* tələsmək; ~ **up!** tez ol! Tələsin!
hurt [hɜ:t] *v* əzmək, zədələmək, ağrı; *v* ağrımaq
husband [ˈhʌzbənd] *n* ər (qadının) əri

I i

I [aɪ] *pron* mən / şəxs əvəz.
ice [ais] *n* buz; ~ buzlu; ~ *cream* dondurma
idea [ˈaɪdiə] *n* ideya, fikir
if [ɪf] *conj.* əgər; **as ~** elə bil, guya ki, sanki
ill [ɪl] *a* xəstə; **to be ~** xəstə

olmaq; **to fall** ~ xəstələnmək
image [ˈimɪdʒ] *n* nüfuz; ~
ination təsəvvür, xəyal, düşüncə
imagine [iˈmædʒɪn] *v* təsəvvür
etmək, nəzərdə tutmaq
imitate [ˈimiteɪt] *v* təqlid etmək,
yamsılamaq, “ağzını əymək”
immediate [iˈmi:diət] *adv* dərhal,
tez, təcili, o dəqiqə
imply [imˈplai] *v* ifadə etmək;
nəzərdə tutmaq
important [imˈpɔ:tənt] *a* vacib
lazım(lı), mühüm
impossible [imˈpɔ:səbl] *a* qeyri –
mümkün, mümkünsüz
improve [imˈpru:v] *v* yaxşılaşdır-
maq; ~ **ment** inkişaf, tərəqqi
in [ɪn] *prep* içində, daxilində; -da,
-də; -la, -lə ~ **pencil** karandaşla
income [ˈɪnkəm] *n* gəlir, qazanc
increase [ˈɪnkri:s] *n* artma,
çoxalma; *v* artırmaq, çoxaltmaq
indeed [ɪnˈdi:d] *adv* həqiqətən,
doğrudan da
indefinite [ɪnˈdefɪnɪt] *a* qeyri –
müəyyən, anlaşılmayan
independent [ɪnɪˈpendənt] *a*
müstəqil, sərbəst
index [ˈɪndeks] *n* göstərici; ~
finger şahadət barmağı
indicate [ˈɪndikeɪt] *v* göstərmək
indoor [ɪnˈdɔ:ə] *n* daxilə, evdə
industrial [ɪnˈdʌstriəl] *a* sənaye
industry [ɪnˈdʌstri] *n* sənaye
influence [ˈɪnfluəns] *n* təsir
inform [ɪnˈfɔ:m] *v* xəbər vermək
inn [ɪn] *n* mehmanxana
inside [ɪnˈsaɪd] *n* içəri tərəf

insist [ɪnˈsɪst] *v* təkid etmək
inspire [ɪnˈspəɪə] *v* ruhlandırmaq
instance [ˈɪnstəns] məsələ, misal; **for**
~ məsələ
instant [ˈɪnstənt] *a* an; ~ **ly** dərhal,
birdən, qəfildən
instead [ɪnˈsted] *adv* əvəzində
intellect [ˈɪntilekt] *a* ağıl, zəka; ~
ual ziyalı, dərrakəli
intend [ɪnˈtend] *v* niyyətində olmaq,
nəzərdə tutmaq
intensity [ɪnˈtensɪti] *n* qüvvətlən-
dirmə, gərginlik, sıxlıq
intention [ɪnˈtenʃn] *n* niyyət,
məqsəd, məram
interest [ˈɪntrɪst] *n* maraq; ~ **ing**
maraqlı, cəzbedici
international [ɪntəˈnæʃnəl] *a*
beynəlxalq, beynəlmiləl
interrupt [ɪntəˈrʌpt] *v* mane olmaq,
sözünü kəsmək/vurmaq
introduce [ɪntrəˈdju:s] *v* təqdim
etmək, tanıtmaq
invade [ɪnˈveɪd] *v* işğal etmək, zəbt
etmək, qəsb etmək
invent [ɪnˈvent] *v* ixtira etmək; ~
ion ixtira; ~ **or** ixtiraçı
investigate [ɪnˈvestigeɪt] *v* tədqiq
etmək, aşkar etmək
invite [ɪnˈvaɪt] *v* dəvət etmək
invitation [ɪnviˈteɪʃn] *n* dəvət; ~
card dəvətnamə
iron [ˈaɪən] *n* dəmir, ütü; *v*
ütüləmək, ütü çəkmək/vurmaq
island [ˈaɪlənd] *n* ada
issue [ˈɪʃu:, ˈɪʃu:] *n* nəticə; nəşr;
nömrə, çıxış
Italian [iˈtæljən] *a* italyalı

its [its] *pron.* onun (cansız)
itself [itself] *pron.* özü, özlüyündə

J j

jam [dʒæm] *n* mürəbbə, cəm
January ['dʒænjuəri] *n* yanvar /ay/
jar [dʒɑ:] *n* dolça, kuzə
jaw [dʒɔ:] *n* çənə
jewel ['dʒu:əl] *n* qiymətli daş
job [dʒɒb] *n* iş, məşğuliyyət
joke ['dʒɔuk] *n* zarafat; lətifə; *v*
zarafat etmək
journey ['dʒɔ:ni] *n* səyahət,
gəzinti, tənəzzöh
joy [dʒɔi] *n* sevinc, şadlıq
jubilee ['dʒu:bili:] *n* yubiley,
ildönüm
judge [dʒʌdʒ] *n* hakim, mühakimə
edən

jug [dʒʌg] *n* bardaq /qab/, küzə
july [dʒu:'lai] *n* iyul /ay/
jump [dʒʌmp] *v* tullanmaq,
atılmaq, hoppanmaq
june [dʒu:n] *n* iyun /ay/
just [dʒʌst] *a* ədalətli, insafli; *adv*
lap, məhz, indicə
justice ['dʌstis] *n* ədalət, insaf
justify ['dʒʌstifai] *v* bəraət
qazandırmaq, təsdiq etmək

K k

keen [kin] *a* kəskin, iti
keep [ki:p] (**kept**) *v* saxlamaq,
qorumaq, tutub saxlamaq
kettle ['ketl] *n* böyük çaydan
key [ki:] *n* açar /evin, maşının/
kill [kil] *v* öldürmək /adamı,

heyvanı/
kind [kaind] *n* növ, cins; *a* mehri-
ban, iltifatlı; ~ *ness* mərhəmət,
məhribanlıq

kindergarten ['kindəga:tn] *n* uşaq
bağçası, bağça
king [kiŋ] *n* kral; ~ **dom** krallıq
kiss [kis] *n* öpüş; *v* öpmək,
öpüşmək
kitchen [kitʃən] *n* mətbəx; ~-
garden dirrik, bostan
knee [ni:] *n* diz /ayaqda/
knife [naif] *n* bıçaq /alət/
knit [nit] *v* toxumaq, hörmək
knock [nɒk] *n* zərbə; *v* döymək
(qapını)
know [nou] (**knew, known**) *v*
bilmək
knowledge ['nɒlidʒ] *n* bilik, savad

L l

laboratory [lə'bɒrət(ɔ)ri] *n*
laboratoriya
labo(u)r [leibə] *n* əmək, iş, zəhmət
lady ['leidi] *n* xanım
lake [leik] *n* göl /coğrafi mənada/
lame [leim] *a* axsaq, axsamaq
lamp [læmp] *n* lampa; ~ **shade** çil-
çıraq
land [lænd] *n* torpaq, yer; *v* yerə
enmək; ~ **ing** yerə enmə; ~ **lady** ev
sahibəsi; ~ **lord** ev sahibi (kişi) ~
owner torpaq sahibi
language ['læŋgwɪdʒ] *n* dil, nitq
large [lɑ:dʒ] *a* böyük, geniş
last [la:st] *adv.* sonuncu, keçmiş;
~ **year** keçən il; **at** ~ nəhayət; *v*
davam etmək; ~ **ing** uzun müddət

davam edən; ~ **peace** möhkəm sülh; ~ **ly** nəhayət ki, axır ki, **late** [leit] *a* gec, sonra **laud** [lə:d] *n* tərif; ~ **able** tərifli **law** [lə:] *n* qanun, hüquq; **civil** ~ mülki hüquq; ~ **court** məhkəmə; ~ **ful** qanuni; ~ **suit** məhkəmə prosesi; ~ **yer** hüquqsünas **lay** [lei] (**laid**) *v* qoymaq; yumurtlamaq; ~ **er** qat, təbəqə **lazy** [leizi] *a* tənbel, aciz **lead** [lid] *v* (led) aparmaq, rəhbərlik etmək; ~ **er** rəhbər; ~ **ship** rəhbərlik; ~ **ing** aparıcı **leaf** [li:f] *n* yarpaq /ağacın/ **league** [li:g] *n* ittifaq, liqa **leap-year** [ˈli:pjə:] *n* uzun il **learn** [lə:n] (**learnt**, **learned**) *v* öyrənmək /nəyisə/ **leather** [ˈleðə] *n* dəri, gön /məmulatı/ **leave** [li:v] (**left**) *v* tərk etmək, getmək, çıxıb getmək **lecture** [ˈlektʃə] *n* mühazirə; ~ **r** mühazirəçi, lektor **left** [left] *a* sol (a), sol; unutdu **leg** [leg] *n* ayaq /insanın, stolun/ **lend** [lend] (**lent**) *v* borc vermək **length** [leŋθ] *n* uzunluq **lesson** [lesn] *n* dərs **let** [let] *v* icazə vermək; qoy; ~ **me go** izin verin gedim **letter** [ˈletə] *n* məktub; zərf; hərf **level** [levl] *n* səviyyə **liberate** [ˈlibəreit] *v* azad etmək **liberty** [ˈlibəti] *n* azadlıq **lie I** [lai] *n* yalan; *v* yalan danışmaq, yalan söyləmək

lie II (**lay**, **lying**) *v* uzanmaq **lieutenant** [leɪˈtenənt] *n* leytenant /hərbi rütbə/ **life** [laif] *n* həyat, yaşayış **lift** [lift] *n* lift; *v* qaldırmaq **light** [lait] *n* işıq; *a* yüngül; **like** [laik] *a* oxşar; *v* xoşlamaq; ~ **ly** ehtimal ki, güman ki, **line** [lain] *n* xətt, sətr, cızıq **linen** [lainin] *n* kətan, alt paltarı **liquid** [ˈlikwid] *n* maye, duru /maddə/ **liquidate** [ˈlikwideit] *v* ləğv etmək, aradan qaldırmaq **list** [list] *n* siyahı **listen** [ˈlɪsn] *v* qulaq asmaq **literate** [ˈlɪtərit] *a* savadlı **literature** [ˈlɪtərɪtʃə] *n* ədəbiyyat **little** [lɪtl] *a* balaca, az, kiçik **live** [liv] *v* yaşamaq; ~ **ing** yaşamaq üçün vasitə **local** [ˈləukəl] *a* yerli; ~ **ity** *n* yer, ərazi, torpaq **lock** [lək] *n* qıfıl; *v* qıfıllamaq, bağlamaq **lone** [ləun] *a* tək, yalqız; ~ **ly** ayrı, yalqız, tənha **long** [ləŋ] *a* uzun (müddət); ~ **live** yaşasın! eşq olsun **look** [lək] *n* baxış, görünüş; *v* (at) baxmaq (nəyəsə) **lorry** [ˈləri] *n* yük maşını **lose** [lu:z] (**last**) *v* itirmək, uduzmaq **loud** [ləud] *a* uca, yüksək (dən) **love** [ləv] *n* sevgi; *v* sevmək; **to be in** ~ **with** sevmək (vurulmaq); ~ **r** sevgili, sevən, aşiq (olan)

low [lou] *a* alçaq, yavaş, aşağı
luck [lʌk] *n* xoşbəxtlik, uğur;
good ~ uğurlar olsun! Uğurlar!
luggage [ˈlʌɡɪdʒ] *n* yük, barxana
lunch [lʌntʃ] *n* qəlyanaltı; *v* qəlyanaltı etmək; ~ **break** nahar fasiləsi
lungs [lʌŋz] *n* ağ ciyər /lər/

M m

magazine [ˌmæɡəˈziːn] *n* jurnal, məcmuə
mail [meɪl] *n* poçt, rabitə
main [meɪn] *a* əsas, mühüm
major [ˈmeɪdʒə] *a* əsas, baş;
make [meɪk] (**made, maden**) *v* etmək, düzəltmək, məcbur etmək
man [mæn] (**pl men**) *n* insan, kişi
manage [ˈmænidʒ] *v* rəhbərlik etmək, idarə etmək; ~ **ment** idarə etmə; ~ **r** müdir, direktor
mankind [mænˈkaɪnd] *n* bəşəriyyət, cahan
manner [ˈmænə] *n* üsul, tərz, görünüş, görkəm
manufacture [ˌmænjuˈfæktʃə] *n* istehsal, manufaktura
manuscript [ˌmænjuˈskript] *n* əl yazması
many [ˈmeni] (**more, most**) *a* çox, çoxlu; **how** ~? nə qədər?
map [mæp] *n* xəritə, plan
March [mɑːtʃ] *n* mart; ~ mars
mark [mɑːk] *n* qeyd, qiymət, ləkə; *v* qeyd etmək
market [ˈmɑːkɪt] *n* bazar, market
marriage [ˈmæriɪdʒ] *n* nigah,

evlənmə; **to get** ~ evlənmək; ~ **party** toy məclisi
married [ˈmæriɪd] *a* evli, ailəli
marry [ˈmæri] *v* evlənmək (qız və oğlana aiddir)
master [ˈmɑːstə] *n* sahibkar, ağa, müəllim; ~ **piece** şah əsər/i/
match [mætʃ] *n* kibrit; yarış
mathematics [ˌmæθiˈmætiks] *n* riyaziyyat
matter [ˈmætə] *n* iş; *v* mənası olmaq; **what is the ~ ?** nə olub? **It doesn't matter** eyb etməz; fərq etməz; fərqi yoxdur
May [meɪ] *n* may /ay/
may [meɪ] (**might**) *v* icazə olar; ~ **I go?** gedə bilərəmmi? (getmək olarmı?)
me [miː] *pron.* mənə, məni
meal [miːl] *n* yemək, ərzaq, qida
mean [miːn] (**meant, ment**) *v* məna vermək; ~ **ing** məna; ~ **s** üsul, yol, vasitə; ~ **time; in the ~** eyni zamanda
measure [ˈmeʒə] *n* tədbir, ölçü, qərar; *v* ölçmək
meat [miːt] *n* ət /ərzaq/
medicine [ˈmedisin] *n* dərman, dava-dərman, səhiyyə
meet [miːt] (**met**) *v* görüşmək, qarşılaşmaq, rastlaşmaq
melon [ˈmelən] *n* yemiş, qovun
melt [melt] *v* ərimək /buz; qar və s. mənada/
member [ˈmembə] *n* üzv/təşkilata/
memory [ˈmeməri] *n* yaddaş, xatirə
mention [ˈmenʃn] *n* xatırlama, yada salma; *v* xatırlamaq, qeyd etmək

merchant [ˈmɛtʃənt] *n* tacir, ticarətçi
merry [ˈmeri] *a* şən, şad, güləruz
message [ˈmesidʒ] *n* məlumat, xəbər, ismaric
messenger [ˈmesindʒə] *n* kuryer, qasid, elçi, qulluqçu
meter [mitə] *n* metr, saygac
method [ˈmɛθəd] *n* üsul, metod
midday [ˈmiddeɪ] *n* günorta
middle [midl] *n* orta; **a** ortancıl
midnight [ˈmidnait] *n* gecə yarısı
mighty [maiti] *a* möhtəşəm, nəhəng, böyük, görkəmli
military [ˈmilitəri] *a* hərbi
milk [milk] *n* süd /ərzaq/
mind [maɪnd] *n* ağıl, idrak; fikir, rəy, zənn; **to my** ~ zənnimcə; *v* unutmamaq, nəzərdə tutmaq; **never** ~ eyb etməz, fərq etməz
mine I [main] *pron* mənim, mənimki
mirror [ˈmirə] *n* güzgü
miserable [ˈmizərəbl] bədbəxt, zavallı, başıbəlalı
misfortune [misˈfɔ:tʃn] *n* bədbəxtlik, zavallılıq
miss I [mis] *n* xanım (qıza müraciət edərkən)
miss II [mis] *v* imkanı əldən vermək, darıxmaq
mistake [ˈmisteɪk] *n* səhv, qələt
mix [miks] *v* qarışdırmaq; **to** ~ **up** səhv salmaq; ~ **ed** qarışıq
modest [ˈmɒdɛst] *a* təvazökar
Monday [ˈmʌndi] *n* bazar ertəsi
money [ˈmʌni] *n* pul, əsginaz
month [mʌnθ] *n* ay; ~ **ly** aylıq

monument [ˈmɒnjumənt] *n* abidə, heykəl, xatirə abidəsi
moon [mu:n] *n* ay (planet)
morning [ˈmɔ:nɪŋ] *n* səhər; **good** ~ sabahınız xeyir!
Moslem [ˈmɒsləm] *a* islam; *n* müsəlman
mosque [ˈmɒsk] *n* məscid, ibadət yeri, “Allah evi”
mother [ˈmʌðə] *n* ana; ~-**in-law** qaynana
motion [ˈmouʃn] *n* hərəkət, tərpəniş, irəliləyiş
mountain [ˈmaʊntɪn] *n* dağ
mouse [maʊs] (**pl mice**) *n* siçan
mouth [maʊθ] *n* ağız, ağız
move [mu:v] *v* hərəkət etmək, köçmək
movies [ˈmu:viz] *n* kino
much [mʌtʃ] (**more, most**) *a* çox, çoxlu
murder [ˈmɜ:də] *n* qatil; *v* öldürmək
museum [mju:ˈziəm] *n* muzey
mushroom [ˈmʌʃru:m] *n* göbələk
music [ˈmju:zɪk] *n* musiqi
must [mʌst] *v* gərək, - malı, - məli
mutton [ˈmʌtn] *n* qoyun əti
my [mai] *pron.* mənim
myself [ˈmaɪself] *pron.* özüm
mystery [ˈmɪstəri] *n* sirr

N n

nail [neɪl] *n* dırnaq
name [neɪm] *n* ad
napkin [ˈnæpkɪn] *n* dəsmal (salfet)
narrow [ˈnærəʊ] *a* dar, ensiz
nation [ˈneɪʃn] *n* millət, milliyət; ~ **al** milli; ~ **ality** milliyət

native ['neitiv] *a* doğma, yerli, özəl
natural ['næt[rəl]] *a* təbii, xalis
nature [neitʃə] *n* təbiət
near [niə] *adv* yaxın, yaxınlıqda, ~ ly demək olar ki, az qala
necessary ['nesisəri] *a* lazımi, lazım olan, mümkün
neck [nek] *n* boyun; ~ **tie** qalstuk
need [ni:d] *n* tələbat, ehtiyac; *v* ehtiyacı olmaq
neighbour ['neibə] *n* qonşu; ~ **hood** qonşuluq
neither ['naiðə] *adv* nə...də; ~...
nor nə ... nə, heç biri
nephew ['nevju:] *n* qardaşoğlu, bacı oğlu
nervous ['nə:vəs] *a* hirsli, əsəbi
nest [nest] *n* yuva /quşun/
net [net] *n* tor /müxt. mənalarda/
never ['nevə] *adv* heç vaxt/zaman
new [nju:] *a* təzə, yeni, tər
news [nju:s] *n* xəbər, yenilik
newspaper ['nju:zpeipə] *n* qəzet
next [nekst] *a* növbəti, sonrakı
nice [nais] *a* yaxşı, xoşagələn, qəşəng, gözəl
niece [ni:s] *n* bacıqızı, qardaşqızı
night [nait] *n* gecə /vaxtı/
nine [nain] *num.* doqquz /say/
no [nou] yox, xeyr, deyil
noble ['nobl] *a* alicənab, mərhəmətli
nobody ['noubədi] *pron.* heç kəs, heç kim
noise [noiz] *n* səs-küy; ~ **less** səssiz, səssiz - küsüz
nonsense ['nənsəns] *n* mənasız şey,

cəfəngiyat
noon [nu:n] *n* günorta /vaxtı/
north [nɔ:θ] *n* şimal
nose [nouz] *n* burun /insanda/
note [nout] *n* qeyd; *v* qeyd etmək
nothing ['nʌθiŋ] *pron.* heç nə, heç şey
notice ['noutis] *n* məlumat; *v* sezmək, görmək
novel ['nɒvəl] *n* roman, povest
now [nou] *adv* indi, hal-hazırda
number ['nʌmbə] *n* nömrə, say
nurse [nɜ:s] *n* dayə; *v* dayəlik etmək, qulluq etmək
nut [nʌt] *n* fındıq /meyvə/

O o

oak-tree ['ouktri:] *n* palıd ağacı
obey [ə'bei] *v* sözə baxmaq, itaət etmək, tabe olmaq
object ['ɒbdʒekt] *n* əşya, şey; *v* etiraz etmək, narazı olmaq
obligation [ɒbli'geiʃn] *n* məcburiyyət, vəzifə borcu
oblige [ə'blaidʒ] *v* məcbur etmək; **to be~ d** məcbur olmaq
observe [əb'zə:v] *v* müşahidə etmək, nəzarət etmək
obstacle ['ɒbstəkl] *n* mania, əngəl
obtain [əb'tein] *v* əldə etmək, almaq
occasion [ə'keiʒn] *n* hadisə; **on the ~** bu münasibətlə, münasibətilə
obvious [ə'bvioʊs] *a* aydın, aşkar
occupy ['ɒkjupaɪ] *v* zəbt etmək
occur [ə'kɜ:] *v* baş vermək, üzə çıxmaq, baş tutmaq
ocean ['ouʃn] *n* okean
October [ɒk'təubə] *n* oktyabr /ay/

odour [ˈoudə] *n* qoxu, iy
offer [ˈɔfə] *v* təklif etmək /vermək
office [ˈɔfis] *n* idarə, müəssisə
often [ˈɔfn] *adv.* tez, tez-tez
oil [ɔil] *n* neft; bitgi yağı
on [ɔn] *prep* üstündə /nəyinsə/
once [wʌns] bir dəfə; at ~ dərhal
one [wʌn] *num.* Bir, vahid
onion [ˈʌnjən] *n* soğan /tərəvəz/
only [ˈounli] *adv* ancaq, tək-cə
open [ˈoupən] *a* açıq; *v* açmaq
opinion [əˈpinjən] *n* rəy, mülahizə
opportunity [ˌɔpəˈtju:niti] *n* imkan
opposite [ˈɔpəziti] *a* əks, qarşı
 /tərəf/
or [ɔ:] *conj.* ya və ya(xud), yoxsa
oral [ˈɔrəl] *a* şifahi; ~ **cavity** ağız boşluğu
orange [ˈɔrindʒ] *n* portağal
 /meyvə/
orchard [ˈɔ:tʃəd] *n* meyvə bağı
order [ˈɔ:də] *n* əmr; qayda; *v* əmr etmək, sifariş etmək
ordinary [ˈɔ:dnri] *a* adi, sadə
ore [ɔ:] *n* filiz, dəmir filizi
organization [ˌɔ:gənaiˈzeiʃən] *n* təşkilat, müəssisə, idarə
orient [ˈɔ:riənt] *n* Şərq /ölkələri/
organize [ˌɔ:gənaiz] *v* təşkil etmək, qurmaq
origin [ˈɔ:ridʒin] *n* mənşə, kök, binövrə, əsas, əsli
orphan [ˈɔ:fən] *n* yetim /uşaq/
other [ˈʌðə] *a* başqa; **in** ~ **words** başqa sözlə; ~ **wise** əks halda
ought [ɔ:t] *v* gerek
our [auə] *pron.* bizim
ourselves [ˌauəˈselvz] *pron.*

özümüz, biz özümüz/ü/
out [aut] *adv* kənar, xaric; ~ **doors** açıq havada; ~ **side** bayırda; ~ **standing** məşhur, görkəmli, tanınmış
over [ˈouvə] *prep.* üzərində
overcoat [ˈouvəkəut] *n* palto
overcome (**overcame**, **overcome**) [ˌouvəˈkʌm] *v* üstün gəlmək
owing [ˈouɪŋ] *a* lazımı; ~ **to** səbəbinə, hesabına
own [oun] *a* öz, şəxsi; *v* sahib olmaq, yiyələnmək
P p
pack [pæk] *v* qablaşdırmaq, yığmaq (yük); ~ **age** bağlama
page [peɪdʒ] *n* səhifə
pain [peɪn] *n* ağrı; *v* ağrımaq
paint [peɪnt] *n* rəng; *v* rəngləmək; ~ **er** rəssam, rəsm çəkən
pair [preɪ] *n* bir cüt, bir dəst
palace [ˈpælis] *n* saray
pale [peɪl] *a* solğun, solmuş
paper [ˈpeɪpə] *n* kağız, məqalə
parcel [ˈpɑ:sl] *n* bağlama
parents [ˈpæərənts] *n* valideynlər
part [pɑ:t] *n* hissə; ~ **ly** qismən; ~ **y** qonaqlıq; partiya; ziyafət
particular [pəˈtɪkjuləli] *adv* xüsusilə, xüsusilə də, xüsusən
pass [pa:s] *n* keçid, buraxılış; *v* ötürmək, keçmək
passage [ˈpæsidʒ] *n* keçid, ötürülmə
passenger [ˈpæsiŋdʒə] *n* sərnəşin
past [pa:st] *a* keçmiş, ötən
path [pɑ:θ] *n* cığır, yol
patient [ˈpeɪjənt] *n* xəstə, patsient
pause [pəʊz] *n* fasilə, pauza

native [ˈneɪtɪv] *a* doğma, yerli, özəl
natural [ˈnætʃrəl] *a* təbii, xalis
nature [neɪtʃə] *n* təbiət
near [niə] *adv* yaxın, yaxınlıqda, ~ ly demək olar ki, az qala
necessary [ˈnesɪsəri] *a* lazımı, lazım olan, mümkün
neck [nek] *n* boyun; ~ tie qalstuk
need [ni:d] *n* tələbat, ehtiyac; *v* ehtiyacı olmaq
neighbour [ˈneɪbə] *n* qonşu; ~ hood qonşuluq
neither [ˈnaɪðə] *adv* nə...də; ~... nor nə ... nə, heç biri
nephew [ˈnevju:] *n* qardaşoğlu, bacı oğlu
nervous [ˈnɜ:vəs] *a* hirsli, əsəbi
nest [nest] *n* yuva /quşun/
net [net] *n* tor /müxt. mənalarda/
never [ˈnevə] *adv* heç vaxt/zaman
new [nju:] *a* təzə, yeni, tər
news [nju:s] *n* xəbər, yenilik
newspaper [ˈnju:zpeɪpə] *n* qəzet
next [nekst] *a* növbəti, sonrakı
nice [nais] *a* yaxşı, xoşagələn, qəşəng, gözəl
niece [ni:s] *n* bacıqızı, qardaşqızı
night [nait] *n* gecə /vaxtı/
nine [nain] *num.* doqquz /say/
no [nou] yox, xeyr, deyil
noble [ˈnəubl] *a* alicənab, mərhəmətli
nobody [ˈnəʊbədi] *pron.* heç kəs, heç kim
noise [noɪz] *n* səs-küy; ~ less səssiz, səssiz - küysüz
nonsense [ˈnɒnsəns] *n* mənasız şey,

cəfəngiyat
noon [nu:n] *n* günorta /vaxtı/
north [nɔ:θ] *n* şimal
nose [nouz] *n* burun /insanda/
note [nout] *n* qeyd; *v* qeyd etmək
nothing [ˈnʌθɪŋ] *pron.* heç nə, heç şey
notice [ˈnəʊtɪs] *n* məlumat; *v* sezmək, görmək
novel [ˈnɒvəl] *n* roman, povest
now [nau] *adv* indi, hal-hazırda
number [ˈnʌmbə] *n* nömrə, say
nurse [nɜ:s] *n* dayə; *v* dayəlik etmək, qulluq etmək
nut [nʌt] *n* fındıq /meyvə/
O o
oak-tree [ˈəʊktri:] *n* palıd ağacı
obey [əˈbeɪ] *v* sözə baxmaq, itaət etmək, tabe olmaq
object [ˈɒbdʒekt] *n* əşya, şey; *v* etiraz etmək, narazı olmaq
obligation [ˌɒblɪˈgeɪʃn] *n* məcburiyyət, vəzifə borcu
oblige [əˈblaɪdʒ] *v* məcbur etmək; **to be~ d** məcbur olmaq
observe [əbˈzɜ:v] *v* müşahidə etmək, nəzarət etmək
obstacle [ˈɒbstəkl] *n* maneə, əngəl
obtain [əbˈteɪn] *v* əldə etmək, almaq
occasion [əˈkeɪʒn] *n* hadisə; **on the** ~ bu münasibətlə, münasibətlə
obvious [ˈɒbvɪəs] *a* aydın, aşkar
occupy [ˈɒkjupaɪ] *v* zəbt etmək
occur [əˈkɜ:kə] *v* baş vermək, üzə çıxmaq, baş tutmaq
ocean [ˈouʃn] *n* okean
October [ˌɒkˈtəʊbə] *n* oktyabr /ay/

odour ['oudə] *n* qoxu, iy
offer ['ɔfə] *v* təklif etmək /vermək
office ['ɔfis] *n* idarə, müəssisə
often ['ɔ:fn] *adv.* tez, tez-tez
oil [ɔil] *n* neft; bitgi yağı
on [ɔn] *prep* üstündə /nəyinsə/
once [wɒns] bir dəfə; at ~ dərhal
one [wʌn] *num.* Bir, vahid
onion ['ʌnjən] *n* soğan /tərəvəz/
only ['ounli] *adv* ancaq, təkcə
open ['oupən] *a* açıq; *v* açmaq
opinion [ə'pinjən] *n* rəy, mülahizə
opportunity [ɔpə'tju:niti] *n* imkan
opposite ['ɔpəziti] *a* əks, qarşı
 /tərəf/
or [ɔ:] *conj.* ya və ya(xud), yoxsa
oral ['ɔrəl] *a* şifahi; ~ **cavity** ağız boşluğu
orange ['ɔrindʒ] *n* portağal /meyvə/
orchard ['ɔ:tʃəd] *n* meyvə bağı
order ['ɔ:də] *n* əmr; qayda; *v* əmr etmək, sifariş etmək
ordinary ['ɔ:dnri] *a* adi, sadə
ore [ɔ:] *n* filiz, dəmir filizi
organization [ɔ:gənəi'zeiʃən] *n* təşkilat, müəssisə, idarə
orient ['ɔ:riənt] *n* Şərq /ölkələri/
organize [ɔ:gənaiz] *v* təşkil etmək, qurmaq
origin ['ɔridʒin] *n* mənşə, kök, binövrə, əsas, əsli
orphan ['ɔ:fən] *n* yetim /uşaq/
other ['ʌðə] *a* başqa; **in ~ words** başqa sözlə; ~ **wise** əks halda
ought [ɔ:t] *v* gərək
our [aʊ] *pron.* bizim
ourselves [aʊə'selvz] *pron.*

özümüz, biz özümüz/ü/
out [aut] *adv* kənar, xaric; ~ **doors** açıq havada; ~ **side** bayırda; ~ **standing** məşhur, görkəmli, tanınmış
over ['ouvə] *prep.* üzərində
overcoat ['ouvəkəʊt] *n* paltó
overcome (**overcame**, **overcome**) [ouvəkəʊm] *v* üstün gəlmək
owing ['ouɪŋ] *a* lazimi; ~ **to** səbəbinə, hesabına
own [aʊn] *a* öz, şəxsi; *v* sahib olmaq, yiyələnmək
P p
pack [pæk] *v* qablaşdırmaq, yığmaq (yük); ~ **age** bağlama
page [peɪdʒ] *n* səhifə
pain [peɪn] *n* ağrı; *v* ağrımaq
paint [peɪnt] *n* rəng; *v* rəngləmək; ~ **er** rəssam, rəsm çəkən
pair [peə] *n* bir cüt, bir dəst
palace ['pælis] *n* saray
pale [peɪl] *a* solğun, solmuş
paper ['peɪpə] *n* kağız, məqalə
parcel ['pɑ:sl] *n* bağlama
parents ['pæərənts] *n* valideynlər
part [pɑ:t] *n* hissə; ~ **ly** qismən; ~ **y** qonaqlıq; partiya; ziyafət
particular [pə'tɪkjuləri] *adv* xüsusilə, xüsusilə də, xüsusən
pass [pɑ:s] *n* keçid, buraxılış; *v* ötürmək, keçmək
passage ['pæsɪdʒ] *n* keçid, ötürülmə
passenger ['pæsɪndʒə] *n* sərnəşin
past [pɑ:st] *a* keçmiş, ötən
path [pɑ:θ] *n* çığır, yol
patient ['peɪʃənt] *n* xəstə, patsient
pause [pəʊz] *n* fasilə, pauza

pavement [ˈpeɪvmənt] *n* səki, piyadalar üçün yol
pay [peɪ] *v* ödəmək, haqqını vermək, vermək /diqqət/
peace [pi:s] *n* sülh; ~ **ful** dinc, sülhsevər, sülhpərvər
peasant [ˈpezənt] *n* kəndli, kəndçi
pencil [ˈpensl] *n* karandaş
penknife [ˈpennaɪf] *n* cib bıçağı
penny [ˈpeni] *n* peni (ingilis pul vahidi)
people [ˈpi:pl] *n* xalq, camaat
per-cent [pəˈsent] *n* faiz
perfect [pəˈfɪkt] *a* bitmiş, kamil
perform [pəˈfɔ:m] *v* icra etmək, yerinə yetirmək
performance [pəˈfɔ:məns] *n* tamaşa, səhnə əsəri
perhaps [pəˈhæps] *adv.* ola bilsin ki, ehtimal ki, güman ki,
permission [pəˈmɪʃn] *n* icazə, razılıq, razılaşmaq
persist [pəˈsɪst] *v* inad etmək, təkid etmək, məcbur etmək
person [ˈpɜ:sn] *n* şəxs; ~ **ally** şəxsən, məhz
phone [foun] *v* zəng etmək, zəng vurmaq/çalmaq
phonetic [fouˈnetɪk] *a* fonetik
physics [ˈfɪzɪks] *n* fizika /elm/
pick [pɪk] *v* yığmaq, toplamaq;
to ~ up qaldırmaq, toplamaq
picture [ˈpɪktʃə] *n* şəkil, mənzərə
piece [pi:s] *n* bir hissə /parça/
pig [pɪg] *n* donuz
pillow [ˈpɪləʊ] *n* yastıq
pink [pɪŋk] *a* cəhrayı, qırmızımtıl; qərənfil

pipe [paɪp] *n* boru, qəlyan
pity [ˈpɪti] *v* yazığı gəlmək
place [pleɪs] *n* yer, yerləşdirmək
plant [plɑ:nt] *n* bitgi; zavod; əkmək /bitki/
plate [pleɪt] *n* boşqab, qab
play [pleɪ] *n* oyun; tamaşa; pyes; *v* oynamaq
pleasant [ˈpleznt] *a* xoşa gələn, bəyənilən, xoş, rahat
please [pli:z] buyurun, zəhmət olmasa
pleasure [ˈplezə] *n* həzz, zövq, rahatlıq
plenty [ˈplenti] (**of**) çox, çoxlu
plum [ˈplʌm] *n* gavalı /meyvə/
plural [ˈpluə(ə)l] *gram.* cəm, cəm hal, qoşa
poor [ˈpuə] *a* kasıb; ~ **ly** pis; ~ **ness** çatışmazlıq
popular [ˈpɒpjələ] *a* kütləvi, populyar; ~ **ity** kütləvilik, populyarlıq, məşhurluq
port [pɔ:t] *n* liman, port
portion [ˈpɔ:ʃn] *n* pay, hissə, bölüm
portrait [ˈpɔ:trɪt] *n* portret (şəkil)
position [pəˈzɪʃn] *n* mövqe, şərait
possess [pəˈzes] *v* yiyələnmək, sahib olmaq; ~ **ive case** yiyəlik hal gram.
possibility [ˌpɒsəˈbɪləti] *n* imkan
post [pəʊst] *n* poçt; ~ **age** poçtla göndərilən əşyanın dəyəri; ~ **card** açıqca; ~ **er** plakat, afişa; ~ **man** poçtalyon
pound [paʊnd] *n* funt (ingilis pul vahidi)
pour [pɔ:] *v* tökmək /suyu və s./

poverty [ˈpɒvəti] *n* yoxsulluq, kasıblıq
power [ˈpaʊə] *n* güc, hakimiyyət; ~ **ful** güclü; ~- **station** elektrik stansiyası
pray [preɪ] *v* dua etmək; ~ **er** dua
prefer [priˈfɛə] *v* üstün tutmaq
prepare [priˈpeə] *v* hazırlamaq, hazırlaşmaq
prescribe [prisˈkraɪb] *v* təsvir etmək, şərh etmək
prescription [prisˈkripʃn] *n* təsvir, təsvir edilmə, mənzərə
presence [ˈprezn] *n* iştirak; iştirak etmə
present I [ˈpreznt] *n* iştirak; **to be** ~ iştirak etmək; ~ **ly** indi
present II [ˈpreznt] *n* hədiyyə, bəxşis, pay
preserve [priˈzə:v] *n* qoruyq; *v* saxlamaq, qorumaq
press [pres] *v* sıxmaq; ~ **ing** təcili; ~ **man** jurnalist; ~ **ure** təzyiq, təsir
pretty [ˈprɪti] *a* xoş, qəşəng
prevent [priˈvent] *v* qarşısını almaq; mühafizə etmək
price [ˈpraɪs] *n* qiymət (malın); ~ **less** qiymətsiz; ~ **list** preyskurant
pride [praɪd] *n* fəxr; **to take** ~ fəxr etmək, qürurlanmaq
priest [ˈpri:st] *n* keşiş, ruhani; ~ **hood** ruhanilik, dindarlıq
primary [ˈpraɪməri] *a* ilkin; ~ **school** ibtidai məktəb
print [prɪnt] *v* çap etmək, yazmaq, nəşr etmək
private [ˈpraɪvɪt] *a* şəxsi, xüsusi,

özəl
prize [praɪz] *n* mükafat, təltif
probably [ˈprɒbəbli] *adv* ehtimal ki, təxminən, güman ki,
produce [prəˈdju:s] *v* istehsal etmək, hazırlamaq
profession [prəˈfeʃn] *n* peşə, sənət, məşğuliyyət
profit [ˈprɒfɪt] *n* mənfəət, gəlir, qazanc
promise [ˈprɒmɪs] *n* vəd; *v* vəd vermək/etmək, söz vermək
prompt [prɒmpt] *v* yerindən pıçılı ilə demək, xııldamaq
pronounce [prəˈnaʊns] *v* tələffüz etmək, demək
proper [ˈprɒpə] *a* xüsusi, şəxsi
propose [prəˈpəʊz] *v* təklif etmək
protect [prəˈtekt] *v* müdafiə etmək
protest [prəˈtest] *v* etiraz etmək
proud [praʊd] *a* məğrur, vüqarlı; **to be** ~ (of) fəxr etmək, qürurlanmaq
prove [pru:v] *v* isbat (sübut) etmək
provide [prəˈvaɪd] *v* təchiz etmək, təmin etmək
public [ˈpʌblɪk] *n* kütlə, adamlar, ictimaiyyət
pull [pul] *v* dartmaq, çəkmək
punish [ˈpʌnɪʃ] *v* cəzalandırmaq
pupil [ˈpjʊ:pl] *n* şagird, məktəbli
pure [pjʊə] *a* təmiz, xalis, saf
purpose [ˈpɜ:pəs] *n* məqsəd, arzu
push [puʃ] *v* itələmək, basmaq
put [put] *v* qoymaq; **to** ~ **off** kənara qoymaq, təxirə salmaq; **to** ~ **on** geyinmək, yandıрмаq (işığı)

Q q

qualitative [ˈkwɒlɪtətɪv] *a* key-fiyyətli, dəyərlı

quality [ˈkwɒlɪti] *n* keyfiyyət, növ

quantity [ˈkwɒntəti] *n* kəmiyyət

quarter [ˈkwɔ:tə] *n* dördüdə biri; kvartal

queen [kwi:n] *n* şahzadə

question [ˈkwɛstʃ(ə)n] *n* sual, məsələ; ~ **ing** sorğu-sual

quick [kwɪk] *adv* cəld; ~ **ly** cəldliklə, tezliklə

quiet [ˈkwaɪət] *n* sakitlik; *a* sakit; ~**ly** sakit, sakitcə

R r

railway [ˈreɪlweɪ] *n* dəmir yol/u/

rain [reɪn] *n* yağış

raise [reɪz] *v* qaldırmaq, ucaltmaq, qalxmaq

rapid [ˈræpɪd] *a* cəld, tez, çevik

rare [rɛə] *a* nadir, az tapılan

rather [rɑ:ðə] *adv* lazımı qədər

reach [ri:tʃ] *v* çatmaq, nail olmaq, qət etmək

read [ri:d] (**read**) [red] *v* oxumaq

ready [ˈredi] *a* hazır; **to be** ~ hazır olmaq

real [riəl] *a* həqiqi, doğru, əsl

realize [ˈriəlaɪz] *v* həyata keçirmək; dərk etmək

reason [ˈri:zn] *n* səbəb

receive [riˈsi:v] *v* almaq, qəbul etmək (qonaq, nümayəndə və s.)

recent [ri:snt] *a* bu günlərdə,

yaxınlarda

recognize [ˈrekəɡnaɪz] *v* tanımaq
refer [riˈfɛ:] *v* aid olmaq, istinad etmək

refuse [riˈfju:z] *v* rədd etmək, imtina etmək

region [riˈdʒən] *n* rayon, vilayət, bölgə, region

regular [ˈregjələ] *a* düzgün, qaydalı, ardıcıl

relate [riˈleɪt] *v* nəql etmək

relation [riˈleɪʃn] *n* münasibət, əlaqə

relative [riˈlətɪv] *n* qohum

release [riˈli:z] *v* azad etmək, yüngülləşdirmək, buraxmaq

remain [riˈmeɪn] *v* qalmaq

remember [riˈmembə] *v* xatırlamaq, yadında olmaq, yadına salmaq

remind [riˈmaɪnd] *v* yada salmaq

repair [riˈpɛə] *v* təmir etmək

repeat [riˈpi:t] *v* təkrar etmək

reply [riˈplai] *v* cavab vermək

report [riˈpɔ:t] *n* məruzə, hesabat

request [riˈkwest] *n* xahiş, xahiş etmə, təvəqqə

require [riˈkwaɪə] *v* tələb etmək, istəmək

research [riˈsɛ:tʃ] *n* tədqiqat; *v* tədqiq etmək, araşdırmaq

respect [rɪˈspekt] *n* hörmət; *v* hörmət etmək/bəsləmək

rest I [rest] *n* istirahət; *v* istirahət etmək

rest II [rest] *n* qalanı /nəyinsə/
result [riˈzʌlt] *n* nəticə, axırı, sonu

return [riˈtɛn] *v* qayıtmaq, geri dönmək/qayıtmaq

rich [ritʃ] *a* zəngin, varlı, dolu
right [rait] *a* düzgün; *n* hüquq
ring I [riŋ] *n* dairə; üzük; həlqə
ring II [riŋ] (**rang, rung**) *v* zəng
 etmək/vurmaq
ripe [raip] *a* yetişmiş, yetkin
rise [raiz] (**rose, risen**) *v*
 qalxmaq, durmaq
river ['rivə] *n* çay (axar)
road [roud] *n* yol, cığır
roast [roust] *v* qızartmaq
 qovurmaq (əti və s.)
rock [rək] *n* qaya
roof [ru:f] *n* dam /evin/
room [ru:m] *n* otaq, yer
root [ru:t] *n* kök /ağacın/
rose [rouz] *n* qızıl gül
rough [rʌf] *a* kobud
round [raund] *a* dairə, dairəvi
run [rʌn] (**ran, run**) *v* qaçmaq
Russia ['rʌʃə] *n* Rusiya

S s

sad [sæd] *a* qəmli, kədərli
safe [seif] *n* təhlükəsiz; salamat
sail [seil] *v* üzmək /suda/
sale [seil] *n* satış /mal/
salt [sɔ:lt] *n* duz /xörək/
same [seim] *a*, **pron.** eyni, həmin
sand [sænd] *n* qum
sandwich ['sænwidʒ] *n* buterbrod
satisfy ['sætɪsfaɪ] *v* razı olmaq,
 qənaətlənmək, razılaşmaq
Saturday ['sætədi] *n* şənbə /günü/
save [seiv] *v* xilas etmək
say [sei] (**said**) *v* demək; ~ **ing** *n*
 atalar sözü
school [sku:l] *n* məktəb; ~ **boy**

məktəbli oğlan; ~ **girl** məktəbli
 qız; ~ **mate** məktəb yoldaşı
science [saiəns] *n* elm; dərs
scientific ['saɪəntifik] *a* elmi
scientist ['saɪəntist] *n* alim, elm
 adamı
sea [si:] *n* dəniz; ~ **man** dənizçi; ~
side//~shore dəniz kənarı, sahil
season ['si:zən] *n* fəsil (ilin)
seat [sit] *n* oturacaq, stul; **take**
your ~ oturun, əyləşin
second ['sekənd] *num* ikinci; *n*
 saniyə
see [si:] (**saw, seen**) *v* görmək; **to** ~
off yola salmaq
seem [si:m] *v* zənn etmək; **it** ~ **s to**
me mənə belə gəlir ki,
seldom ['seldəm] *adv* bəzən, az-az
 hallarda
select [si'lekt] *v* seçmək, ayırd
 etmək, aramaq
selfish ['selfiʃ] *a* xudpəsənd
sell [sel] *v* satmaq /nəyisə/
send [send] (**sent**) *v* göndərmək
sentence ['sentəns] *n* cümlə; hökm
separate ['sepri:t] *a* ayrı, ayrıca
September [sep'tembə] *n* sentyabr
 /ayı/
serve [səv] *v* xidmət etmək
several [sev(ə)rəl] *a* bir neçə
severe [si'viə] *a* ciddi, sərt, qəddar,
 kəskin
shake [ʃeik] (**shook, shaken**) *v*
 titrəmək, əsmək
shame [ʃeim] *n* abır-həyə; ~ **for**
you! eyib olsun, utanın
shape [ʃeip] *n* forma, *v* formaya

salmaq
sharp [ʃa:p] *a* iti, kəskin, kəsərli
shave [ʃeiv] *n* qırmaq /üzü, baş/
she [ʃi:] *pron* o (q.c) şəxs əvəzliyi
sheep [ʃi:p] *n* qoyun
shelf [ʃelf] *n* rəf, kitab rəfi
shine [ʃain] (**shone**) *v* parlammaq
ship [ʃip] *n* gəmi
shirt [ʃət] *n* köynək
shoe [ʃu:] *n* ayaqqabı
shop [ʃɒp] *n* mağaza
shore [ʃɔ:] *n* dəniz sahili
short [ʃɔ:t] *a* qısa; ~ **ly** tezliklə, qısaca
shoulder [ˈʃouldə] *n* çiyin
shout [ʃaut] *v* qışqırmaq
show [ʃou] (**showed, shown**) *v* göstərmək, tamaşa
shut [ʃʌt] *v* bağlamaq, örtmək
sick [sik] *a* xəstə, nasaz
side [said] *n* tərəf, yön
sign [sain] *n* işarə, imza
silence [ˈsailəns] *n* sakitlik, sükut
silent [ˈsailənt] *a* sakit, səssiz
silver [ˈsilvə] *n* gümüş /metal/
similar [ˈsimilə] *a* oxşar, bənzər
simple [ˈsimpl] *a* sadə, adi
since [sins] *prep* o vaxtdan, o vaxtdan bəri, -dan, -dən.
sing [siŋ] (**sang, sung**) *v* oxumaq (mahnı)
single [siŋgl] *a* vahid; subay; tək
sister [ˈsistə] *n* bacı, bacısı
sit [sit] (sat) *v* oturmaq; ~ **ting-room** qonaq otağı
situate [ˈsitʃueit] *v* yerləşmək
situation [ˈsitʃuˈeiʃn] *n* vəziyyət, şərait, mühit

six [siks] *num* altı; ~ **th** altıncı
size [saiz] *n* ölçü, biçim
skill [skil] *n* məharət; ~ **ful** məharətli, bacarıqlı
skirt [skət] *n* yubka, qadın üst geyimi
sky [skai] *n* səma, göy
slave [sleiv] *n* qul; ~ **ry** köləlik, quldarlıq
sleep [sli:p] (**slept**) *v* yuxulamaq, yatmaq
slow [sləʊ] *a* yavaş, zəif
small [smɔ:l] *a* balaca, kiçik
smile [smaɪl] *v* gülümsəmək
smoke [smouk] *n* siqaret; *v* siqaret çəkmək
snow [snəʊ] *n* qar; *v* qar yağmaq
so [sou] *adv* belə, beləliklə
soap [səʊp] *n* sabun
society [səˈsaɪəti] *n* cəmiyyət
sock [sɒk] *n* qısa corab, kişi corabı
sofa [ˈsəʊfə] *n* divan, taxt
soft [sɒft] *a* yumşaq
soldier [ˈsouldʒə] *n* əsgər, döyüşçü
solve [sɒlv] *v* həll etmək
some [sʌm] *pron* bəzi, bir neçə; ~ **body** bir kəs, kimsə, ~ **one** kimsə, ~ **day** bir zaman; ~ **thing** bir şey; ~ **times** bəzən; ~ **where** hardasa
son [sʌn] *n* oğul, oğlu
song [sɒŋ] *n* mahnı
soon [su:n] *adv* tezliklə
sorry [ˈsɒri]; **to be** ~ təəssüflənmək; ~ bağışlamaq, bağışlayın
soul [saʊl] *n* ruh, bədən
sound [saʊnd] *n* səs, səs-küy
soup [su:p] *n* şorba /xörək/
source [sɔ:s] *n* mənbə, binövrə

south [ˈsauθ] *n* cənub; ~ **ern**
cənubi
space [speis] *n* fəza, məsafə
speak [spi:k] (**spoke, spoken**) *v*
danışmaq; ~ **er** natiq, spiker
speech [spi:tʃ] *n* nitq, danışiq
speed [spi:d] *n* sürət /maşın və s./
spell [spel] *v* hərf-lərlə demək
spend [spend] (**spend**) *v*
xərcləmək; vaxt keçirmək
splendid [splendid] *a* çox gözəl,
əla, əntiqə
spoil [spoil] *v* korlamaq, xarab
etmək
spot [spot] *n* ləkə, xal
spoon [spu:n] *n* qaşiq /alət/
spread [spred] *v* yayılmaq
spring [sprɪŋ] *n* yaz /fəsil/
square [ˈskwɛə] *n* meydan,
kvadrat, skver
stair [ˈstɛə] *n* pillə, addım
stamp [stæmp] *n* marka, ştamp
stand [stænd] (**stood**) *v* dayan-
maq, durmaq
star [sta:] *n* ulduz /göydə/
start [sta:t] *v* başlamaq; yola
düşmək
state [steit] *n* dövlət, ştat;
vəziyyət
station [ˈsteɪʃn] *n* stansiya,
dayanacaq
stay [stei] *v* qalmaq, dayanmaq
steal [sti:l] (**stole, stolen**) *v*
oğurlamaq
steam [sti:m] *n* buxar (suyun)
step [step] *n* addım, *v*
addımlamaq; ~ **father** ögey ata;
~ **mother** ögey ana

still [stil] *adv* indiyə kimi, hələ də
, hələlik
stone [stoun] *n* daş, qaya
stop [stɒp] *v* dayanmaq
storm [stɔ:] *n* tufan, külək
stove [stɒv] *n* soba, peç
straight [ˈstreɪt] *a* düz, düzünə
strange [ˈstreɪndʒ] *a* qərribə; ~ **r**
xarici, əcnəbi
street [stri:t] *n* küçə; yol
strike [straɪk] (**struck**) *v* vurmaq,
tətil (etmək)
strong [strɒŋ] *a* güclü, qüvvətli
struggle [ˈstrʌɡl] *n* mübarizə; *v*
mübarizə aparmaq
study [stʌdi] *v* öyrənmək, təhsil
almaq, oxumaq
subject [ˈsʌbdʒɪkt] *n* fənn,
mübtədə, predmet
success [səkˈses] *n* uğur; nailiyyət;
~ **ful** uğurlu
such [sʌtʃ] *pron* belə, elə
sudden [ˈsʌdn] *a* qəfil; ~ **ly**
qəflətən, qəfildən
suffer [ˈsʌfə] *v* əziyyət çəkmək; ~
ing əzab, əziyyət çəkmə
sugar [ˈʃʊɡə] *n* qənd, şəkər ~ **basin**
qənd qabı
suggest [səˈdʒest] *v* təklif etmək; ~
ion təklif /etmə/
suit [sju:t] *n* kostyum; *v* yaraşmaq;
~ **case** çamadan
suitable [ˈsju:təbl] *a* uyğun,
münasib, əlverişli
sum [sʌm] *m* qiymət, məbləğ,
yekun, nəticə
summer [ˈsʌmə] *n* yay /fəsil/
sun [sʌn] *n* günəş; ~ **beam** günəş

şüası; ~ **burn** günəşdən qaralma
sunday [ˈsʌndi] *n* bazar günü
supper [ˈsʌpə] *n* şam/ axşam yeməyi
supply [səˈplai] *v* təchiz etmək
support [səˈpɔ:t] *v* tərəfini saxlamaq, dəstək vermək
suppose [səˈpəʊz] *v* zənn güman etmək, fərz etmək
sure [ʃʊə] *a* inanmış; ~ **ly** doğrudan, əlbəttə; **to be** ~ əmin olmaq, inanmaq
surface [ˈsɜ:fis] *n* səth, üz
surprise [səˈpraiz] *n* təəccüb; *v* təəccüblənmək
surround [səˈraʊnd] *v* mühasirəyə almaq, dövrəyə almaq
suspect [səsˈpekt] *n* şübhə, qaralma /kimdənsə/
sweet [swi:t] *a* şirin, şirniyyat, konfet
swift [swift] *a* cəld, tez, çevik
swim [swim] (**swam, swum**) *v* üzmək /suda/
switch [switʃ] ; **to ~ on** işığı yandırmaq; **to ~ off** söndürmək
sympathy [ˈsɪmpəθi] *n* rəğbət, hörmət, simpatiya
system [ˈsɪstəm] *n* qayda, üsul, sistem

T t

table [ˈteɪbl] *n* stol, cədvəl; ~ **cloth** süfrə; ~ **spoon** xörək qaşığı
tail [teɪl] *n* quyruq /heyvanın, quşun/
tailor [teɪlə] *n* dərzi, paltartikən

take [teɪk] (**took, taken**) *v* götürmək; **to ~ off** soyunmaq; **to ~ care** qayğısına qalmaq; **to ~ part** iştirak etmək; **to ~ a train** qatara minmək

talk [tɔ:k] *n* söhbət; *v* söhbət etmək, söhbətləşmək, danışmaq
tall [tɔ:l] *a* hündür, hündürboylu, uzun, hündür boy

taste [teɪst] *n* dad; tam; *v* dadına baxmaq, tamına baxmaq

tea [ti:] *n* çay (içməli); ~ **pot** dəm çayniki

teach [ti:tʃ] (**taught**) *v* dərs demək, öyrətmək ~ **er** müəllim

team [ti:m] *n* komanda /idmanda, yarışda və s./

tear I [tiə] *n* göz yaşı; **in ~ s** göz yaşları içərisində

tear II [tiə] *v* cırmaq /kağızı, parçanı və s./

tell [tel] (**told**) *v* demək, söyləmək

tender [tendə] *a* yumşaq, zərif, incə

term [tɜ:m] *n* semestr, rüb /dərs ilinin/; termin; şərt

terrible [ˈterəbl] *a* dəhşətli, qorxunc, qorxulu, vahiməli

textbook [ˈtekstbʊk] *n* dərslik, mətn kitabı

than [ðæn] *conj* nisbətən; -dan, -dən

thank [ˈθæŋk] *n* təşəkkür; təşəkkür etmək, sağollaşma

that [ðæt] *pron* (**pl. those**) o (işarə əvəzliyi).

they [ði] *pron* onlar /şəxs əvəzliyi/

thin [θin] *a* nazik, incə, zərif
thing [θiŋ] *n* şey, əşya, predmet
this [ðis] *pron (pl those)* bu (işarə əvəzliyi)
though [ðou] *adv* hərəcənd, baxmayaraq ki,
thousand [ˈθaʊzənd] *num* min /miqd. sayı/
throat [θrout] *n* boğaz /insanın/
through [θru:] *prep* içindən, arasından, - dan, - dən
throughout [θruˈaʊt] *adv* hər yerdə
thumb [θʌm] *n* baş barmaq
thunder [ˈθʌndə] *n* göy gurultusu, ildırım
Thursday [ˈθɜ:zdi] *n* cümə axşamı
thus [ðʌs] beləliklə, bu minvalla
ticket [ˈtikit] *n* bilet; talon
tie [tai] *n* qalstuk; *v* bağlamaq
till [til] *prep* qədər, -dək, kimi
time [taim] *n* vaxt; ~ **table** cədvəl (dərs və s.)
today [təˈdeɪ] *adv* bu gün
together [təˈgeðə] *adv* birlikdə, birgə
tomorrow [təˈmɒrou] *adv* sabah
tongue [tʌŋ] *n* dil /damışıq orqanı/
tonight [təˈnait] *adv* bu axşam
too [tu:] *adv* həmçinin, eləcə də
tool [tu:l] *n* alət, əmək aləti
tooth [tu:θ] *n (pl. teeth)* - diş
top [tɒp] *n* zirvə, təpə, uç/u/
touch [tʌtʃ] *v* toxunmaq /nəyəsə/
towards [təˈwɔ:dz] *prep.* tərəfə, doğru, istiqamətində
tower [ˈtauə] *n* qala, qəsr

town [taun] *n* şəhər /kiçik/, şəhərcik
toy [tɔɪ] *n* oyuncaq, əyləncə
trade [treid] *n* ticarət; məşguliyyət, sənət, peşə
traffic [ˈtræfik] *n* küçə hərəkəti
train I [trein] *n* qatar, heyət
train II [trein] *n* təlim; *v* məşq etmək, təlim vermək
tram [træm] *n* tramvay, arabacıq
translate [trænsˈleit] *v* tərcümə etmək /bir dildən başqasına
travel [trævl] *v* səyahət etmək
treasure [ˈtreʒə] *n* xəzinə, dəfinə
treat [tri:t] *v* müalicə etmək; qonaq etmək, davranmaq
treaty [ˈtri:ti] *n* müqavilə, razılıq
tree [tri:] *n* ağac /bitki/
tremble [treml] *v* titrəmək, əsmək (soyuqdan, qorxudan)
trip [trip] *n* səfər, səyahət, tənəzzöh, gəzinti
troops [tru:ps] *n* qoşun, ordu
trouble [ˈtrʌbl] *n* nigarançılıq, tələş, əzab - əziyyət
trousers [ˈtrauzəz] *n* şalvar
true [tru:] *a* sadıq, doğru, düzgün
trust [trʌst] *v* inanmaq, inandırmaq
truth [tru:θ] *n* həqiqət, düzgünlük
try [traɪ] *v* cəhd etmək, çalışmaq
Tuesday [ˈtju:zdi] *n* çərşənbə axşamı /günü, çərşənbə
Turk [tɜ:k] *n* türk; ~ **ey** Türkiyə; ~ **iş** türk dili
turn [tɜ:n] *v* çevirmək; *n* növbə; ~ **er** tornaçı /sənətkar/
T.V [ˈtiːvi] *n* televizor

twice [twais] iki dəfə
twins [twinz] *n* əkilər
type [ˈtaip] *v* çap etmək; ~ **writer**
çap maşını, çapçı

U u

Ukrain [ˈju:krein] *n* Ukrayna
uncle [ˈʌŋkl] *n* dayı, əmi
under [ˈʌndə] *prep* altında
underground [ˈʌndəgraund] *n*
metro, yeraltı yol
understand [ˈʌndəˈstænd] *v* başa
düşmək, anlamaq
unemploy/ed [ˈʌnimˈplɔid] *a* işsiz;
~ **ment** işsizlik, bekarçılıq
unexpected [ˈʌnikspektid] *a*
gözlənilməyən
unhappy [ʌnˈhæpi] *a* bədbəxt,
məzlum
uniform [ˈju:nifɔ:m] *n* forma
/idman, hərbi və s./
union [ˈju:njən] *n* ittifaq, birlik
unit [ˈju:nit] *n* vahid, birləşmə
unite [juːˈnait] *v* birləşdirmək
unity [ˈju:niti] *n* birlik, ittifaq
universal [ˈju:niˈvɜ:səl] *a* hərtərəf-
li, universal
unknown [ˈʌnˈnɔ:m] *a* naməlum
unlucky [ʌnˈlʌki] *a* uğursuz;
bədbəxt, bəxtsiz
unpleasant [ʌnˈplezənt] *a*
xoşagəlməyən, xoşagəlməz
up [ʌp] *adv* lap yuxarı, yuxarı
upstairs [ˈʌpˈsteəz] *n* yuxarı
(mərtəbə)
urge [ɜ:dʒ] *v* məcbur etmək,
inandırmaq, əmin etmək
us [ʌs] *pron* bizə, bizi

use [ju:s] 1) *n* fayda, xeyir; ~ **ful**
faydalı; ~ **less** faydasız
usual [ˈju:ʒuəl] *a* adi; həmişəki ~ **ly**
adətən, adəti
utter [ˈʌtə] *v* tələffüz etmək (nə isə
demək)

V v

vacant [ˈveikənt] *a* boş (yer, vəzifə)
vacation [vəˈkeiʃn] *n* kanikul, tətil
/məktəbdə/, məzuniyyət
vain [vein] *a* əbəs, nahaq;
in~nahaq yerə, nahaqdan
valley [ˈvæli] *n* vadi, dərə
valuable [ˈvæljuəbl] *a* qiymətli,
bahalı, dəyərli
value [ˈvælju:] *n* qiymət, dəyər
various [ˈvɜ:riəs] *a* müxtəlif,
rəngarəng
variety [vəˈraieiti] *n* müxtəliflik;
növ, çoxluq, rəngarənglik
vast [va:st] *a* geniş, ucsuz-bucaqsız
vegetable [ˈvedʒitəbl] *n* tərəvəz,
bostan məhsulları
verb [ˈvɜ:b] *n* fe'l /nitq hissəsi/
very [ˈveri] *adv* çox, çoxlu, lap,
daha, artıq
victory [viktəri] *n* qalibiyyət,
qələbə, uduş, zəfər
view [vju:] *n* görünüş, mənzərə; rəy,
görkəm
village [ˈvili:dʒ] *n* kənd, yaşayış
məskəni
visible [ˈvizi:bl] *a* görünən,
gözəgörünən, nəzərə çarpan
visit [ˈvizi:t] *v* baş çəkmək
vocabulary [vəˈkæbjuləri] *n* lüğət,
sözlük

voice [vois] *n* səs, fikir /kiminsə/
volume [ˈvɒljum] *n* cild /kitabın/,
lüğətin, həcm, tutum
vote [vout] *v* səs vermək /iclasda,
seçkidə/
voyage [ˈvoɪdʒ] *n* səyahət (gəmi
ilə)

W w

wage [weɪdʒ] *n* maaş, məvacib
wait [weɪt] *v* gözləmək; ~ **er**
ofisiant (oğlan); ~ **ress** ofisiant
qız, xidmətçi qız
wake [weɪk] (**woke, woken**) *v*
oyanmaq /yuxudan/
walk [wɔ:k] *v* piyada gəzmək
wall [wɔ:l] *n* divar, çəpər
want [wɔ:nt] *v* istəmək /nəyisə/
war [wɔ:] *n* müharibə, döyüş
wardrobe [ˈwɔ:drəʊb] *n* paltar
şkafı, qarderob
warm [wɔ:m] *a* isti, ilıq; *v* isitmək
warmonger [ˈwɔ:məŋgə] *n*
müharibə qızışdıran
wash [wɔʃ] *v* yumaq; ~ - **stand** əl-
üz yuyan
watch [wɔ:tʃ] *n* saat (qol və ya
cib); *v* izləmək,
water [ˈwɔ:tə] *n* su; ~ - **melon**
qarpız
wave [weɪv] *n* dalğa; *v*
dalğalanmaq
way [wei] *n* yol; **by the** ~ öz
aramızdır, yeri gədmışkən
we [wi:] *pron* biz /şəxs əvəzliyi/
weak [wi:k] *a* zəif; ~ **ness** zəiflik
weapon [ˈwepən] *n* silah, sursat
wear [weə] *v* (**wore worn**) *v*

geymək, geyinmək
weather [ˈweðə] *n* hava
wedding [ˈwediŋ] *n* toy, məclis
Wednesday [ˈwenzdi] *n* çərşənbə
week [wi:k] *n* həftə
weight [weɪt] *n* çəki, ağırlıq
welcome [ˈwelkʌm] *n* salam, təbrik;
you are ~! xoş gəlmişsiniz!
welfare [ˈwelfə] *n* rifah, güzəran
well [wel] *adv* yaxşı, xoşagələn
west [west] *n* qərb /cəhət/
wet [wet] *a* yaş, nəm, sulu
what [wɔt] *pron* hansı, nə
whatever [wɔtˈevəl] *adv* nə olursa
olsun
when [wen] *adv.* nə vaxt; ~ **ever** nə
vaxt olursa olsun
whether [weðə] *conj* ya, və ya
which [wɪtʃ] *pron* hansı, hansı ki,
while [wail] *adv* o vaxt ki, vaxt
ərzində, neçə ki,
whisper [ˈwɪspə] *n* pıçıltı,
pıçıldamaq, xışıltı
white [wait] *a* ağ /rəng/
who [hu:] *pron* kim; ~ **ever** kim
olursa olsun
whole [houl] *a* bütün, hamı, bütöv
whom [hu:m] *pron* kimə, kimi
whose [hu:z] *pron* kimin /yiyəlik
əvəzliyi/
why [wai] *adv* nə üçün, niyə
wide [waid] *a* geniş, ətraflı
wife [waɪf] *n* arvad, arvadı
wild [waild] *a* vəhşi /heyvan, bitki/
will [wil] *n* iradə, arzu; ~ **ingly**
həvəslə, könüllü
win [win] (**won**) *v* qalib gəlmək
wind [wind] *n* külək, tufan

twice [twais] iki dəfə
twins [twinz] *n* əkizlər
type ['taip] *v* çap etmək; ~ **writer**
çap maşını, çapçı

U u

Ukrain ['ju:krein] *n* Ukrayna
uncle ['ʌŋkl] *n* dayı, əmi
under ['ʌndə] *prep* altında
underground ['ʌndəgraund] *n*
metro, yeraltı yol
understand ['ʌndə'stænd] *v* başa
düşmək, anlamaq
unemploy/ed ['ʌnim'plɔid] *a* işsiz;
~ **ment** işsizlik, bekarçılıq
unexpected ['ʌnikspektid] *a*
gözlənilməyən
unhappy [ʌn'hæpi] *a* bədbəxt,
məzlum
uniform ['ju:nifɔ:m] *n* forma
/idman, hərbi və s./
union ['ju:njən] *n* ittifaq, birlik
unit ['ju:nit] *n* vahid, birləşmə
unite [ju:'nait] *v* birləşdirmək
unity ['ju:niti] *n* birlik, ittifaq
universal ['ju:ni'vəsəl] *a* hərtərəf-
li, universal
unknown ['ʌn'noun] *a* naməlum
unlucky [ʌn'lʌki] *a* uğursuz;
bədbəxt, bəxtsiz
unpleasant [ʌn'plezənt] *a*
xoşagəlməyən, xoşagəlməz
up [ʌp] *adv* lap yuxarı, yuxarı
upstairs ['ʌp'stæz] *n* yuxarı
(mərtəbə)
urge [ɜ:dʒ] *v* məcbur etmək,
inandırmaq, əmin etmək
us [ʌs] *pron* bizə, bizi

use [ju:s] 1) *n* fayda, xeyir; ~ **ful**
faydalı; ~ **less** faydasız
usual ['ju:ʒuəl] *a* adi; həmişəki ~ **ly**
adətən, adəti
utter ['ʌtə] *v* tələffüz etmək (nə isə
demək)

V v

vacant ['veikənt] *a* boş (yer, vəzifə)
vacation [və'keiʃn] *n* kanikul, tətıl
/məktəbdə/, məzuniyyət
vain [vein] *a* əbəs, nahaq;
in~nahaq yerə, nahaqdan
valley ['væli] *n* vadi, dərə
valuable ['væljuəbl] *a* qiymətli,
bahalı, dəyərli
value ['vælju:] *n* qiymət, dəyər
various ['vəriəs] *a* müxtəlif,
rəngarəng
variety [və'raiet̩i] *n* müxtəliflik;
növlər, çoxluq, rəngarənglik
vast [vɑ:st] *a* geniş, ucsuz-bucaqsız
vegetable ['vedʒitəbl] *n* tərəvəz,
bostan məhsulları
verb ['və:b] *n* fe'l /nitq hissəsi/
very ['veri] *adv* çox, çoxlu, lap,
daha, artıq
victory [viktəri] *n* qalibiyyət,
qələbə, uduş, zəfər
view [vju:] *n* görünüş, mənzərə; rəy,
görmək
village ['vilidʒ] *n* kənd, yaşayış
məskəni
visible ['vizibl] *a* görünən,
gözəgörünən, nəzərə çarpan
visit ['vizit] *v* baş çəkmək
vocabulary [və'kæbjuləri] *n* lüğət,
sözlük

voice [vɔis] *n* səs, fikir /kiminsə/
volume [ˈvɒljum] *n* cild /kitabın/,
lüğətin, həcm, tutum
vote [vout] *v* səs vermək /iclasda,
seçkidə/
voyage [ˈvoɪdʒ] *n* səyahət (gəmi
ilə)

W w

wage [weɪdʒ] *n* maaş, məvacib
wait [weɪt] *v* gözləmək; ~ er
ofisiant (oğlan); ~ ress ofisiant
qız, xidmətçi qız
wake [weɪk] (**woke, woken**) *v*
oyanmaq /yuxudan/
walk [wɔ:k] *v* piyada gəzmək
wall [wɔ:l] *n* divar, çəpər
want [wɒnt] *v* istəmək /nəyisə/
war [wɔ:] *n* müharibə, döyüş
wardrobe [ˈwɔ:drəʊb] *n* paltar
şkafı, qarderob
warm [wɔ:m] *a* isti, ılıq; *v* isitmək
warmonger [ˈwɔ:məŋgə] *n*
müharibə qızışdıran
wash [wɔʃ] *v* yumaq; ~ - stand əl-
üz yuyan
watch [wɒtʃ] *n* saat (qol və ya
cib); *v* izləmək,
water [ˈwɔ:tə] *n* su; ~ - melon
qarpız
wave [weɪv] *n* dalğa; *v*
dalğalanmaq
way [weɪ] *n* yol; **by the** ~ öz
aramızdır, yeri gədmışkən
we [wi:] *pron* biz /şəxs əvəzliyi/
weak [wi:k] *a* zəif; ~ ness zəiflik
weapon [ˈwepən] *n* silah, sursat
wear [weə] *v* (**wore worn**) *v*

geymək, geyinmək
weather [ˈweðə] *n* hava
wedding [ˈwediŋ] *n* toy, məclis
Wednesday [ˈwenzdi] *n* çərşənbə
week [wi:k] *n* həftə
weight [weɪt] *n* çəki, ağırlıq
welcome [ˈwelkʌm] *n* salam, təbrik;
you are ~! xoş gəlmişsiniz!
welfare [ˈwelfə] *n* rifah, güzəran
well [wel] *adv* yaxşı, xoşagələn
west [west] *n* qərb /cəhət/
wet [wet] *a* yaş, nəm, sulu
what [wɒt] *pron* hansı, nə
whatever [wɒtˈevə] *adv* nə olursa
olsun
when [wen] *adv.* nə vaxt; ~ ever nə
vaxt olursa olsun
whether [weðə] *conj* ya, və ya
which [wɪtʃ] *pron* hansı, hansı ki,
while [wail] *adv* o vaxt ki, vaxt
ərzində, neçə ki,
whisper [ˈwɪspə] *n* pıçıltı,
pıçıldamaq, xışıltı
white [waɪt] *a* ağ /rəng/
who [hu:] *pron* kim; ~ ever kim
olursa olsun
whole [houl] *a* bütün, hamı, bütöv
whom [hu:m] *pron* kimə, kimi
whose [hu:z] *pron* kimin /yiyəlik
əvəzliyi/
why [wai] *adv* nə üçün, niyə
wide [waɪd] *a* geniş, ətraflı
wife [waɪf] *n* arvad, arvadı
wild [waɪld] *a* vəhşi /heyvan, bitki/
will [wil] *n* iradə, arzu; ~ ingly
həvəslə, könüllü
win [wɪn] (**won**) *v* qalib gəlmək
wind [wɪnd] *n* külək, tufan

wing [wiŋ] *n* qanad /quşun, təyyarənin/
winter [ˈwɪntə] *n* qış /fəsil/
wisdom [ˈwɪzdəm] *n* ağıl, düşüncə
wise [waɪz] *a* ağıllı, düşüncəli
wish [wɪʃ] *n* arzu; *v* arzulamaq
with [wɪð] *conj* ilə; ~ **in** ərzində; ~
out-siz, **-ziz** (inkar)
witness [ˈwɪtnɪs] *n* şahid; *v* şahid
olmaq
woman [ˈwʊmən] *n* qadın
wonder [ˈwʌndə] *n* təəccüb; *v* təəc-
cüb etmək, təəccüblənmək
wood [wʊd] *n* meşə, odun
wool [wʊl] *n* yun /qoyun/
word [wɜːd] *n* söz, kəlmə
work [wɜːk] *v* işləmək; ~ **er** işçi,
fəhlə
world [wɜːld] *n* dünya
worry [ˈwɒri] *n* narahatçılıq; *v*
narahat olmaq/etmək
worth [wɜːθ] *a* layıq, ləyaqət; ~
less ləyaqətsiz; ~ **y** layıq, layıqlı
wound [wuːnd] *n* yara,
yaralamaq
write [raɪt] *v* yazmaq; ~ **r** yazıçı
wrong [rɒŋ] *n* səhv, səhvən,
nöqsan

X x

X – **ray** [ˈeksˈreɪ] *n* rentgen şüası;
~ **room** rentgen kabineti

Y y

yard [jɑːd] *n* həyəət, qapı-baca
year [jɜː] *n* il; ~ **ly** illik, hər il
yellow [ˈjeləʊ] *a* sarı /rəng/
yesterday [ˈjestədi] *n* dünən

yet [jet] *adv* hələ, hələ də;
yield [jiːld] *n* məhsul; istehsal
etmək
yourself [jɔːself] *pron* özü, özünüz
youth [juːθ] *n* gənclik, gənclər,
cavanlar

Z z

zero [ˈziərəʊ] *n* sıfır, heç
zone [zəʊn] *n* zona, qurşaq, qütb
zoo [zuː] *n* heyvanxana
zoology [zəʊˈɒlədʒi] *n* zoologiya

Mündəricat

Ön söz	3 – 4
Giriş kursu	5 – 13
1. Birinci dərs	13 – 14
2. İkinci dərs	14 – 19
3. Üçüncü dərs	19 – 24
4. Dördüncü dərs	24 – 37
5. Beşinci dərs	37 – 46
6. Altıncı dərs	46 – 58
7. Yeddinci dərs	58 – 66
8. Səkkizinci dərs	66 – 75
9. Doqquzuncu dərs	75 – 81
10. Onuncu dərs	81 – 95
Əsas kurs	
1. Lesson One. The Students Day – off	96 – 100
2. Lesson Two. Our New Flat	100 – 109
3. Lesson Three. My Working Day	109 – 117
+ 4. Lesson Four. Baki State University	118 – 122
5. Lesson Five. Laman's Day off	123 – 131
- 6. Lesson Six. Seasons of a year	132 – 142
- 7. Lesson Seven. Sports in Our Everyday Life	143 – 153
8. Lesson Eight. Nariman Narimanov	154 – 162
- 9. Lesson Nine. My Favourite Writer	163 – 170
- 10. Lesson Ten. To Do Shopping	171 – 180
- 11. Lesson Eleven. How People Travel	181 – 189
- 12. Lesson Twelve. The Azerbaijan Republic	190 – 199
- 13. Lesson Thirteen. Baki, the capital of Azerbaijan	200 – 204
- 14. Lesson Fourteen. Azerbaijan Youth	205 – 208
- 15. Lesson Fifteen. Mother's Day	209 – 215
- 16. Lesson Sixteen. How We Went to the Theatre	216 – 224
- 17. Lesson Seventeen. Azerbaijan Literature	225 – 230
- 18. Lesson Eighteen. Nizamih Ganjavih	231 – 235
- 19. Lesson Nineteen. Mirzah Fatalih Akhundov	236 – 240
- 20. Lesson Twenty. Mirzah Alakbar Sabir	241 – 245
- 21. Lesson Twenty One. The United Kingdom	246 – 250
- 22. Lesson Twenty Two. London	251 – 254
- 23. Lesson Twenty Three. William Shakespeare	255 – 259
- 24. Lesson Twenty Four. The Road Into Space	260 – 264
25. Grammar	265 – 313
26. Irregular Verbs	314 – 315
27. İxtisarlar	316 – 316
28. Vocabulary	317 – 351
29. Mündəricat	352

A.Abbasov, R.Abbasova, A.Qarayev
«ENGLISH FOR BEGINNERS»

NAŞİR
Qoşqar İsmayıloğlu

NƏŞRİYYAT REDAKTORU
Denis İzuf

TEXNİKİ REDAKTORU
İlham Niftəliyev,

ÇAPA MƏSUL
Cavad Əliyev,
Azər Yunusov.

Çapa imzalanmış 29.08.2006,
formatı 64x84 1/16,
şerti ç.v. 25 ofset kağızı №1,
tayms qarnituru,
Sifariş K-22.25 Sayı 500

Kitab
“ÇİNAR-ÇAP” fərdi müəssisəsinin
nəşriyyatında nəşrə hazırlanmış
və
ofset üsulu ilə çap olunmuşdur.

☒ AZ0025. Bakı şəhəri, Xocalı pr., 24.
☎ Tel.: (+99412) 4902757, 4989555, 4937255

